

Kommunale skoler i Bergen

Kulturhistorisk rapport om skolebygg fra 1724 til 1979

BYANTIKVAREN
Saksnr.: 201339130
Skriftserienr: 2013-13

BERGEN KOMMUNE
BYRÅDSAVDELING FOR BYUTVIKLING,
KLIMA OG MILJØ

Forsidebilde: Fridalen skole (foto: Byantikvaren 2013)

Forord

Få norske byer kan vise til en like lang historie når det gjelder skole og undervisning som Bergen, og det er en glede for Byantikvaren å kunne presentere en verneplan for byens barne- og ungdomsskoler.

Siden opprettelsen av en katedralskole på Holmen i 1153 har skole gått fra å være en teologisk opplæring forbeholdt de få som skulle bli prester, til en grunnleggende allmenopplæring som omfatter alle. Skolen griper inn i en viktig fase av livet, og vi har alle våre minner og historier om den. Den utgjør et kulturelt fellesgrunnlag og er en av grunnsteinene i vårt kunnskapsbaserte samfunn. Historien om skole er viktig.

Vi gjennomgår alle Bergen kommunes bygninger i bruk som barne- og ungdomsskoler i dag. Alle anlegg oppført før 1980 er omtalt og vurdert med tanke på kulturminneverdi. Dette omfatter 70 av 90 kommunale skoler. Rapporten omfatter også en historisk gjennomgang av utviklingen av et skolevesen i Norge, med særlig vekt på Bergen.

Denne bygningsmassen representerer store verdier. Hensikten med arbeidet vårt har vært å skaffe til veie kunnskap om kulturminneverdiene. Ofte finner man det beste av offentlig byggeri nettopp i disse byggene. De spiller også skiftende undervisningsidealer. Verneplanen er ment å gi konkret informasjon og innsikt som kan belyse avveiningen mellom utbyggingshensyn og vernehensyn. Vi har vurdert hvilken type verdi det er snakk om, og hvor stor verdien er. Kulturminner er en ikke fornybar ressurs. Ved å legge en vektet verdivurdering til grunn for tiltak og prioriteringer i det langsiktige arbeidet med skolebygningene, har kommunen mulighet til gjøre veloverveide, bærekraftige prioriteringer.

Byrådsavdeling for finans er oppdragsgiver for arbeidet. Byantikvaren er ansvarlig for utarbeiding av verneplanen. Arbeidet har vært ledet av Randi Reisæter, og registreringen er i hovedsak utført av Marianne Aasebø. Elin Finne har også bidratt til registreringsarbeidet.

Arbeidet har vært omfattende, interessant og lærerikt. Byantikvaren ønsker å takke alle som har bidratt underveis, og en særlig takk går til Baard Olav Skogrand, Bymuseet, for hans store innsats med historiedelen.

Vi håper oversikten gir økt kompetanse og bevissthet om skolenes kulturminneverdi og at den blir et nyttig redskap som kan bidra til å fremme vern av de viktigste anleggene. Den er også et innspill til hvordan Byantikvaren anbefaler at Bergen kommune forvalter sine skolebygninger.

Bergen, desember 2013
Johanne Gillow

Byantikvar

Innholdsfortegnelse

Forord	3		
Innledning	7	Garnes barneskole	333
Fra presteskole til kunnskapsløft	11	Tertnes skole	339
Relevante skolelover og rundskriv	29	Rå skole	345
Analyser	31	Kaland skole	351
Katalog	51	Nattland skole	357
Alrekstad skole	53	Varden skole	365
Christi Krybbe skole	63	Åstveit skole	373
Krohnengen skole	79	Damsgård skole	379
Trengereid skole	89	Gimle skole	387
Godvik skole	95	Storetveit skole	395
Rothaugen skole	101	Lyshovden skole	403
Nordnes skole	109	Mjølkeråen skole	409
Møhlenpris skole	117	Smørås skole	417
Salhus skole	125	Slåtthaug ungdomsskole	423
Paradis skole	135	Vadmyra skole	431
Kyrkjekrinsen skole	143	Garnes ungdomsskole	437
Kjøkkelvik skole	151	Krokeide skole	443
Ny-Krohnborg skole	161	Ortun skole	449
Minde skole	169	Hjellestad skole	455
Midtun skole	177	Kalvatræ et skole	461
Søreide skole	185	Lynghaug skole	467
Lone skole	191	Nygårdslie skole	473
Kirkevoll skole	197	Ulsetskogen skole	479
Fridalen skole	207	Løvås skole	485
Liland skole	215	Haukedalen skole	491
Eidsvåg skole	223	Haukeland skole	497
Haugland skole	235	Loddefjord skole	503
Slettebakken skole	241	Tveiterås skole	509
Ytre Arna skole	249	Ytrebygda skole	515
Holen skole	259	Rolland skole	523
Sælen skole	267	Storåsen	523
Alvøen skole	273	Kollåsen	523
Hellen skole	279	Blokkhaugen skole	533
Kronstad skole	285	Seljedalen skole	541
Landås skole	293	Sandgotna skole	549
Mathopen skole	299	Olsvik skole	555
Ulriken skole	305	Hordvik skole	561
Hop skole	313	Kilder	567
Skjold skole	319	Skoleregister	569
Bønnes skole	327	Vedlegg	571

Innledning

av Randi Reisæter

Bakgrunn

Rapporten er bestilt av Byrådsavdeling for finans, eiendom og eierskap. Arbeidet kom i gang desember 2012 og er ferdigstilt i desember 2013. Den er et ledd i en omfattende satsing på rehabilitering av bygningsmassen i skolesektoren, som også har store utfordringer knyttet til vedlikehold og ny bruk. Elevtall og arealbehov svinger. Skoler er bruksbygg som må tåle grader av tilpasning. God oversikt er en forutsetning for å kunne forvalte bygningene og de kulturminneverdiene de representerer på en langsiktig, god måte. Byantikvaren er derfor glad for nå å kunne levere en samlet dokumentasjon på Bergen kommunes skolebygg, vurdert med tanke på kulturminneverdi.

Formål

Formålet med rapporten er å danne et grunnlag for god forvaltning av kommunens skoleanlegg med kulturhistorisk verdi. Til dette kreves helhetlig gjennomgang og en samlet vurdering av alle anleggene sett under ett og vurdert opp mot hverandre. Det er det arbeidet vi nå har gjort. Nøyaktig hvordan denne nye kunnskapen rent praktisk skal forvaltes er ikke avklart, men for Byantikvaren er det et mål at de beste og viktigste skolene blir bevart og tatt vare på som en ressurs i byutviklingen. Kommunenes evne til å fange opp og ta hånd om egne kulturminner er et viktig signal utad om holdninger til ressursbruk og kulturarv, og bør ikke stå tilbake for kulturminnevernet som praktiseres for andre bygg. Helst bør kommunen ligge i forkant. Vern betyr ikke at endringer ikke kan gjøres. Tålegrensen for endring varierer fra skole til skole, ikke minst med tanke på hvilken type endringer som kan tillates, og hvor. Byantikvaren bistår gjerne fra starten i prosessen rundt slike problemstillinger, og ber også om å bli forelagt alle tiltak på skolene for uttale.

Dette er ikke en verneplan etter modell av de statlige, sektorvise verneplanene, som skal danne grunnlag for forskriftsfredning i henhold til kulturminneloven eller reguleres til bevaring med mål om formelt vern. Vi har imidlertid kartlagt, dokumentert og vektet alle skolene med tanke på hvilken type kulturminneverdi det dreier seg om og hvor høy denne er. Vi legger stor vekt på å gjøre rede for de vurderingene vi har gjort.

Omfang

Bergen kommune eier i dag 90 skoleanlegg. Vi har valgt å avgrense vår gjennomgang til skoler oppført før 1980, noe som innebærer 70 anlegg. Den eldste av de formålsbygde skolene i kommunens eie, Christi Krybbe, er oppført 1738. Skolebyggene i rapporten dekker således et tidsspenn på 275 år.

Denne oversikten omfatter kommunalt eide bygninger, i bruk som barne- og ungdomsskoler i dag. Mange sentrale skolebygg i Bergen er derfor ikke omtalt. Også utenfor kommunen, og i andre etater i kommunen, finnes det bygninger med kultur- og skolehistorisk verdi.

Videregående skoler er fylkeskommunale. Høyskole- og universitetsutdanning er statlige oppgaver. Også disse skolene forteller en viktig del av skole- og utdanningshistorien. Videre kan verneverdige anlegg oppført som barneskoler være solgt, som for eksempel Dragefjellet og Sydneshaugen skoler. Disse inngår ikke i denne verneplanen, som heller ikke er ment å gi et bilde av hele skolehistorien.

Denne oversikten skal først og fremst sikre en god forvaltning av kulturminneverdier knyttet til viktige eiendommer som Bergen kommune besitter.

Rapportens gyldighet

Det er viktig å gjøre oppmerksom på at de vurderingene vi har kommet frem til her ikke er absolutte. Skolene er vurdert i forhold til hverandre og ut fra den samlede bygningsmassen slik den fremstår i dag. Skolene er ikke vurdert isolert sett, men opp mot andre skoler i en avgrenset gruppe. Dersom for eksempel bestanden av landskolestuer endres ved at én rives, vil dette ha konsekvenser for hvor høy verdien av de gjenværende er. Reduksjon i bestanden medfører nødvendigvis økt verdi for det som står tilbake. Det poengteres sterkt at verdisetningen er relativ til den eksisterende bygningsmassen i dag. Verneplaner generelt vurderer oftest sine objekter sektorvis og under en bestemt synsvinkel, noe som virker inn på vektingen av objektene. Sett i et annet perspektiv kan vurderingen av den enkelte skolen være annerledes.

En bygning vil sjelden få lavere verneverdi med årene, med mindre den blir vesentlig endret. Med tiden endres dessuten vårt blikk på hva som er verdifullt, og med avstand i tid kan vi få øye på kvaliteter vi tidligere ikke har festet oss ved. Det faglige skjønnet er alltid i en viss endring, og prioriteringen vil kunne være en annen om 10-20 år. Det er også et moment at skolene er vurdert sektorvis og er ment å fremme bevaring av et utvalg skoler som er representativt for skolesektoren. Vår avsluttende vekting er altså gjort på grunnlag av generelle, rådende kriterier for verneverdi, bestanden av skolebygninger i dag og de rammene som en sektororientert vurdering setter.

Organisering av arbeidet

Dokumentasjon og registrering er innhentet på befaringer (vår og sommer 2013), gjennom litteratur, byggesaksarkiv og kart. Vi har kartlagt og beskrevet skolene én og én med fokus på kulturmiljø, bygningshistorikk, bygningsbeskrivelse og verneverdi. Skolene presenteres enkeltvis i kronologisk rekkefølge. Sammensatte anlegg som er bygget ut over et større tidsrom, har vi valgt å tidfeste etter den delutbyggingen som er tillagt størst kulturhistorisk tyngde. Helt bakerst i rapporten er et alfabetisk oppslagsregister.

I en analysedel til katalogen går vi gjennom noen sentrale trekk i utviklingen av skolebyggene, og deler dem inn i noen hovedtyper. Dette er en veldig grovmasket sortering, og dekker på ingen måte alle relevante forhold. Tanken er å gi et historisk riss av viktige utviklingstrekk i skolebyggeriet, og teksten konsentrerer seg mest om 1900-tallet. Vi har sett på volumfordeling og planløsning, og stil så langt det passer. Analysen identifiserer noen trekk og «typer» som går igjen, og er først og fremst ment for å lette lesingen.

Baard Olav Skogrand fra Bymuseet har utarbeidet en historisk oversikt over skolehistorien for denne rapporten, med hovedvekt på hvordan den har utviklet seg i Bergen. Vi er spesielt glade for å ha med denne artikkelen, da den setter bygningene inn i sin rette, historiske sammenheng.

Helt til slutt har vi vektet skolene mot hverandre og sortert dem etter svært høy verneverdi, høy verneverdi, middels verneverdi og liten verneverdi. Dette er hovedsakelig en vurdering av antikvarisk verdi; bruksverdi har vi tatt inn så langt det har passet. Vi understreker at denne avsluttende verdivurderingen alltid må leses opp mot og i sammenheng med det som står i katalogdelen om den enkelte skole; den står ikke på egne ben.

Kriterier for verneverdi

Hvorfor er kulturminner viktige? Verdien av kulturminner knyttes tradisjonelt til noen hovedforhold; kunnskapsverdi, opplevelsesverdi og bruksverdi. Disse deles igjen inn i en rekke underkategorier. I tillegg spiller forsterkende faktorer som alder, sjeldenhet og autenticitet inn. Vi har gått ut fra disse kriteriene, samtidig som skolesektorens egenhistorie og særpreg også har gitt grunnlag for bedømmelse av verdi. Det siste er vanlig for sektorvise verneplaner. Da skolene er vurdert sektorvis, har vi vært opptatt av å få frem bredde, utvalg og viktige utviklingstrekk.

Det kan være nyttig å forklare noen av kriteriene som brukes.

Kunnskapsverdi:

Arkitekturhistorisk verdi – Bygningen er et tydelig, klart bidrag til arkitekturhistorien

Bygningshistorisk verdi – Bygningen er et eksempel på kulturhistorisk interessant til-/ombyggingsskikk

Skolehistorisk verdi – Bygningen reflekterer skolehistoriske forhold

Utbyggingshistorisk verdi – Bygningen kan knyttes til større områdeutbygginger

Miljøverdi – Bygningen inngår som en viktig del av et større bygningsmiljø

Opplevelsesverdi:

Arkitektonisk verdi – Bygningen har spesielle arkitektoniske kvaliteter

Kunstnerisk verdi – Bygningen har integrert utsmykking eller arkitektoniske detaljer av høy kvalitet

Bruksverdi:

Bygningen har økonomisk verdi

Bygningen er egnet for aktuell eller eventuell bruk

Beliggenheten er formålstjenlig

Bygningen har ikke klare strukturelle svakheter eller tekniske mangler.

Andre faktorer som tillegges vekt

I tillegg legger vi vekt på en del forsterkende faktorer. Dette kan være hvor autentisk/opprinnelig bygningen er i form, detaljer og materialer, hvor representativ den er for en større gruppe bygninger, hvor sjelden den er i dag/ var i sin samtid, og hvor gammel den er. Ett eksempel: landskolestuene i enkel sveitserstil var en gang vanlige og svært representative for en større gruppe bygninger, men er i dag sjelden. Slike bevarte skolestuer scorer derfor høyt både på representasjonsverdi og sjeldenhetsverdi.

I rapporten finnes ærverdige, gamle anlegg det vil være bred enighet om å ta vare på. Andre skoler vil det imidlertid være vanskeligere å få gjennomslag for. Ikke desto mindre er det viktig å bevare en representativ bredde i utviklingen av skolebygg. Bebyggelse mange i dag anser som verdiløs, kan om få år vurderes med helt andre øyne. Skolene spiller byutvikling og ulike skolehistoriske og arkitektoniske idealer og forutsetninger helt fra den eldste av skolene ble oppført i 1738 og frem til våre dager. Vi har imidlertid valgt å runde vår gjennomgang av med Hordvik skole (1979), da en viss avstand i tid kan være gunstig.

Det har vært en klar målsetting å fange opp også skoler bygget fra andre halvdel av 1900-tallet, generelt sagt; modernismens bygninger. Det er viktig å fremme bevaring av bygninger fra denne tiden, også før det er allmenn aksept for dette, gjennom å synliggjøre og øke forståelsen for de kvaliteter denne arkitekturen står for. Kommunen har et selvstendig ansvar for å gå foran i så måte, ved å bevare et representativt utvalg fra sin egen skolebebyggelse fra denne tiden. Skolene som store, offentlige institusjoner representerer ofte det beste innen offentlig byggeri fra sin tid, og spiller i tillegg tidens utdanningsideal. Det

er viktige byggverk. Etter krigen var det en stor utbygging og satsing på utdanning, noe som resulterte i en interessant gruppe skolebygninger.

På 1950-, 1960- og 1970-tallet ble det oppført mange skoler, noe som gjør valget vanskeligere enn for sjeldnere og eldre bygg. I kulturminnepolitikken er det i dag et uttalt mål å bevare et representativt utvalg kulturminner. Det har vært en utfordring å skulle sammenligne etterkrigsskolene med tanke på verdi, og god kunnskap om hele bestanden har vært nødvendig. Vi ser at noen skoletyper går igjen. Analysedelen har også fungert som et verktøy for oss selv i sammenligningen og for hva vi avslutningsvis har vurdert som mest og minst verdifullt.

Videre forvaltning

Verneverdige skoler er en krevende bygningsmasse å forvalte fordi bygningene er i aktiv bruk og skal tilpasse seg de oppgavene skolene til enhver tid har, samtidig som kulturminneverdiene skal ivaretas. Et hovedprinsipp i kulturminnevernet er å bevare så mye som mulig av det opprinnelige. Endringer bør helst komme som tilføyelser, og de bør være godt tilpasset. Vedlikehold bør skje med materialer som er tilpasset bygningens egenart. Et annet prinsipp er at aktiv bruk er det beste vern; Byantikvaren er opptatt av at de verneverdige skolene skal fortsette å være funksjonelle og i bruk til skoleformål. De bør være fleksible i en grad som gjør det aktuelt å anvende dem som skolebygg over tid. Dersom det er vilje og engasjement for det, mener vi det at det er mulig å rehabilitere og tilpasse de fleste av bygningene til dagens krav, slik at både bruks- og vernehensyn blir ivaretatt. Det handler som regel om å finne de gode løsningene.

Kommunen som eier har ansvar for at verneverdige bygg forvaltes i samsvar med planer, lover og regler, herunder ivareta kulturminneverdier. Noen av skolene er gitt formelt vern gjennom planer. Plan- og bygningslovens byggesakdel har også bestemmelser for ivaretagelse av visuell verdi (§29-2), og historisk, arkitektonisk og annen kulturell verdi (31-1). Som Bergen kommunes faglige rådgiver i spørsmål som gjelder bevaring av arkitektonisk og kulturhistorisk verdifulle bygninger og bygningsmiljø, ønsker Byantikvaren å bidra med innspill til hvordan ulike hensyn kan avveies, og hvordan skolene kan ivaretas og videreutvikles som gode bruksbygg, i tråd med de vurderingene vi har gjort i denne rapporten.

Fra presteskole til kunnskapsløft

- skoler i Bergen gjennom 900 år

av Baard Skrogrand

Innledning

La oss starte med et blikk på byen. Uansett fra hvilken retning man ankommer det sentrale Bergen, vil skoler være et viktig innslag i utsikten. Bybildet er preget av monumentale skolebygninger på fremskutte steder. Mest synlig er nok Rothaugen skole, der den balanserer på klippen over Sandviken. Litt lenger opp i bakken finner vi Krohnengen skoles elegante bygning i renessansestil, og den som kommer fra sjøsiden vil raskt legge merke til Dragefjellet og Nordnes skole. Også disse er staselige bygninger, kneisende på hver sin klippe mot sjøen. Fortsetter man lenger innover langs Puddefjorden, vil også Møhlenpris og Ny Krohnborg skoler fremstå som tydelige landemerker i bybildet.

Disse skolene stammer alle fra folkeskolens etableringsfase i årene omkring 1900. Som arkitekturhistorikeren Marianne Nilsen har påpekt, er det en sterk «vilje til monumentalitet» som først og fremst kjennetegner denne periodens skolebyggeri. Monumentaliteten vitner om prestisje, om gjennomføringsvilje, men også om den store oppgaven man stod overfor. Slik vi ser dem i dag er disse skolene derfor ikke bare vakre bygninger fulle av minner fra hundre års bergensk oppveksthistorie; de er også representanter for den store fortellingen – suksesshistorien - om nedkjempelsen av standssamfunnet, om et nytt samfunn som ble skapt der også fattigjenta skulle kunne starte i en skole som ledet frem til landets høyeste utdanning.

Folkeskoleloven gjør 1889 til et slags «skolehistoriens 1814», året da den norske skolen fikk sin demokratiske konstitusjon, et fundament for arbeidet med det som skulle bli den norske enhetsskolen. Forutsetningene for å lykkes med dette arbeidet var nok ganske så forskjellige, med et tydelig skille mellom by og land. Der landdistriktene på slutten av 1800-tallet allerede hadde en lang tradisjon for en skole som favnet de aller fleste, var forholdene i byene mye mer sammensatte og stands- og klassedelte. Dette gjaldt ikke minst i Bergen, der skolehistorien både var lengre og mer mangfoldig enn noe annet sted i landet. Bergen var privatskolebyen fremfor noen. Dette betydde på den ene siden at det å etablere folkeskolen som en skole for hele befolkningen var vanskeligere enn andre steder, men også at ressursene man hadde å trekke på var langt større. Bergen var en by full av kompetanse på feltet skole.

Før vi vender tilbake 1889, folkeskolen og de store byskolenes tid, skal vi kaste et blikk tilbake på den mangfoldige skolehistorien i kirkebyen, handels- og sjøfartsbyen Bergen.

Kristendommens skole

Bergens skolehistorie går like langt tilbake som det overhodet har vært skoler i Norge. Det er nemlig opprettelsen av katedralskoler i Bergen, Oslo og Trondheim på midten av 1100-tallet som regnes som starten på vårt lands skolehistorie. Disse skolene regner gjerne 1152 som sitt grunnleggelsesår, året da kardinal Brekespeare var i landet og organiserte kirkevesenet. Katedralskolene ble opprettet for å dekke kirkens eget behov for prester, og helt frem til utpå 1600-tallet var katedralskoleutdannelse tilstrekkelig for å bli prest. I middelalderens Bergen lå skolen på «Holmen», det nåværende Bergenhus festning, i tilknytning til kirkesenteret der¹.

Vi vet lite spesifikt om skolene i Norge, men mer om katedralskolevesenet ellers i Europa. Undervisningen fant sted innenfor rammen av de syv frie kunster; grammatikk, retorikk, dialektikk, aritmetikk, geometri, musikk og astronomi. Særlig mye tid ble nok brukt på grammatikken. Latinen skulle beherskes som et levende språk, men man var lite opptatt av stil og språklig eleganse. Fra tidlig på 1200-tallet begynte Europas ypperste katedralskoler å kalle seg universiteter, og det ble vanlig å bygge på katedralskoleutdannelsen med universitetsstudier².

Det skulle gå mer enn et halvt årtusen før vi fikk andre typer skoler enn katedralskolene i Norge. Innføringen av kristendommen hadde imidlertid gitt økt trykk på de åndelige sidene ved hjemmenes oppdragelse. Kirken satte krav, den overvåket og instruerte, gjennom dåp, faddere og skriftemål.

Reformasjon, pietisme og begynnelsen på et allment skolevesen

Med innføringen av reformasjonen i 1536 ble kirkens og klostrenes formuer og inntekter overført til kongen – og dermed også det ansvaret den katolske kirken til da hadde tatt innenfor fattigstell, sykeomsorg og undervisning. Personliggjøringen av gudsforholdet og det nye fokus på troen alene satte dessuten høyere krav til den enkeltes kunnskaper om religionen. Luther selv fikk oversatt Bibelen til morsmålet, og han utarbeidet katekismen, samlingen av religiøse læresetninger som skulle bli en hjørnestein i oppdragelsen i de kommende århundrene. I Danmark-Norge påla Kirkeordinansen av 1537 presten eller klokkeren å instruere sognets barn i katekismens setninger en time før eller etter kirketid på søndagene. Gjennomføringen av dette har nok variert mellom sognene, det skortet på kvalifiserte klokke over hele Danmark-Norge i århundrene etter reformasjonen. I katedralskolebyene var det derimot skolens rektor som fikk ansvaret for undervisningen. I praksis var det nok katedralskolens hørere (underordnede lærere) og eldste elever som etter dette stod for undervisningen av byens barneflokker. Disse tiltakene var ikke nok til at vi kan snakke om en skole, men vi skal ikke undervurdere den langsiktige betydningen av prinsippet som nå var etablert, om at offentlig undervisning er noe alle kan trenge.

Startpunktet for den norske grunnskolen er det imidlertid vanlig å plassere to hundre år frem i tid, til året 1739. Dette var året da kong Christian 6. godkjente Forordning om Skolerne på Landet. Med denne ble det innført skoleplikt for alle barn i Danmark-Norge, vel og merke

1 Den første skolemester vi kjenner til i Bergen er Arne, som styrte skolen omkring 1320. Det er symptomatisk for kildesituasjonen at grunnen til at vi kjenner til Arne - og faktisk det eneste vi vet om ham - er noen nedtegnelser gjort i etterkant av en heftig slåsskamp under høymessen i Apostelkirken: Scholasticus Arne skulle lese opp et brev fra biskopen, et forbud mot dyrking av «den falske Margrethe», men ble visstnok angrepet av kanniken Botolf, som åpenbart må ha hatt en annen oppfatning av (den tyske?) damen som ble brent på Nordnes i 1301.

2 På 1200-tallet var Universitetet i Paris det mest prominente i Europa: Det var her Albertus Magnus og Thomas Aquinas foreleste sin fornuftsorienterte, aristoteliske teologi. Noe senere ble universitetene i Oxford og Cambridge til etter studentopprør i Paris. Vi at også at norske studenter reiste helt til universitetet i Bologna, der man særlig var god på kanonisk rett. Etter 1419 ble universitetet i Rostock det mest brukte høyere lærested for nordmenn, innen år 1500 var mer enn hundre norske studenter innskrevet her.

Christi krybbes skolehus ble oppført 1740 i barokk stil slik den er avbildet her i 1860-årene. Skolen ble ombygget til nygotisk stil på slutten av 1800-tallet (Foto: UBB-S-050 1862-1869).

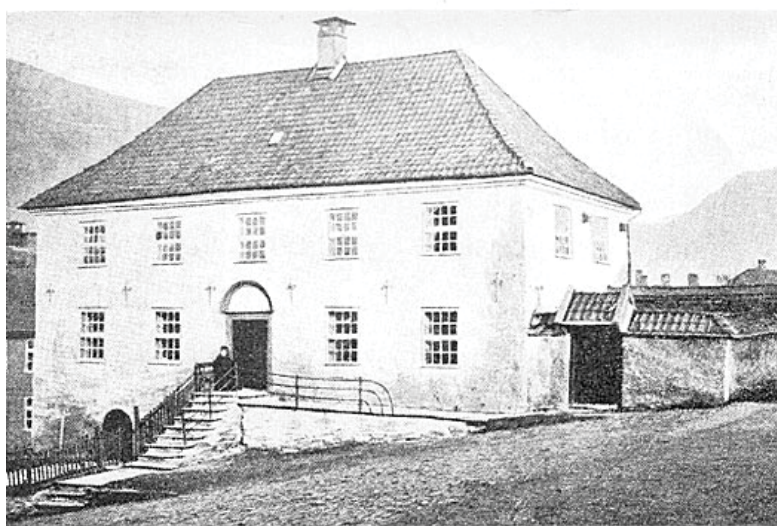
så lenge de bodde på landet. Denne loven gjenspeilte at Christian 6. og hans rådgivere ved hoffet var dedikerte pietister. Pietismen la sterk vekt på en livsførsel preget av det ene nødvendige, troen, samtidig som den hadde stor tiltro til enkeltindividets evne til å tilegne seg kristendommens budskap. Man ville utvikle en lesekyndig befolkning som selv kunne lese både katekismen og bibelhistorien.

Etter 1739 var den pliktige skolen på fem år, fra sju- til tolvårsalderen. De første tre år skulle man ha seks til åtte timers skoledag i tre av årets måneder. I de to siste var det nok å komme to dager i uken i vintermånedene. I Norge ble det knapt bygget skoler som følge av denne loven, men forordningen ble starten på omgangsskolen på bygdene, ordningen der man ansatte lærere som gikk mellom grendene og holdt skole på gårdene. Lærerne ble gjerne plukket ut blant lokale gutter som fikk noen enkle instruksjoner fra prestene. Kildene fra 1800-tallet er rike på eksempler på lærernes lave status på gårdene. Der senere tiders lærere har kunnet vise til «fremskrittet» eller «nasjonen», noe som gav status og autoritet i bygdesamfunnene, var disse første lærerne først og fremst en støttefunksjon for hjemmenes religiøse og moralske oppdragelse. Skolen betydde dessuten ekstra utgifter for bøndene, og at barna ble holdt borte fra arbeidet på gården.

Det er 1739-ordningen som er utgangspunktet for skolehistorien i de fleste av dagens bydeler, fra Loddefjord til Arna, fra Fana til Åsane. Innenfor disse områdene vil man også kunne finne store forskjeller i historisk utvikling. I Fana kom omgangsskolen i gang allerede omkring 1750, mens barna i Årstad ikke synes å ha fått noe skoletilbud før i 1814, da den sytten år gamle og delvis uføre Marcus Andersen Bredsten ble ansatt som lærer. Årstad fikk for øvrig sitt første faste skolehus på 1830-tallet, men så sent som på 1870-tallet ble det fortsatt i perioder holdt småskole på gårdene i Våkendalen.

> Bethlehem på Nordnes ble ombygget til skole i 1742. Skoledriften på Bethlehem sluttet i 1880. Klosteret 17 (I dag HKS) (Foto: BSKbi784 ca1800).

V Domkirkens sogn - gråskolen i Kong Oscars gate. Skolen ble nedlagt i 1874 (Foto: UBB-BROS-01875 1957-1965).

V Manufakturhuset. Foto fra 1958. I dag brukt som kontorlokaler for Bergen kommune (Foto: UBB-BROS-00401B).

Forordningen gjaldt ikke innenfor bygrensen, men også her var 1700-tallet en gjennombruddets tid³. Biskop Smith var antagelig hovedmannen bak det som i 1719 ble en kongelig forordning om «Cathechisation» i Bergen. Denne påla byens barn oppmøte i kirken til katekismeopplæring ved «en dertil antagen skikkelig Student», som også skulle være lønnet gjennom innsamling av kollekt i kirkene. Dette er blitt kalt «det bergenske skolevesenets frihetsbrev», fordi det åpnet for den finansieringsløsningen som etter hvert skulle legge grunnlaget for sogneskolene, fundaskolene. I Nykirkens sogn ble det undervist etter denne modellen allerede i 1720, Domkirken og Korskirken fulgte etter i 1722. Det viste seg imidlertid at etter at utgifter til klær, materiell og lærere var dekket, satt man også igjen med et overskudd. Innsamlingen ble derfor intensivert, og tyve år senere ble de første sogneskolene grunnlagt. Korskirkens sogn var først ute, her var visst offerviljen og -evnen størst. Christi Krybbes fundas ble godkjent i 1738, to år senere kunne skolen flytte inn i sin staselige nye bygning. I 1742 tok Nykirkens sogn i bruk sitt nybygde skolehus (Bethlehem) på Nordnes. I Domkirkens sogn kom fattigskolen i gang i 1741, men skolen fikk ikke et eget hus før i 1764, da kateketen ved kirken testamenterte huset sitt til skolen. Ved siden av opplæringen delte disse skolene ut mat og klær til de fattigste barna. I Christi Krybbe fantes også bolig for et lite antall foreldreløse barn.

³ I 1607 hadde riktignok en kirkeordinanse pålagt rikets byer å holde minst én dansk, norsk, eller tysk skole, slik at det i tråd med reformasjonens idealer kunne holdes undervisning på morsmålet. Ved siden av katekiseringen skulle disse også gi undervisning i regning, skriving og lesing. Dette er antagelig bakgrunnen for av vi ved midten av århundret, i tillegg til Katedralskolens lærere, finner sju personer i byen registrert som lærere. Disse underviste antagelig i sine hjem, etter Anders Bjarne Fossens anslag kan omkring 300 av byens ca.3000 barn ha oppsøkt denne typen lærere. Lite tyder imidlertid på at disse lærernes status var særlig høy.

Der katedralskolene skulle utdanne prester, altså menn, var 1700-tallets nye skoler rettet mot frelse, hvilket som kjent angår begge kjønn. Med sogneskolenes oppkomst kunne derfor for første gang også bergenske jenter komme inn i en skole. Men også her var de fortsatt i mindretall; ved Christi Krybbe lå for eksempel jenteandelen på rundt 30 prosent gjennom det første århundret.

Innen århundret var omme hadde Bergen fått ytterligere tre offentlige skoler: Den alminnelige friskole, opprettet i Manufakturhuset i 1775 var en skole for barn fra alle byens sogn. Fra 1779 var også Mariakirkens sogneskole i drift, en skole særlig for fattige tyske barn og barn av tyske soldater. Fra 1784 var det opprettet en sogneskole også i Korskirken landsogn (Sandviken). Etter dette skulle det gå 70 år før det ble etablert nye skoler for allmuen i Bergen. Sogneskolene hadde omkring 1800 plass til 10-12% av byens barn, resten måtte enten betale for undervisning eller nøye seg med den enkle opplæringen som fortsatt ble gitt i kirkene. I 1826 ble det også startet såkalt vekselsskole i andre etasje i Christi Krybbe. Vekselsskolen var en engelsk oppfinnelse; en skoleordning der en lærer skulle kunne undervise opptil 200 barn av gangen gjennom bruk av de eldste og flinkeste elevene som mellomledd, som såkalte «monitører». I Bergen økte vekselsskolen i noen år allmueskolens kapasitet, men skolen var hverken velfungerende eller populær, og ble nedlagt i 1849.

Den høyere skolen og borgerskolene, 1500 -1850

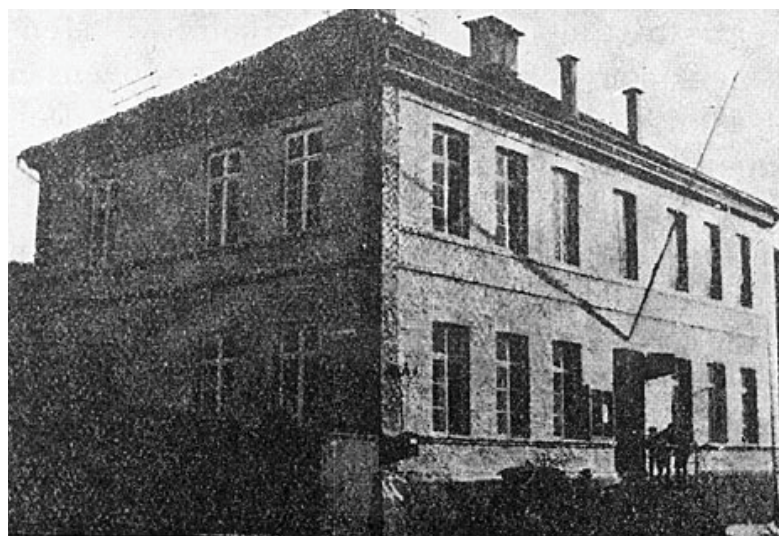
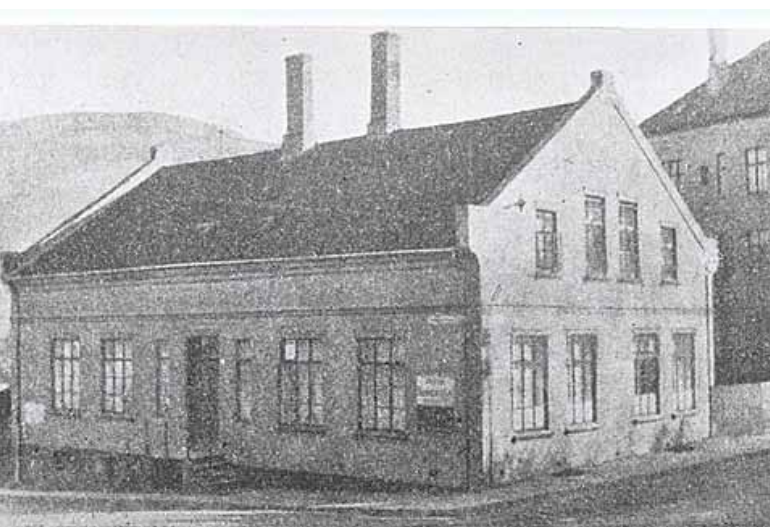
På 1530-tallet ble kirkene på Holmen revet og Olavskirken ble ny domkirke for Bergen. Katedralskolen flyttet etter hvert også til Vågsbunnen under ledelse av Geble Pederssønn, Bergens første protestantiske biskop.⁴ Overgangen til den nye lutherske teologien var også krevende, veien til større kunnskaper om religionen måtte starte med en fornyet presteutdannelse⁵. Fra denne tiden blir også kildene til skolens historie langt rikere. Man ser en skole der svingningene mellom oppgangstider og nedgangstider har hengt nøye sammen med hvilke lærerkrefter man har greid å rekruttere til byen. Det er for eksempel ingen tvil om at skolen var i meget god stand da Ludvig Holberg var elev ved inngangen til 1700-tallet. Holbergs rektor, den dyktige magister Søren Lintrup ble senere Holbergs professorkollega i København. Vi får tro de begge var på skolen den skjebnesvangre maidagen i 1702, da det meste av byen, og etter hvert også skolebygningen, gikk tapt i brann. Nytt skolehus stod ferdig i 1706, men det skulle ta lang tid før skoledriften nådde opp mot nivået fra før brannen⁶.

Fra midten av 1700-tallet opplevde derimot katedralskolen en blomstringsperiode. Dette var tiden da opplysningstidens og romantikkens nye idealer gjorde seg gjeldende, med vidtrekkende konsekvenser for livet i skolen. Den fremste representant for denne tiden er Holbergs grandnevø Frederik Christian Holberg Arentz, som var lærer ved skolen i over 60 år, hvorav 43 som rektor. Arentz var en bredt orientert opplysningsmann, med særlige interesser innenfor matematikk, fysikk og filosofi, i tillegg til at han skrev lærebøker i historie, latin og hebraisk. Som rektor var det Arentz som ledet overgangen til faglærersystemet i 1808, og det var han som ansatte Lyder Sagen, som mer enn noen skulle bidra til å overføre latinens dannelsesideal til det nye morsmålsfaget. Opplysningstidens ideal om fornuft og autonomi ble utfyllt av romantikkens krav om kulturell autenticitet: Disse bevegelsene etterlot en ny forståelse av subjektet og dannelsens natur - en forståelse vi fortsatt kan kjenne oss

4 Skolen lå først på Bispegårdens tomt, men fra 1554 var den på plass på tomten nord for kirken der vi fortsatt finner Bergens gamle latinskele.

5 I tilknytning til bispesetet ble det også opprettet et lektorat. Absalon Beyer var fra 1552 Bergens første lektor. Lektoren var en fri, høyerestående lærer – byens første professor? - som skulle besørge teologisk veiledning gjennom forelesninger for skolens eldste elever, dessuten for prester, kanniker og andre interesserte borgere.

6 Et par årtier ble faktisk katedralskolen utkonkurrert som byens beste skole av Ole Camstrups private latinskele på Nordnes. Camstrup hadde typisk nok vært elev i Lintrups åpenbart gode mesterlektie, og var, sammen med Holberg, blant de som kort etter brannen ble sendt med båt til København for å innskrives ved universitetet.

igjen i. I elevprotokollen fra denne perioden finner vi senere kjente vitenskapsfolk, politikere og forfattere, som Martin Vahl, W. F. K. Christie, Michael Sars, Frederik Stang og Johan S. Welhaven. Som elever skilte disse seg fra tidligere generasjoner ved at de måtte kunne lese og skrive ved opptak i skolen. Dette kravet ble innført ved forordningen av 1739, som slik effektivt hadde satt en stopper for nær seks hundre års historie med fattiggutter på katedralskolen⁷.

Det kan synes paradoksalt at nettopp i denne fasen, der den akademiske kulturen ved katedralskolen synes å nå et høydepunkt, blir skolen også mer og mer en skole for de som ikke skulle studere videre: Rundt midten av 1700-tallet ble ca. 2/3 av elevene «dimmitert» for fremstilling til examen artium ved universitetet, hundre år senere var denne andelen gått ned til 1/3. Bak disse tallene ligger fremveksten av et stadig mer selvbevisst borgerskap i byen, som fra midten av 1700-tallet sendte sine barn til latinskolen for tilegnelse av en viss nødvendig borgerlig dannelselse, for så å ta dem ut av skolen før den var avsluttet.

Borgerskapet brukte altså Latinskolen, men etterspurte egentlig en bredere dannelselse bedre tilpasset dets behov. Seminarum Fredericianum, opprettet i 1752 som et tillegg til katedralskolen, med fag som moralfilosofi, navigasjon, fransk og tysk, kunne nok ha blitt et slikt tilbud, men nådde aldri skikkelig ut i befolkningen. Først med opprettelsen av Realskolen i 1806, fikk bergenserne den skolen de ville ha. Lyder Sagen hadde tidligere arbeidet ved den eksklusive borgerskolen Christiani Institut i København, og nå fikk han oppdraget med å sette sammen en fagplan for realskolen. Fra starten hadde realskolen 70 elever, på 1830-tallet over 140. Etter hvert fikk den også en handelslinje med fag som varekunnskap, assurance og bokholderi⁸.

⁷ Så sent som i 1737 hadde Holberg påpekt at de fleste av byens elever har vært «Ungdom fra Landet eller fattige Byens Børn». Kravet om forkunnskaper betydde imidlertid at elevene nå kom fra familier som kunne bekoste huslærer eller privat undervisning.

⁸ Grunnet midler fra Hans Tanks legat var Realskolen en rimelig betalingskole, som også kunne tilby friplasser. Realskolen ble riktignok nedlagt i 1849, men på mange måter videreført gjennom Den Tankske Realskole som åpnet året etter.

< < Fredriksberg skole (Foto: BSKbi785 ca 1880).

< Stølen skole (Foto: BSKbi931 1900).

> Lungegården skole oppført 1869. Foto fra 1958. Ble revet ved oppføringen av Rådhuset.

I løpet av første halvpart av 1800-tallet ble det opprettet en rekke nye private borgerskoler i Bergen. Dette var større og mindre betalingskoler som kunne tilby elementærundervisning, forskole for latinskolen, eller en avsluttende skole tilpasset de som skulle videre i handel eller håndverk. På 1820-tallet fantes ca. 35 slike virksomheter, tretti år senere hadde tallet passert 50. Standarden på de nye privatskolene var varierende, men noen har åpenbart vært meget gode skoler. At disse skolene strakk seg lenger enn den rene frelseskole, gjorde også at de var mer preget av samfunnets kjønnsrollemønstre. Borgerskolene var for det meste rene jente- eller gutteskoler, tilpasset de helt forskjellige voksenliv som ventet byens gutter og jenter⁹.

Folkets skole. Fra frelse til nasjon.

1800-tallet var hundreåret for utvikling. Bergen gikk inn i dette århundret med ca. 25000 innbyggere og kom ut med nær 100000. Århundret startet med napoleonskrigene og det for Norge så heldige utløp i den liberale 1814-konstitusjonen. De første årtiene av århundret var imidlertid magre. Det er fra 1830-40-tallet at de store endringene setter inn, der også skoleutviklingen skulle bli en vesentlig faktor. Nye teknologier som ble satt i sving endret på mange vis nordmenn levemåter og tenkesett. Byene vokste, arbeidslivet ble industrialisert, differensiert og spesialisert. På samme tid som nordmenn slik ble mer fremmede for hverandre, anonymisert i byene, ble man også sterkere knyttet sammen gjennom de nye kommunikasjonene, og ikke minst gjennom et fornyet skolevesen, som langt på vei erstattet den gamle frelesskolen med et nytt ideal om medborgerskap i den moderne nasjonen Norge.

Riktignok ble byene allerede i 1816 lovpålagt et økonomisk ansvar for allmueskolene, men i realiteten skjedde det svært lite på denne fronten før den første byskoleloven ble vedtatt i 1848. I løpet av tiårene etter 1850 etableres det imidlertid en rekke nye skoler i kommunal regi, fra 1861 under myndig ledelse av byens første skoledirektør, Ole Irgens. I året 1875 var

⁹ Blant de siste finner vi f.eks. Det Andersonske Institut ved Muralmenningen (1820-1859), der ifølge Peder Jessen «alle Bergens dygtigste Handelsmænd» gikk på skole. Andre gode og glemte eksempler kunne være Johan Carl Frosts Forberedelsesinstitut eller Johan Philip Müllers skole. Jomfru Agathe Scholtz' (1817) institutt var bare for jenter, og hadde, typisk for pikeskolene, håndgjerning på repertoaret, i tillegg til dansk, fransk, tysk, geografi skrivning og regning.

det drift ved 8 almueskoler i Bergen: Øvregaten, Fortunen, Lungegården, Fredriksberg, Christi Krybbe, Sandviken, Stølen og Bethlehem. Samlet hadde disse skolene en kapasitet på drøyt tre tusen barn. Klart størst var de tre nye skolene Fortunen (v/Strandgaten, nedbrent 1916), Lungegården (åpnet 1869 i Bergen Museums gamle lokale) og Øvregaten skole (1874). Fundasskolene fikk riktignok fortsatt beholde en viss selvstendighet, men ble stadig mer samkjørt med den øvrige Bergen allmueskole. Domkirkens skole, gråskolen, ble nedlagt i 1874, og seks år senere var det også slutt på driften i Bethlehem skole på Klosteret.

1848-loven styrket det verdslige ansvar for skolen. Dessuten fikk skolen her for første gang en målsetting utover det religiøse: Skolens formål er i følge denne loven å «understøtte den huuslige Opdragelse i at bibringe Ungdommen en sand christelig Oplysning og derhos at forskafe den de Kundskaber og Færdigheder som ethvert medlem af Statssamfundet bør besidde». Frelseskolen ble altså ikke på noen måte avvirket, men skolen skulle nå også være en skole for medborgerskap i den moderne staten Norge. Da landskolen fikk sin nye lov tolv år senere dukket dessuten begrepet om allmenndannelse for første opp gang i norsk skolelovgivning. Sistnevnte lov (1860) blir ellers gjerne omtalt som «fastskoleloven», fordi den påla landkommunene å bygge faste skoler. På dette tidspunkt gikk fortsatt over 80% av bygdebarna i omgangsskolen. Fire tiår senere var omgangsskolen knapt eksisterende, etter at det var blitt bygget ca. 5500 nye skolehus rundt omkring i landet. De aller fleste av disse var små ett- eller toromsskoler, gjerne med lærerbolig i en del av bygningen. Blant de mange nye skolene som dukket opp landdistriktene rundt Bergen, kan nevnes Eidsvåg (1876), Mjølkeråen (1895), Vassenden (1880), Nygård (1878), Kaland (1893), Hjeltestad (1894), Godvik (1895), Helldal (1863), Takvam (1885) og Haugland (1876). Rundt Bergen fantes det også industristeder som holdt egne skoler, slik som verksskolene i Alvøen (1862) og Ytre Arna (1857).

Barna som møtte opp i disse små husene, ble også møtt av et modernisert pensum. 1860-loven hadde nemlig foreskrevet undervisning som bygget på lesebokens stykker om «Jordbeskrivelse, Naturfag og Historie». En slik lesebok fantes imidlertid ikke, og oppdraget med å lage en ble gitt til stiftsprost P.A. Jensen¹⁰. Hans Læsebog for Folkeskolen og Folkehjemmet forelå i 1863, og skapte en hel del konflikt da den skulle innføres i skolene. Delene med orienteringsfag ble i enkelte kretser oppfattet som en avsporing fra skolens vesentlige formål, fra den trygge, enfoldige kristendom. Enda verre var det at Jensen hadde tatt med utvalgte eventyr fra Asbjørnsen og Moes samlinger. I noen bygder ble det aksjonert mot boken ved at deler av den ble sladdet.

I et lengre perspektiv kan vi si at Jensens lesebok var begynnelsen på en tradisjon som skulle prege norsk skole langt inn i neste århundre: skolens lesebok som en nasjonal dannelsespakke mellom to permer. Fra slutten av århundret var det særlig Nordahl Rolfsen som gjennom sin lesebok skulle innta rollen som nasjonal oppdrager. Rolfsen greide som ingen annen å skape et sett av fortellinger som for noen generasjoner bandt det norske folket sammen, definerte hva dette folket skulle være.

I byene fikk Jensens lesebok en langt kortere levetid enn i landsskolen. Grunnen synes å være ganske klar: allmueskolen i byene, omgitt av de mer moderne borgerskolene, hadde allerede anskaffet separate lærebøker i orienteringsfagene. Lesebokens orienteringsstoff var derfor overflødig, man ønsket seg heller mer litterært stoff. I Bergen ble etter hvert leseboken til Haldor Grønsdal, lærer ved Christi Krybbe skole, langt mer brukt enn P.A. Jensen.

Med 1848-loven hadde bybarna for første gang skoleplikt - fra syvårsalderen til konfirmasjonen. I motsetning til de nye fastskolene i Åsane, Arna og Fana, som var ment å favne så godt som alle barn i sine distrikter, var allmueskolen i byen fortsatt en skole for de nedre sosiale lag av befolkningen. Skoleplikt innebar nemlig ikke plikt til å gå i den offentlige

¹⁰ Jensen var stiftsprost i Aker og en habil poet. Han hadde dessuten vært en av Lyder Sagens elever ved Bergen Katedralskole på 1820-tallet.

skolen, tvert i mot var middel- og overklassen fortsatt forventet å oppsøke det private skolevesenet. Etter etableringen av de nye allmueskolene i tiden etter 1850, var denne skolens andel av byens skolepliktige barn omkring 60%, mot 40% prosent for de private institusjonene og katedralskolen. Dette forholdet holdt seg stabilt helt til etter 1900.

Til å undervise de tre tusen barna måtte naturligvis en hel del lærere til. I året 1888 var det samlede antall lærere i Bergens allmueskole kommet opp i 96. Lærernes fremvekst som selvbevisst og vesentlig stand i samfunnet hører til et av de virkelig forbløffende

utviklingstrekkene i det 19. århundret. Der vi ved århundrets begynnelse finner omgangskolelæreren langt nede i bygdenes statushierarkier, var lærerne nå blitt lokale lederskikkelser, nasjonale strateger og forvaltere av den nye progressive, nasjonale dannelses. Om vi banket på døren til et lærerværelse i Bergen by i denne tiden, ville vi gjerne finne et miljø preget av to hovedtyper: Mannlige seminarister fra landet og ugifte kvinner fra byens borgerskap. Lærerseminarene som ble etablert fra 1820-tallet av – typisk nok ikke i byene, men på steder som Trondenes, Asker, Klæbu og Stord - ble populære karriereveier for talentfulle bondesønner uten odel.

Skoleloven fra 1869 hadde åpnet for kvinnelige lærere i allmueskolens lavere trinn, og i løpet av 1870-tallet kom det i gang en ordning med «lærerinneprøver». I praksis var det stort sett døtre av borgerskapet og embetsstanden i byene som hadde mulighet til å gjennomføre disse, og det var også byskolen som ført og fremst ansatte lærerinner. I 1890 var ca. 60% av den norske byskolens lærere kvinner (i Bergen 58 kvinner, 38 menn), mens andelen i landsskolen fortsatt lå like over 10%. For bykommunene var det god økonomi å ansette alle disse kvinnene, som fortsatt arbeidet for langt lavere lønn enn sine mannlige kolleger¹¹. De kvinnelige lærerne hadde dessuten gjerne selv vært elever i de mer avanserte borgerskolene, og hadde nok ofte med seg et vel så høyt dannelsesnivå som sine mannlige kolleger.

Folkeskolen

Den offentlige skolen var altså i kraftig ekspansjon etter 1850. Skolen ble stadig tydeligere en nøkkel til modernisering og nasjonal selvstendighet. Allerede i tittelen på P.A. Jensens lesebok fra 1863 - «Læsebog for Folkeskolen og Folkehjemmet» - får vi et klart signal om horisonten for arbeidet med skoleutviklingen i denne perioden. Tanken om en felles folkeskole var satt i sving, og i 1889 ble lovene av 1848 og 1860 avløst av nye lover om folkeskole på landet og i kjøpstedene.

Det radikalt nye ved folkeskoleloven var at der allmueskolen skulle sikre skolegang også for familier som ikke kunne betale for slikt selv, var den nye folkeskolen ment å være en skole som kunne favne alle lag av befolkningen. Dessuten tok den verdsliggjøringen av skolens formål og organisasjon et langt steg videre. Formålsparagrafen viste fortsatt til medvirkning «til børnenes kristelige opdragelse», men også til en «allmenndannelse, som bør være felles for alle samfundets medlemmer». Det siste er et sterkt signal om en nasjon som var i ferd med å finne seg selv. Øverste ledelse av skolen lokalt ble nå lagt til skolestyret. Her hadde sogneprestene fast plass, men det sier mye om de nye tider at det blant de 16 medlemmene i Bergens første skolestyre ikke fantes andre geistlige enn disse tre. To kvinnelige representanter hadde fått plass, men begge ble grundig mistenkeliggjort for sitt «radikale Livssyn» i byens konservative presse.

¹¹ Det er symptomatisk at da man på 1880-tallet forberedte den kommende folkeskoleloven, stilte det store flertallet av bergens allmueskolelærere seg bak en uttalelse som uttrykte sterk skepsis til muligheten av å løfte allmueskolen til å bli en reell forberedelseskole for den høyere skolen, slik borgerskolene var. (middelskole/gymnas). Bergens lærere, og kanskje særlig lærerinner, var godt kjent med hvor listen da måtte ligge.

Folkeskolen var syvårig, med tre avdelinger, 7-10, 10-12 og 12-14 år. De yngste skulle ha 24 timer undervisning i uken, de to eldre avdelingene 30. Ved inngangen til 1900-tallet ble timetallet økt betraktelig, særlig for midtre avdeling. I utgangspunktet var norsk, regning og kristendom fagene med flest timer, deretter fulgte skriving, historie og geografi. Nye fag i forhold til allmueskolen var naturfag, gymnastikk, håndarbeid, tegning og sang. I mellomkrigstiden ble dette utvidet med husstell, heimstadiære og frivillig engelsk. Med de nye fagene ble det også slik at nye skoler ble bygget med spesialrom i tillegg til klasserommene, slik som sangsalen, skolekjøkkenet, sløydssalen osv. Særlig naturfagsalene, med sine alteraktige skap, fulle av forseggjorte instrumenter i messing, støpejern og glass, signaliserte skole i takt med fremskrittet.

Nordahl Rolfsens lesebok er nevnt. I folkeskolens tidlige år dukket det opp en lang rekke lærebøker som skulle få leve lenge gjennom opplag etter opplag: Gundersen og Munchs Min første læsebok, Slettemark og Bergos Planter og dyr, Reusch' Geografi, Løddøens historiebøker, Nicolaisens regneskole og Bangs Kirkehistorie er noen eksempler på lærebøker som skulle prege flere generasjoners skolegang.

Store nye byskoler

Selv om den rent faktisk ble bygget i allmueskolens tid, er det naturlig å tenke at folkeskolens store nybyggingsfase starter med den flotte nyrenessansebygningen Krohnengen skole, åpnet med 16 klasserom i 1880. Formatet, vektleggingen av eksteriør og estetikk, viser at vi er på vei mot en skole med større ambisjoner. Elleve år senere åpnet Dragefjellet skole. Arkitekt Fischers staselige bygning kneiser fortsatt på klippen over Nøstet, nå som del av universitetet. Forarbeidene til denne skolen viser dessuten det sene 1800-tallets hygienisk/vitenskapelige ånd. Luftvolumer og vindustørrelser er nå blitt gjenstand for vitenskapelig funderte overveielser, og på Dragefjellet finner for første gang den bergenske særegenheten med korridorer brede nok til at elevene kan søke tilflukt i dem i regnfulle friminutter.

Ved planleggingen av Sandviken skole noen år senere var det pultene som kom i fokus: Etter mye om og men landet man på «Sjaastad-pulten», som også var Kirke- og undervisningsdepartementets foretrukne modell. Et flertall hadde først gått inn for en modell konstruert av skoledirektør Irgens selv. Forholdet mellom pris, hensiktsmessighet og estetikk gjorde pulten til et vanskelig spørsmål. Sandviken skole åpnet i 1898 med 21 klasserom, fra 1905 utvidet til 25. Sandviken var ellers en såkalt kasernes skole, der det estetiske var mindre vektlagt.¹² Noe ganske annet var det med Nordnes skole, som åpnet i 1903 med 28 klasserom. Nordnes skole ligger som kjent på en klippe høyt over fjorden, og er bygget som en beskyttende borg omkring den indre skolegården. Den ytre fasaden er rikt dekorert i historistisk stil, dessuten var den utstyrt med elektrisk lys, og hadde fått spesialrom for moderne fag som naturfag og skolekjøkken.

De neste årtieners skolebygging i Bergen skulle preges sterkt av Kaspar Hassel, byens stadsarkitekt fra 1919. Stilistisk var Hassel en forsiktig, pietetsfull arkitekt, men hans gjennomarbeidede og varierte anlegg var helt klart i forkant av utviklingen av norsk byskolearkitektur. Hassels to første skoler, Rothaugen og Møhlenpris, åpnet begge i 1912, med henholdsvis 28 og 21 klasserom. Samtidig som førstnevnte med sin plassering oppleves som monumental som knapt noen annen skole i landet, ser man også hvordan Hassel nedtoner det monumentale ved å bryte opp fasaden, variere på takhøyder og volumer, og ved å skille ut funksjoner. Dette gjenspeiler at riktignok skulle skolene være prestisjebygg, men 1900-tallet var også blitt annonsert som «barnets århundre». Barnet selv, ikke institusjonen skulle stå i sentrum.

¹² Senere ble den faktisk utpekt til byens «uomtvistelig styggeste skole».

Sandviken skole oppført 1898. Ble revet i 1980-årene. (Foto: BSKbi1195 1923).

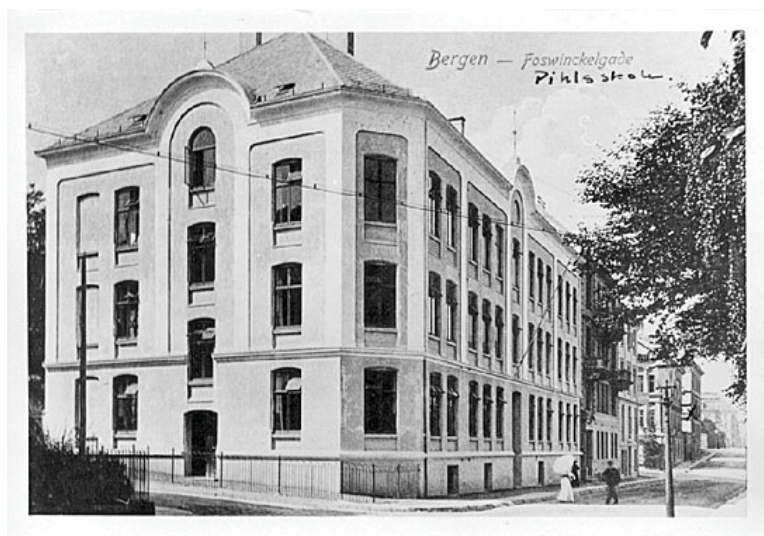
Møhlenpris skole har mange likhetstrekk med Rothaugen, men er noe mindre detaljert. Her hadde man imidlertid for første gang i Bergen funnet plass til et lite basseng. Svømmeopplæring var nå også blitt skolens oppdrag. Hassels tredje skole, Nygård skole, åpnet i 1921, hadde 28 klasserom. Denne skolens kostbare løsninger og forseggjorte detaljer vitner om at dette var et prestisjeprojekt. I mellomtiden hadde Bergen fått to nye skoler: Med innlemmelsen av Årstad herred i 1915 var den store Solheim skole (21 klasserom) i Solheimsviken og den mindre Haukeland skole blitt del av Bergens folkeskole. Men man hadde også mistet Fortunen skole, som gikk tapt i Bergensbrannen i 1916. Nygård skole skulle nok gi denne sentrale bydelen et løft, men også virke attraktiv på Nygårdshøydens middel- og overklasse som etter hvert begynte å se på folkeskolen som et mulig alternativ for sine barn. Fra 1929 huset Nygård også byens sentrale skoletannlege. Med 14 tannlegebåser med tidens ypperste utstyr var «Pinaren» på Nygård skole landets i særklasse flotteste anlegg da det ble åpnet.¹³

Innlemmelsen av Årstad-skolene innevarslet en utfordring som skulle prege bergensskolen gjennom hele dette århundret: Fra det øyeblikk behovet for skoler var dekket i sentrum, ble trykket stadig sterkere på skolene i de voksende bydelene rett utenfor. Særlig gjaldt dette sydover i dalen. I 1924 ble Ny Krohnborg skole innviet med hele 34 klasserom, tegnet av Hassel, som også rakk å tegne Fridalen skole som ble innviet i 1939 med plass til 1000 elever. Samme år valgte man å avvikle Lungegården skole, der elevgrunnlaget lenge hadde vært tynt. Mellom 1920 og 1936 falt elevtallet ved de indre skolene (Christi Krybbe, Krohnengen, Lungegården og Nordnes) fra knappe 5000 til like under 3000.

De andre

Til fortellingen om folkeskolens oppkomst hører også hva den utskilte og avgrenset seg mot. For at skolen skulle vinne middelklassens tillit, måtte den ha en strategi, både i forhold til elever som ikke greide å følge med i undervisningen, og elever med dårlig oppførsel. Allerede på 1860-tallet ble det iverksatt noe «hjelpeundervisning» for svakere elever i Bergens allmueskole. Fra 1882 ble forholdene for funksjonshemmede barn regulert gjennom den såkalte abnormskoleloven som innførte skolerett og -plikt også for psykisk og fysisk utviklingshemmede. I praksis skjedde dette ved opprettelse av institusjoner som døveskolene og, for de «aandsvage», skoler som internatskolen Eikelund i Fana, med plass til over hundre elever.

¹³ I 1930 var skoletannlegen ved Nygård utstilt ved den norske paviljongen under verdensutstillingen i Brussel.

Ulrikke Pihls jenteskole.
Foswinkelsgate. I dag lesesaler for
UiB. (Foto: BSKbi1224 ca 1890).

Edvard Hambros gutteskole. Brant
ned i 1916. (Foto: BSKbi1091 ca 1890).

Sofie Lindstrøms pikeskole ble
oppført i 1880. Rosenberggaten 35.
Bygningen er i dag lesesaler for UiB
(Stein Rokkans hus) (Foto: BSKbi1085
ca 1890).

Disiplinen var en annen sak. I Bergenskolens historie er skolehjemmet på Ulfesnesøy noe helt for seg. Opprettet 1881 – med skoleinspektør Ole Irgens i spissen – som Ulvsnesøens Opdragelsesanstalt for vanartede og forvildede gutter, skulle denne institusjonen få en hundre år lang historie, etter hvert som skolehjem og senere spesialskole. Isolasjon og disiplin, i prinsippet også kjærlighet, var skolehjemmets metode. I gjennomsnitt var guttene omkring tolv når de ble sendt til øya for et opphold som normalt varte omkring tre år. Institusjonen ble utviklet under ledelse av forstander Ole Flugum, som fra 1900 også ledet statens nye prestisjeprojekt, Bastøy. Dette året åpnet Bergens Folkeskole også en ny tvangsskole med internat på Årstad. Også denne var for gutter.¹⁴

Privatskolebyen lever videre

Som vi har sett måtte Bergens folkeskole finne sin plass i en by der 40% av barna gikk i en eller annen form for privatskole. Skoler som Ulrikke Pihls og Sofie Lindstrøms pikeskoler, og ikke minst Edvard Hambros gutteskole i Muségaten, var store institusjoner med et ry langt utover byens grenser. I etterkant av loven av 1869 hadde borgerskolene i stor grad funnet sin form som middelskole, eventuelt som forskoler til denne. Mellom 1869 og 1896 var middelskolen et seksårig løp med tre felles år og så tre år med latin- eller engelsklinje. Middelskolen kunne forberede til det nye gymnaset treårige real- eller latinlinje, men ble også populær som en avsluttende skole tilpasset de nye tider. Eksamen fra middelskolen ble etter hvert et vanlig minstekrav for mellomstillinger både i det private og i byråkratiet.¹⁵

Skulle folkeskolen lykkes og vinne tillit i de øvre lag, måtte den også knyttes skikkelig til den høyere skolen. En ny lov om den høyere skolen av 1896 gjorde middelskolen fireårig, basert på folkeskolens fem første år. Forskjellen mellom den offentlige skolen og de private skoler som til nå hadde rekruttert til middelskolen var imidlertid fortsatt stor. Derfor ble det ordnet slik at barn fra den offentlige skolen som hadde mottatt ekstraundervisning i fjerde og femte klasse, nå kunne fremstille seg for opptaksprøve til middelskolen. Ekstraundervisningen ble svært populær, i 1898 deltok 740 elever, en tredjedel av skolens elever på disse trinnene, men etter første eksamen i 1909 var det bare 22 elever som slapp gjennom nåløyet, og slik også kunne kvalifisere seg videre til gymnaset. Mange var de altså ikke, men vi skal ikke undervurdere den symbolske betydningen av disse tjue guttene og to jentene: Ved overgangen til det nye århundret – «barnets århundre» – var de lavere klasser representert i den høyere skolen for første gang siden 1739, da latinskolen i praksis ble lukket for fattige. Forbindelsen mellom de lavere klasser og landets høyeste utdanning var gjenopprettet.

Ti år senere var 22 blitt til 73, og i 1918 rekrutterte folkeskolen 242 barn til middelskolen. Noe av denne økningen skyldtes et økt antall øremerkede plasser ved middelskolen på Tanks skole, og åpningen av Den kommunale middelskolen i 1912. Den klassedelte skolen i Bergen var nemlig på ingen måte avviklet. 1800-tallets allmueskole var aldri noe alternativ for byens borgerskap – og var heller ikke ment å være det. Denne oppfatningen av den offentlige skolen fulgte med langt inn i folkeskoleepoken, også småborgerskapet strakk seg langt for å kunne sende barna til privatskoler. Slik ble ressurssterke elever holdt utenfor folkeskolen, og dermed ble det vanskeligere å gjøre skolen attraktiv. Den økonomiske oppgangstiden under 1. verdenskrig gjorde dessuten at flere kunne betale for barnas skolegang, og i en periode vokste faktisk privatskolenes andel av byens skolepliktige barn, fra 16% i 1912 til 20% i 1920.

¹⁴ Jenter kunne også bli sendt på skolehjem, det mest kjente lå i Bærum. Der guttene gjerne hadde tyverier og vold på samvittigheten, var det seksuelle utskielser som var utslagsgivende på jentesiden.

¹⁵ En strategi for å utbre folkeskolen var skjerpet kontroll med privatskolenes virksomhet. Ikke alle privatskolene var på nivå med de nevnte, og på 1890-tallet ble noen skoler nedlagt etter å ha blitt gransket av skolestyrets nye kontrollkomite. Litt urettferdig har det nok følt for de skolene som ble kritisert for sitt faglige nivå innenfor fag som uansett ikke var på repertoaret i den offentlige skolen.

Det store omslaget kom imidlertid i 1920. Dette var året både for det store økonomiske tilbakeslaget etter krigsboomen, som gjorde at mange familier mistet muligheten til å betale for privat skole, og ikke minst for Stortingets vedtak om at kun treårige middelskoler, bygget på avsluttet syvårig folkeskole, skulle motta statsstøtte. Dette medførte ganske raskt at den fireårige middelskolen, og dessuten forberedelsesskolene, som hadde vært en viktig del av privatskolenes økonomiske grunnlag, bortfalt. I løpet av 20-tallet ble de aller fleste privatskolene enten nedlagt eller overført til kommunen. Ved krigsutbruddet i 1940 gikk over 90% av byens barn i den offentlige folkeskolen, man kunne ikke lenger snakke om et eget bergensk «privatskolesystem».

Etterkrigstid. Enhetsskolen utdypes

«I hele etterkrigstiden har Bergen slitt med et skoleproblem» heter det i Tore Grønlies bind om Bergen bys historie. Problemet det siktes til kjenner vi fra folkeskolens tidligere historie: plassproblemet, nærmere bestemt problemet med å få på plass en skolestruktur som svarte til et bosetningsmønster i sterk endring. I ettertid kan det også synes som om nettopp de overfylte skolene og de akutte investeringsbehovene medvirket til at Bergen etter hvert skulle fremstå som en foregangsby for den 9-årige enhetsskolen i Norge. Det måtte nemlig handles, og man ønsket å handle i takt med tiden.

Forutsetningen for utviklingen på 50- og 60-tallet ligger i skoleloven av 1936 og den påfølgende Normalplanen¹⁶ av 1939, som knapt rakk å gjøre seg gjeldende før krigsutbruddet satte skoleutviklingen på vent i fem år. Krigsårene var først og fremst en unntakstid. I Bergen ble de fleste skolene rekvirert til kasernebruk eller andre formål. Svært mange av byens barn ble sendt på landet i disse årene - et større antall ble fulgt opp med brevundervisning. 1936-loven erstattet middelskolen med to- eller treårig realskole, der det treårige gymnaset bygde på realskolens andre år. For de som ikke skulle den høyere skolens vei, ble det tilbudt en mer praktisk orientert ett eller toårig framhaldsskole.

Men oppstarten etter krigen var altså preget av trange kår. Bare Ny-Krohnborg, Nygård og Krohnengen skoler kunne tas i bruk umiddelbart. Først seks-syv år senere var alle byens gamle skoler tilbake til akseptabel standard. De første etterkrigsårene forholdt man seg riktignok til de små barnekullene fra midten av tredvetallet til de første krigsårene, men dette skulle raskt endre seg da babyboomens barn gjorde seg gjeldende fra begynnelsen av femtiårene. Et elevtall på 8500 i Bergens folke- og framhaldsskole i 1945/46 var ti år senere blitt til knappe 13000. Særlig trangt var det i den sterkt voksende søndre bydel. Fridalen skole hadde gjennom det meste av femtitallet mer enn ti klasser mer enn antallet klasserom, og ved Ny-Krohnborg finner vi i skoleåret 1959/60 hele 61 klasser på 32 rom. Ikke til å undres over at det var barn på skolen fra halv ni om morgenen til seks på kvelden.

Et par paviljonger ble satt opp tidligere i årtiet, på Kronstad, i Starefossen og på Slettebakken, men det var først fra midten av femtitallet at skolebyggingen på ny virkelig satte fart. I 1955 ble de store drabantbyskolene Hellen og Landås innviet, mens første del av Slettebakken skole ble fullført to år senere. Midt på sekstitallet ble også Lønborg skole tatt i bruk, dessuten hadde man vendt blikket mot den nye bydelen i Fyllingsdalen (overtatt fra Fana i 1955): Varden skole åpnet i 1963, fem år senere Lyshovden skole. Femti- og sekstitallets karakteristiske skolebygninger – lettere, lavere, mer utstrakte enn sine forgjengere – økte selvfølgelig bergensskolens kapasitet betraktelig. Likefullt var også disse skolene stort sett overfylte i den

¹⁶ Normalplanen for folkeskolen representerer på sin side det store gjennombruddet for ideene om reformpedagogikk som hadde vokst frem siden århundreskiftet. Ifølge normalplanen skulle «arbeidsskolens prinsipp, elevaktivitetens prinsipp» gjennomsyre skolen og befordre norske skolebarns «frie, harmoniske vekst og utvikling».

første tiden. Dette skyldtes ikke bare at de ble bygget i sterkt voksende bydeler, men også at byens skole nettopp i denne trange fasen gikk for et utvidet tilbud.

Selv om den syvårige folkeskolen kunne sies å ha blitt en reell enhetsskole i årene etter 1920, var man fortsatt langt fra fornøyd med klasseskillet i skolen fra ungdomsalderen og opp. I Bergen var realskoletilbudet relativt lite, midt på femtitallet gikk bare omkring 40% av skolebarna videre hit. Søkingen var imidlertid langt høyere, og mange barn opplevde nok et sterkt press for å komme inn. Derimot hadde byen en stor og differensiert framhaldsskole. Så tidlig som i 1947 innførte Bergen et obligatorisk åttende skoleår, de fleste som gikk denne veien fortsatte også i et niende år, der man blant annet tilbød teknisk skole, praktisk linje, handelslinje og sjøguttlinje for guttene, og husstellinje, handelslinje, og håndarbeidslinje for jentene¹⁷.

Reform og enhetliggjøring var tidens motto, og i 1959 åpnet staten for prøveordninger med niårig enhetsskole – med økte bevilgninger som gulrot. Her var bergensskolen helt i forkant av utviklingen. I januar samme år, før loven ble vedtatt, kom søknaden fra Bergen om å få starte opp forsøk med niårig skole for alle, og allerede fra høsten 1960 ble ingen barn tatt opp i real- eller framhaldsskole, men derimot sendt videre til enhetsskolens åttende år. Disse ungdommene kunne møte opp på den nye Ulriken skole på Landås, på Rothaugen eller på Nygård skole. Etter hvert ble også Dragefjellet ungdomsskole, også Sydneshaugen skole var en kort periode ungdomsskole, men denne ble overlatt til universitetet da den flotte Gimle ungdomsskole stod ferdig i 1965. Noen år senere fikk også Fyllingsdalen egne ungdomsskoler: Ortun (1969) og Lynghaug (1971). Selve loven om den niårige grunnskolen ble vedtatt først i 1969, men innen den tid hadde altså bergensungdommen allerede lang erfaring med ni års felles grunnskole.

At Bergen ble en foregangsby for ungdomsskolen skyldtes nok flere forhold. For det først hadde byen i denne tiden en skoleledelse sterkt preget av enhetsskoleidealene og med stor gjennomføringskraft. Dessuten gjorde byens stort utbygde framhaldsskole at den kommunale skolen allerede hadde et sterkt grep på ungdommen – for nettopp dette var jo et av tidens spørsmål: skulle en ny felles skole for ungdommen knyttes til den høyere skolen eller til folkeskolen? I Bergen måtte investeringene og utbygningene uansett komme. Om en niårig grunnskole syntes å være fremtiden, ja da var det naturlig å investere i denne, ikke i nye fasiliteter for framhaldsskolen. Sist, men ikke minst, ga ungdomsskolen en mulighet til utnyttelse av overkapasiteten i folkeskolens gamle praktbygg i det sentrale Bergen.

Fra mønsterplan til kunnskapsløft i den store byen

Med den store kommunesammenslåingen i 1972 ble Bergens folketall nær doblet og arealet mangedoblet. Skolehistorien i Åsane, Arna, Fana og Laksevåg, overgangen fra omgangsskole til fastskoler, har vi vært inne på tidligere. Typisk for norsk landsskolehistorie i mellomkrigstiden, og særlig i den tidlige etterkrigstiden, var at den første generasjonen små fastskoler ble avviklet til fordel for større, sentraliserte, skoler. I Bergens nabokommuner gikk denne utviklingen enda raskere ettersom det man, funksjonelt, kunne si var byens befolkningsvekst (ca. 45000 mellom 1951 og 1971), nesten utelukkende fant sted i nabokommunene. Blant skolene som ble innlemmet i bergensskolen i 1972 var monumentale skoler, slik som Eidsvåg, Midttun og Minde, og flere større skoler som hadde vokst gjennom flere faser siden 1800-tallet¹⁸.

17 Framhaldsskolen holdt til rundt omkring i byen, i mer eller mindre egnede lokaler. Tildels nøt den også godt av at sentrumsskolene hadde små elevkull og plass til overs. Dragefjellet skole var blitt omgjort til framhaldsskole for gutter allerede på førtitallet.

18 Gode eksempler på dette kan f.eks være Kyrkjekrinsen (1918) i Åsane og Kirkevoll (1893) i Fana. Begge startet ut ettromsskoler, men i dag – etter mange utvidelser og byggetrinn – finner vi dem som kombinerte barne- og

Femti- og sekstitallets reformer hadde etablert en skolestruktur også dagens skolebarn kan kjenne seg igjen i; tredelingen i barneskole, ungdomsskole og videregående skole. Femti år senere er ni år blitt til ti, seksåringene og SFO er kommet inn i skolen, og videregående skole er for lengst ikke bare en mulighet, men en rettighet og langt på vei en plikt. Etter 1975 er også de barna man omkring hundre år tidligere begynte å skille ut, de krevende gruppene med funksjonshemminger og tilpasningsvansker, i størst mulig grad ført tilbake til grunnskolen¹⁹.

Skolelivet har siden syttitallet vært mye preget av stadige læreplanreformer. Mønsterplanene av 1974 og 1987 ble etterhvert erstattet av L97. Sistnevnte knyttes gjerne til Gudmund Hernes som også var mannen bak den videregående skolens L94. 2000-tallet var heller ikke blitt gammelt før grunnskolen på ny skulle reformeres gjennom «Kunnskapsløftet». Reformene kan hver for seg sees som uttrykk for tydelige spenninger og skift i synet på skolen som oppdrager og som kunnskapsformidler. Mønsterplanskolen kan gjerne sees som kulminasjon eller høydepunkt for det som startet med Normalplanen 1939, da arbeidsskolens prinsipper for aktivitetsbasert læring ble introdusert i norsk skole. I de første årene med niårig grunnskole, hadde «kursplanene» sørget for en viss nivådeling i skolen. M74 la vekk kursplanene, og i det hele tatt tanken om at en skole for alle kunne operere med minstekrav. Senere ble «Tilpasset undervisning» (M87) mønsterplanskolens kanskje viktigste slagord.

Nitti- og totusentallets reformer har riktignok hatt et større trykk på målbar kunnskap. Like fullt kan man se en sterk linje fra syttitallets integrering av de funksjonshemmede, gjennom 1990-tallets enhetliggjøring av videregående opplæring, til arbeidet med å integrere nye elever uten etnisk norsk bakgrunn som har preget den norske skolen fra 1980-årene og utover. Grunnleggende kan alt dette sies å ha handlet om å utvide og utdype det store norske enhetsskoleprosjektet.

Fra «vi» til «du»?

Men kanskje finnes det allikevel et større oppbrudd i denne epoken? Om vi legger vekk planer og lover, og heller kaster et blikk på skolens bøker, fremstår denne epoken nemlig som adskillig mer revolusjonerende. Vi har lagt vekt på det store skolehistoriske skillet midt på 1800-tallet, vendingen fra frelseskolen til skole for nasjonalt medborgerskap. I venstrestatens epoke ble skolen det kanskje aller viktigste redskap for oppdragelse til nasjonalt felleskap. Fra midten av nittenhundretallet tonet den progressive pedagogikken i noen grad ned det nasjonale til fordel for en mer generell samfunnsånd. Det overordnede forble allikevel uforandret: Skolen var oppdragelse til et voksenliv der man føyer seg inn i en eksisterende samfunnsorden, et progressivt «vi», som dessuten forutsettes å bevege seg mot fremskritt og modernitet.

Som vi har sett ble dette nasjonale medborgerskapet introdusert i nye fysiske omgivelser. Det var i de nye små fastskolene på landet og i de store nye byskolene at norske barn først lærte P. A. Jensens og Nordahl Rolfsens fortellinger å kjenne. Hundre år senere, på 1970-tallet, ble det, grunnet den store befolkningsveksten, bygget svært mange nye skoler. Mange av disse var av den nye fleksible, «åpne» typen, bygninger som virkelig tok mønsterplanens arbeidsskoleprinsipper på alvor. De mest nyskapende blant dem, slik som arkitekt Helge Borgens Tveiterås og Loddefjord skoler, var også småskalapregede, med organiske former som bestrebet seg på harmoni med de naturlige omgivelser.

Disse skolene kan vi gjerne se på som arkitektoniske uttrykk for seksti- og syttitallets nye radikalisme, der kritikken av masse mennesket og fremmedgjøringen fra naturen var viktige elementer. Den nye arkitekturen passet godt til en skole som også talte til elevene på en ny måte. I tiårets nye lærebøker er det nemlig en ny tone, og et annet subjekt som tillaes. Man

ungdomsskoler med plass til over 500 elever.

¹⁹ Det er talende at Ulfnesøy, etter hundre år som oppbevarings- og oppdragelsesanstalt for byens «slemme gutter», ble endelig nedlagt i 1981.

snakker ikke lenger til en vordende voksen, men en selvstendig ungdom. Eleven er nå et «du», eventuelt et «jeg», en selvtenker som forventes å være kritisk både til foreldregenerasjonen, nasjonen og dens verdigrunnlag. Som del av den uberegnelige gruppen «ungdom» forventes dette subjektet å ta avstand fra ting som forbruk, urbanisering, miljøforurensning og utbytting, og samtidig identifisere seg med undertrykte minoriteter og opposisjonelle verden rundt.

Tredve år senere, i kunnskapsløftets lærebøker, lever dette sterke subjektet i beste velgående. De ideologiske innpakningen er riktignok en annen. Syttitallets form for radikalisme er stort sett erstattet av en generell, åpen og tolerant liberalisme, tidsriktig tilpasset en globalisert tidsalder. Nå brukes derfor mer plass på Sokrates – han som møtte verden med en åpen, kritisk fornuft – enn på revolusjonære helter som Rosa Luxembourg og Che Guevara. Men den sterke individualismen, «jeget» som skal stake ut sin egen kurs, er nok helt klart kommet for å bli.

Den norske skolens historie er sterkt preget av statlige og nasjonale føringer. Vi som jobber på museum vet mye om utbredelsen av Nordahl Rolfsen fra Arna til Askim, om de tyske og svenske plansjene som dukker opp over hele landet, og om de standardiserte skolestuene og pultene (som riktignok alltid har noen lokale variasjoner). Det kan argumenteres for at det har betydd mer om man har vokst opp i byen eller på landet, enn akkurat hvilken by eller hvilken bygd det er snakk om. Møllergata eller Nordnes, det kan på mange måter se ganske så likt ut.

Samtidig vil et steds eller en bys skolehistorie, enkeltskolenes historie, elever og læreres levde liv, alltid være noe spesifikt, noe individuelt. De som gikk på Nordnes i mellomkrigstiden vil for eksempel ha opplevd byens første kvinnelige rektor, reformpedagogen Idunna Thygesen. Andre vil kanskje huske Lars Søråas d.y. og skolesangundervisningen på Sydneshaugen, mens andre igjen vil huske sløydinspektør Jonas Stavdal og femtiårenes helt spesielle pappsløyd. Og alle vil de vite at dette var noe helt enestående. Det er mange og mangt som kunne vært trukket frem i en fortelling om skolene i Bergen. Her har vi dessuten knapt vært inne på viktige temaer som kjønnspektivet, som det flerkulturelle i skolen, eller for den saks skyld fagenes historie og utvikling. Det er å håpe at denne fremstillingen allikevel gir noen antydninger om særpreg ved skolehistorien i Bergen.

Til videre lesning

A.Telhaug/O. A. Mediås: Grunnskolen som nasjonsbygger

Hans-Jørgen Dokka: En skole gjennom 250 år.

Olav Hoprekstad: Fatigskule, Ålugeskule og Lerarstand i Bergen fram til 1889.

Olav Hoprekstad: Bergen Folkeskule 1890-1911.

Edvard Lysne: Fra oppdragelsesanstalt til offentlig skole.

Ander Bjarne Fossen: Nordens eldste barneskole, Christi Krybbe skoler 1740-1990.

Knut Helle m.fl: Bergen bys historie I-IV.

Roar Sanderud: Fra P.A. Jensen til Nordahl Rolfsen.

Rune Slagstad m.fl.: Dannelsens forvandling.

A.E. Erichsen: Bergen katedralskoles historie.

Årbok for norsk utdanningshistorie 2005. Tema:Bergen.

Skolene i Bergen under 2. verdenskrig. Skriftserien nr. 5, Bergen skolemuseums venner.

Relevante skolelover og rundskriv

- 1739 *Forordning om skolerne på landet i Norge (..)*¹: Den første lovbestemmelsen om allmueskoler i Norge². Innførte offentlig skole for barn bosatt på landet, fra 7-årsalder til konfirmasjonen.
- 1848 *Lov om Folkeskolen i Kjøpstederne*¹: Første lovbestemmelser om allmueskolen i byene.²
- 1860 *Lov om landsallmueskolevæsenet på Landet*¹: Innførte fast skole, med omgangsskolen som unntak.²
- 1869 *Lov om offentlig skole for den høiere almendannelse*¹: Middelskolen skulle være 6-årig og bygge på en 3-årig allmueskole.²
- 1881 *Lov om obligatorisk opplæring av døve, blinde og evneveike*¹: Første lov om skoler for barn med funksjonshemninger.²
- 1886 *Rundskriv om folkeskolebygg*: Omhandler "skolebygningers opførelse og innredning".¹
- 1889 *Lov om folkeskolen i Kjøpstæderne/Lov om folkeskolen på landet*¹: 7-årig folkeskole for alle samfunnslag.²
- 1896 *Lov om høiere almenskoler*¹: Middelskolen skulle være 4-årig og bygge på folkeskolens femte år.¹
- 1935 *Lov om høgre almenskoler*: Realskolen skulle erstatte middelskolen.¹ I kraft fra 1939.²
- 1947 Obligatorisk 8.ende skoleår innført i Bergen.³
- 1950 *Rundskriv om rasjonering*: Alle skoler skulle oppføres i to byggetrinn.¹
- 1959 *Lov om folkeskolen*: Felles lov om folkeskolen for by og land.¹ Loven ga kommunene hjemmel for å innføre 9-årig obligatorisk enhetsskole og i tillegg organisere et 10. frivillig år.¹
- 1960 *Læreplan for forsøk med 9-årig skole*: Ga grunnlag for den funksjonelle arkitektoniske utforming av skolen.¹
- 1969 *Lov om grunnskolen*¹: 9-årig grunnskole ble innført.²
- 1975 *Revidert grunnskolelov*: Ansvaret for tilpasset opplæring for funksjonshemmede overføres til kommunene.²
- 1997 *Reform 97*: Grunnskolen ble utvidet til 10 år med skolestart fra 6-årsalderen.²
- 1998 *Opplæringsloven*: Skolefritidsordningen ble lovfestet.³
- 2006 *Kunnskapsløftet*: Reform i den 13-årige grunnopplæringen.²

1 Undervisningsbygg (2011): "Verneplan for Oslokolene", Oslo, februar 2011. s. 53-60

2 Store norske leksikon: http://snl.no/Norsk_utdanningshistorie

3 Store norske leksikon: <http://snl.no/skolefritidsordning>

Analyser

Sammen vitner skolens bygninger om utvikling i skolesystem, pedagogikk og synet på eleven. Bygningsmassen gir videre et bilde på arkitekturhistoriske trender samt byens ekspansjonsfaser. Materialet i denne verneplanen vil ikke kunne gi et helhetlig bilde av skolebyggenes utvikling i Bergen, og gjelder kun skolebygningene som er i Bergen kommunes eie i dag. Vi ønsker likevel å peke på noen hovedtendenser og identifisere noen typologier for å øke forståelsen av katalogdelen. Til slutt kommer en alfabetisk oversikt over skolene og deres verneverdi.

Sentrale trekk i skolebygningenes utvikling

av Marianne Aasebø

Utvikling av ytre struktur

De større skolene som ble oppført i tiårene før 1900 var relativt kompakte anlegg, som Krohnengen skole (1880), den eneste representanten i Bergen kommunes eie i dag.

Da Nordnes skole ble oppført i 1903, valgte arkitekten å fordele bygningsmassen i fløyer rundt en skoleplass. Samme prinsipp ble brukt i de store skolene bygget i daværende Bergen og større industristeder rundt byen, frem mot krigen. Prinsippet ble videreført i ny drakt etter krigen.

I Bergen gikk man tidlig bort fra de kompakte anleggene, sammenlignet med Oslo. Dette har trolig med klimatiske forhold og gjøre. I regntunge Bergen var det behov for oppholdssoner innendørs og garderober til vått tøy – noe en sidekorridor med vinduer, dagslys og større areal per elev var mer egnet til. I tillegg vil en oppløst bygningsmasse rundt skoleplassen skape et bedre lokalklima.

De større skolene oppført i 1950-årene er som førkrigsskolene fordelt i smale fløyer (sidekorridorer) rundt en skoleplass, men er lavere og enklere utformet. Dette er typisk for etterkrigstiden. Slettebakken skole (1952-1971) er et godt eksempel.

I 1960-årene ble en ny variant innført med bredere og mer sentraliserte bygningsvolumer (midtkorridorer) og flate tak, slik som på Rå skole (1960). Disse er gode representanter for den internasjonale modernismen.

De fleste skolene blir enda mer kompakte i 1970-årene, og er da oftest bestående av ett stort bygg med en bygningskropp som er enda bredere enn ungdomsskolene på 1960-tallet. Disse 1970-tallsskolene er ofte åpne skoler. Haukeland skole er et typisk eksempel fra dette tiåret.

Utvikling av indre struktur

I den tradisjonelle skolen foregikk teoriundervisningen i klasserom, der læreren foreleste for elevene. I 1960-årene dukket de første grupperommene og aulaene opp, førstnevnte tydet på en mer differensiert undervisningsform med noe variasjon i romstørrelser. Først i 1970-årene kom det endringer i pedagogikk med større konsekvenser for skolenes planløsning; noen skoler fikk da en helt ny indre struktur.

«Arbeidsskolen» ble innført i Norge i Normalplanen fra 1939, men på grunn av krigen fikk ikke planen store konsekvenser for undervisning og bygg før i 1960-årene. Ideene kom fra 1800-tallet, fra den tyske pedagogen Kerschensteiner og den amerikanske filosofen, pedagogen og psykologen Dewey som mente at «dersom man utførte praktiske oppgaver, ville man lære mer enn de som bare passivt ble undervist av en lærer»⁴.

Disse tankene ble tatt videre i felles lov om folkeskolen for by og land i 1959, og nye romstørrelser, som grupperom og aktivitetsrom, ble innført gjennom lærerplan og innstilling av 1960. Dette førte ikke til de store endringene i skolens indre struktur; rommene var som i førkrigsskolene fortsatt strengt organisert langs en korridor. Korridorene kunne være sidekorridorer som tidligere, men også midtkorridorer, som til nå ikke hadde vært vanlig i Bergen. Men vi ser en utvikling mot en mer differensiert undervisning og planløsning, bort fra den tradisjonelle klasseromsmodellen. Varden skole (1964) og Gimle skole (1966) fikk både grupperom og aula i tillegg til vanlige klasserom, og Storetveit skole (1969) var den første med auditorium.

Ideene om arbeidsskolen kulminerte i 1970-årene med «den åpne skolen». Forsøksrådet for skoleverket definerer åpen skole slik i 1974: «Med åpne skoler mener vi skoler som er planlagt og bygd med et åpent landskap i sitt romprogram i den hensikt å gi et mer fleksibelt undervisningstilbud; med mulighet for arbeid i små og store grupper, horisontalt og vertikalt organisert, og slik at flere elevgrupper kan undervises samtidig i samme rom.»⁵.

Over halvparten av skolene oppført i Bergen i 1970-årene var åpne skoler. De fleste av disse kan ses på som en slags videreføring av den kjente klasseromsmodellen som hadde fått en ny romstørrelse: åpent landskap. Planløsningen skilte seg altså ikke mye ut fra forgjengerne, men veggene var ofte lettvegger, slik at man kunne endre planløsningen etter behov uten å gjøre inngrep i konstruksjonen. Skolene hadde en kombinasjon av åpent landskap og tradisjonelle klasserom og spesialrom, der klasserommene kunne være ambulerende. Bygningsmassen ble som regel samlet i ett kompakt volum med en enda bredere bygningskropp enn skolene oppført på 1960-tallet.

I Bergen har vi noen få nyskapende, åpne skoler fra 1970-årene, som går helt bort i fra den tradisjonelle planløsningen som Loddefjord, Tveiterås og Ytrebygda skoler. Loddefjord og Tveiterås må anses som pionerprosjekter i Norsk sammenheng, hvor den nye pedagogikken var førende for planløsningen. På Ytrebygda skole er konstruksjonens muligheter utforsket til det fulle, der teoriundervisning og praktisk undervisning er fordelt i to relativt åpne, vifteformede volumer.

⁴ Undervisningsbygg (2011): "Verneplan for Osloskolene", Oslo, februar 2011. s. 38

⁵ Undervisningsbygg (2011): "Verneplan for Osloskolene", Oslo, februar 2011. s. 43

Funksjoner tilknyttet skoleanlegget

Spesialrom

Med folkeskoleloven av 1889 ble de første ferdighetsfagene innført, og i løpet av de neste femti årene skulle disse og flere bli lovpålagt. Det ble med årene stilt krav til spesialrom og hvordan disse rommene skulle utformes, noe som preger anleggenes indre og ytre struktur.

Ferdighetsfagene kroppsøving, håndarbeid og tegning ble innført i med folkeskolen i 1889. Fagene ble lovfestet i byskolen og skulle undervises hvis mulig i landskolen. I 1890 kom skolekjøkkenundervisning inn i fagkretsen i byfolkeskolen, i 1908 i landsskolen. I 1890 kom det rundskriv om sløydrom. I 1936 blir sløyd, håndarbeid, kroppsøving og husstell obligatoriske fag både i byen og på landet, og en får krav om spesialrom. I 1959 innføres heimkunnskap og musikk i skolen.

Gymsaler

Den første gymnastikksalen i Bergensskolene ble oppført på Dragefjellet skole (i dag del av Universitetet i Bergen). Den ble oppført samtidig med skolen og ligger fritt på tomten. Gymsalen på Nordnes skole (1903) ligger i en egen bygning tilkoblet den ene klasseromsfløyen. På de senere skolene var det vanlig å legge gymnastikksalen som del av en spesialromsfløy, som på Møhlenpris skole 1912, eller i en egen fløy, som på Ny-Krohnborg skole 1924. Etter krigen ble det mer vanlig og legge gymsalene i egne bygninger, kanskje på grunn av rundskriv om rasjonering som bestemte at skolene skulle oppføres i to byggetrinn og gymnastikksalen som del av det andre. Det kan også ha vært på grunn av sambrukshensyn. Skolene skulle være senter for nærmiljøet etter krigen, i følge rundskriv av 1948, og det kan være derfor gymnastikksalene ble oppført med scener i tiårene som fulgte.

Boliger

Vaktmesterboligen gjorde også sitt inntog i byfolkeskolen på slutten av 1800-tallet. I Bergen by ble vaktmesterboligen oppført som en integrert del av skoleanlegget frem til krigen, oftest som del av selve skolebygningen. I de tilgrensende kommunene hadde man ikke vaktmesterboliger før krigen, men derimot lærerboliger, som var fraværende i Bergen. På de mindre landskolene var lærerboligen del av selve skolehuset, mens på de større landskolene lå bolighuset fritt ved siden av skolebygningen. Etter krigen var det ikke lenger vanlig med lærerboliger. På 1950- og 1960-tallet, både i byen og på landet, bygde man vaktmesterboliger som tidstypiske bolighus på skolens tomt, litt unna skolebyggene. På slutten av 1960-tallet bygget man, så vidt vi vet, de siste vaktmesterboligene.

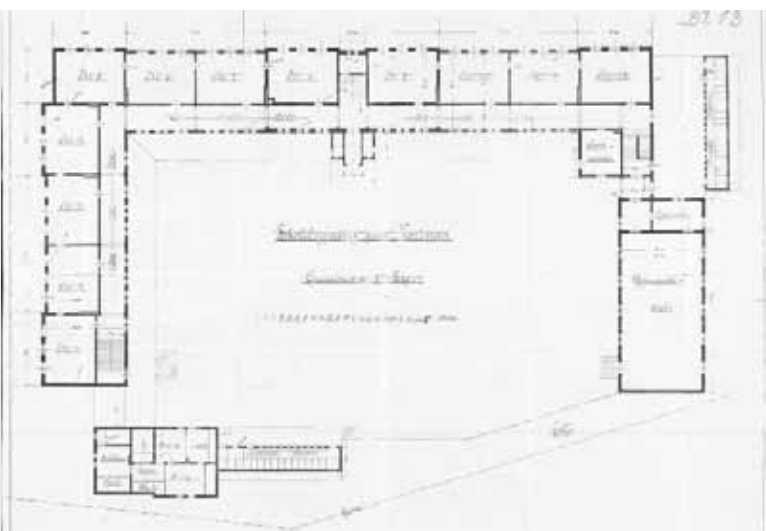
SFO

I 1950-årene ble de første norske fritidshjemmene opprettet. Disse var ikke tilknyttet skolen. I 1984 var det bare 4000 fritidshjem i landet. Mot slutten av 1980-årene overtar skolefritidsordningen driften av fritidshjemmene, og SFO ble lovfestet gjennom opplæringsloven av 1998.⁶ Fritidshjemmene/skolefritidsordningen tok ofte i bruk ubebodde vaktmesterboliger og lærerboliger, som på Kirkevoll skole (1931) og Varden skole (1964), eller annet ledig areal som tilfluktsrom. Ellers oppførte man nye paviljonger som i dag preger anleggene.

⁶ Store norske leksikon: <http://snl.no/skolefritidsordning>

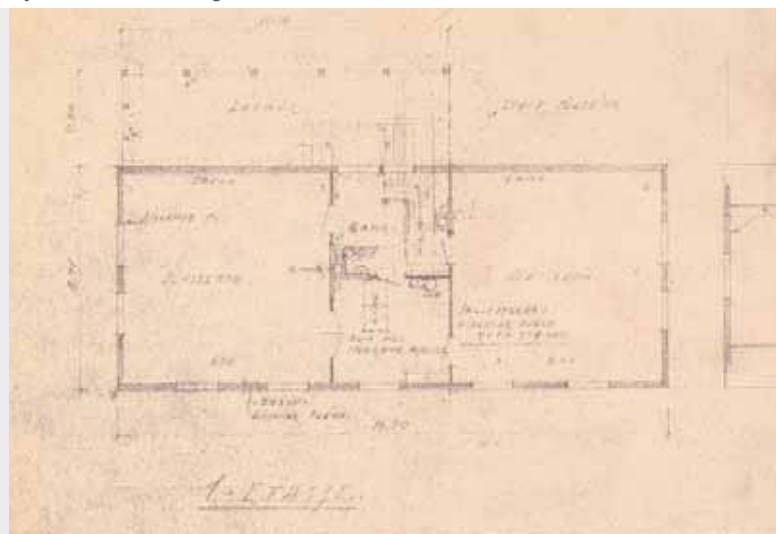
Figur 1: Nordnes skole ca. 1903 (Foto: BSKbi1060).

Figur 2: Plan over Nordnes skole, første etasje. Typisk planløsning for byfolkeskolen før krigen.

Figur 3: Eldre foto av skolestuen på Godvik (Foto: Knut Paulsen u.å.). Godt bevart eksempel på landskolen.

Figur 4: Oppmålingstegning med tilbygg Godvik skole datert 1960. Planløsningen er typisk for skolestuene fra 1880-1920.

Noen skoletyper

av Marianne Aasebø

Monumentale skoler

Skolene som ble oppført i perioden hadde monumental beliggenhet, og var fordelt i fløyer rundt en beskyttet skoleplass. Klasseromsfløyer med sidekorridor. Gymnastikksal og vaktmesterbolig ble anlagt i egne fløyer. Bygningsmassen hadde flere innganger og var oppført i to til tre etasjer.

I denne typen skoler finner vi stiluttrykk fra både historismen, nybarokken og nyklassisismen, samt trekk fra funksjonalismen. Nordnes skole (1903) er den første av disse skolene (figur 1-2). I perioden 1912-1939 ble skolene tegnet av Kaspar Hassel, byarkitekt fra 1916.

Oppføringen av skoler var et ledd i nasjonsbyggingen, hvor styrking av folkeskolen var viktig, og skolene fikk derfor monumental beliggenhet og et påkostet og velutformet ytre. Fordelingen i fløyer med sidekorridor er spesielt for Bergen på denne tiden, og er trolig grunnet de klimatiske forholdene.

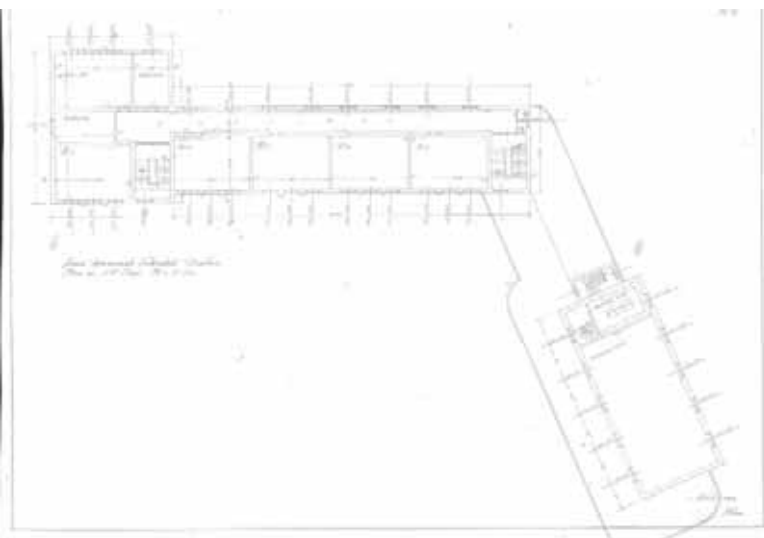
Skolestuer

De mindreskolene oppført på landet lignet datidens boliger, oppført i tre og i en nøktern sveiserstil. Skolestuene hadde ett eller to klasserom.

Skolene ble oppført etter retningslinjer for utforming innført på slutten 1800-tallet, som følge av fastskoleloven av 1860, for å bedre lysforhold og luftkvalitet i skolelokalene. Det ble oppført mange slike skoler i perioden 1880-1920, men kun et fåtall av disse er bevart i Bergen kommunes eie i dag. Et godt bevart eksempel er Godvik skole, oppført i 1900 (figur 3-4).

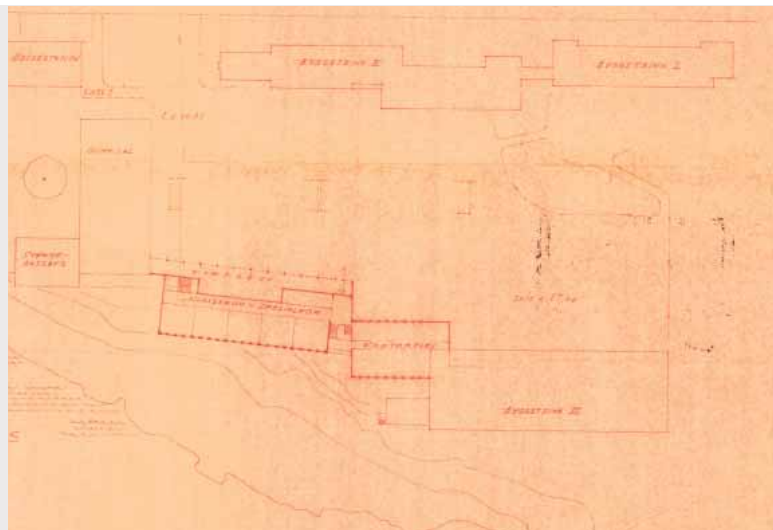
Figur 5: Midtun skole består av to fløyer, typisk for de større landskolene.

Figur 6: Midtun skole har en klasseromsfløy med sidekorridor og en gymnastikfløy,

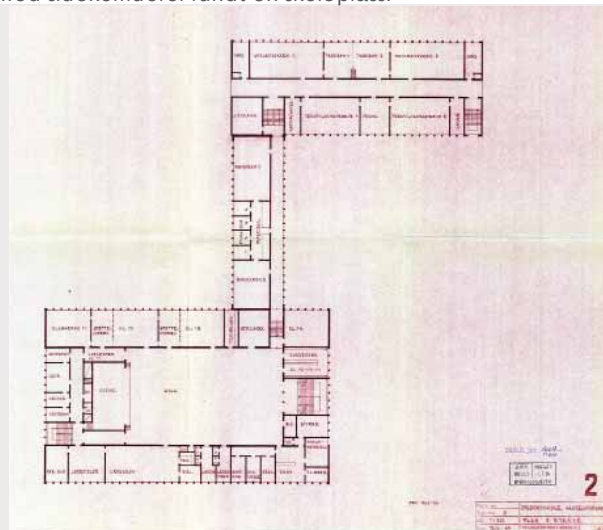
Figur 7: Kronstad skole har karakteristisk vindusraster på den største fløyen, typisk for 1950-årene.

Figur 8: Situasjonsplan Slettebakken skole. Skolen er fordelt i mange fløyer med sidekorridorer rundt en skoleplass.

Figur 9: Gimle skole har en mer konsentert bygningsmasse, typisk for 1960-årene.

Figur 10: Plan over andre etasje, Gimle skole. Skolen har både typisk midtkorridor og mer uvanlig aula.

Større landskoler

Landskolene som er oppført i industristedene utenfor Bergen lignet mye på byskolene. Samtlige store landskoler ligger i Fana, som var en rik landkommune fra slutten av 1800-tallet til kommunesammenslåingen i 1972. De fleste skolene er oppført etter tegninger av kommunearkitekten Erling Ross, som for eksempel Midtun skole (figur 5-6) og Liland skole, oppført henholdsvis i 1925 og 1943.

Skolene ble oppført i mur eller bindingsverk i to til tre etasjer. Bygningsmassen ble fordelt i to til tre fløyer; én eller to klasseromsfløyer og en gymnastikksal. Bygningene har et relativt påkostet ytre, og er oppført i nyklassisistisk stil.

1950-årene

Skolene oppført på 1950-tallet var som skolene oppført i byen før krigen fordelt i fløyer rundt en skoleplass med side-korridorer, desentraliserte innganger og trapper (figur 8). I forhold til førkrigsskolene var de nå lavere, i én eller to etasjer + sokkel, og de mindre påkostet.

Bygningene hadde saltak og stramme, monotone fasader i pusset mur eller betong uten utsmykning og detaljering. Langfasadene hadde monotone vindusrekker eller vindusraster (figur 7), endeveggene tette. De var også godt tilpasset terreng, ofte med sokkeletasjer. Stilmessig kan bygningene klassifiseres som modernisme i kombinasjon med lokal byggeskikk, typisk for etterkrigsarkitekturen - kalt blant annet skandinavisk modernisme.

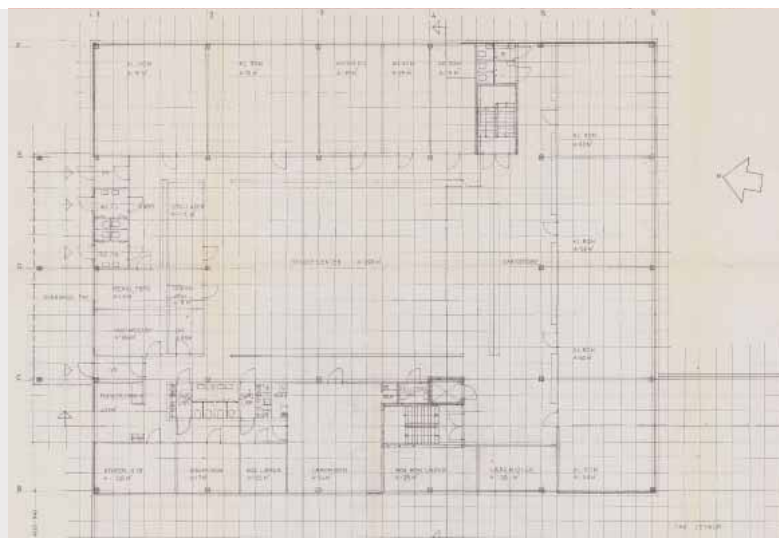
Skolene ble oppført som følge av økt elevantall etter krigen: Babyboom, sterkt voksende bydeler samt at grunnskolen ble utvidet fra syv til ni år.

1960-årene

Skolene oppført på 1960-tallet var ikke like ensformig som 1950-tallsskolene. Konseptet med lange, smale fløyer fortsatte og ble videreført, mens hovedvekten av skolene fikk en noe mer sentralisert bygningsmasse med midtkorridorer. Disse fikk naturlig nok en bredere bygningskropp enn skolene med sidekorridor, og bygningsmassen ble fordelt i rektangulære volumer med flate tak. Fasadene preges av tidstypisk vindusraster eller vindusbånd, samt tette endevegger, og har ofte variasjon mellom trepanel og pusset mur.

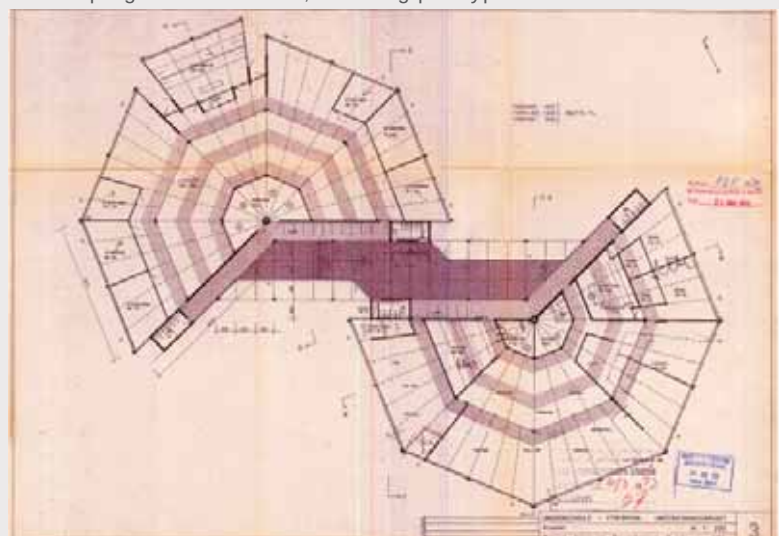
Figur 11: Haukeland skole har tidstypisk vindusbånd.

Figur 12: Haukeland skole har en regulær plan med sentralt landskap og klasserom rundt, en vanlig plantype i 1970-årene.

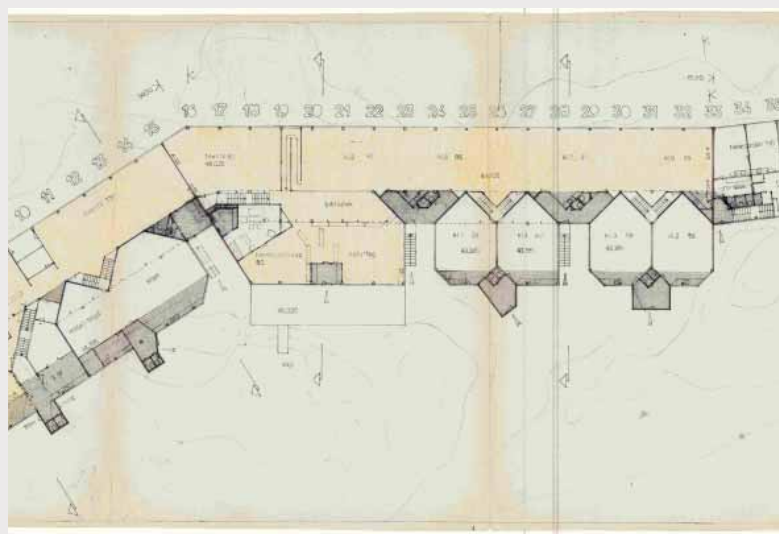
Figur 13: Ytrebygda skole er et eksempel på strukturalisme.

Figur 14: Ytrebygda skole har en spesiell vifteformet plan.

Figur 15: Loddefjord skole har et variert fasadeuttrykk med irregulært takform og ulike vindusstørrelser.

Figur 16: Loddefjord skole har en irregulær plan, og er slik et tidlig eksempel på organisk arkitektur.

1970-årene

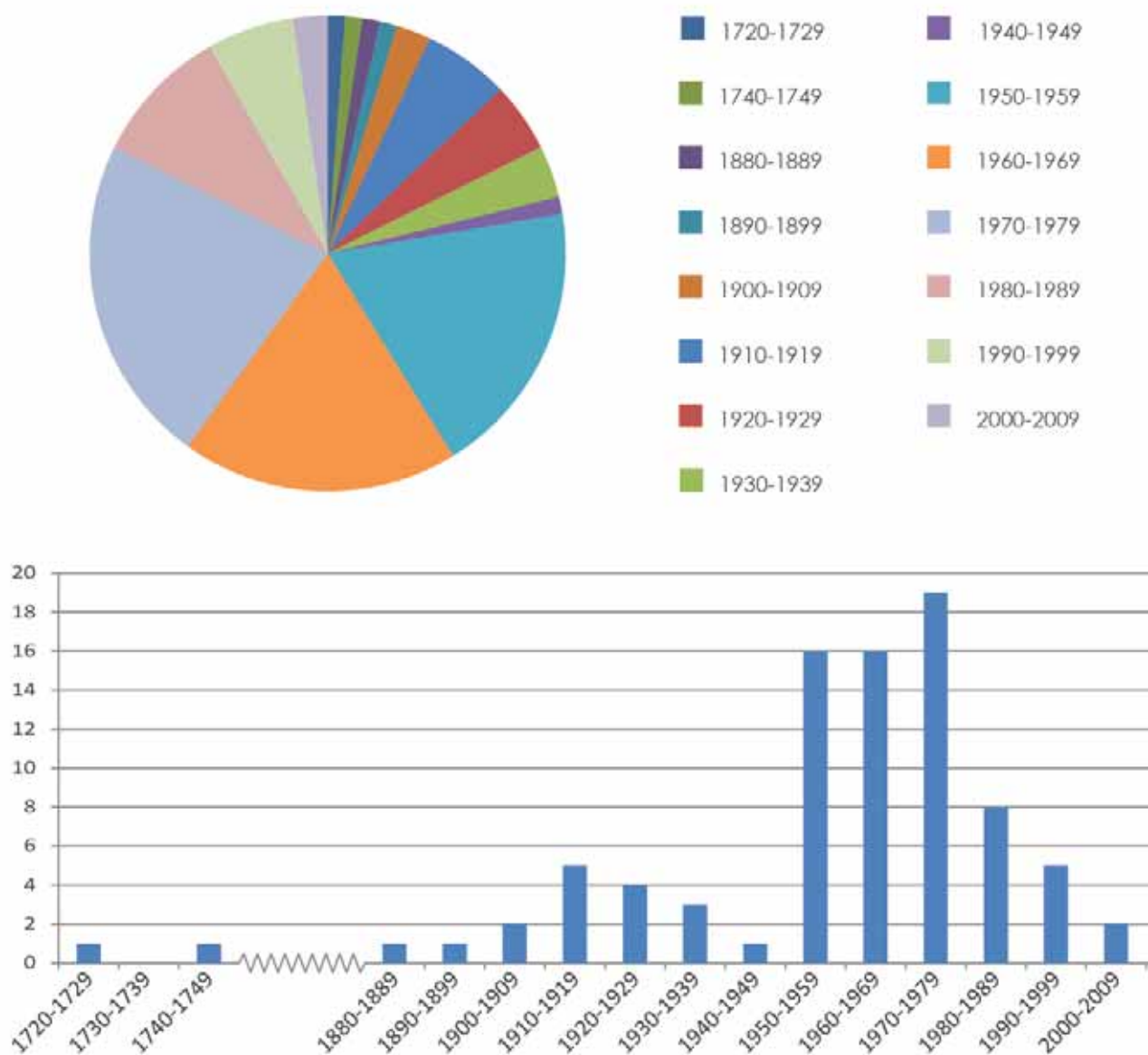
1970-tallet er tiåret der det ble oppført flest skoler i Bergen, noe som har med en eksplosiv byvekst å gjøre. Samtidig er bildet av det som blir oppført også det mest differensierte, noe som reflekterer de ulike strømmingene i tiden. Hoveddelen av skolene som blir oppført kan karakteriseres som enten internasjonal modernisme eller åpne skoler.

1970-tallsarkitekturen har fokus på konstruksjon og eksponerte materialer. Konstruksjonen var en viktig del av det estetiske uttrykket og førende for bygningsmassens utforming. Konstruksjonsfokuset uttrykker seg på ulike måter. De fleste skolene har regulære konstruksjonsgrid, standardiserte elementer i betong, flate tak og monotone fasader med vindusbånd. Stilmessig kan disse skolene karakteriseres som internasjonal modernisme (figur 1-2) eller strukturalisme (figur 2-3), med henholdsvis curtain wall-fasader (ikkebærende vegger utenpå konstruksjonen) og fasader dominert av konstruksjon. Noen få skoler representerer den organiske arkitekturen med irregulært konstruksjonssystem i limtre og irregulær grunnflate tilpasset naturen (figur 5-6).

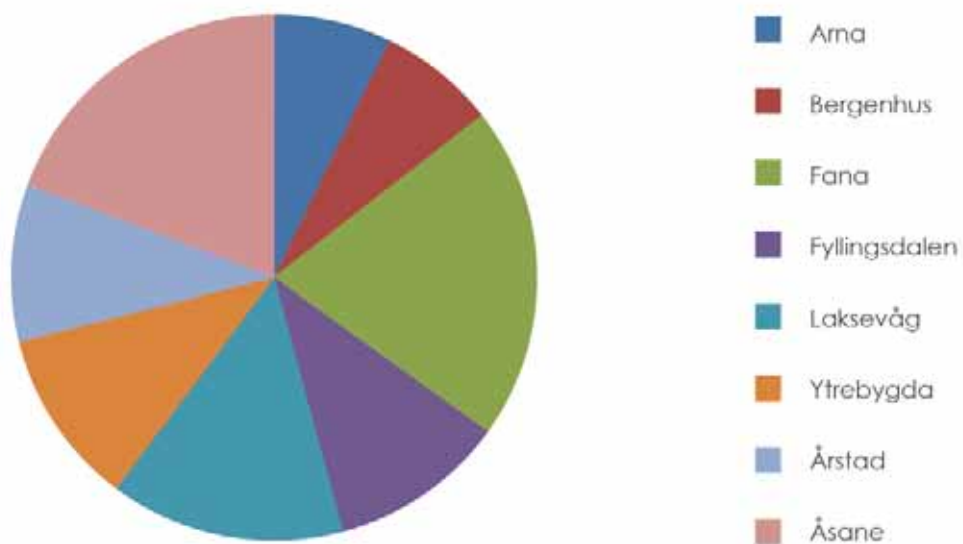
Diagrammer

Følgende diagrammer er brukt som grunnlag for analysene "Sentrale trekk i skolebygningenes utvikling" og "Noen skoletyper". Grafene tar utgangspunkt i skolene som er i Bergen kommunes eie i dag. Nyere skoler enn 2009 er utelatt.

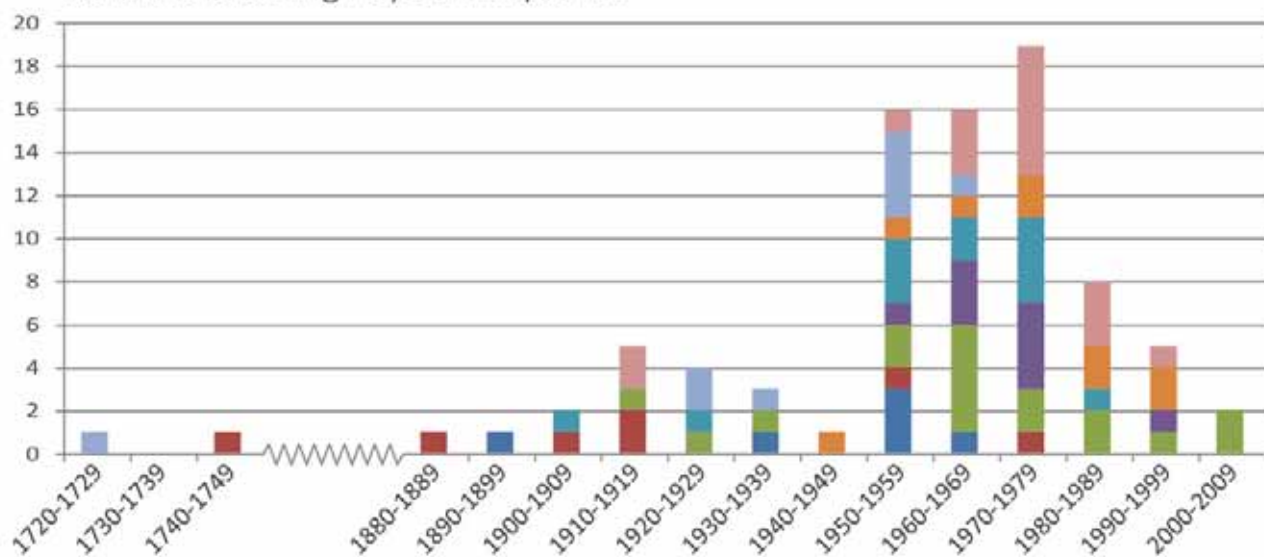
Antall skoler i kommunens eie fordelt på tiår

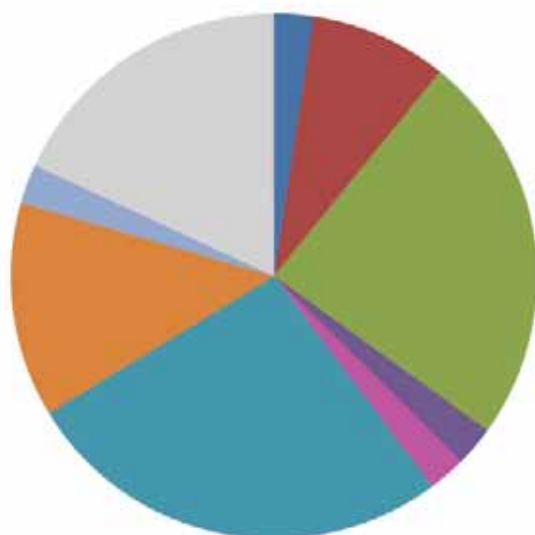
Skolenes fordeling i bydelene

Skolenes fordeling i bydelene per tiår

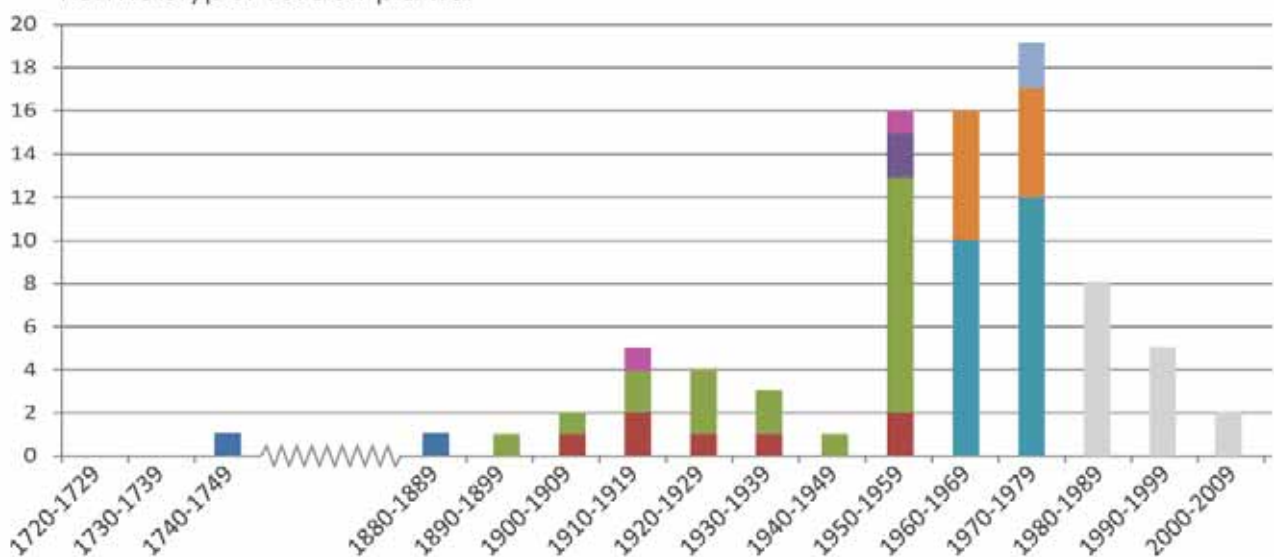

Formålstyper av skoler

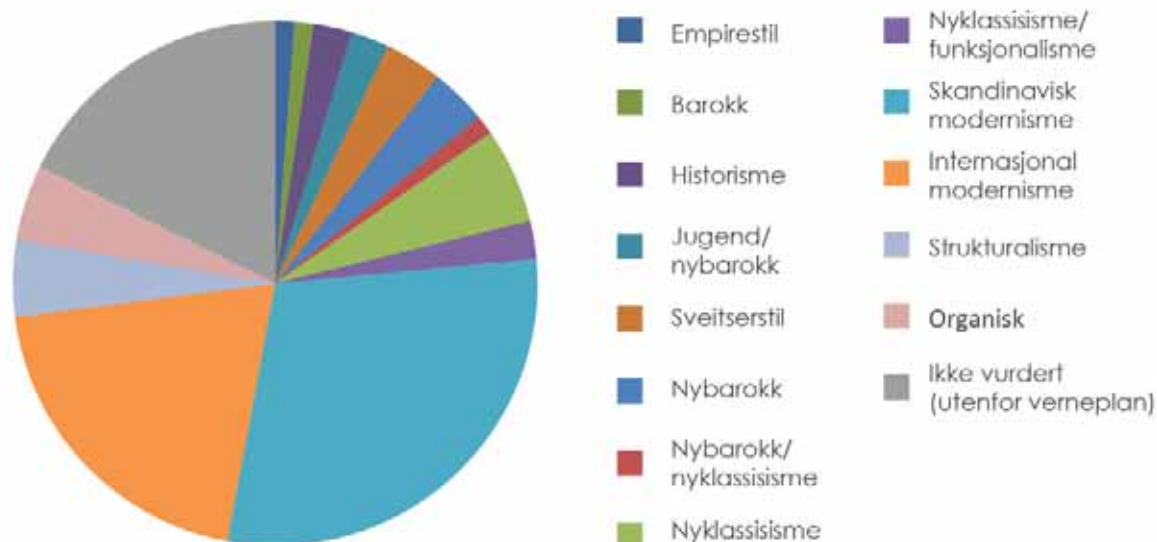
- Allmueskoler i byen
- Byfolkeskoler
- Landfolkeskoler
- Realskoler
- Verksskoler
- Grunnskolen: Bameskoler
- Grunnskolen: Ungdomsskoler
- Spesialscole
- Ikke vurdert (utenfor verneplan)

Formålstyper fordelt på tiår

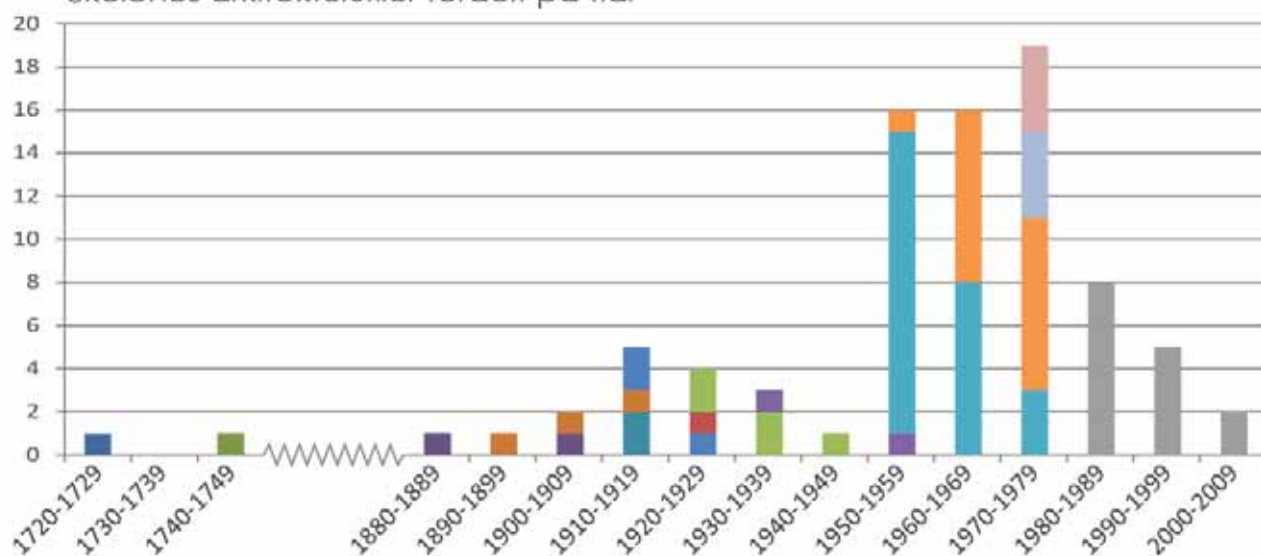

Alrekstad skole er utelatt da den ikke er oppført som skole.

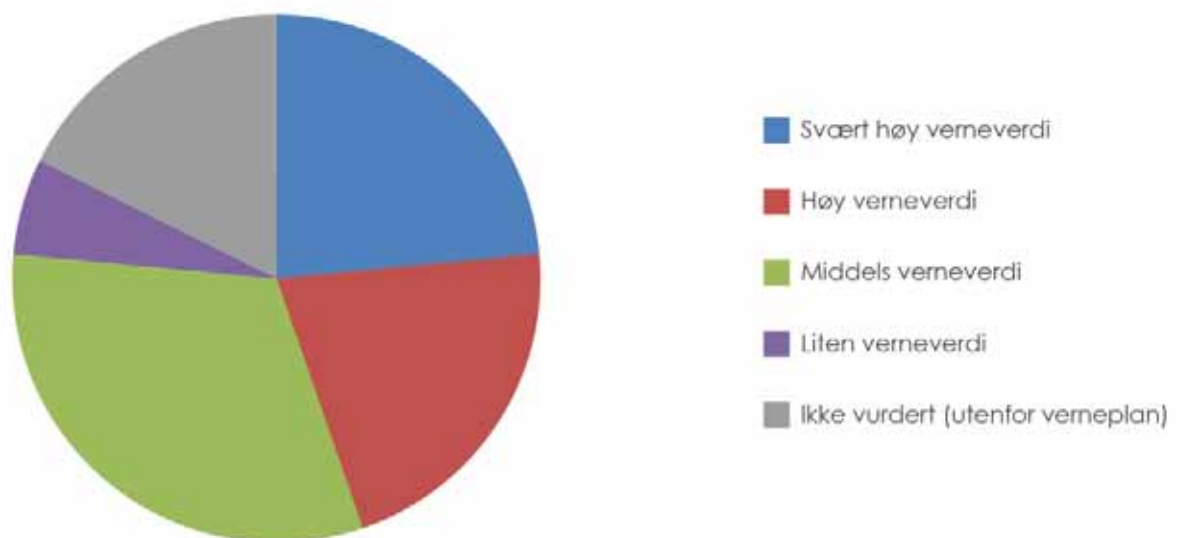
Hvilke ulike arkitekturstiler er representert i Bergenskolene?

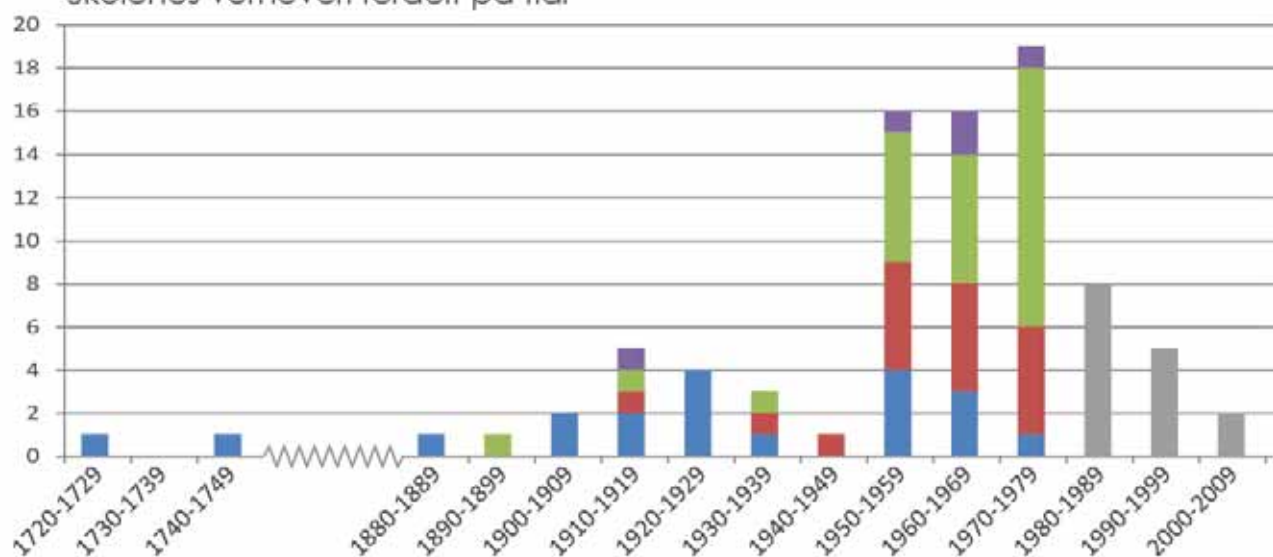
Skolenes arkitekturstiler fordelt på tiår

Skolenes verneverdi

Skolenes verneverdi fordelt på tiår

Kronologisk oversikt med verneverdi

Denne oversikten er ikke utfyllende og **skal** leses sammen med katalogen. Flere skoler består av bygg med ulik verneverdi, og for disse er det kun den høyeste verneverdien som er inkludert i tabellen.

Skole	Byggeår	Verneverdi
Alrekstad skole	1724	Svært høy verneverdi
Christi Krybbe skole	1740	Svært høy verneverdi
Krohnengen skole	1880	Svært høy verneverdi
Trengereid skole	1895	Middels verneverdi
Godvik skole	1900	Svært høy verneverdi
Nordnes skole	1903	Svært høy verneverdi
Møhlepris skole	1912	Svært høy verneverdi
Rothaugen skole	1912	Svært høy verneverdi
Salhus skole	1916	Høy verneverdi
Paradis skole	1917	Liten verneverdi
Kyrkjekrinsen skole	1919	Høy verneverdi
Kjøkkelvik skole	1921	Svært høy verneverdi
Ny-Krohnborg skole	1924	Svært høy verneverdi
Minde skole	1925	Svært høy verneverdi
Midtun skole	1926	Svært høy verneverdi
Søreide skole	1927	Liten verneverdi
Lone skole	1930	Middels verneverdi
Kirkevoll skole	1931	Svært høy verneverdi
Fridalen skole	1939	Svært høy verneverdi
Liland skole	1943	Høy verneverdi
Eidsvåg skole	1952	Svært høy verneverdi
Haugland skole	1952	Middels verneverdi
Slettebakken skole	1952	Høy verneverdi
Ytre Arna skole	1953	Svært høy verneverdi
Holen skole	1954	Høy verneverdi
Sælen skole	1954	Middels verneverdi
Alvøen skole	1955	Middels verneverdi
Hellen skole	1955	Middels verneverdi
Kronstad skole	1956	Svært høy verneverdi
Landås skole	1955	Høy verneverdi

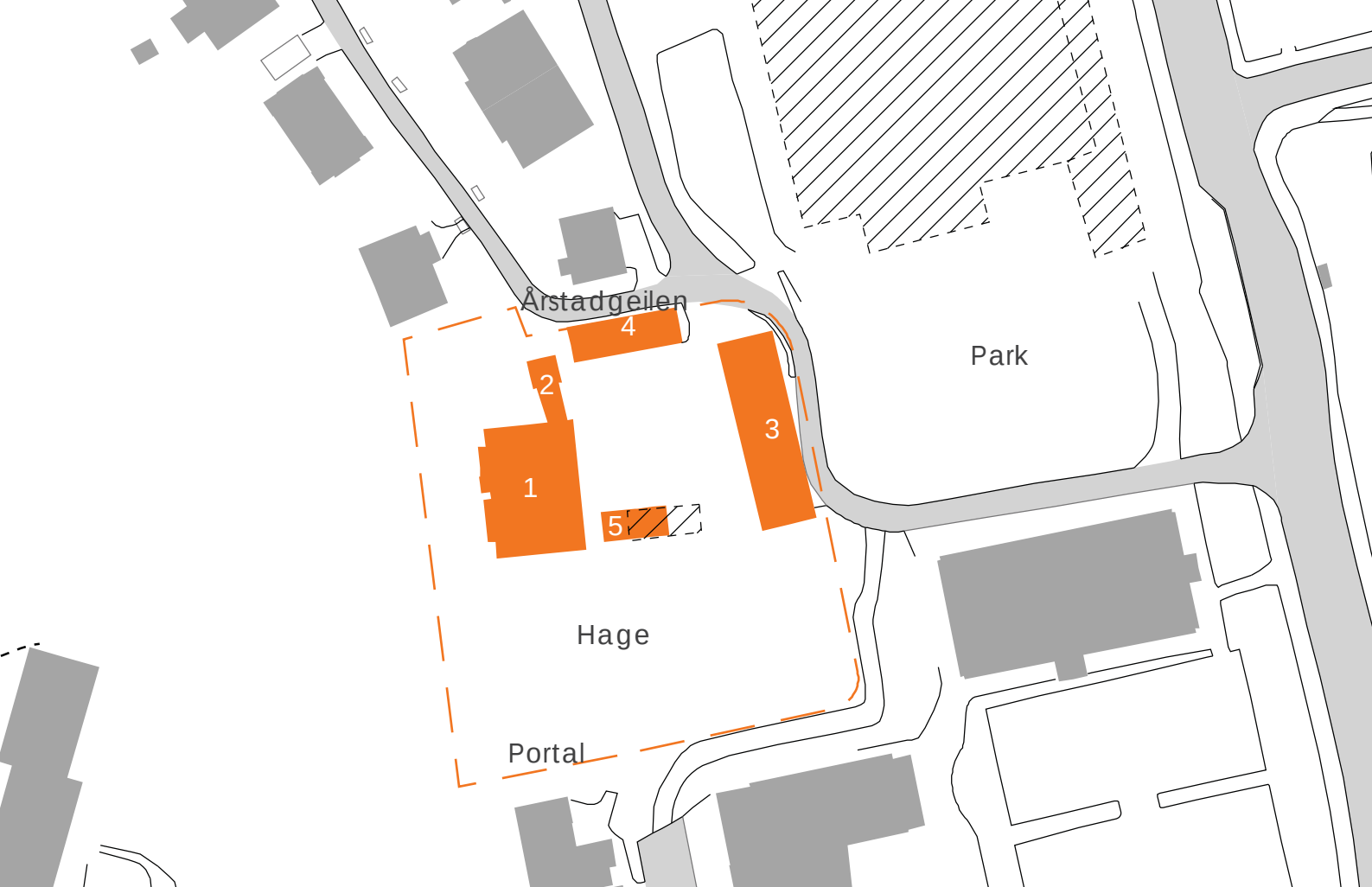
Skole	Byggeår	Vernverdi
Mathopen skole	1956	Middels verneverdi
Ulriken skole	1957	Høy verneverdi
Hop skole	1958	Høy verneverdi
Skjold skole	1959	Svært høy verneverdi
Bønes skole	1960	Middels verneverdi
Garnes barneskole	1960	Middels verneverdi
Tertnes skole	1960	Middels verneverdi
Rå skole	1961	Middels verneverdi
Kaland skole	1963	Liten verneverdi
Nattland skole	1964	Liten verneverdi
Varden skole	1964	Høy verneverdi
Åstveit skole	1965	Høy verneverdi
Damsgård skole	1966	Svært høy verneverdi
Gimle skole	1966	Svært høy verneverdi
Storetveit skole	1967	Svært høy verneverdi
Lyshovden skole	1968	Høy verneverdi
Mjølkeråen skole	1968	Middels verneverdi
Smørås skole	1968	Høy verneverdi
Slåtthaug skole	1969	Høy verneverdi
Vadmyra skole	1969	Liten verneverdi
Garnes ungdomsskole	1970	Middels verneverdi
Krokeide skole	1970	Middels verneverdi
Ortun skole	1970	Middels verneverdi
Hjellestad skole	1971	Liten verneverdi
Kalvatræet skole	1971	Middels verneverdi
Lynghaug skole	1971	Middels verneverdi
Nygårdslie skole	1971	Middels verneverdi
Ulsetskogen skole	1971	Middels verneverdi
Løvås skole	1972	Høy verneverdi
Haukedalen skole	1973	Middels verneverdi
Haukeland skole	1973	Middels verneverdi
Loddefjord skole	1973	Svært høy verneverdi
Tveiterås skole	1973	Høy verneverdi
Ytrebygda skole	1973	Høy verneverdi
Rolland skole	1975	Middels verneverdi
Blokkhaugen skole	1976	Høy verneverdi
Seljedalen skole	1976	Middels verneverdi
Sandgotna skole	1977	Middels verneverdi
Olsvik skole	1977	Høy verneverdi
Hordvik skole	1979	Middels verneverdi

Katalog

Skolene presenteres enkeltvis i kronologisk rekkefølge. Dokumentasjon og registrering er innhentet på befaringer, gjennom litteratur, byggesaksarkiv og kart. Vi har kartlagt og beskrevet skolene én og én med fokus på kulturmiljø, bygningshistorikk, bygningsbeskrivelse og verneverdi. Sammensatte anlegg som er bygget ut over et større tidsrom, har vi valgt å tidfeste etter den delutbyggingen som er tillagt størst kulturhistorisk tyngde. Helt bakerst i rapporten er et alfabetisk oppslagsregister.

Alrekstad skole

Alrekstad skole

Spesialskole

Kart 1:1000

Adresse: Årstadgeilen 25

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedhus	-	1700-tallet	163/114
2	Toalettbygning	-	midten av 1800-tallet	163/114
3	Sløydbygning	-	mulig 1600-tallet	163/114
4	Vognhus	-	usikkert	163/114
5	Kjeller/skur	-	mulig middelalder	163/114

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Alrekstad skole holder til i en lystgård fra 1700-tallet med ombygginger fra 1800-tallet, på platået hvor kongsgården trolig har ligget i middelalderen. Anlegget har svært høy historiefortellende verdi både som lystgård og ved at beliggenheten trolig korresponderer med kongsgården i middelalderen. Hovehuset har spesielt høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi, med rik detaljering. Anlegget har også bygningshistorisk verdi; hovedhuset fra 1700-tallet er bygget om til sveiserstil på 1800-tallet, og har bevart noen forseggjorte lous seize-detalljer. Anlegget som helhet har høy og hovedhuset svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Tunstruktur, hovedform og fasader har stor sårbarhet for endring. Hage og tuntrær omfattes.
Formelt vern	Eiendommen ligger innenfor "hensynssone bevaring kulturmiljø", historisk senter - Fjellsiden, i KPA. Bestemmelsene i KPA sier at "Kulturminneverdiene i området er betydelige, og må vurderes spesielt i søknader om tiltak". Eiendommen inngår i Kommunedelplan for Fjellsiden sør, hvor den er vist i planområde E, nevnt som et historisk verdifullt bygningsmiljø. Inngrep i grunnen utløser krav om privat reguleringsplan med formål spesialområde for grunnen.

Beskrivelse kulturmiljø

Alrekstad skole holder til i en tidligere lystgård bygget på Årstadplatået, hvor den gamle kongsgården Alrekstad trolig har ligget, som ett av kongssetene på Vestlandet. Siden tilhørte gården Nonneseter kloster. Fra 1500-tallet og frem til 1701/05 var området del av Lungegårdsgodset. Gården ble så utskilt som borgerlig lystgård, med ulike eiere frem til 1898, da Bergen kommune kjøpte eiendommen. Området har stor tidsdybde og speiler Bergens historie fra før dens grunnleggelse som by og helt frem til i dag. Blant annet er en allée reetablert i parkanlegget til Odontologen, like øst for Alrekstad skole.

Nyetablering: Parkanlegget ved Odontologen markerer alléen som har gått rundt anlegget, og som er delvis bevart i sør. Sløydbygningen i fond.

Tunet sett fra nord-øst; sløydbygningen (3) til venstre, vognhuset (4) til høyre og hovedhuset (1) med svart tak bakenfor.

Hovedhuset sett fra sør-vest.

Hovedhuset sett fra sør-øst.

Deler av hovedhusets nordre fasade.

Hovedhusets østre fasade med inngang mot tunet.

Inngangsdøren er bevart .

Sveitserstilvinduer.

Sveitserstil: gavler med veranda.

Bevart listverk i interiør.

Noen bevarte dører i interiør.

Bygningshistorikk

Anlegget ble oppført som lystgård på 1700- og 1800-tallet. Det er usikkert når de enkelte bygningene ble reist, og de kan også ha vært bygget om flere ganger.

Hovedhuset (1) skal være fra 1726, med endringer fra tidlig 1800-tall i lousis-seizestil og videre endringer til sveitserstil i siste halvdel av 1800-tallet. Toalettfløyen (2) skal være fra midten av 1800-tallet. Byggeår for vognhuset (3) er ukjent. Sløydbygningen (4) kan ha deler fra 1600-tallet, og kanskje helt tilbake til middelalderen, men denne dateringen er imidlertid usikker. Deler av kjelleren/skur (5) er trolig fra middelalderen (Hordaland Fylkeskommune, uttalelse).

I 1898 ble gården kjøpt av Bergen kommune og tatt i bruk som tvangsskole for gutter to år senere, med en internatskole for 20 elever. Dette var ment som en midlertidig løsning. Det ble sett på som fordelaktig å ha skolen i landlige omgivelser der man kunne drive med fysisk arbeid. Skolen ble hetende Årstad skole frem til 1995, og er i dag i bruk som spesialskole.

Bygningsbeskrivelse

Hovedgården består av fem bygninger organisert som et firkanttun, hvor det i dag står to store trær. Tunet er ytterlige avgrenset av tykke, kalkede murer. Sør og vest for tunet er en hage med plen og trær som er omkranset av en kistemur. Portal i muren mot sør.

Hovedhuset (1) er i oppført i kjellermur og laft i to etasjer og loft, med rektangulær grunnplan og saltak. Taket er tekket med glasert takstein og har kraftig utkragning med mønskryss og utskårne sperrender, typisk for sveitserstilen.

Ytterveggene har liggende supanel, og stående staffpanel med utskjæringer i loftsetasje. Fasadene har krysspøstvinduer med utskårne omramminger. Vinduene er relativt jevnt fordelt, og er ellers rikt detaljert med løvsagsarbeid og dekorlister som markerer etasjeskillet. Fasaden mot vest er symmetrisk med to gavler og verandaer. Sentralt plassert på østfasaden er et inngangsparti

Toalettbygningens nordre fasade og forseggjort port i nord.

Toalettbygningens østre fasade.

Toalettbygningens vestre fasade.

Sløydbygningen sett fra nord-øst.

Sløydbygningens vestre fasade mot tunet.

Dører og listverk i sveitserstil.

Toalettbygningen: To-rams vinduer med seks ruter - typisk for senempire.

Eldre panelte dører i sløydbygningen.

med louis-seize detaljer og buet overstykke, dette er trolig fra tidlig 1800-tall, og gjenbrukt ved ombyggingen til sveiserstil rundt 1880. Det er høy materialautentisitet i eksteriør. I interiøret er det ikke fullt så mye bevart, men noe; døromramminger i louis-seizestil, trolig fra tidlig 1800-tall, med tidstypiske rosetter, enkelte gamle dører og noe løvsagsarbeid.

Toalettfløyen (2) er et smalt tilbygg i én etasje med tårn. Fasadene har liggende staffpanel og er mindre påkostet med hensyn til detaljer, men noe løvsagsarbeid, dekorlister, mønstrskryss og utskårne dør- og vindusomramminger. Toramsvinduet med seks glass i fasade mot nord er typisk for senempire (1835-1870).

Sløydbygningen (3) er i én etasje med loft og høy kjeller, en langstrakt bygning med saltak med svai. Bygget har pusset kjellermur og laftekasse kledd med liggende panel. Taket er tekket med oransje takpanner. Det er ulike typer vinduer i fasaden; gamle krysspostvinduer, sprossevinduer med tre og seks ruter, ett og to fag, samt enkelte helt nye kopier. Interiøret har en del gamle detaljer, som panel, synlige bjelker, panelerte dører.

Vognhuset (4) er en langstrakt bygning i én etasje med saltak. Bygningen har en 90 cm tykk steinmur mot tunet. Denne kan inneholde stein fra en middelalderkirke som en gang lå på tomten (bruddstein og profilert stein). Bygningen er ellers oppført i nye trekonstruksjoner kledd med liggende panel (rekonstruert på 1970-tallet). Taket er tekket med oransje takpanner. Fasadene har få åpninger; porter i endevegg mot øst og porter og sprossevindu i vegg mot tunet i sør.

Kjelleren/skuret (5) består av én lukket del i mur med lavt saltak og én overbygd del på tresøyler med flatt tak. Sørveggen er del av muren som omkranset runet. Taket har utskårne sperrender og er tekket med korrugerte stålplater.

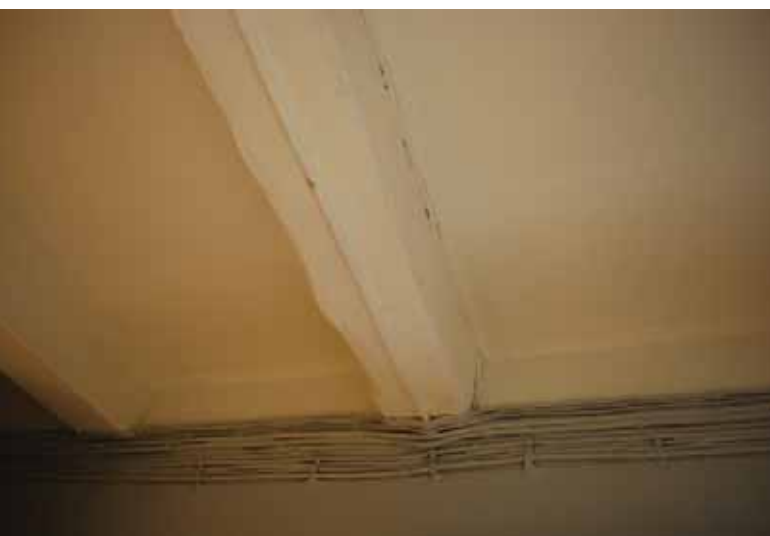
Tunet har tre innganger; to i nord og én i sør. Porten mellom toalettbygningen (2) og vognhuset (4) er forseggjort med søyler avsluttet med kapitél og kuler. To store trær står midt på gårdsplassen.

En hage omkranser tunet i sør og vest. En kan komme inn i hagen via en portal i sør. Denne er oppført i tre med liggende kledning og saltak med svai tekket med glassert takstein. Det finnes lignende portaler i Årstadgeilen.

Verdivurdering

Anlegget er godt bevart med høy grad av material- og formautentisitet. Anlegget som helhet har svært høy historiefortellende verdi, både som lystgård og ved at beliggenheten trolig korresponderer med kongsgården i middelalderen.

Særlig hovedhuset har arkitektonisk egenverdi, med blant annet rik detaljering og en interessant ombyggingshistorie som er lesbar i fasadene. Hovedhuset fra 1700-tallet med ombygginger har bygningshistorisk verdi - huset ble bygget om til sveiserstil på 1880-tallet, og har bevart noen forseggjorte louis seize-detalljer fra en tidligere ombygging rundt 1800. Anlegget som helhet har høy og hovedhuset svært høy verneverdi.

Gamle bjelker i sløydbygningen.

Vognhuset sett fra nord-øst.

Vognhuset sett fra sør-øst.

Detalj murverk, synlig på innsiden.

Kjeller/skur sett fra nord-øst.

Detalj kjeller/skur, autentisk panel og utskårne taksperrer.

Kistemur rundt deler av hagen.

Hagen sett fra øst. Hovedhuset i bakgrunnen.

Portal i sør.

Taksvai og glasert takstein på portal.

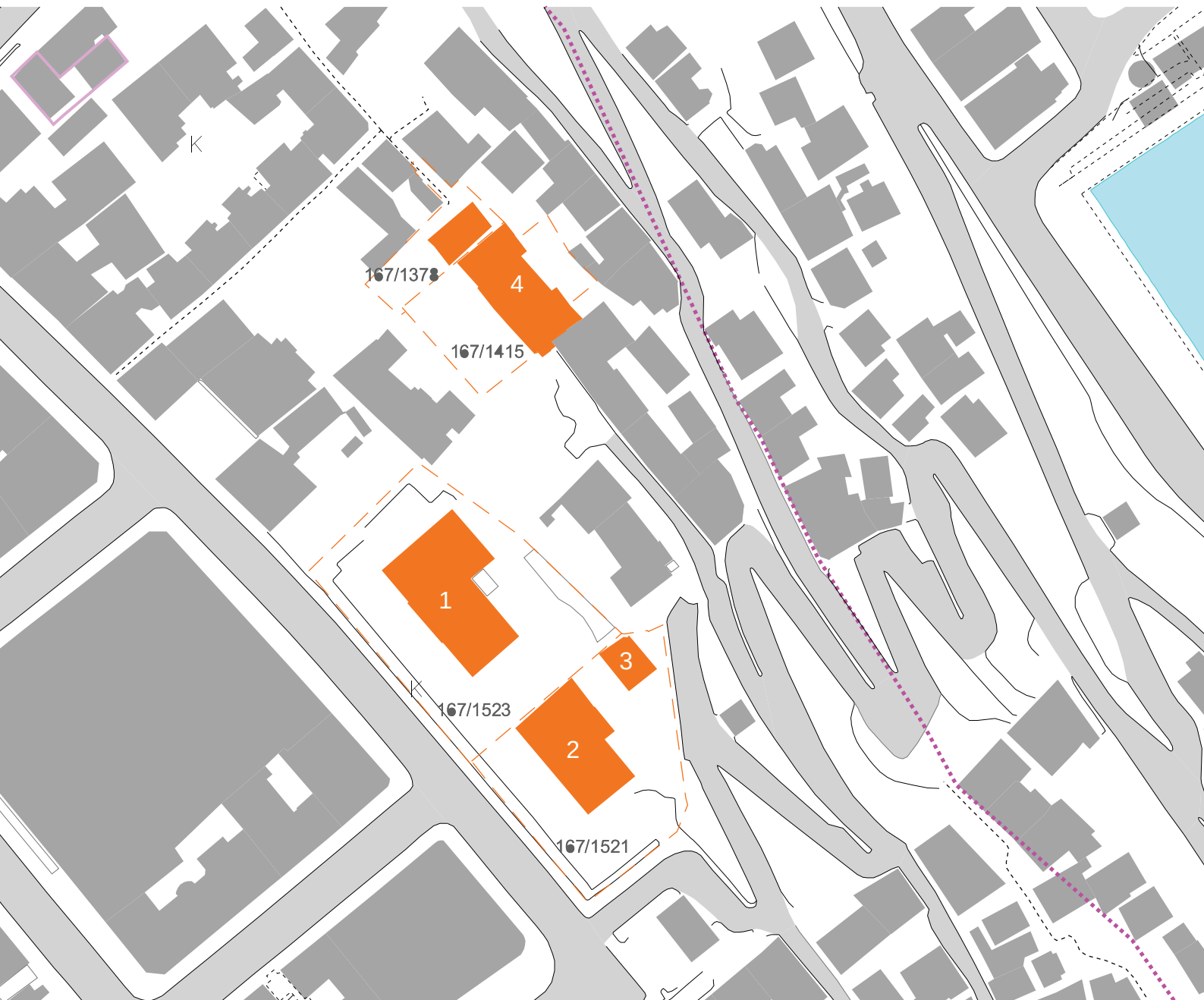
Årstadgeilen i nord med tilsvarende portaler inn mot forhager.

Nyetablering: Parkanlegget ved Odontologen markerer alléen som har gått rundt anlegget, og som er delvis bevart i sør. Sløydbygningen i fond.

Christi Krybbe skole

Christi Krybbe skole

Barneskole

Kart 1:2000

Adresse: Vetrilidsallmenningen 10

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Nordre bygning	-	1884	167/1523
2	Søndre bygning	-	1740	167/1521
3	Vaktmesterbolig	Kaspar Hassel	ca 1905	167/1521
4	Krybbesmauet 7 - SFO		ca 1853	167/1415

Oppsummering og verdivurdering - Skoleanlegget	
Verneverdi	Christi krybbe skole er Nordens eldste barneskole som fortsatt er i drift, oppført på 1700-tallet. Skoleanlegget har svært høy skolehistorisk verdi som den første barneskolen i Bergen, den gang allmueskole. Anlegget som helhet har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi; som et eksempel på historismens stilarter med trekk fra nygotikk og nyrenessessanse. Bygg sør er ombygget fra barokk til nygotisk stil og har også bygningshistorisk verdi. Skoleanlegget har svært høy miljøverdi som en viktig del av bygningsmiljøet langs byens eldste gate, Øvregaten. Christi Krybbe skole har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Bygg sør, bygg nord og vaktmesterboligen har stor sårbarhet for endring i hovedform og fasader.
Formelt vern	Eiendommen er angitt innenfor henynssone "bevaring kulturmiljø" (H570), historisk senter - sentrum, i KPA. Bestemmelsene i KPA sier at "Kulturminneverdiene i området er betydelige, og må vurderes spesielt i søknader om tiltak".

Oppsummering og verdivurdering- Krybbesmauet 7 - SFO	
Verneverdi	Krybbesmauet 7 har svært høy arkitektonisk-, arkitekturhistorisk- og bygningshistorisk verdi som eksempel på trearkitektur i stilkopierende stil og sveiserstil. Krybbesmauet inngår i Bergens historiske, sammenhengende trehusbebyggelse og bebyggelsesstruktur som representerer en sjelden historisk struktur både nasjonalt og internasjonalt, og bør bevares i sin helhet. Krybbesmauet 7 har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Anlegget har stor sårbarhet for endring i hovedform og fasader.
Formelt vern	Eiendommen er angitt innenfor henynssone "bevaring kulturmiljø" (H570), historisk senter - sentrum, i KPA. Bestemmelsene i KPA sier at "Kulturminneverdiene i området er betydelige, og må vurderes spesielt i søknader om tiltak".

Skoleanlegget

Beskrivelse kulturmiljø

Christi Krybbe skole ligger i en av de eldste delene av Bergen, på Martinskirken grunn. Her er middelalderske veifar og -bebyggelsesstruktur i stor grad bevart. Området er innenfor hensynssone bevaring.

Skolens grunnstein ble lagt 20. april 1737 på tomten etter Martinskirken/St. Martenskirken. Sammen med Mariakirken hadde denne fungert som sognekirke for Det tyske kontor. Storbrannen i 1702 la kirken i ruiner, men på grunn av Kontorets tilbakegang og en nedgang i antall hanseater ble Martinskirken ikke gjenreist. Tomten ble dermed frigitt, og stein fra kirken og tårnet ble nytt til å bygge en mur rundt den gjenværende kirkegården, som bestod frem til skolen ble bygget. I 1735 søkte Kors Kirkens sogneprester Kontorstyret om å få overta gravplassen til fattigkirkegård. Dette ble godkjent av Kontoret, og tillatelse fra kong Christian VI ble innvilget 21. juli 1736. Ervervelsen av tomten har trolig vært en sterk medvirkende kraft til sogneprestene initiativ til å starte opp en fattigskole her. I følge skolens fundas(reglement) skulle den fungere som sognets fattigskole. I de påfølgende årene ble det opprettet en rekke sogneskoler i Bergen og andre byer.

Bygg sør (1740) sett fra sør.

Bygg sør sett fra vest.

Bygg sør sett fra nord.

Krysspostvindu med underdeling av nedre ramme. Disse vinduene var vanlig mellom 1850-70/80. Etter 1880 sløyfet man oftest underdelingen.

Detalj bygg sør. Trappegavl og spissbuevinduer fra ombyggingen ca. 1874.

Bygg sør fra 1724 til 1979

Inngangspartiet mot sør ble fornyet under ombyggingen i 1874. Nygotisk stil.

^ Solur fra bygg sørs opprinnelsesår, 1740, er bevart i fasadene, som ble bygget om fra barokk til nygotikk i 1874.

^ > Foto av Christi Krybbe (bygg sør) på 1860-tallet viser skolebygget slik det opprinnelig så ut. De barokke trekkene, som høyreist valmtak med svai og smårutede vinduer, ble fjernet under ombyggingen i 1870-årene. Fotograf: M. Selmer (UBB-S-050).

I følge beskrivelser fra 1774 holdt skolen til i den nordre delen av første etasje med 50-60 elever. Resten av etasjen disponerte læreren. Andre etasjen var tredelt med sovesal for elevene over klasserommet, tilholdssted for en oppfostringskone over læreren, og møterom for direksjonen i arken. Fra 1773 var det Vaisenhaus for 24 barn i bygget. Denne ordningen ble trolig avsluttet i 1824 da skolen ble landets første vekselsskole.

I forbindelse med oppføringen av det nye skolebygget like nord for det opprinnelige ble det gjennomført arkeologiske utgravninger, der blant annet grunnmurene av Martinskirken, samt diverse gravfunn, ble avdekket. Det nye bygget (bygg nord) gikk først under navnet Øvregaten skole, og var en selvstendig pikeskole til 1893. Begge skolene gikk under navnet Christi Krybbe skoler fra 1920.

Bygningshistorikk

Christi Krybbes første skolebygg, bygg sør, ble oppført i 1737-1740 og ombygget i 1872-1874. Samtidig ble også ett nytt skolebygg oppført; bygg nord, en pikeskole kalt Øvregaten skole. I 1905 ble vaktmesterboligen oppført, etter tegninger av arkitekt Kaspar Hassel. De to skolene ble slått sammen i 1920 til Christi krybbe skoler.

Bygningsbeskrivelse

Selve skoleanlegget består i dag av to frittliggende bygninger, bygg sør (1740) og bygg nord (1874) og en vaktmesterbolig (1905), på en terrassert skoleplass, innenfor en mur mot gaten.

Bygg sør (1740) har sitt opprinnelige rektangulære fotavtrykk bevart, trolig med opprinnelige konstruksjoner i gråsteinsmur og tegl. Bygningen er i dag i to etasjer og en loftsetasje. Skolen står i svakt hellende terreng, og første etasje tar opp terrengfallet mot skoleplassen i vest.

Bildet øverst på siden, fra 1860, viser den opprinnelige skolebygningen i barokk stil, med rektangulær hovedform, helvalmet tak med svai og takstein, murankre, og to etasjehøyder

Fremskutt midtparti med gavli på østfasaden tilføyd i 1865. Innganger i første og andre etasje. Bro med smijernsrekkverk fra 1895, utvidet i 1990-årene med en organisk formet valgang.

Bygg nord. Fasade mot sør-vest.

Bygg nord sett fra sør.

Bygg nord sett fra øst.

Detalj fasade: Trikkehekte.

Fasade mot nord-øst: Inngangsparti med to dører og trapper med skiferstein og smijersrekkverk. Nyere overbygg.

Krysspostvindu.

med barokkvinduer. Mot Øvregaten hadde bygget en midtstilt ark med valmtak. Fasadene var trolig hvitkalket. I det sør-vestre hjørnet er et innmurt marmorsolur som er bevart i dagens bygning.

Bygningen fikk sin nåværende form på 1870-tallet. Under ombyggingen i 1872-1874 ble andre etasje gjort høyere og taket endret fra valmtak til saltak. Bygget fikk også nye fasader, trolig som en pusset teglsteinsforblending utenpå de eksisterende veggene. Fasadeuttrykket ble endret fra barokk til dagens nygotiske, med trappegavler og spissbuevinduer som typiske stiltrekk.

Fasadene er pusset med markert etasjeskille mellom første og andre etasje. Bygningen har enkel profilering, horisontale vindusrekker med krysspostvinduer i første og spissbuede sprossvindu i andre etasje og loftsetasjen. Øverst i gavlene er det runde vindu. Langfasaden mot vest har en midtstilt trappegavl og inngangsparti med steintrapp, smijersrekkverk, dør i nygotisk stil. Trappen er trolig opprinnelig, men skiferbelegget og steinsettingen rundt trappen er nyere. Over døren er en lampe, og et skilt i uthugget marmor med jesusbarnet i krybben og teksten "Christi Krybbe, Ære være Gud i det høye". I det sørvestre hjørnet er et innmurt marmorsolur bevart fra opprinnelsesåret.

Skolebygget har fremtrukket midtparti med gavl og innganger i fasaden mot øst. Dette ble opprinnelig oppført i 1865 og gjenoppbygget i 1999 (Beer 2000). Andre etasje er tilgjengelig via en bro (1895) med en nyere svalgang (1999). På midtpartiets høyre side er et tilbygg i to etasjer fra 1920, da skolen fikk installert vannklosetter, som den siste skolen i Bergen. Eget dusjanlegg fikk skolen først i 1967. Vinduene på bygg sør ble skiftet på 1970-tallet. Nye stilkopier er satt inn og føyer seg godt til det eksisterende bygget.

Første etasje har to klasserom med gjennomgående korridor fra ytterdørene i sør-vestre og nord-østre fasade. Planløsningen er bevart, men det ene klasserommet var opprinnelig lærerbolig med flere rom. Ytterdørene er i nygotisk stil. I klasserommene finner vi søyler/støpejernssøyler satt inn ved ombyggingen i 1874. Antallet ble doblet i 1999, de originale søylene samlet i søndre klasserom. Her er også gamle skap og brystningspanel.

Dobbeldør med overlys.

I andre etasje er plan fra 1873 stort sett bevart, trolig opprinnelig to klasserom og ett kontor og en liten gang. Rommene er noe mer avdelt i dag, i bruk til personalrom, helsesøster og aktivitetsrom. Loftet ble forhøyet og innredet i 1874 til skolebruk, i dag administrasjon. Noen av veggene er bevart.

Nordre bygning (1884) består av et rektangulært hovedvolum og en liten fløy mot nord-øst som sammen danner en L-form. Hovedvolumet har omtrent samme størrelse som bygg sør, men med fremtrukket midtparti mot sør-vest med pilastre og gavl med firkantet avslutning.

Bygg nord er oppført i pusset mur i to etasjer og sokkel som tar opp terrengefallet mot vest. Sokkeletasjen er i kontrastfarge og har hjørnekvader samt markert etasjeskille mellom sokkel og første etasje. Horisontale vindusrekker i tre etasjer med krysspostvinduer med svakt buet overdekning og profilering. Hovedgesimsen er profilert. Bygningen har saltak tekket med takstein. Gavlene går opp over gesimsen med en knekk nederst.

Bygg sør: Profilerte lister rundt skap i louis-seizestil.

Plassbygde skap i louis-seizestil.

Bygg sør: Bevart rekkverk.

Bygg sør: Bevart rekkverk i nygotikk.

Bygg sør: Søyler og bjelke.

Utskårne søyler og bjelker i nygotikk.

Bygg nord: korridor

Bygg nord: Brystning i nygotikk.

Bygg nord: Rekkverk i nygotikk.

Bygg nord: Brystning i nygotikk.

Bygg nord: Dører

Vaktmesterboligen sett fra sør.

Vaktmesterboligen sett fra vest.

Muren ble oppført etter at Martinskirken brant i 1902. Steiner fra kirken kan finnes i muren.

Jernporter.

Pent smijersrekkverk.

Detalj: Mur.

Hovedinngangen er inne i vinkelen mot nord-øst i første etasje, én dør i hovedvolumet og én dør i fløyen. Dørene er trolig opprinnelige, med nygotiske detaljer. Trappen opp har to fløyer; en eldre, pusset steintrapp med skifer og smijernsrekkverk som kan være opprinnelig, og nyere overbygg i metall og glass. Bygg nord har sidekorridor, fire klasserom i hver etasje og to trapperom, samt innredet loft. Gymnastikksal, innredet i 1874, og garderober i kjeller med inngang fra sør-vest.

Vaktmesterboligen (1905) er oppført i pusset mur i halvannen etasje med høy kjeller i natursteinsmur som tar opp terrengfallet. Bygningen har saltak med gavler mot øst og sør. Vinduene er buede og rektangulære av ulike størrelser, plassert i grupper rundt huset. I følge arkitektens tegninger var vindusutformingen variert, med og uten sprosser, med både ett og to fag, midtpost og T-post.

Muren rundt skolegården er fra da kirkegården ble opprettet, etter at Martinskirken brant i 1702. Steiner fra kirken kan finnes i muren. Oppå muren løper et smijernsrekkverk med spydspisser. Porten er av nyere dato.

Skoleplassen ble asfaltert i 1958. Frem til dette hadde den bestått av en blanding av grus og heller. Uteområdet er i dag belagt med asfalt, med innslag av skifer og mosaikk. Mosaikken, sammen med amfi og leskur mot skråningen i nord og bro mellom vaktmesterbolig og bygg sør, er fra 1990-årene.

Verneverdi

I 1999 ble det utført store rehabiliteringer ved skolen. Disse er grundig dokumentert i "Christi krybbe skoler - Antikvarisk dokumentasjon", "bygning sør" og "bygning nord", utført av sivilarkitekt Katja Beer i 2000. Her finnes også en detaljert bygningshistorikk og illustrasjon av bygningsdelenes alder.

Skolebyggene er godt bevart i fasader og hovedform, med blant annet mange gamle dører og vinduer. I interiøret er en del elementer bevart, som søyler, bjelker, dører, skap og brystningspanel med utskjæringer i korridorer og klasserom. Begge byggene har forseggjorte trapper med dekorerte balustre og håndlister fra 1874.

Christi Krybbe skole har svært høy skolehistorisk verdi som et godt bevart anlegg bygget for skoleformål på 1700-tallet og i kontinuerlig drift siden. Anlegget har nasjonal verdi som Nordens eldste barneskole som fortsatt er i drift. Anlegget som helhet har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi; som et eksempel på historismens stilarter med trekk fra nygotikk og nyrenessensanse. Bygg sør (1740) har høy bygningshistorisk verdi med endringene fra 1874 som spesielt interessante.

Christi Krybbe skole har også svært høy miljøverdi som en viktig del av bygningsmiljøet langs byens eldste gate, Øvregaten.

Krybbesmauet. Nr. 7 ligger innerst.

Krybbesmauet 7s fasade mot sør-vest. Tilbygg til venstre.

Krybbesmauet 7s fasade mot sør-vest. Karnapp fra 1895 og 1923.

> Fasade mot sør-øst, tilbygg fra 1880-årene.

> > To-rams vindu med seks ruter i fasade mot nord-øst.

Krybbesmauet 7 - SFO

Beskrivelse kulturmiljø

Krybbesmauet 3, 5, 7 er et "bygningsskompleks" bestående av fire sammenbygde hus, der nr. 5 består av to hus; bygg nord og bygg sør. Alle byggene er i kommunalt eie. Krybbesmauet 5 har trolig den eldste kjernen, med en kjeller fra før 1766, og fikk i 1847 den grunnflaten som tilsvarer dagens. Krybbesmauet 3 ble reist i to etasjer på 1870-tallet. Krybbesmauet 7, samt portalen på nr. 5, benyttes til SFO av Christi Krybbe skole, og vil derfor bli lagt vekt på i bygningshistorikk og -beskrivelse.

Eiendommen ble overtatt av Fredrik Meyer, Rasmus Meyers farfar, i 1838. Rasmus Meyer var preget av samtidens stilidealer og tilførte bygningene elementer fra sveitser-, jugendstil og nyklassisisme. Han var en markant personlighet i Bergens kunst- og kulturliv, og hans samlinger av norsk bildende kunst og kunstindustri er godt kjent. Han var også en samler av eldre, vakre innredninger, som interiøret med tak- og veggmalier, signert Mathias Blumenthal, som han installerte i Krybbesmauet 5. Dette interiøret finnes i dag på Rasmus Meyers samlinger. Hans bolig, Krybbesmauet 3-5-7, ble skjenket som del av samlingene til Bergen Kommune i 1916.

Bygningshistorikk

Krybbesmauet 7 er et bolighus med interessant bygningshistorie, bygget ut flere ganger med tiårige intervaller. Det opprinnelige huset ble oppført i empirestil og fikk senere innslag av sveitserstil, jugend- og nyklassisisme, og skiftende stilidealer kan dermed avleses i én og samme bygning.

Kjernen skal være fra 1853. Fasaden mot sør-vest har ett karnapp som går over første og andre etasje, oppført i henholdsvis 1895 og 1923. Gavlen mot sør-øst fikk et tilbygg i 1880-årene som kobler sammen Krybbesmauet 7 og 5. Fasaden mot nord-øst har et tilbygg i første etasje med altan med tilkomst fra andre etasje, fra 1914. Ellers er deler av denne fasaden fra 1853 skiftet i 1923. Gavlen mot nord-vest er bygget helt inn med et stort tilbygg, omtrent like stort som kjernen fra 1853. Deler tilbyggets første etasje er fra 1868, mens kjeller og resten av første etasje er fra 1923 og andre etasje og loft er fra 1914. På 1990-tallet ble Krybbesmauet 7 tatt i bruk til SFO.

Portalen på Krybbesmauet 5 har tydelig klassiserende trekk.

Inngangsdør til nr. 7, fra portalen i nr. 5.

Jonisk kapitel. Nr. 7, 2. etg.

Dør med rikt detaljerte overstykker. Nr. 7, 1. etg.

Rikt profilerte lister i interiøret. Nr. 7, 2. etg.

Dør med buet sprossvindu. Nr. 7, 1. etg.

Bygningsbeskrivelse

Krybbesmauet 7 har en sammensatt hovedform, som domineres av tre hoveddeler; Ett rektangulært volum (kjernen) med et omtrent like stort og et mindre volum på kortsidene (tilbygg).

Bolighuset ble oppført i to etasjer i loft, kjeller i pusset natursteinsmur og loft. Små og store tilbygg av ulik dato preger alle fasader, jf. bygningshistorikk. Bygningen har saltak med halvvalm mot sør-øst tekket med lappskifer. Fasadene er kledd med liggende staffpanel og har ulik vindusplassering og detaljering, som følge av utbyggingsfasene. Ett eldre to-rams vindu er bevart i fasaden mot nord-øst, ellers er vinduene skiftet.

Fasadene mot sør-øst og sør-vest er mest forseggjort, med detaljer fra 1923 godt bevart. Midtdelen, kjernen fra 1853, har en symmetrisk oppbygning, med opprinnelig vindusplassering og midtstilt karnapp (1895 og 1923). Tilbyggene på sidene er av ulik størrelse og opprinnelsesår, og symmetrien er forsøkt ivaretatt med vindusplassering og -størrelse. I forbindelse med ombyggingen i 1923 fasadenes detaljering endret, og karnappets andre etasje oppført. Vindusomrammingen i andre etasje fikk kraftige overstykker med flate frisefelt båret av profilerte konsoller. Omrammingen i første etasje fikk en forholdsvis nøktern utførelse. Selve vinduene er av nyere dato og uten inndeling. Taket krager ut, understøttet av utskårne sperrender, typisk for sveitserstil (kan være fra 1880-årene), og en kraftig utenpåliggende list markerer etasjeskillet i fasaden.

Original plan fra omtrent 1853 er trolig stort sett bevart. Interiøret byr på flotte detaljer som dører med buede sprossvindu og rikt utsmykkede overstykker, listverk med profil i tak og pilastre med jonisk kapitel og trapp til loft med rekkverk.

Krybbesmauet 5 har en portal med inngang til nr. 7. Portalem benyttes bare av de ansatte. Portalen har søyler og bjelker i empirestil som skal være fra 1847.

Verneverdi

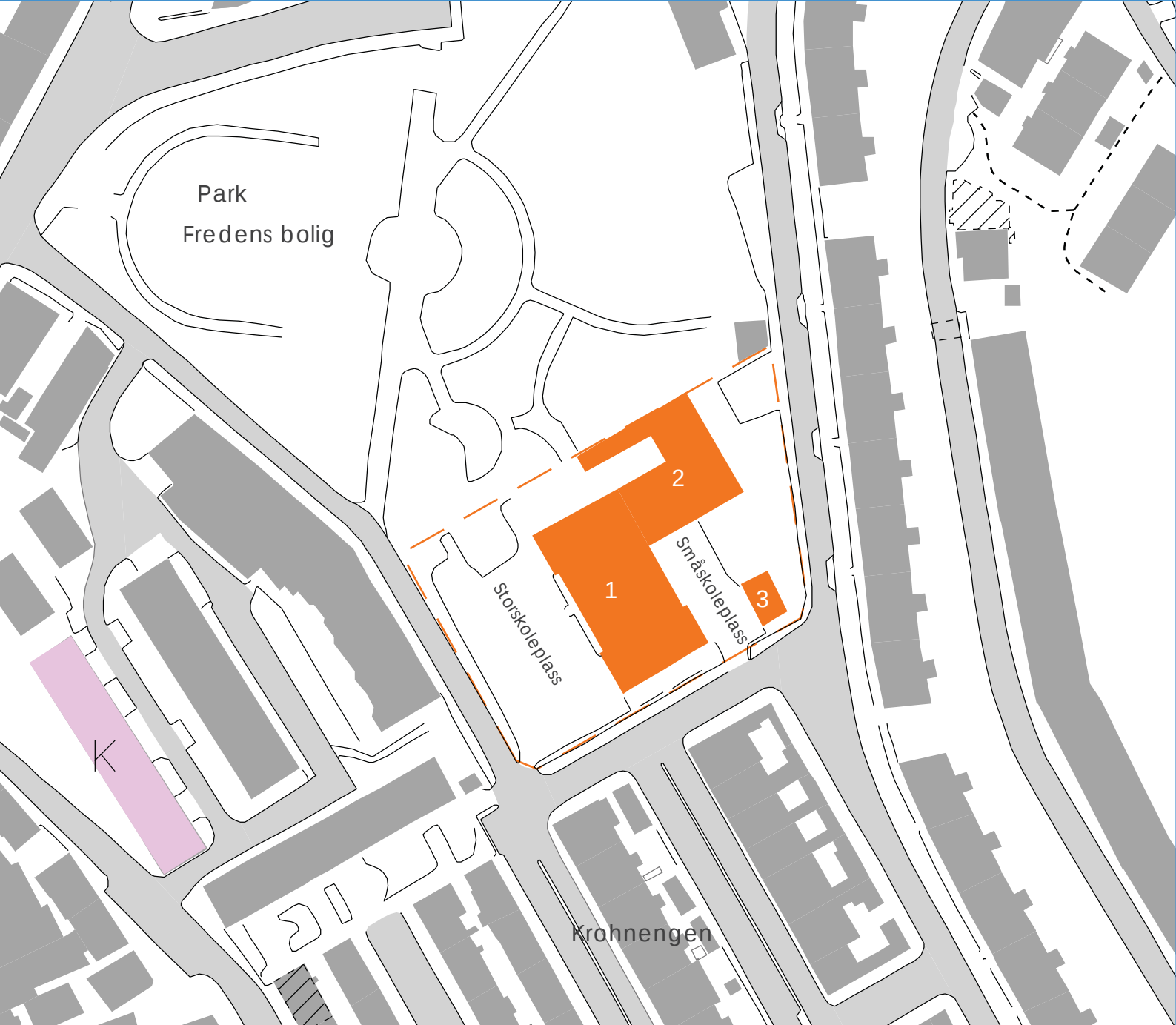
Krybbesmauet 3-5-7 er en interessant konstellasjon av ulike stiltrekk i bygningsform, konstruksjon og detaljering. Nr. 7 har blitt bygget ut og bygget om mange ganger i løpet av kort tid, fra 1853 til 1923. Tilføyelser og ombygginger har fulgt de til enhver tid gjeldende arkitektoniske samtidsidealer, og bygningen viser kultur- og stilhistorisk interessant tilbyggings- og ombygginsskikk i trearkitekturen, og har svært høy bygningshistorisk verdi.

Bygningene har bevart forholdsvis mye av gamle bygningsdetaljer. Disse holder høy håndverksmessig kvalitet, og "bygningsskomplekset" 3-5-7 er et godt eksempel på lokalt håndverk. Bygningen har også en viss personalthistorisk verdi, da den er knyttet til Rasmus Meyer.

Bygningene har svært høy miljøverdi som del av den historiske trehusbebyggelsen i Bergen, og er viktig for historien om byen. Området med selvgrodd trehusbebyggelse har i hovedsak beholdt den urbane struktur som har dannet seg fra middelalderen og frem til andre halvdel av 1800-tallet. Bebyggelsen representerer en sjelden historisk struktur både nasjonalt og internasjonalt og bør bevares i sin helhet.

Krohnengen skole

Krohnengen skole

Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Professor Dahls gate 18

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg med sidefløyer	Faye (Hansen og Faye)	1880	167/1085
2	Tilbygg		1930	167/1085
3	Vaktmesterbolig		1933	167/1085

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Krohnengen skole er et godt bevart, nyklassisistisk skoleanlegg og del av et verneverdig og helhetlig boligområde på Krohnengen, det første skoleanlegget som ble oppført i Bergen på nesten 140 år. Anlegget har svært høy arkitektonisk verdi som et påkostet og godt bevart eksempel på skolebygg fra 1880. Anlegget har svært høy arkitekturhistorisk verdi som eksempel på monumental nyklassisisme med trekk fra nyrenessanse, samt stilkopier fra 1930-årene. Krohnengen skole har skolehistorisk verdi som representant for avdelingsskolen og er Bergens første skolebygget i folkeskolens nybyggingsfase, der eksteriøret er påkostet blant annet for å tiltrekke seg borgerklassen. Krohnengen skole har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader er svært sårbare for endringer. Dette gjelder også murer og smijernsrekkverk rundt skolen.
Formelt vern	Eiendommen er innenfor henyntssone "bevaring kulturmiljø" (H570), historisk senter i KPA. Bestemmelsene i KPA sier at "Kulturminneverdiene i området er betydelige, og må vurderes spesielt i søknader om tiltak".

Beskrivelse kulturmiljø

Krohnengen er et boligområde mellom Wesselengen i sør og parken "Fredens bolig" i nord, på Eidemarken nord for Bergen sentrum.

Siden 1809 har Fredens bolig vært assistentkirkegård for deler av Korskirken sogn, og senere Sandviken og Mariakirkens sogn, og var gravplass for en rekke fornemme bergensfamilier. Rundt 1920 ble det meste av gravplassen gjort om til offentlig park, og de siste gravene ble ryddet i 1968.

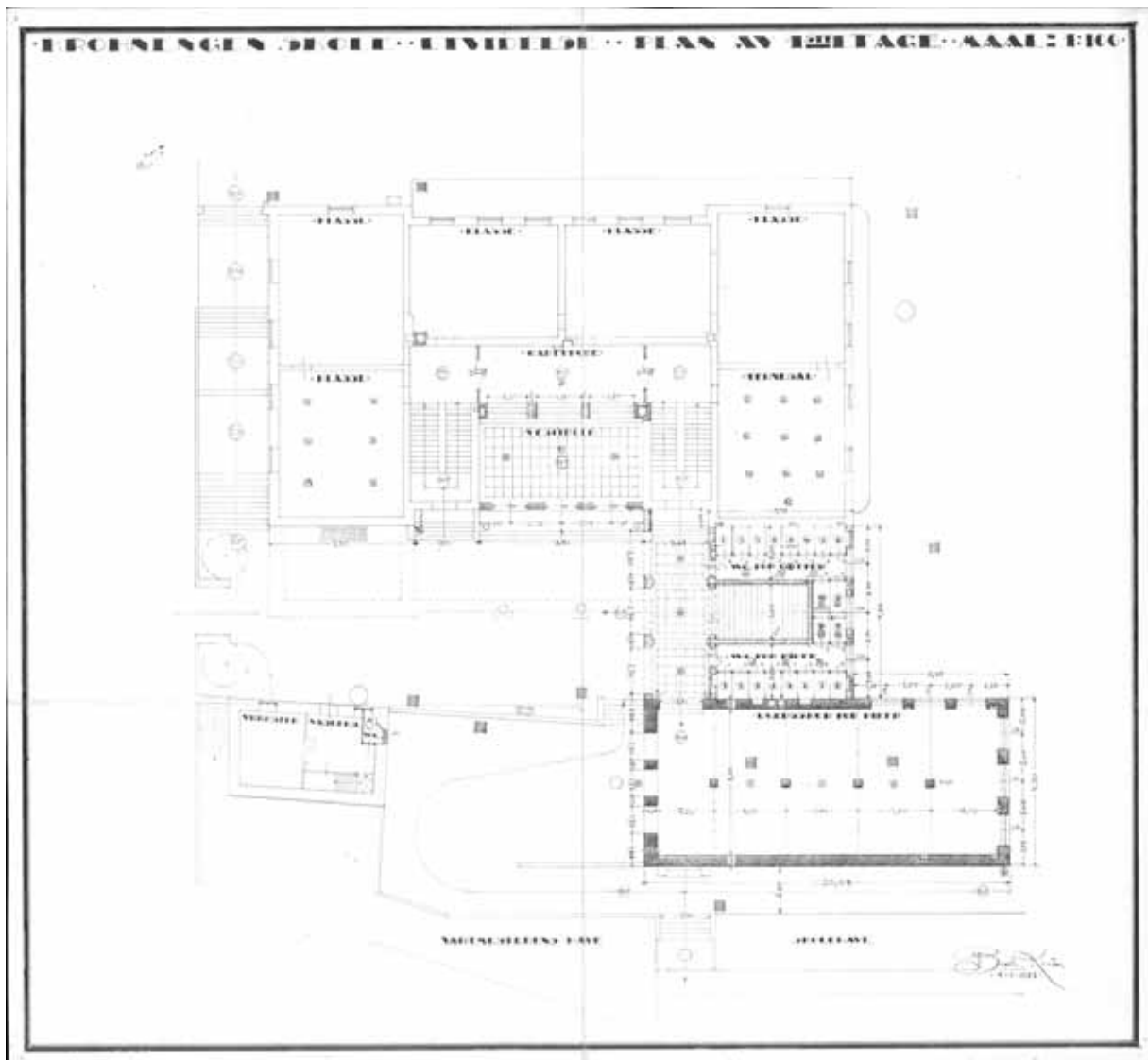
På 1800-tallet var det «Brænderie og Malterie» på Krohnengen og ellers åpne enger, frem til kommunen kjøpte området i 1867. Krohnengen og Wesselengen ble regulert til boligområde, og utbygd fra 1870 som Bergens første arbeiderstrøk. Områdene er helhetlig og godt bevart med en spesiell kombinasjon av streng kvartalsstruktur og trehus, med brede gater som brannskille. Kvartalene er avlange og boligene todelt, med innhus mot sør-vest og uthus mot nord-øst.

På grunn av befolkningsøkningen i Sandviken ble kapasiteten på de eksisterende skolene, Stølen og Christi Krybbe, presset, og behovet for en ny skole i området økte.

Bygningshistorikk

Krohnengen skoles hovedbygg ble oppført i 1880 etter initiativ fra skoleinspektør Ole Irgens, etter tegninger av arkitekt Faye. En vaktmesterbolig ble bygget i 1894. Hovedbygget fikk to tilbygg i 1930-årene som følge av nye krav i skolen fra 1889. Leskur i mur og trekonstruksjoner med tak i bølgeblekk ble trolig oppført på begynnelsen av 1950-tallet.

Skolen ble oppført som en allmueskole, men speiler også folkeskolens etableringsfase. Formatet, vektlegging av eksteriør og estetikk viser at en var på vei mot en skole med større ambisjoner (Skogrand 2013). Skolen ble omgjort til folkeskole da folkeskoleloven

^ Skoleanlegget ligger like sør for parkområdet "Fredens bolig", som oppleves og brukes som en del av skolens uteområde. Bildet viser deler av muren rundt parken, trolig fra kirkegården.

^ > Skoleanlegget sett fra parken.

^ < < Krohnengen skole sett fra sør rundt 1960. Vi ser at hovedbygget hadde tempelgavler i overstykkene over vinduene i andre etasje. På bildet er de (trolig nylig) fjernet på den sør-østre vegg, mens samtlige er helt borte i dag. Ellers er disse fasadene svært godt bevart både i detaljering og uttrykk.

^ < Her ser vi Krohnengen skole fra nord, før tilbygget (fra 1930-tallet) mellom fløyene. Utsnitt av foto (Konglevoll, s. 49).

< Arkitektens tegninger av utvidelsen i 1930-årene. Ny foaje mellom trapperommene og ny fløy, ellers er den originale planen godt bevart - med to trapperom og garderober i korridorene.

ble innført i 1889. Denne stilte nye krav til skolen; til hygiene, nye fag og færre elever per klasse. Derfor ble Krohnengen skole bygget ut i 1930-årene med gymnastikksal, dusjbad, sløydrom, håndarbeidssal, og i tillegg WC, naturfagsrom, sangsal, bespisningsrom, skolekjøkken og lærerrom. Frem til 1950 var gutter og jenter adskilt, guttene på en større skoleplass foran hovedbygningen i vest, jentene på en mindre skoleplass ovenfor i øst.

Krohnengen skole var opprinnelig en avdelingsskole, det vil si at jenter og gutter var vertikaldelt med separate innganger, trapperom og uteplasser. Tiåret etter ble Sandviken (1898) og Dragefjellet (1891) skoler også oppført som avdelingsskoler, disse er henholdsvis revet og opptatt som del av universitetet i dag.

Avdelingene var samlet i ett bygg, med klasserommene organisert rundt trapperom og korridor med garderobe. Korridorene bandt sammen trapperommene, men var delt på midten med en dør. Samme organisering ble valgt på Dragefjellet skole, oppført elleve år etter. Gode garderober ble sett på som en fordel med tanke på klimaet i Bergen, i motsetning til de samtidige skolene i Oslo (Uranienborg 1886, Bjølsen 1886 og Kampen 1886) der man sløyfet korridorarealet for å kostnadseffektivisere skolebyggene, og i stedet hadde knaggrekker inne i klasserommene.

Bygningsbeskrivelse

Anlegget er oppført i pusset mur i to til tre etasjer, loft og kjeller. Taket er tekket med glasert, svart takstein.

Hovedbygget (1880) kan deles i tre omtrent like store volum; ett midtvolum med tverrstilte volumer på sidene. Volumene danner en hestesko som åpner seg mot nord-øst. Innenfor sidevolumene er to trapperom, noe tilbaketrukket, med tilbygg fra 1930-årene i mellom. Hver etasje har seks klasserom, fordelt likt på de tre volumene, og én korridor. Opprinnelig var det én inngang i hvert trapperom, og korridorene var delt på midten for å skille gutter og jenter.

Hovedbygningen sett fra sør.

Anlegget sett fra sør-øst, hovedbygget til venstre og vaktmesterboligen til høyre.

Hovedbyggets fasade mot skoleplassen i nord-øst, med tilbygg fra 1930-årene (midterste del av fasade + fløy til høyre)

1933-fløyen sett fra øst. Fløyen har stilkopierende trekk som passer godt til hovedbygget.

1933-fløyens fasade mot nord-øst. Nyere dør og bro.

^ Vaktmesterboligen (1894) sett fra vest, øvre skoleplass.

^ > Vaktmesterboligen sett fra veien i sør-øst.

Hovedbygget har de mest forseggjorte fasadene, formgitt i nyklassisistisk stil med kvadersteinsimitasjon i kjeller og første etasje, kraftig gesims med sirkler og tannsnittbord, pilastre over to etasjer og tempelgavler på sidevolumene. Vinduene er krysspostvinduer, jevnt fordelt i bygget, buede vinduer med T-post i sokkel. Samtlige vinduer har markerte omramminger, i tredje etasje mest detaljert med overdekning og konsoller nederst. Bilde fra 1960-årene viser hovedbygget med tempelgavler på vinduene i andre etasje, disse er fjernet. Alle vinduer og dører er skiftet.

Planløsningen på hovedbygget (1880) er noe endret, med tilbygg (1930-årene) med felles inngang og foaje mellom trapperommene, og noen klasserom har blitt delt til kontorer. Ellers er planen stort sett bevart, og avdelingsskoleprinsippet er fortsatt lesbart.

1933-fløyen kobler seg på det nordre sidevolumet. Denne kan deles i to; et rektangulært volum med gavler knyttet til hovedbygningen med et kvadratisk volum. Disse volumene inneholdt henholdsvis gymnastikksal, garderober og skolekjøkken, og lærerrom og toaletter.

1933-fløyens gymnastikkdel (1933) har tempelgavler, opprinnelig med buede vinduer. Disse er skiftet til større vindusfelt, og deler av gesimsen er fjernet. Mellomvolumet (1933) har bueganger med kassettak og trapper som binder sammen øvre og nedre skoleplass. 1933-fløyen har vinduer av varierende utforming og detaljering. Alle vinduer og dører er skiftet ut, lunettevinduene er fra etter eksplosjonsulykken i 1944, da lasteskipet Veerbode sprengte i Vågen.

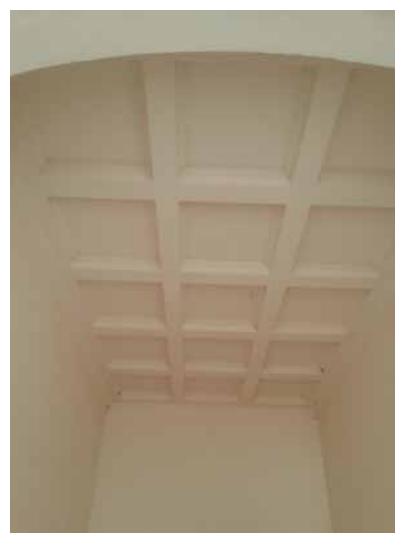
Vaktmesterboligen (1894) ligger fritt sør-vest for hovedbygningen. Den har mange likheter med vaktmesterboligen på Christi Krybbe (1905), både i form og detaljering. Den er oppført i én etasje med kjeller og loft. Den er langt enklere i dekoren enn skolebygget, med pussede fasader, enkel gesims over kjeller og profilert hovedgesims. Vinduene er buede krysspostvinduer og mindre vinduer uten inndeling. Boligen er bygget om til undervisningslokaler.

Fasader mot parken i nord-vest. Hovedbygget til høyre, og tilbygg i midten og til venstre.

Tilbyggets mellomvolum (1933) med bueganger og trapp til nedre skoleplass.

Kassettak i buegang.

Tilbyggets mellomvolum (1933) med lunettevinduer, trolig skiftet etter eksplosjonen i 1944.

Trolig original dør i gymnastikkdelen (1933).

^ Smijersrekkverk på mur ved gymnastikkbygningen.

^ > Nyere leskur fra 1950-årene i mur.

Verneverdi

Krohnengen skole fremstår som et helhetlig og godt bevart nyklassisistisk skoleanlegg fra 1880 med tilbygg fra 1930-årene som tilpasser seg det opprinnelige. Fasadene er godt bevart med unntak av vindusoverstykkene i andre etasje på hovedbygget, som er forenklet. Den opprinnelige planen etter avdelingsprinsippet er stort sett bevart, med noen endringer som foajen (1930), som gir felles inngang og fjerningen av skillet i korridoren. Interiøret i både hovedbygg og tilbygg har blitt pusset opp i årenes løp, men har fortsatt høy grad av autenticitet; trappevanger, rekkverk, brystningspanel, listverk, dører og steingulv er godt bevart.

Anlegget har svært høy arkitekturhistorisk verdi som eksempel på et nyklassisistisk skoleanlegg med trekk fra nyrenessanse, samt stilkopierende trekk i tilbygg fra 1930-årene. Vaktmesterboligen er enklere i detaljering med trekk fra jugendstilen, men slutter seg likevel i form og materialitet til skolebygningen.

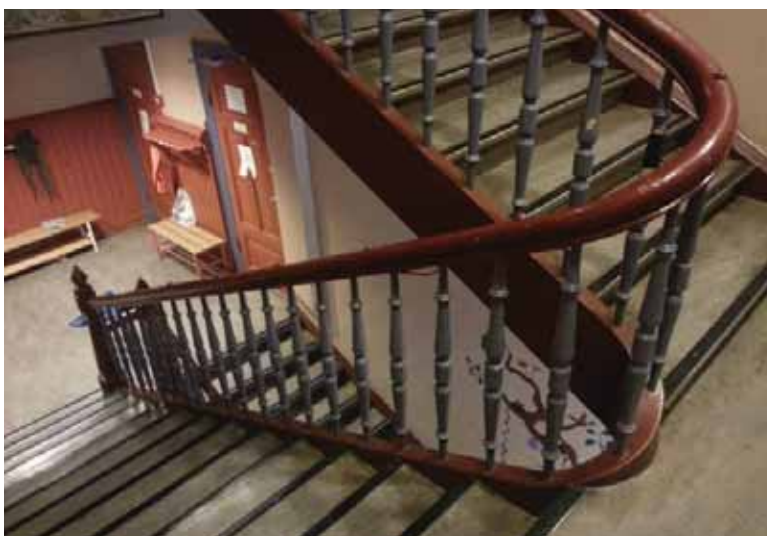
Anlegget har svært høy arkitektonisk verdi som et påkostet og godt bevart eksempel på skolebygg fra 1880.

Krohnengen skole har skolehistorisk verdi som representant for avdelingsskolen og folkeskolen, og var det første skoleanlegget som ble oppført i Bergen på nesten 140 år. Anlegget var påkostet i forhold til tidligere skolebygg, med vektlagt estetikk i eksteriør for å tiltrekke seg borgerklassen. Derfor kan en se på Krohnengen skole som det første skolebygget i folkeskolens nybyggingsfase, selv om den ble bygget som allmueskole. Det ble oppført tre avdelingsskoler i Bergen, av disse er det kun Krohnengen og Dragefjellet som er bevart, og kun Krohnengen skole som fortsatt er i drift som barneskole. Ombygginger og tilbygg frem til 1930-årene regnes som skolehistorisk interessante, da de innfrir krav fra folkeskoleloven av 1889; dusjbad, spesialrom og færre elever per klasse.

Anlegget har høy miljøverdi, som del av utbyggingen av området, og har identitetsverdi for nærmiljøet.

Hovedbygg: Gamle dører i interiøret.

Hovedbygg: Trolig originale rekkverk og trappevanger.

Trapperom i mellomvolum (1933).

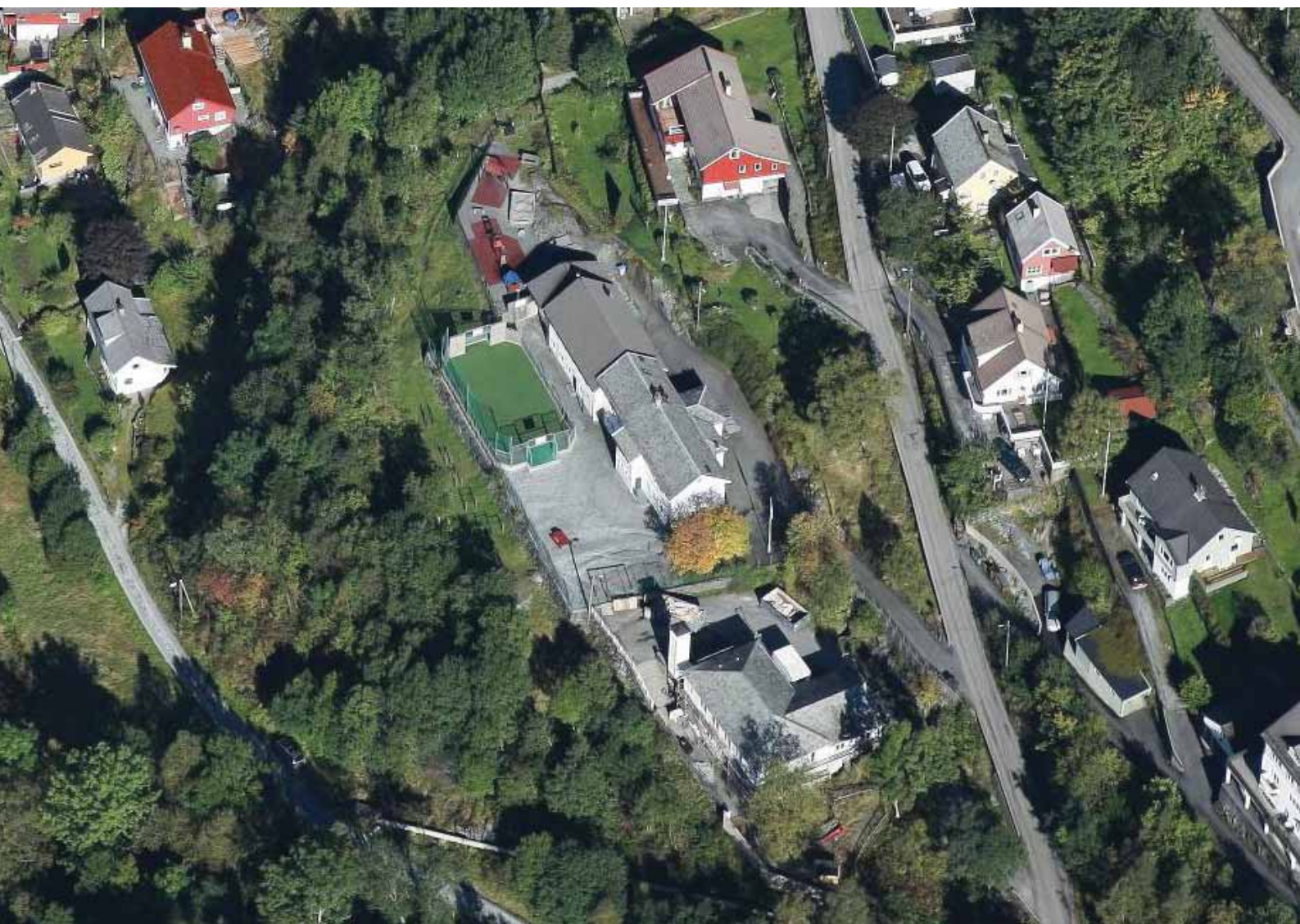
Trapper med skifer.

Trolig originale dører i gymnastikk-salen, som ellers har nyere overflater.

Korridor i hovedbygget er smalnet på grunn av ventilasjonskanaler (til høyre), oppført med kopi av brystning. Høy grad av autentisitet i brystning ellers.

Trengereid skole

Trengereid skole

Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Skulstadvegen 10

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Skolehus		1895/1917	271/19

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Trengereid skole er en representant for de mindre landskolene, som speiler de mange typetegnede skolestuene som ble oppført fra 1880-1920. Skolen er som type interessant og har skolehistorisk verdi som en typisk skolestue fra perioden 1880-1920. Større tilbygg samt liten grad av materialautentisitet og detaljering i fasadene gir skolen redusert antikvarisk verdi. Trengereid skole har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Skolestuens hovedform og fasader har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Trengereid er et tettsted ved Sørfjorden i Arna bydel. Tettstedet vokste frem som industristad fra 1895 da Trengereid Fabrikker AS ble grunnlagt. Fra 1920 til 1986 var det gruvedrift i fjellene ved Trengereid, noe som førte til stor befolkningsvekst. Fabrikken ble nedlagt i 1987. Innbyggertallet har holdt seg stabilt på omkring 200 personer siden slutten av 1980-årene (Arna sognelag 2003).

Skolen ligger i brattlendt terreng innimellom eneboliger, noen få meter fra et tidligere bedehus, som i dag er brukt til barnehage. Skolen og barnehagen utgjør sammen ett oppvekstun.

Bygningshistorikk

Skolehuset på Trengereid ble bygget i 1895/1896 ved Elvasvingen, og flyttet til nåværende beliggenhet ved Skulstadvegen i 1917. Skolebyggingen hadde trolig sammenheng med grunnleggelsen av fabrikken samme år.

Det er usikkert hvor mye av den opprinnelige skolen fra 1896 som er bevart i dag. På 1980-tallet ble skolen bygget om innvendig og fikk to større tilbygg i nord og ett mindre i vest, etter tegninger av arkitekt Jan Olav Reither.

Bygningsbeskrivelse

Skoleanlegget består av tre volumer på rekke, det eldste volumet i sør og de to nyere volumene i nord (1988). Skolen ligger i svært bratt terreng, og sokkeletasjen tar opp terrengefallet mot vest.

Skolehuset (1896/1917) i sør er oppført i tre etasjer, inkludert sokkel og loft, i mur og bindingsverk. Bygningen har en rektangulær hovedform med utkragende saltak og enkle, utskårne sperreender. Taket er tekket med lappskifer og fasadene kledt med liggende supanel. Det er staffpanel på gavlen og uprofilert panel på øvrige fasader, kledningen er imidlertid trolig ikke opprinnelig. Fasaden mot skoleplassen i vest har krysspostvinduer i første etasje og to-ramsvinduer i sokkel, alle med sprosser, og ett karnapp i to etasjer (1980-årene). Gavlen mot sør er forholdsvis lukket med bare ett vindu i loftsetasjen. Skolehuset er bygget ut med et midtstilt bislag på den østlige fasaden, her finner vi skolens hovedinngang. Bislaget har vinduer av eldre dato, ellers er vinduene trolig fra 1980-årene.

Fasade mot skoleplassen. Opprinnelig volum fra høyre til ca midt på fasaden. Det nærmeste inngangspartiet i tilbygg fra 1980-tallet. Elementer gjentatt i tilbygg(1988) til venstre.

Opprinnelig volum vestfasade med bislag.

Tilbygg 1988 vestfasade. Samme type vinduer og kledning som opprinnelig volum, men annen taktekkning og breiere hovedform.

Tilbygg sett fra nord.

Autentisk vindu bislag.

^ Opprinnelig vindeltrapp

> Opprinnelige vinduer på bislag

Skolehuset er rehabilitert innvendig og bygget om til kontorer og lærerværelser. Opprinnelig vindeltrapp er bevart, samt gulvflater og noe panel i sokkeletasjen.

De to nordligste volumene ble satt opp i 1988. Disse er tilpasset det opprinnelige bygget med liggende supanel, samme type vinduer og saltak. Tilbyggene er lavere og breiere enn skolehuset. Kledningen er av en enklere variant og taket er tekket med matte, korrugerte sementplater fremfor skifer.

Verneverdi

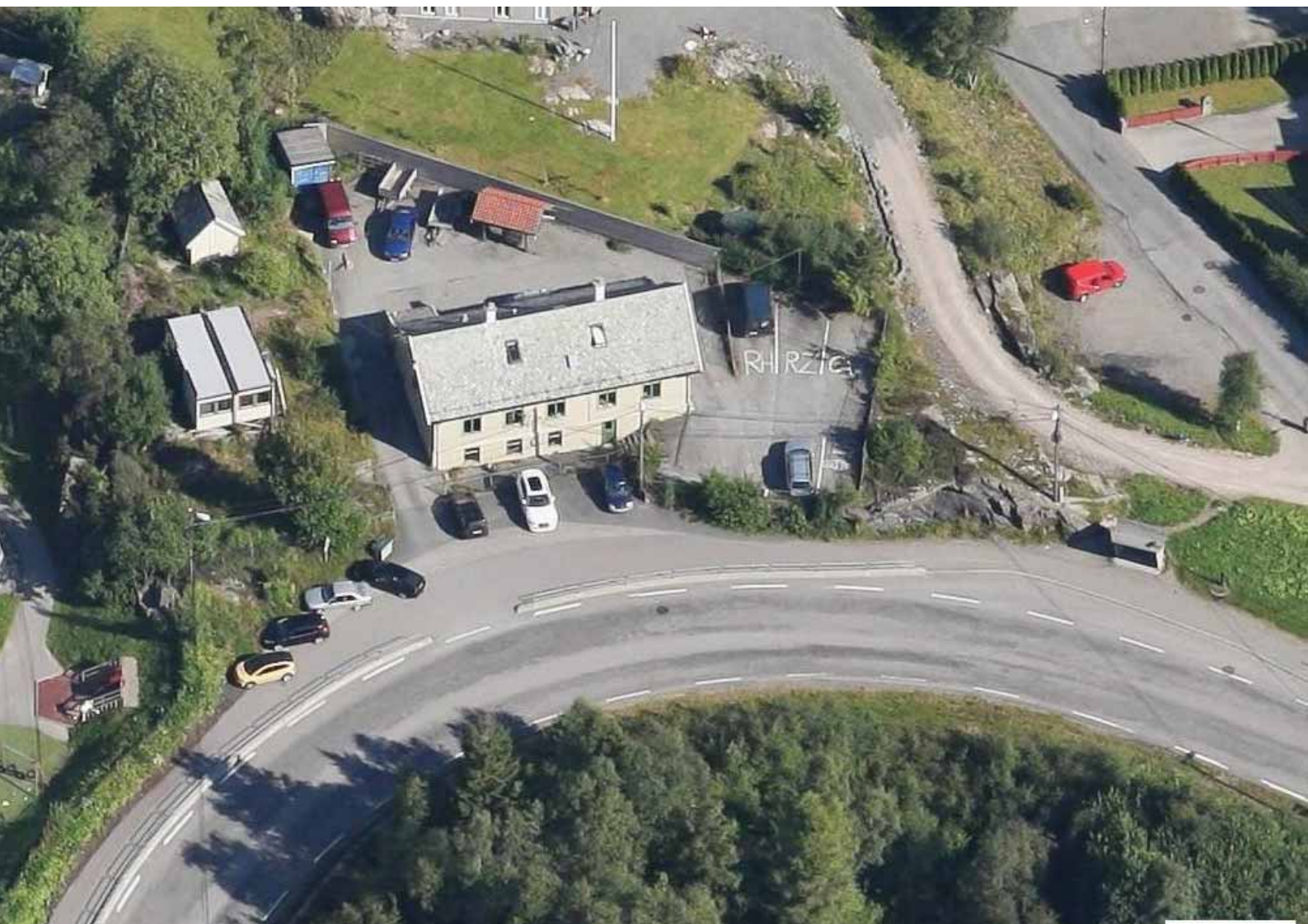
Skolens hovedform er endret, da den er forlenget med to store tilbygg i lengderetningen. Skolehusets opprinnelige hovedform er likevel tydelig; Tilbyggene viderefører skolehusets materialitet og formspråk, og det er brukt tidstypiske materialer. Tilbyggene er likevel lesbar som endringer, da det ikke var vanlig å bygge så lange hus på denne tiden. Overgangen mellom opprinnelig skolehus og nyere tilbygg er noe uheldig. De gjenværende fasadene har opprinnelig fasadeuttrykk relativt godt bevart, med veltilpassede, mindre tilbygg og opprinnelige vindusåpninger bevart. Det er imidlertid liten grad av materialautentisitet og få detaljer bevart. Taket er godt bevart, med skifertak og utskårne sperrender.

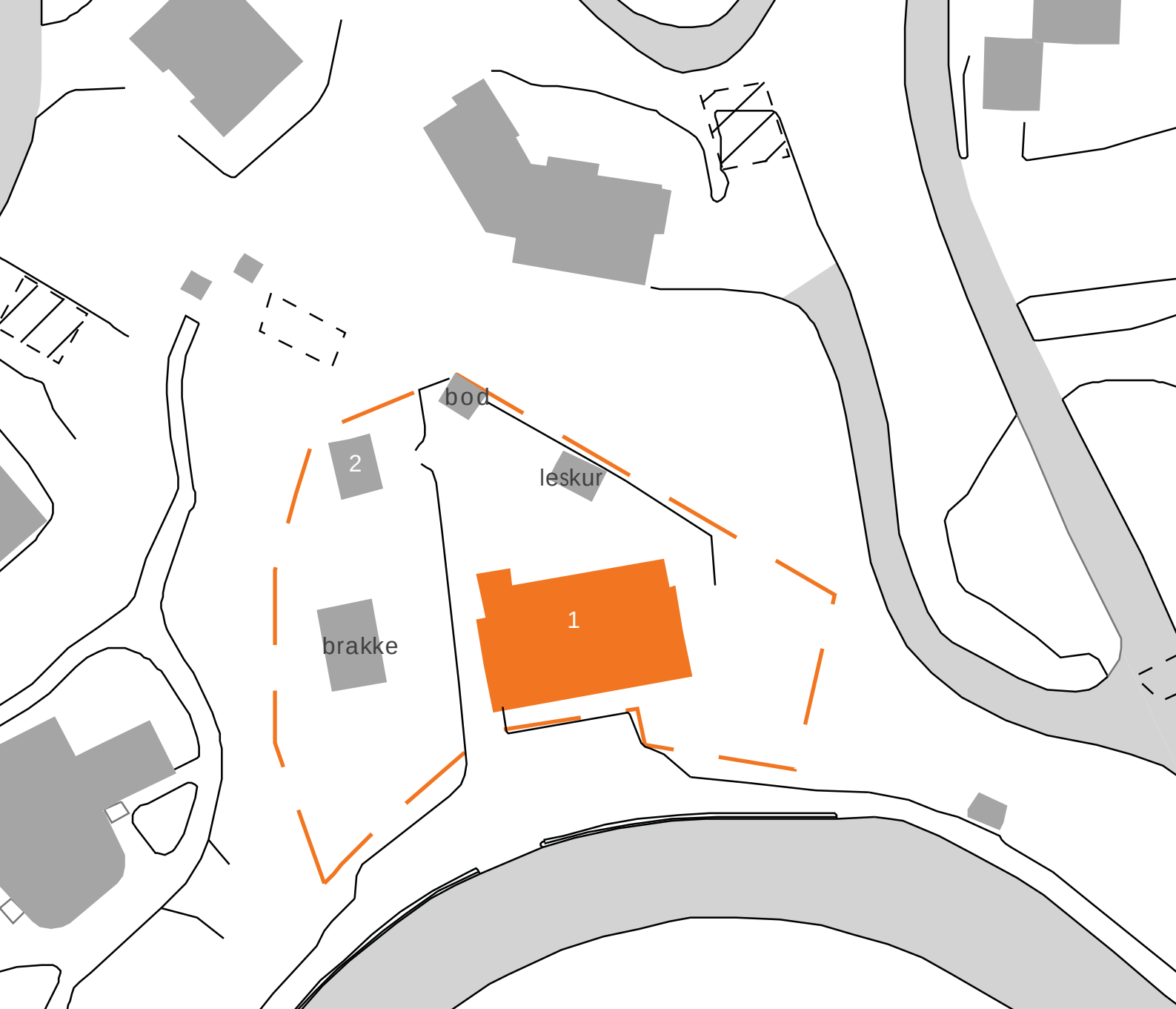
Klasserom i kjeller opprinnelig volum, med opprinnelig gulv.

Trengereid skole er som type interessant og har skolehistorisk verdi som en slik beskjedne skolestue fra perioden 1880-1920, i enkel sveitserstil. Skolestuene lignet mye på datidens bolighus og ble ofte oppført etter typetegninger. Typetegningene ble innført på slutten av 1800-tallet som følge av fastskoleloven av 1860, for å bedre lysforhold og luftkvalitet i skolelokalene. Trengereid skole er oppført i nøktern sveitserstil, som var typisk for disse skolestuene. Fasadene har i dag lite detaljering bevart, og kan ha hatt mer detaljer f.eks. i vindusomramminger. Det er usikkert hvor mye av skolehuset som er bevart fra opprinnelig byggeår, 1896. Ved eventuelle ombygginger og rehabilitering bør dette undersøkes.

På grunn av større tilbygg samt liten grad av materialautentisitet og detaljering i fasaden har Trengereid skole noe redusert antikvarisk verdi.

Godvik skole

Godvik skole

Spesialscole - Nå slått sammen med Alrekstad skole

Kart 1:2000

Adresse: Godviksvingene 215

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg (1940)	Th. Bjørnstad	1900	139/33
2	Redskapshus			139/33

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Godvik skole er en godt bevart representant for de mindre landskolene, som speiler de mange typetegnede skolestuene som ble oppført 1880-1920. Anlegget er som type interessant og har svært høy arkitekturhistorisk og skolehistorisk verdi som representant for de mindre landskolene i perioden 1860-1920, som i hovedsak var typetegnede skolestuer i enkel sveitserstil. Typetegningene ble innført på slutten 1800-tallet, som følge av fastskoleloven i 1860, for å bedre lysforhold og luftkvalitet i skolelokalene. Skoletypen var derfor svært vanlig, men i dag finnes det få som er bevart. Godvik skole er det best bevarte anlegget fra denne perioden i Bergen kommunes eie. Fasader og hovedform er relativt godt bevart, med noe materialautentisitet. Godvik skole har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasade (fasadeuttrykk og autentiske detaljer) på skolestue og vedskjul har stor sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Godvik gårdsbruk (gnr 139) i Laksevåg, sør-øst for Breivika i Byfjorden. Utbygd siden 1960-tallet som boligstrøk, og fra 1970-tallet som industriområde.

Kretsens første skolestue ble oppført i 1893. Dagens skolestue ble tatt i bruk som spesialskole i 1960-årene. Skolen er i dag slått sammen med Alrekstad skole, som nå bruker Godvik skoles lokaler.

Bygningshistorikk

Godvik skole ble oppført som landskole på tomten av 1800-tallet. Første skolestue ble oppført på tomten i 1893. Skolen fikk dagens hovedform i 1900, muligens som en utvidelse av 1893-delen. Th. Bjørnstad er oppgitt som arkitekt (Bergen Byleksikon). Skolestuen er basert på typetegninger for landskolene, med krav til lys, luft, romstørrelser og dekor.

I 1960-årene ble skolen bygget om innvendig og fikk tilbygg på nordsiden etter tegninger av Fr. Th. Olsen.

Bygningsbeskrivelse

Godvik skole er en typisk skolestue med rektangulær plan med opprinnelig to klasserom og ett kontor (fra 1900-1960). Bygningen er oppført i én etasje, loft og kjeller, i mur og bindingsverk med utragende saltak og utskårne takbjelker. Veggene er kledt med staffpanel, taket er tekket med lappskifer. Vinduene er jevnt fordelt i fasadene, krysspostvinduer av nyere dato. Vinduene ligner de opprinnelige, men har enklere omramminger uten detaljering.

Langs nordveggen er tilbygg fra 1960-tallet, underordnet i form og tilpasset i materialtet. På 1960-tallet ble planen endret til tre klasserom i første etasje (endring til spesialskole). Rom for lærer, logoped og bestyrer ble innredet på loftet. Interiøret er ikke besiktiget.

Laksevågs historie bind III, s. 188. Foto: Knut Paulsen.

Fra veien i sør fremstår skolen som opprinnelig. Krysspostvinduer.

Noen autentiske kledningsbord, staffpanel.

Fra veien i sør fremstår skolen som opprinnelig.

Takutsikk med utskårne sperrender.

Tilbygg i nord (1960) med samme materialitet.

Vedskjul trolig oppført samtidig med skolestuen.

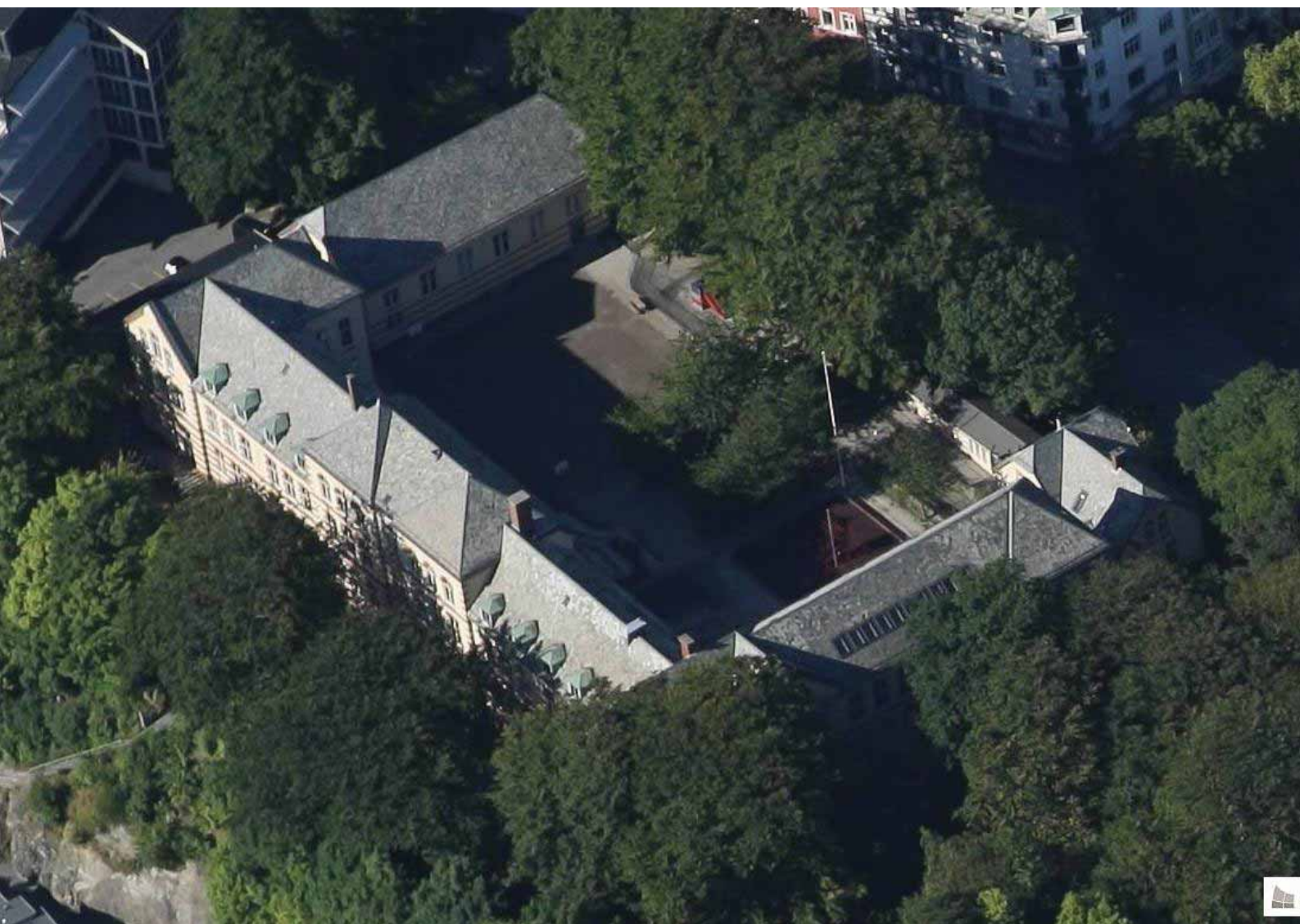
Nord for skolestuen er en asfaltert plass, med et lite overbygg og bod (kontainer) fra mellom 2005 og 2009. På gressplen i vest ligger et vedskjul (2) og en brakke (satt opp mellom 1997 og 2005). Vedskjulet kan være oppført samme år som skolestuen, i bindingsverk i én etasje og saltak tekket med skifer.

Verneverdi

Skolestuens hovedform og fasader er forholdsvis godt bevart, med opprinnelig vindusplassering og tak med autentisk skifer intakt. Enkelte kledningsbord er gamle. Tilbyggene i nord viderefører den opprinnelige skolestuens formspråk og materialitet. Sammen med vedskjulet danner skolestuen et helhetlig anlegg med sjarm og identitet.

Godvik skole er et typisk skolestue fra 1860-1920; en ren, rektangulær form med saltak og opprinnelig to klasserom. Skolestuene lignet mye på datidens bolighus, og ble ofte oppført etter typetegninger. Typetegningene ble innført på slutten 1800-tallet, som følge av fastskoleloven i 1860, for å bedre lysforhold og luftkvalitet i skolelokalene. Godvik skole er oppført i nøktern sveitserstil, som var typisk for disse skolestuene. Sveitserstilen kjennetegnes med store takutsikk, utskårne sperrender, krysspostvinduer og staffpanel. Detaljeringene er enklere enn det man ofte forbinder med sveitserstil, noe som har sammenheng med skoleøkonomien. Godvik skole er det best bevarte skolestuen av denne typen i Bergen kommunes eie.

Anlegget har svært høy skolehistorisk verdi som representant for typetegnede skolestuer i enkel sveitserstil.

Nordnes skole

Nordnes skole

Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Nordnesparken 5

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Tønnesen	1903	165/439
2	Gymnastikksal	Tønnesen	1903	165/439
3	Vaktmesterbolig - i dag barnehage	Tønnesen	1903	165/439

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Nordnes skole er et helhetlig og godt bevart skoleanlegg oppført i eklektisk historisme. Det er det eneste skoleanlegget oppført mellom 1880 og 1912 i Bergen kommunes eie. Skoleanlegget har svært høy arkitekturhistorisk verdi som et godt eksempel på eklektisk historisme fra tidlig 1900-tall. Skolen har monumental beliggenhet og høy miljøverdi som del av kulturmiljøet på Nordnes, et kulturhistorisk viktig område med stor tidsdybde. Nordnes skole har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har svært høy sårbarhet.
Formelt vern	Eiendommen er innenfor henyssone "bevaring kulturmiljø" (H570), historisk senter - sentrum, i KPA. Bestemmelsene i KPA sier at "Kulturminneverdiene i området er betydelige, og må vurderes spesielt i søknader om tiltak".

Beskrivelse Kulturmiljø

Nordnes har en lang skolehistorie. Nykirkens sogn hadde skole fra ca. 1740. Første skolebygg ble oppført på toppen av Nyalmenningen, i dag Holbergsallmenningen. Skolen fikk navnet Betlehem, og var en fattigskole. Med skoleloven av 1848 gikk ansvaret for skolen over fra sognet til kommunen, derfor måtte skolen flytte - til et hus nedenfor Klosterhaugen. Dette egnet seg imidlertid ikke til skolelokaler, og Fredriksberg skole stod ferdig i 1867.

Videre fulgte en hurtig befolkningsvekst på Nordnes, som følge av industriens utvikling. I 1880-årene ble høydedraget nord for Fredriksberg regulert og bygd ut. Allerede i 1875 var forslaget om en ny, større skole fremme. Først i 1900 skulle planleggingen starte, på tomten ovenfor gamleskolen (Schiong 1953).

Bygningshistorikk

Nordnes skole stod ferdig i 1903 etter tegninger av stadsarkitekt Tønnesen (stadsarkitekt 1898-1900).

Bygningsbeskrivelse

Anlegget består av tre deler: Et to-fløyet hovedbygg, en gymnastikksal og en vaktmesterbolig koblet sammen med mindre mellombygninger. Til sammen danner de en oppløst karré rundt en rektangulær skoleplass, med åpning mot nord-øst.

Nordnes skole ca. 1900 (BSKbi1060).

Hovedfasade mot sør-vest. Natursteinsmur.

Hovedfasade mot sør-øst. Natursteinsmur i sokkel, tegl i første og dekorativ kombinasjon av puss og tegl i øvrige etasjer.

Fasade mot skolegården er enklere i utforming og detaljering. Leskur i kjelleretasje.

Fasader mot skolegården. Smale vinduer.

^ Midtstilt risalitter (fasadefremspring i hele bygningens høyde) i hovedfasaden mot sør-vest, med trapperom i mellom. Her har øverste etasje rundbuer.

> Midtstilt inngangsparti mot skolegården markert med gavl. Nyere rampe og trappesystem (1994) med organiske former.

Anlegget er oppført i gråsteinsmur og tegl, hovedbygget i to hovedetasjer, kjeller og loft. Fasadene er pusset med utstrakt detaljering i tegl. Taket er tekket med skifer.

Hovedfasadene mot sør-vest og sør-øst er mest forseggjorte i form og detaljering, mens fasadene mot skolegården er enklere. Kjellermuren er dels i naturstein, og hovedfasadene har stor grad av horisontalitet som betones sterkt gjennom poengtert bruk av tegl opp mot pussete felt. Horisontaliteten er balansert med vertikale tårn/risalitter (fasadefremspring i hele bygningens høyde) avsluttet med gavler og valmtak med spir. Vinduene er rytmisk fordelt tre og tre, og er hovedsaklig krysspostvinduer. Mot skolegården har hovedfløyen et midtstilt inngangsparti, leskur og boder. Inngangspartiet er et tilbygg med gavl, med nyere ramper og trapper foran (1994). Disse anvender også tegl, men er mer organisk i utformingen.

Hovedinngangen er markert som et fremskutt volum sentralt på hovedfløyen, opprinnelig med saltaksform. Gavlen er fremdeles synlig, mens resten av volumet har blitt høyere og har fått flatt tak. Detaljering i tegl er bevart i begge volum. Den opprinnelige trappen foran er erstattet med et universelt utformet rampe- og trappesystem (1994). Det opprinnelige anleggets materialitet er videreført, men det er valgt en mer organisk, slyngende form i kontrast til det stramme skolebygget.

Gymstikksalen og vaktmesterboligen er i henholdsvis halvannen og én etasje, saltak med halvvalm. Bygningene har samme materialbruk som hovedbygget, men er noe enklere i detaljeringen. Gymstikksalen har et flott vindusparti i nord-øst, og et rundt vindu (nå forblendet) mot sør-vest.

Klasserommene er orientert mot sør-øst og sør-vest, med sidekorridor mot skoleplassen i nord. Hovedbygget har tre desentraliserte innganger, som leder inn til tre trapperom.

Skolebygningen har gjennomgått endringer gjennom årenes løp. Loftet har blitt innredet etter behov, og takvindu har blitt satt inn. Utvendig har det kommet til noen tilbygg, ett på vaktmesterboligen (1920) og to i hjørnet mellom hovedbygget

Ett av flere trapperom. Flotte smijernsrekkverk.

Vaktmesterboligen (i dag barnehage) sett fra øst.

Vaktmesterboligen med tilbygg (1920).

Gymnastikksalen sett fra nord.

Gymnastikksalens interiør.

Gymnastikksal og hovedbygg sett fra vest, med tilbygg foran.

Gymnastikksalens fasade mot skolegården i øst.

^ Vindu i hovedfasadene. Bue i tegl med markert sluttstein.

> Fremtrukket gavli i hovedfasaden.

og gymnastikksalen, på baksiden mot nord (1920 og nyere). Vinduene er skiftet til krysspøst vinduer i stedet for de opprinnelige to-rams krysspøstvinduer med seks glass. Ytterdører ser ut til å være bevart, dette gjelder også flere av dørene inne. Trappene er godt bevart, med trinn i slipt terrasso og smijernsrekkeverk.

Verneverdi

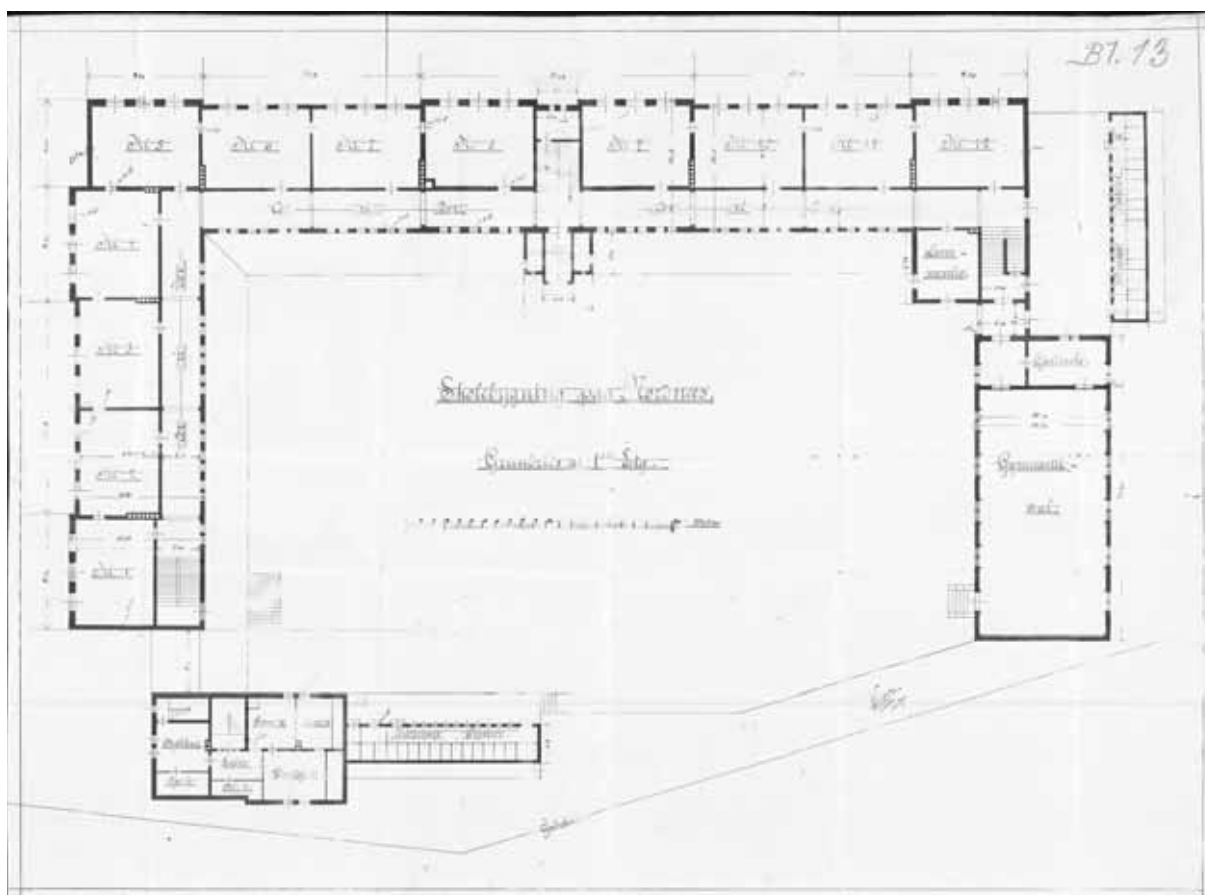
Nordnes kole fremstår med svært godt bevart hovedform, fasader og struktur. Ved hovedinngangen er universell utforming av inngangspartiet med rampe- og trappesystem fra 1994 formgitt som et selvstendig arkitektonisk element, og man kan diskutere hvor godt tilpasset løsningen er.

Anlegget har svært høy arkitekturhistorisk verdi som et godt eksempel på eklektisk historisme i skolearkitekturen. Fasadeutformingen har tatt opp i seg flere av samtidens mange ny-stiler med sine nygotiske gavler og gesimser med middelalderpreg, nyromanske buer, samt kvadersteinsimitasjon og markerte sluttsteiner typisk for nyrenessansen.

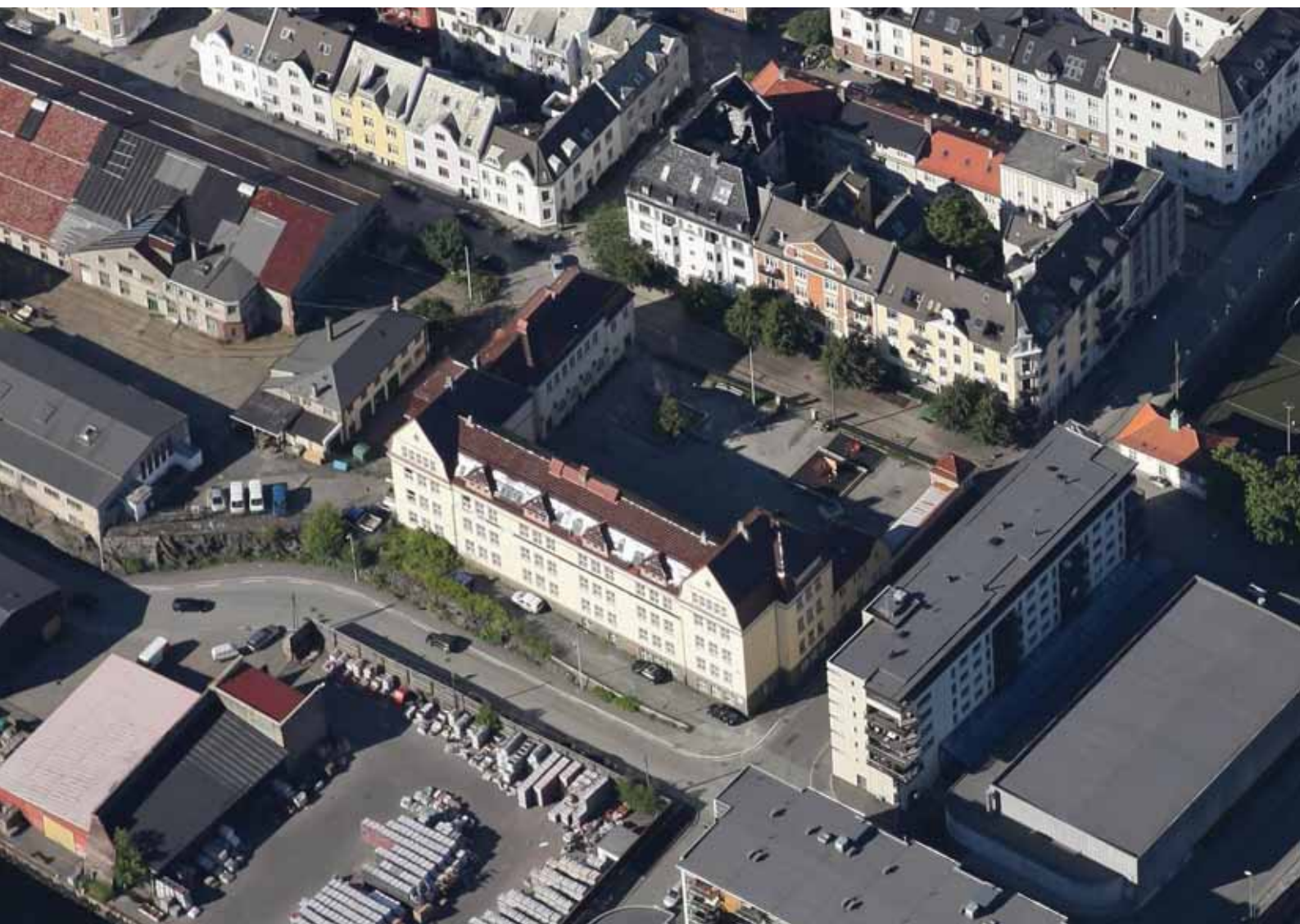
Skolen har høy miljøverdi som del av kulturmiljøet på Nordnes, med stor tidsdybde i bebyggelsen. Her finner man regulert kvartalsbebyggelse og punktfornyelser fra slutten av 1800-tallet i kombinasjon med tradisjonell, bergensk trehusbebyggelse. Skolen har monumental beliggenhet godt synlig fra fjorden i syd-øst, og markerer seg ved inngangen til parken.

Nordnes skole har også skolehistorisk verdi som første skole i Bergen med egen naturfagssal og skolekjøkken, og ved at den markerer et brudd med med avdelingsskolens og kaserneskolens mektige institusjonspreg, som for eksempel Krohnengen kan ses som en representant for. På Nordnes skole blir bygningsmassen fordelt i fløyer med sidekorridor, og gymnastikksal og vaktmesterbolig blir integrert som egne fløyer, i stedet for i ett stort skolebygg med frittliggende gymsal og vaktmesterbolig. Fløyene ligger beskyttende rundt skoleplassen, og det finnes flere innganger - et tidlig uttrykk for at det er elevene, ikke institusjonen, som står i sentrum. Denne strukturen og hovedformen blir videreført og utviklet i senere skoler, og er som prinsipp vanlig helt frem til de åpne skolene i 1970-årene.

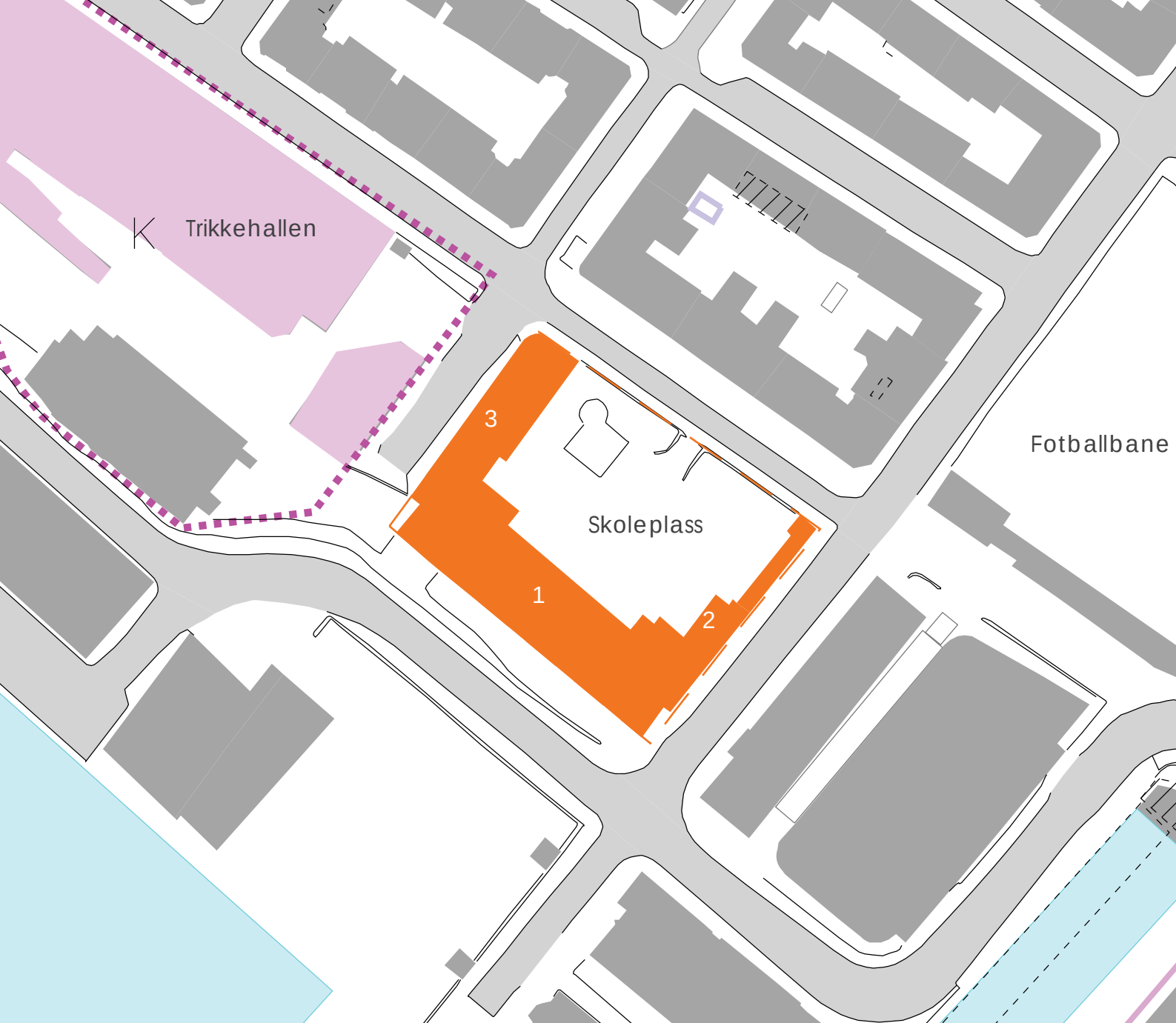
Anlegget kan ha vært inspirert av Grünerløkka skole oppført i Oslo i 1895, som hadde fløyer med sidekorridor og integrert gymnastikksal, men mer kompakt karréstruktur. Først i 1908 stod Majorstuen skole ferdig, som den første i Oslo med langstrakte fløyer (NB: opprinnelig en avdelingsskole), fem år etter Nordnes skole, (Undervisningsbygg 2011).

Nordnes skole 1. etasje plan. Tegninger fra byggesaksarkiv.

Møhlenpris skole

Møhlenpris skole

Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Thormøhlens gate 25

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedfløy: Klasseromsfløy	Kaspar Hassel	1912	164/346
2	Sydfløy: Tidligere vaktmesterbolig og kontor	Kaspar Hassel	1912	164/346
3	Nordfløy: Spesialrom	Kaspar Hassel	1912	164/346

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Møhlenpris skole har svært høy arkitekturhistorisk verdi som et godt og karakteristisk eksempel på monumentalarkitektur og skolebygg fra 1910-tallet. Anlegget har også høy arkitektonisk verdi, og er mer påkostet og med tydeligere stiltrekk enn f.eks. leiegårdene i området. Møhlenpris skole har svært høy miljøverdi som del av utbyggingen på Møhlenpris, og sosialhistorisk verdi som første skoleanlegg med basseng. Har sammen med Trikkehallen og Trikkebyen kulturhistorisk verdi som del av et historisk arbeidermiljø tilknyttet sporveisdriften. Møhlenpris skole har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har svært høy sårbarhet for endringer.
Formelt vern	Møhlenpris skole er angitt i hensynssone "bevaring kulturmiljø" (H570), i historisk senter - sentrum, i KPA.

Beskrivelse kulturmiljø

Møhlenpris mellom Nygårdshøyden i nord og Damsgårdssundet i sør er et område regulert til kvartalstruktur i 1880. Strøket består hovedsakelig av leiegårder fra 1911-1925. Trikkehalltomten er også vesentlig for området som sådant.

Bygningshistorikk

Møhlenpris skole ble oppført i 1912, og er den andre skolebygningen tegnet av den anerkjente Bergensarkitekten Kaspar Hassel, som senere skulle bli byarkitekt (1924-1947). Rothaugen skole (1912), Ny-Krohnborg skole (1924) og Fridalen skole (1939) er andre skolebygg i hans portefølje.

Møhlenpris 1913, året etter at skolen ble oppført. Viser at kvartalene er regulert inn og at mye av kvartalsbebyggelsen har kommet opp.

Foto 1924-1926. (UBB-KK-N-268/012)

Hovedfasade mot Damsgårdsundet i sør.

Anlegget sett fra Wolffs gate/Thormøhlens gate. Sydfløyen nærmest.

Sydfløyen sett fra skoleplassen i vest, volumene trapper ned fra hovedfløyen til høyre.

Nordfløy fra Zettlitz gate. Fasade mot nord og vest.

Nordfløy fra skolegården, østre fasade.

Hovedfløyens fasade mot skolegården i nord. En symmetrisk midtdel kombinert med varierte volumer på sidene. Flere originale vinduer.

Bygningsbeskrivelse

Anlegget består av tre fløyer rundt en skolegård, og er satt sammen av volumer i ulike størrelser med varierende takform. Hovedfløyen i sør er størst med underordnede sidefløyer i øst og vest. Den åpne siden i nord er avgrenset med et gjerde.

Anlegget er i tre hovedetasjer med delvis utbygget loft og kjeller, oppført i pusset mur og natursteinsmur i kjeller. Takkonstruksjonen er i tre tekket med røde takpanner. Taket varierer mellom valmet mansardtak og valmet saltak med arker og store gavler.

Bygningen har et monumentalt preg og er godt synlig fra innseilingen i sør. Hovedfasaden i sør er streng og symmetrisk med to siderisalitter og vinduer rytmisk fordelt etter klasserommene innenfor. Hovedfløyens fasade mot skolegården i nord er i hovedsak stram og symmetrisk, med noe variasjon i volumene på sidene. Sidefløyene har en friere utforming med mer variasjon i volumer og friere plassering av vinduer. Skolen har originale vinduer med sprosser på hovedfløyen mot skoleplassen i vest. Øvrige vinduer nyere, med og uten falske sprosser. Fasadene har pussvariasjoner og nøktern, men poengtert, jugenddekor, som årstall utført i puss, steindekor over enkelte vinduer, huggenstensbånd og tannsnittbord i gesims.

Hovedfløyen har sidekorridor med klasserom vendt mot sør. Nordfløyen har gjennomgående spesialrom og gymnastikksal, mens sørfløyen opprinnelig bestod av vaktmesterbolig og rektors kontor. I kjelleren ligger Bergens aller første skolebad, ikke lenger i bruk, med autentiske fliser. Dette er et medtatt, men svært sjarmerende rom med mye historie i veggene og høy grad av materialautentisitet. Mye av skolens interiør har vært endret i løpet av de 100 årene siden skolen ble oppført. Trapperommene er best bevart, med autentiske materialer. Korridoren og mange klasserom er bevart, men med nye overflater. Klasseromsdører og listverk i klasserom er bevart. Ellers er det en del endringer i interiør som inndeling av klasserom til kontor og sammenslåing av klasserom til SFO-lokaler, og større del av loftet er blitt innredet til blant annet helsestasjon.

Ovalt vindu med dekor i gavl på hovedfasaden.

Årstall i pusstruktur i hovedfasade.

Originale vinduer i østre hovedtrapp artikulert med variasjoner i pusstrukturen.

Granittdetaljer.

Originale vinduer i hovedfløyens fasade.

Hjørneavslutning, sydfløy.

Søylesko på granitterninger, leskur.

Skoleplassen er med porter fra etterkrigstiden og den gamle natursteinsmuren bevart.

Drikkefontene i granitt.

Buede vinduer og pilastere i nordfløy.

Verneverdi

Møhlenpris skole fremstår antikvarisk sett med meget godt bevart eksteriør, både i form, material og detaljer. Av interiøret er trapperommene best bevart, både med hensyn til materialer og form.

Møhlenpris skole har svært høy arkitekturhistorisk verdi som et godt og karakteristisk eksempel på monumental skolearkitektur fra 1910-tallet. Den anerkjente arkitekten Kaspar Hassel tegnet flere skolebygg i perioden 1911-1938, og Møhlenpris skole er et av de første skolebyggene i hans portefølje. Møhlenpris skole (1912) er oppført i en overgangsfase mellom jugendstil og nybarokk, og har derfor stiltrekk fra begge perioder. Bygningen har en massiv bygningskropp og fløyer som mindre volumer på sidene, med store høydevariasjoner, typisk for nybarokken, og innslag av jugendstil som stein- og granittdekor og pussvariasjoner.

Bygningen er et representativt anlegg for skolebyggeriet i Bergen på 1910-tallet. Med byens første skolebad har Møhlenpris skole også høy sosialhistorisk verdi, da bassenget reflekterer hvordan svømmeundervisning nå var blitt en viktig del en av skolens ulike oppgaver.

Som en relativt påkostet skolebygning er de stilhistoriske trekkene mer fremtredende og gjennomførte enn i de samtidige leiegårdene i området. Den arkitektoniske kvaliteten og verneverdi er tilsvarende høy.

Videre har Møhlenpris skole svært høy miljøverdi som del av miljøet på Møhlenpris. Skolen inngår i kvartalsstrukturen og ble oppført i samme periode som hoveddelen av leiegårdene i området, og har stilmessige likhete med disse. Møhlenpris skole har også identitetsverdi for området. Sammen med Trikkehallen og Trikkebyen har Møhlenpris skole historiefortellende verdi som del av et historisk arbeidermiljø tilknyttet sporveisdriften.

To hovedtrapper, med trinn i slipt terrasso og metallrekkverk.

En av tre korridorer i hovedfløyen. Nye overflater, muligens originale fliser nederst på veggen.

Svømmebassenget er godt bevart med vakre, autentiske fliser av høy kvalitet.

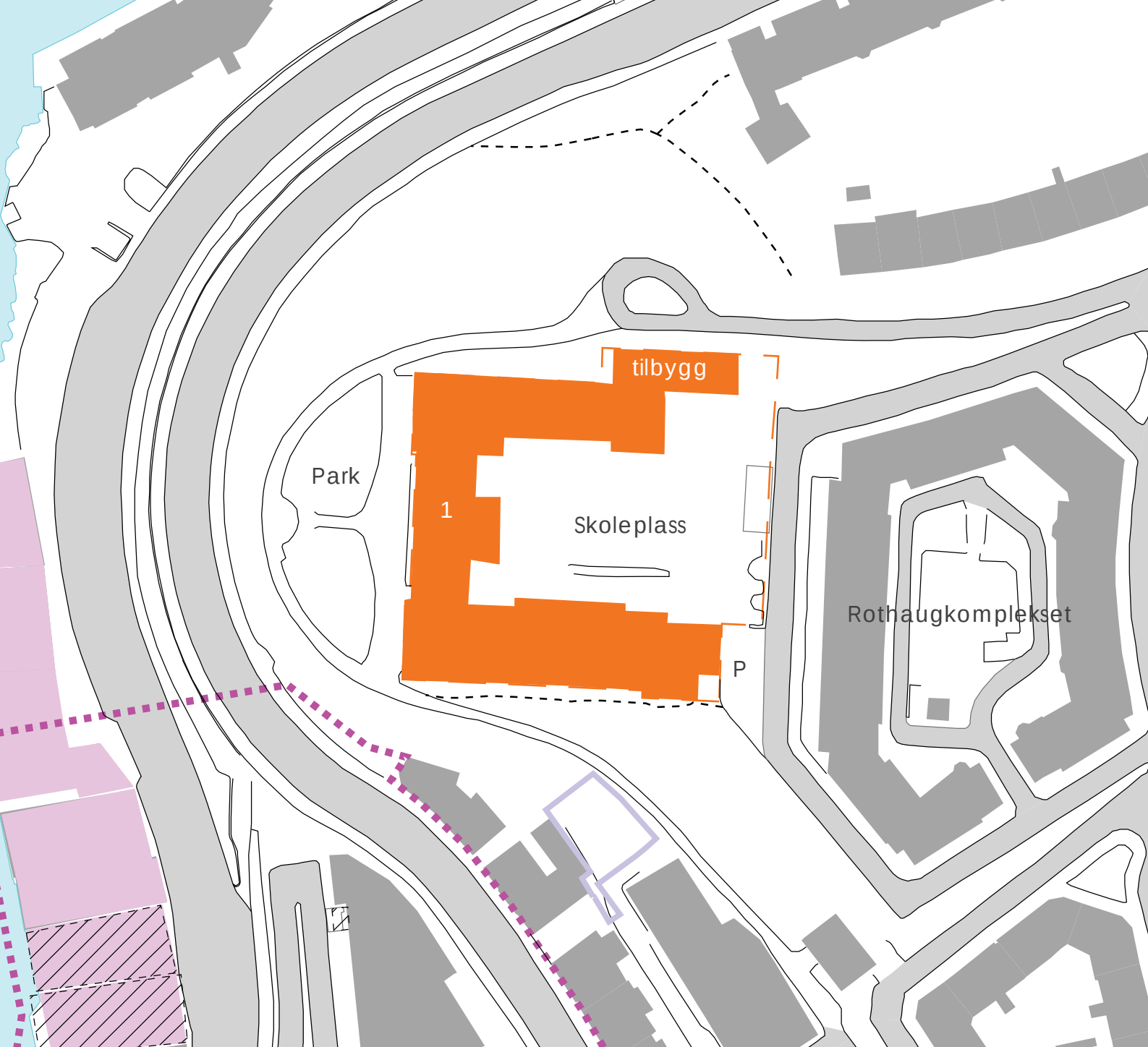
Sløydsalen med store vinduer i både øst og vest. Trolig originalt gulv. Rommet har gode lysforhold og arkitektoniske kvaliteter.

Gymsalen i nordfløyens andre etasje, også med gjennomlys. Scenen ble bygget ca.1971.

Rothaugen skole

Rothaugen skole

Ungdomsskole

Kart 1:2000

Adresse: Rothaugsgaten 10

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygning	Kaspar Hassel	1912	167/657

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Rothaugen skole er et godt og representativt skoleanlegg fra 1910-årene som viser overgangsfasen mellom jugendstil og nybarokk. Skolen er også interessant som det første skoleanlegget til Kaspar Hassel, byarkitekt i Bergen fra 1924 til 1947. Rothaugen skole har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi med klare stiltrekk fra både jugendstil og nybarokk. Anlegget har svært høy miljøverdi med sin monumentale beliggenhet, og som del av et helhetlig miljø med boligblokker planlagt samtidig, også av Kaspar Hassel. Rothaugen skole har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader.
Formelt vern	Rothaugen skole er angitt i hensynssone "bevaring kulturmiljø" (H570), i historisk senter - Sandviken, i KPA.

Beskrivelse kulturmiljø

Rothaugen skole ligger monumentalt plassert på en haug mellom Skuteviken og Sandviken. Sandviken ble innlemmet i Bergen i 1877, og hadde da spredt grendebebyggelse samt enkelte tettbygde områder. Etter innlemmingen fulgte en eksplosiv byutvikling og boligutbygging.

I 1900 ble behovet for en ny skole i det østlige skoledistriktet definert, grunnet økt tilflytning samt folkeskoleloven fra 1848, som hadde innført skoleplikt for barn fra syv år til konfirmasjonsalder. I 1908 kjøpte kommunen en stor tomt til oppføring av skole samt kommunale boliger. For å utnytte tomten maksimalt ble skolen lagt ytterst på tomten i vest, med storgårdskvartalet, "Rothaugkomplekset" (1920), innenfor. Begge anleggene ble tegnet ut av samme arkitekt.

Bygningshistorikk

Skoleanlegget ble oppført som folkeskole i 1912 etter tegninger av den anerkjente bergensarkitekten Kaspar Hassel, som senere skulle bli byarkitekt (fra 1924 til 1947). Skolen har vært brukt til ungdomsskole siden 1960, da prøveordningen med niårig enhetsskole ble innført i Bergen i 1960 (Skogrand). I 1961 ble et garderobebygg tilføyd på den nordre fløyen, og søndre fløy fikk et langsgående tilbygg i 2003.

Rothaugen skole har en svært monumental beliggenhet, godt synlig fra sør, vest og nord. Beliggenheten ytterst på klippen ble valgt for å utnytte tomten maksimalt. Fotografert mellom 1912 og 1918 (UBB-KK-PK-0842).

Anlegget sett fra sør-øst.

Anlegget sett fra sør-øst.

Hovedfløyens fasade mot øst. Framskutt midtparti med ulike volumer og markant ventilasjonspipe på taket.

Sørfløyens fasade mot skoleplassen i nord. Fløyen består av volumer med tyngden mot hovedfløyen. Tilbygg i glass.

Nordfløyen består av to volumer avsluttet med to gymnastikksaler i høyden. Nyere tilbygg helt til høyre (1961)

Utsnitt av hovedfløyens fasade mot vest. Symmetrisk fasade med vinduer i grupper på tre og midtstilt ark.

Bygningsbeskrivelse

Anlegget består av tre sammenhengende fløyer rundt en kvadratisk skoleplass avgrenset i øst med en lavere mur. Fløyene er i to hovedetasjer med delvis utbygget kjeller og loft, og består av volumer med varierende størrelser og takform.

Skolebygningen er oppført i pusset tegl med kjellermur i naturstein, taket er tekket med røde takpanner. Vinduene er rektangulære og ovale, i ulike størrelser og inndelinger. Taket varierer mellom saltak og mansardtak med svai, med og uten hel og halv valm. Fasadene har nøktern dekor; strebepilastere, geometrisk steindekor, huggenstenbånd, ovale vinduer og buer artikulert i pussen.

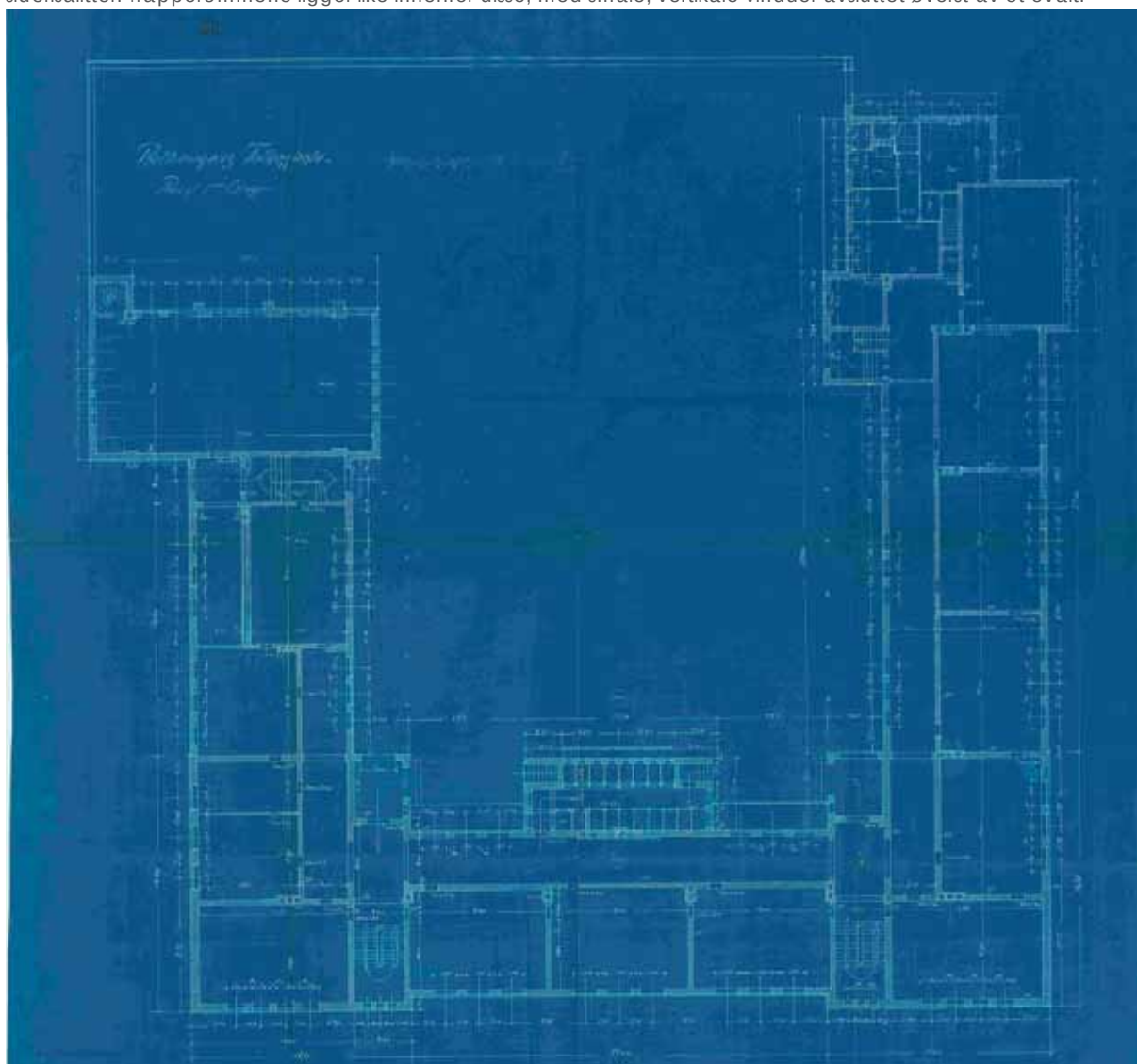
Hovedfløyen i vest har symmetriske fasader. Hovedfasaden mot fjorden har fremtrukke hjørnepartier og sentralt plassert midtark med mansardtak. Vinduene er rytmisk fordelt, tre i hvert klasserom. Østfasaden mot skoleplassen har avtrappende volum sentralt plassert, kronet med en karakteristisk pipe. De underordnede sidefløyene har friere volumsammenstilling enn hovedfløyen og vindusplassering uten symmetri.

Hovedfløyen i vest og sørlfløyen inneholdt klasserom med sidekorridor, sørlfløyen med vaktmesterbolig ytterst, og nordfløyen inneholdt spesialrom avsluttet med to gymnastikksaler. Toalettene er sentralt plassert på hovedfløyen, noe innføringen av vannklosetter gjorde mulig. Planen har gitt føringer for vindusplassering og volumsammenstilling og er lesbar i fasaden.

Anlegget har to nyere tilbygg samt takopplett. Tilbygg med garderober (1961) er lagt til som et nytt volum ytterst på nordre fløy. Fasadene er behandlet likt som opprinnelig skolebygg, men uten kjellermur og med typisk 1950-talls vindusplassering, en løsning som gir et helhetlig men likevel lesbart uttrykk. Tilbygg på søndre fløy (2004), langs innsiden mot skoleplassen i glass og aluminium, bryter med det opprinnelige fasadeuttrykket og representerer en annen tilnærming og tilbyggingskikk. Tilbygget rommer nye korridorer lagt utenpå de gamle, og innenfor er de gamle korridorene delt inn til grupperom. På hovedfasaden mot

Hovedfasaden mot vest er symmetrisk oppbygget, med vinduer fordelt i grupper, sentralt plassert midtark og to siderisalitter. Trapperommene ligger like innenfor disse, med smale, vertikale vinduer avsluttet øverst av et ovalt.

Originaltegninger, første etasje, orientert mot øst. Klasseromsfløyer med sidekorridor satt sammen av flere volumer.

^ Rekkverk rundt skolebygningen.

^ > Trapperom med autentisk smijersrekkverk med håndløper i tre.

vest er det satt inn ytterdører og utvendig trapp, slik at parken er tilgjengelig fra trapperommet. Søndre inngang på hovedfløyen er flyttet på grunn av ny heis. Alle vinduer er skiftet.

Trapperommene er godt bevart, med autentiske trinn i slipt terrasso, smijersrekkverk og håndløper i tre. Korridorene i hovedfløyens andre- og loftsetasje er bevart, mens andre korridorer er bygget om. Første etasje i hovedfløyen er bygget om til aula, og vegger mellom opprinnelig korridor og klasserom er fjernet. Deler av korridorene og flere klasserom har opprinnelig brystning i tre. Korridorer og trapperepos har teglfliser på gulv. En uheldig utskifting og innsetting av tette dører mellom korridorer og trapperom i sørfløyen gjør fløyen uoversiktlig.

Verneverdi

De fleste fasader er godt bevart, og opprinnelig hovedform er ivarettatt. Interiøret har gjennomgått en del endringer der hovedstruktur i hovedsak er bevart.

Anlegget har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som representant for en overgangsfase mellom nybarokk og jugendstil, som kommer til uttrykk i en nybarokk volumsammenstilling og vindusvariasjon, mens pusstrukturer og steindekor er typisk for jugendstilen.

Anlegget har svært høy miljøverdi som del av bebyggelsen på Rothaugen og Ladegaarden og er godt synlig i bybildet med sin monumentale beliggenhet.

På Rothaugen skole videreførte arkitekt Hassel stadsarkitekt Rich. Tønnesens vinkelplan fra Nordnes skole (1903) til en trefløyet plan. Anlegget er mindre massivt, fordelt over flere fløyer med volumer i menneskelig skala inn mot skoleplassen, samt flere desentraliserte innganger. Skolen fikk også bespisningsrom og dusjanlegg, noe som var vanlig på denne tiden, og viser at skolevesenet tok ansvar for elevenes sunnhet og renslighet. Rothaugen var den første skolen med filial for Bergen offentlige bibliotek.

Garderobetilbygg fra 1960-årene. Fasadenes materialitet og takform blir videreført, men vindusplassering og format er mer typisk for 1960-årene.

Korridor: Autentisk brystningspanel til høyre og nyere panel til venstre.

Ventilasjonsanlegg (nyere) i korridoren.

Korridor: Autentisk brystningspanel til høyre og nyere panel til venstre.

Ny korridor i glasstilbygg utenpå den gamle. Opprinnelig yttervegg til høyre.

Opprinnelig vegg, med opprinnelig korridor med gamle teglfliser innenfor.

Salhus skole

Salhus skole

Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Vikavegen 30

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Gamleskolen		1916	177/29
2	Nyeskolen	Alvsaker og Vaardal-Lunde	1956/59	177/189

Oppsummering og verdivurdering - Gamleskolen	
Verneverdi	Gamleskolen har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et relativt godt bevart skolebygg fra 1910-årene, med hovedform og fasadeuttrykk intakt. Skolen har nybarokke trekk samt fellestrekk med den lokale Bergensstilen, med forbilder i gamle byhus og lysststeder. Skolen har høy miljøverdi som del av industriområdet Salhus. Gamleskolen har høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har stor sårbarhet for endringer.
Formelt vern	Salhus skole ligger innenfor hensynssone "bevaring kulturmiljø" (H570), historisk senter Salhus, i KPA.

Oppsummering og verdivurdering - Nyeskolen	
Verneverdi	Nyeskolen har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som representant for 1950-årenes skolebygging med modernistiske trekk. Bygningen er relativt påkostet med gode, bevarte materialkvaliteter i fasadene. Skolen har høy miljøverdi som del av industriområdet Salhus. Nyeskolen har høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har stor sårbarhet for endringer.
Formelt vern	Salhus skole ligger innenfor hensynssone "bevaring kulturmiljø" (H570), historisk senter Salhus, i KPA.

Beskrivelse kulturmiljø

Skolen ligger i Salhus, et tettsted i Åsane bydel. Salhus er et gammelt gjestgiversted med røtter tilbake til 1700- tallet. Gode havneforhold og den strategiske plasseringen i et «fjordkryss» mellom bygdene i Nord - Hordaland og den korte avstanden til Bergen gjorde Salhus til et naturlig trafikkknutepunkt som trakk folk til stedet. Salhus hadde dårlige veiforbindelser til omliggende bygder til lands, og sjøen var den viktigste ferdselsåren. Fra 1954 – 1985 hadde Salhus fergeforbindelse til Holsenøy og Alverstraumen.

Fra 1840 utviklet Salhus seg til et industristed basert på tekstilprodukter. Salhus fikk sin egen bykultur som skiller seg fra jordbruksbygdene rundt, og har en sterk, egen identitet knyttet til industrivirksomheten. Det meste av bebyggelsen i Salhus er tilknyttet til industrien, og er konsentrert rundt havnen og fabrikkene. Salhus Tricotagefabrik AS, Salhus Væverier og Birkelunden var de største virksomhetene. De fleste boligene er i utgangspunktet bygget som boliger for arbeidere ved bedriftene, og er enten fabrikkleid eller privateid.

Salhus er i dag et godt bevart teknisk kulturmiljø. Det har vært lite endringer siden 1955. Trikotasjefabrikken var i drift til 1989, og fabrikkens bygninger forvaltes i dag av Museumssenteret i Hordaland. Stedet preges av industribygg og trehus som har vært boliger for industriarbeiderne. Ved åpningen av Nordhordalandsbroen i 1995 mistet Salhus sin posisjon som trafikkknutepunkt, men havneanleggene er godt bevart.

Bygningshistorikk

Salhus har en lang skolehistorie, og opprettelsen av trikotasjefabrikken har satt sitt preg på denne. Fabrikker med mer enn 30 ansatte var pliktige til å holde skole for de ansattes barn,

Gamleskolens sørfasade med midstilt takark, krysspostvinduer i ark og første etasje.

Ark på sørfasaden er dekorert med skolens byggeår.

Gamleskolen fasader mot vest. Ved å sammenligne med bildet under, ser man at eksteriøret er godt bevart. Dør til venstre er byttet med vindu.

Utvendig steintrapp i Gamleskolen.

Eldre foto av Gamleskolen(ukjent datering). Samme fasader som over.

En av flere opprinnelige dører Gamleskolen.

^ Detalj på trappetrinn Gamleskolen.

^ > Opprinnelig innvendig trapp med forseggjorte detaljer.

av den grunn ble Fabrikkskolen bygget i 1878. Alle barn i Salhus gikk på denne skolen. Det var ellers et markert sosialt skille i Salhus mellom de som var tilknyttet fabrikk og veveriet, noe som sannsynligvis også hadde innvirkning på deres familier. Skolen har derfor trolig vært et viktig samlingspunkt i et ellers delt samfunn. Skolen ble kommunal (Åsane kommune) i 1913. Fabrikkskolen var i bruk frem til 1942. Bygget er i dag del av Trikotasjemuseet i Salhus.

På grunn av økende elevtall ble skolen etter hvert for liten, og Salhus Tricotagefabrikk bygget, med støtte fra kommunen, ny skole som stod ferdig i 1916. Skolen var den første i Åsane med spesialrom som sløydsal, gymnastikksal og kjøkken. Skolebygget er fortsatt i bruk, og går under navnet Gamleskolen.

En ny skole, kalt "Nyeskolen", ble oppført i to byggetrinn i 1956 og 1959 etter tegninger fra arkitektene Torgeir Alvsaker og Einar Vaardal-Lunde. Arkitektene har også tegnet blant annet Kyrkjekrinsen skole(1958) og Eidsvåg skole(1952/1958/1970). Skolen er bygget etter reguleringsplan for Salhus fra 1951, som i realiteten var en saneringsplan med mål å endre trehusbyggelsen i området ved å gjenreise boliger og fabrikkanlegg i betong. Imidlertid ble lite av trehusbebyggelsen endret i tråd med planen, men skolen ble oppført i betong.

Trappevang med odning
Gamleskolen.

Bygningsbeskrivelse

Gamleskolen (1916) er en frittliggende trebygning satt sammen av to fløyer i en rett vinkel. Bygget er reist i mur og bindingsverk i tre etasjer, inkludert kjeller og loft. Fasadene er kledd med liggende supanel med staffprofil. Deler av fasadene har autentisk panel. Taket er høyreist og helvalmet med svai, tekket med rød tegl. Takformen er variert med takarker og opplett.

Vinduene har varierende utforming, hovedsakelig dreier det seg om storrutete sprossvinduer av nyere dato og med forenklete omramminger. Opprinnelig hovedinngangsdør med buet overfelt er fjernet (se eldre foto), mens biinngang er bevart med autentisk overlys. Hovedfasaden mot sør-vest har en større, midtstilt ark med innskriften 1916 (skolens byggeår).

Sørfløyens fasade mot skoleplassen med sokkel i tegl. Den opprinnelige vindusrekken øverst på fasaden gir overlys til gymsal.

Midtfløyens fasade mot skoleplassen.

Sørfløyens fasade mot veien. Originale vinduer.

Autentisk trapp på sørfløyens gavl.

Vestfløyens fasade mot skoleplassen

Endevegg på vestfløyen.

^ Nyeskolens fasader mot veien i sør og vest. Byggets hovedinngang i midtstilt, fremtrukket parti med kvadersteinsimitasjon, dobbeldør og vinduer i teak. Disse detaljene er tidstypiske, og har svært god materialkvalitet.

Opprinnelig teakdør i hovedinngangen.

Autentisk teakvindu i sørfløyen.

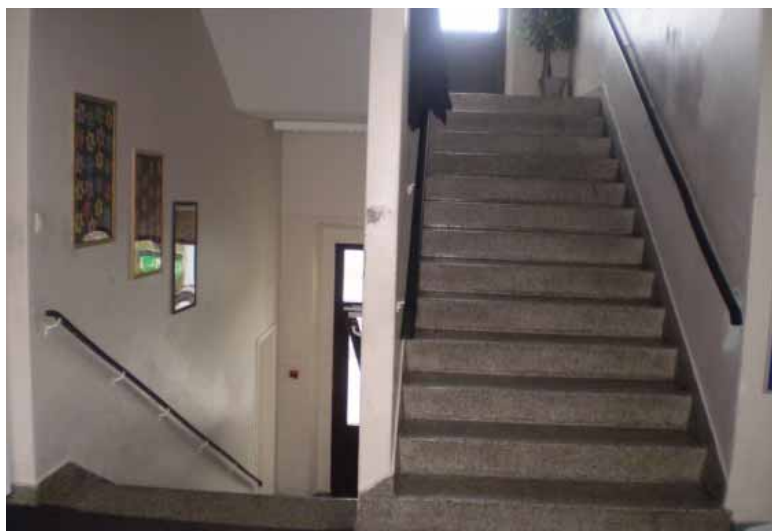
Opprinnelig teakvindu på siden av inngangsdøren

Autentisk teakvindu og tegl i sørfløyens sokkeletasje.

Sidekorridor i vestfløyen, Nyeskolen.

Trapperom, Nyeskolen, med trinn i slipt terrasso. Enkel håndlist på veggen.

Leskur.

Skolen er delvis renoverert innvendig, men de opprinnelige tretrappene er svært godt bevart. De to trappene har trappevanger med odring, utskårne balustre, håndlist, meglere og jernlister på trappetrinnene.

Nye skolen (1956/1959) består av tre fløyer: to rektangulære sidefløyer koblet sammen av en buet midtfløy, slik at de danner en buet vinkel. Bygningen er oppført i pusset betong i to etasjer og sokkel. Saltaket er tekket med skifer. Skolen står i hellende terreng der sokkeletasjen tar opp terrengfallet mot sørvest, og nordfløyen ligger noe høyere enn de to andre fløyene.

Fasadene er pusset og strenge med vinduer jevnt fordelt. Vinduene er i hovedsak kvadratiske, med unntak av sørfløyen, som har autentiske teakvinduer med sprusser mot gaten og mindre vinduer med tre fag mot skolegården. Sokkeletasjen har eksponerte betongsøyler og innfelte teglvegger. Teglveggene er trukket inn i fasadene mot skoleplassen, og danner leskur. Gavlfasadene er relativt lukkede med rømningsdører og trapper.

Hovedinngangen ligger i midtfløyens buede fasade, i et fremtrukket midtparti med kvadersteinsimitasjon, uvanlig for 1950-talls skolearkitektur. Autentiske, tidstypiske teakdører med glassfelt flankert av vinduer. Midtfløyens fasade mot skoleplassen er avrettet, med en sentralt plassert balkong over inngangsdøren.

Skolebygget har sidekorridor i nord- og midtfløyen. Sørfløyen inneholder skolens gymsal. Hovedtrappen ligger i midtfløyen, og er enkel og tidstypisk i utførelse med trinn i slipt terrasso og enkel håndlist festet i veggen.

Midtfløyen er tekket med takstein, og de fleste vinduer i anlegget er skiftet, med unntak av sørfløyens fasade mot veien i sør-øst.

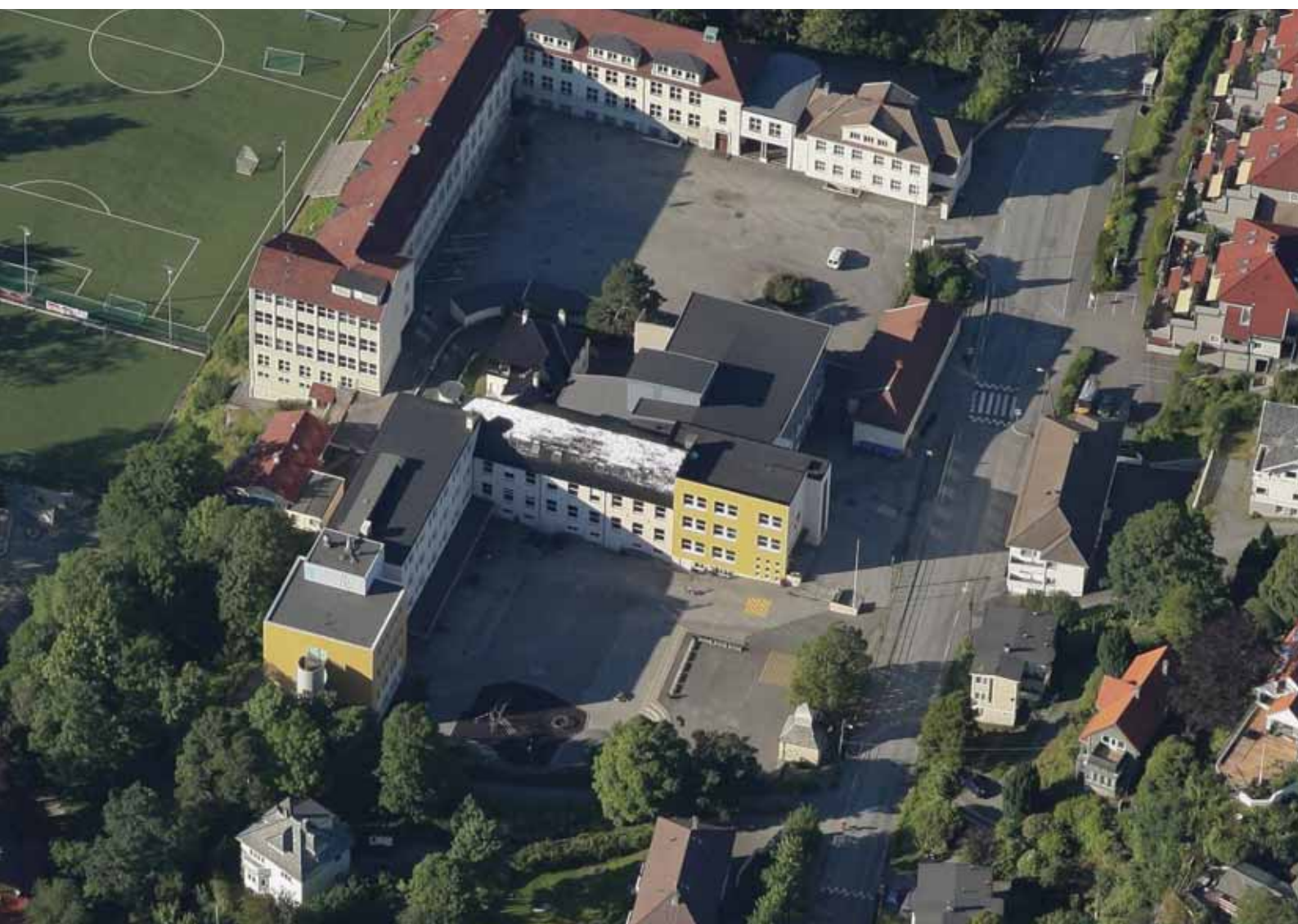
Verneverdi

Gamleskolens (1916) hovedform og fasadeuttrykk er godt bevart. Vinduer og materialer er skiftet, men opprinnelige vindusinnodelinger og panelprofiler er i stor grad videreført. Innvendige og utvendige trapper godt bevart.

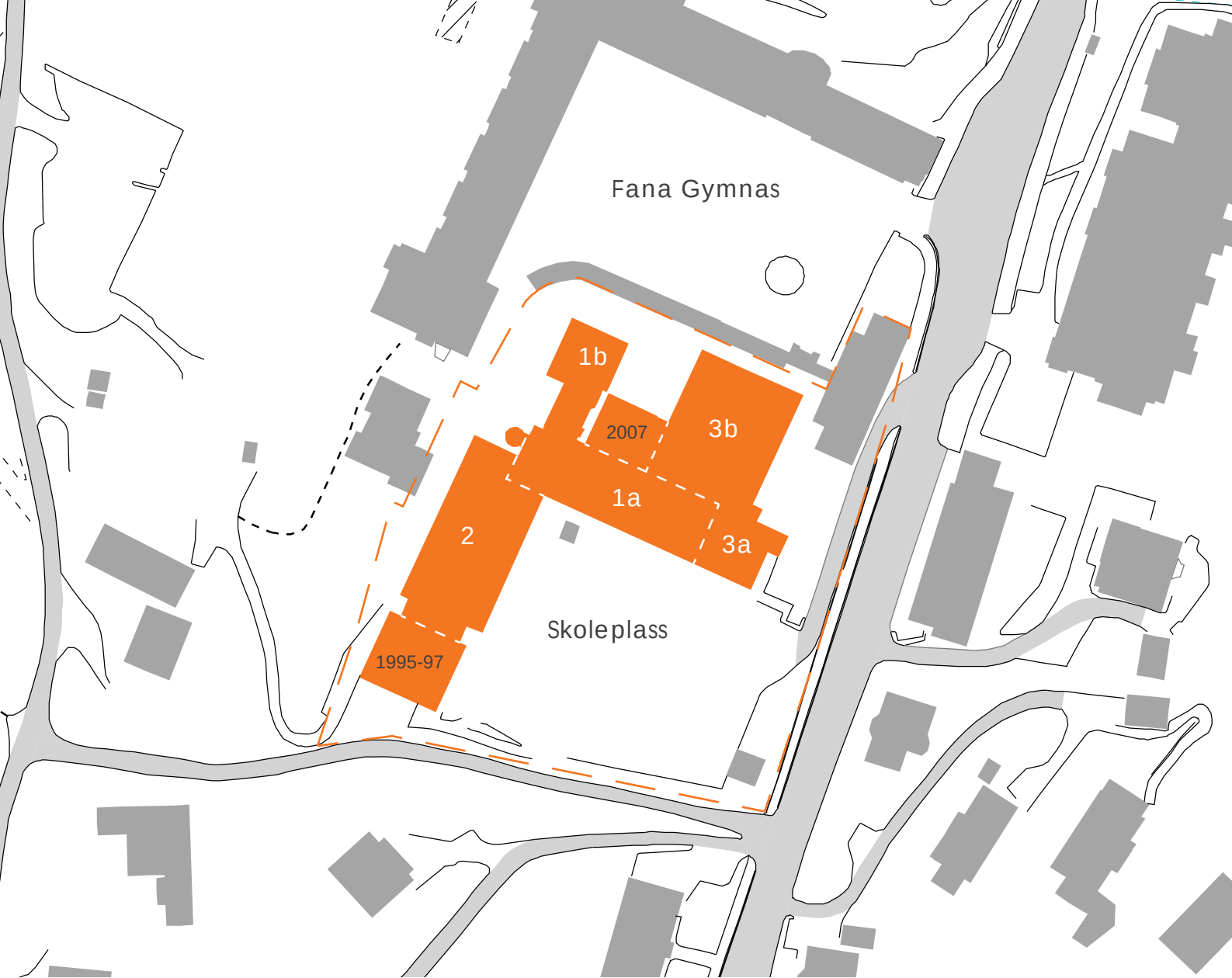
Gamleskolen på Salhus er et skolehus fra 1916, og ligner gamleskolen på Kjøkkelvik skole (1921). Begge disse er større enn 1880-1920 skolehusene i sveitserstil. De var oppført med nybarokke stiltrekk samt fellestrekk med den lokale Bergensstilen, med forbilder i gamle byhus og lyststeder. Av disse er skolehuset på Kjøkkelvik best bevart og har svært høy verneverdi, mens gamleskolen på Salhus har høy verneverdi. Gamleskolen på Salhus har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et relativt godt bevart eksempel på skolehus fra 1910-tallet med nybarokke stiltrekk.

Nyeskolens (1956/1959) hovedform og fasader er godt bevart, med høy grad av materialautentisitet. Flotte, bevarte teakvinduer i sørfløyen og markant inngangsparti i kvadersteinsimitasjon, teakvinduer og -dører. Nyeskolens hovedform er særegen med en buet vinkelplan. Nyeskolen har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt bevart og relativt påkostet skolebygg fra 1950-årene, med særegen hovedform, særegent inngangsparti og tidstypiske teakvinduer.

Hele anlegget har høy miljøverdi som del av industriutviklingen og utbyggingen av Salhus. Gode økonomiske forhold som følge av industrien gjenspeiles i begge skolebyggene som er påkostet med gode kvaliteter i material og form.

Paradis skole

Paradis skole

Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Statsminister Michelsens veg 55

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	a Klasseromsfløy	Egill Reimers	ca1917	14/27
	b Vaktmesterbolig			
2	Klasseromsfløy	Erling Ross	1937-39	14/27
3	a Inngangsparti og trapp	Georg Fr. Fasting	1938-39	14/27
	b Gymnastikksal			

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Anlegget har punktvis gode arkitektoniske og tidstypiske kvaliteter, men endringer som er foretatt opp igjennom har i liten grad ivaretatt kvalitetene i eksisterende bygninger. Skolen fremstår som uvanlig lite helhetlig på grunn av manglende tilpasning. Anlegget vurderes derfor å ha liten verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Bygning 3a sine fasader og trapperom har stor sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Paradis ligger mellom Storetveit og Hop i Fana, og er et boligområde med eneboliger. Tilflytningen til Fana skjøt fart i 1880-årene, og de fleste kom fra Bergen. Vossebanen muliggjorde at byfolk kunne bosette seg i Fana og fremdeles arbeide i byen. Ønsket var å komme seg bort fra byens bråkete og støvete gater.

Bygningshistorikk

Paradis skole består av flere sammenkoblede bygninger oppført på ulike tidspunkt. Den første skolebygningen i kretsen ble oppført i 1882, denne er trolig revet. Rundt 1917 ble Storetveit folkeskole oppført på dagens tomt, etter tegninger av Egill Reimers (bygg 1 a og b). Bygningene ble oppført i mur med tre fløyer, og var store og påkostede til landskole å være. Størrelsen henger sammen med sammenslåingen av kretsene Hop og Storetveit, og den høye standarden skyldes trolig ambisjoner om å trekke til seg elever også fra borgerklassen, som fremdeles ble sendt på privatskoler - de fleste i Bergen. Året etter ble byskole innført og undervisningen i kretsene Storetveit, Minde og Midtun utvidet. Dette henger sammen med de krav foreldrene stilte til undervisningen (Johansen 1993).

I 1939 ble skolen utvidet som følge av økt tilflytning til området, og fikk én ny fløy i vest og to tilbygg i øst, tegnet av henholdsvis Erling Ross, bygningssjef i Fana, og arkitekt Georg Fredrik Fasting, mest kjent for å ha designet den røde telefonkiosken (1932). Ytterligere tilbygg og påbygg ble oppført i 1995 og 2007. I 1967, da Storetveit ungdomsskole ble oppført, skiftet skolen navn til Paradis skole.

Bygningsbeskrivelse

Folkeskolen fra 1917 bestod opprinnelig av tre fløyer; én klasseromsfløy i sør flankert av én boligfløy i vest og én gymnastikkfløy i øst. Fløyene bestod av flere volumer i varierende størrelser og omkranset en nordvendt skoleplass. 1917-delen er oppført i pusset mur i to til tre etasjer. Takene var opprinnelig variert med valm- og mansardtak med bergensk taksvai og tannsnittbord i gesimsen, og tekket med glasert takstein. Vinduene er jevnt fordelt i fasadene, som i dag har lite detaljering ellers. I dag er det kun klasseromsfløyen og boligfløyen som står igjen, og av disse er det boligfløyen som er best bevart.

Paradis skole sett fra sør-øst. Anlegget er lite enhetlig med bygningsdeler fra 1910-, 1930-, 1990- og 2000-årene

Klasseromsfløyen (1917) er tilbygget på flere sider, og opprinnelig valmtak og arker er fjernet.

Tilbygg fra 1939 med inngangsparti og trapperom. Gode arkitektoniske kvaliteter både i eksteriør og interiør.

Tilbygget fra 1939 og gymnastikksalen fra samme år med nye fasader.

De nye fasadene på gymsalen (1939) og den nye etasjen er i liten grad tilpasset og underordnet eksisterende bygninger.

1939-delen består av tre kubiske og rektangulære hovedvolumer, som tilbygg på klasseromsfløyens (1917) gavlvegger i øst og vest. Gymnastikksalen (1917) ble revet, og en ny gymsal samt skolekjøkken ble oppført på samme sted, i et større volum. Samtidig ble ett nytt volum med inngangsparti og trapperom oppført i øst, med gode, arkitektoniske kvaliteter i fasadene - en tydelig representant for funksjonalismens formspråk. En ny fløy med spesialrom ble oppført i vest med enklere utforming. 1939-delen er oppført i pusset betong, i to til tre etasjer med flatt tak. Vinduene er i hovedsak jevnt fordelt.

Vinduene i både 1917-delen og 1939 delen er skiftet, og de nye vinduene har en annen inndeling enn de originale.

Tilbygget fra 1997 består av to kubiske volumer i forlengelse av klasseromsfløyen fra 1939. Tilbygget er oppført i prefabrikkert betong, i tre etasjer med flatt tak. Tilbygget viderefører 1939-delens kubiske former, vindusfordeling og materialitet, og er samtidig lesbar som et nyere bygg med prefabrickerte elementer isteden for støpt betong. Samtidig ble to trapperom oppført som sylinderformede volumer utenpå gavlveggene på tilbygget (1997) og klasseromsfløyen (1917). Tilføyelsen fungerer godt på tilbygget, men er dårlig tilpasset og dekker enda en del av klasseromsfløyen fra 1917.

Tilbyggene fra 2007 er én ny etasje på gymnastikkfløyen (1939) og et tilbygg i to etasjer på klasseromsfløyens (1917) nordfasade. Takformene bryter med både 1917-delen og 1939-delen, det ene konkavt og det andre konvekst. Tilbyggene og gymnastikkfløyens fasader er kledd med plater. Tilbyggene er i liten grad tilpasset eksisterende bygninger.

Gymnastikksalen (1939) med nye fasader og påbygg på taket sett fra nord.

Skoleanlegget sett fra nord, med Fana skoles leskur i forgrunnen. Anlegget er lite helhetlig.

Tilbygg fra 2007 i midten bygger inn klasseromsfløyens nordside.

Vaktmesterboligen (1917) fasade mot øst. Mansardtak. Autentisk dør i inngang til venstre.

Vaktmesterboligen sett fra vest. Vinduene er skiftet til vinduer med ny inndeling.

Del av vaktmesterbolig, klasseromsfløy og spesialromsfløy, samt sylinderformet trapperom. Uryddig fasade mot vest.

Verneverdi

Skolen er bygget ut over et lengre tidsrom, og de fleste tilføyelsene bærer preg av sine samtidsidealer uten å tilpasse seg det eksisterende. 1917-delen hadde opprinnelig nybarokke trekk, som variasjon i volum og takformer; valmtak og mansardtak med svai. 1939-delen er typisk for funksjonalismen, med kubiske volumer, flatt tak og strenge fasader, og bryter markant med 1917-delens varierte uttrykk. 2007-delen skiller seg ut med platekledning fremfor pussede fasader samt buet takform. Som helhet betraktet fremstår anlegget som sammenklumpet og umotivert i form, og de ulike byggetrinnene synes å slå hverandre ihjel fremfor å etterstrebe god tilpasning.

Fra Statsminister Michelsens vei i øst er 1939-delen mest fremtredende med sine kubiske volumer, flate tak og pussede betongvegger. Spesielt gavlveggen mot veien utmerker seg som et godt eksempel på funksjonalisme, med trapperommet i et fremskutt volum med markert, vertikalt vindusparti. Klasseromsfløyen fra 1917 er bygget inn på tre sider av tilføyelsene i 1939 og 2007, og hovedform og særpreg forsvinner i den totale bygningsmassen. Bygget har derfor mistet mesteparten av sin opprinnelige karakter, da valmen på taket er borte og de opprinnelige takarkene fjernet. Boligfløyen fra 1917 på baksiden mot nord er bedre bevart, med høy grad av material- og formautentisitet. Gymnastikkfløyen, opprinnelig fra 1939, har mistet alt av sin opprinnelige karakter. Den fremstår med nye fasader; ny kledning og en tredje etasje fra 2007.

Paradis skole har tidstypiske trekk både fra nybarokken og funksjonalismen, punktvis med gode arkitektoniske kvaliteter. Anlegget fremstår imidlertid uten helhet, og de ulike delene er dårlig tilpasset hverandre. Paradis skole vurderes på denne bakgrunn i dag til å ha liten verneverdi.

Sylinderformet trapperom (1997) dekker til ytterligere av 1917-delen.

Spesialromsfløyen (1939) og tilbygg (1997) sett fra sør-vest.

Sylinderformet trapperom i betong på tilbyggets sørvegg (1997).

Tilbygg som kubiske to volumer, i gult og lyseblått, tilpasser seg 1939-delens materialitet og formspråk, er samtidig lesbar med prefabrikkerte elementer

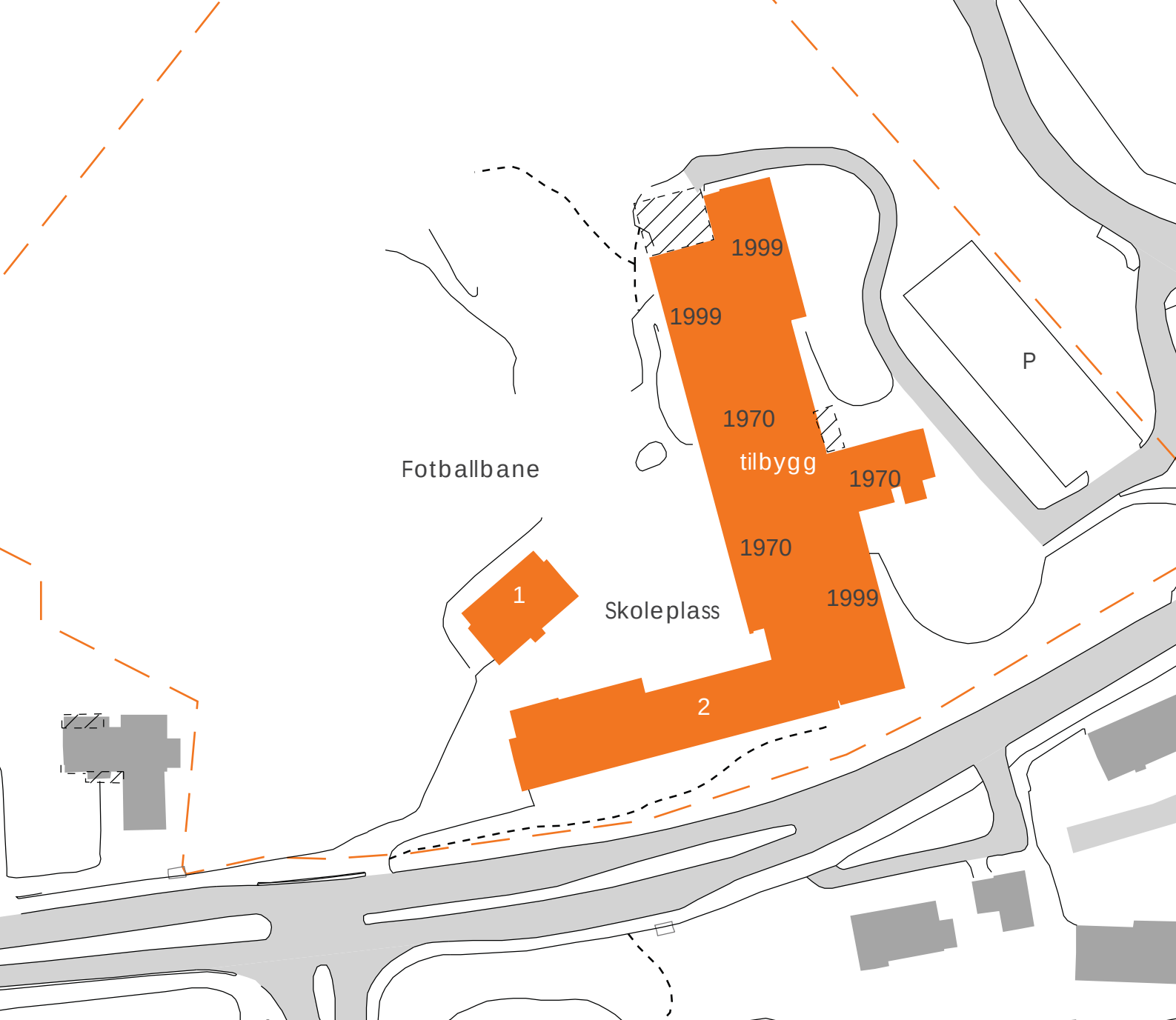
Tilbygget i øst fra 1939, inngangsparti med autentiske fastfelt og skiferfliser med gode, opprinnelige materialkvaliteter.

Vakker funkistrapp (1939) med buet rekkverk og vertikalt vindusbånd.

Kyrkjekrinsen skole

Kyrjekrisen skole
Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Åsamyrane 304

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Gamleskolen		1919	203/9
2	Hovedbygg	Alvsaker og Vaardal-Lunde	1958	203/9

Oppsummering og verdivurdering - Gamleskolen	
Verneverdi	Gamleskolen, oppført 1919, har høy arkitekturhistorisk og skolehistorisk verdi som representant for landskolen i perioden 1880-1920, med typetegned skolestuer i enkel sveitserstil. Typetegningene ble innført på slutten av 1800-tallet som følge av fastskoleloven av 1860, med krav om bedre lysforhold og luftkvalitet i skolelokalene. Skoletypen var svært vanlig, men i dag finnes det få bevart. Gamleskolen på Kyrkjekrinsen har hovedform relativt godt bevart, men lite materialautentisitet. Gamleskolen har høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Opprinnelig hovedform, fasadeuttrykk og autentiske detaljer.
Formelt vern	

Oppsummering og verdivurdering - Hovedbygget	
Verneverdi	Hovedbygget består av én fløy oppført 1958 og en fløy oppført i 1970, 1970-fløyen ble bygget om og utvidet i 1999. Hovedbygget fremstår i dag som lite enhetlig. 1958-fløyen har arkitekturhistorisk verdi som representant for 1950-talls skolearkitektur. Da det finnes flere og mer enhetlige skolebygg fra denne perioden, anses hovedbygget på Kyrkjekrinsen å ha middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader på 1958-delen har middels sårbarhet.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Skolen ligger på Nyborg i Åsane. Dens omgivelser består av eneboliger, kjøpesentre og veisystem. Det ligger en videregående skole like over veien.

Bygningshistorikk

Gamleskolen ble oppført i 1919, som en skolestue etter typetegninger. Denne er i dag nyttet av SFO.

Nytt skolebygg ble oppført i 1958 etter tegninger av arkitektene Torgeir Alvsaker og Einar Vaardal-Lunde, som også har tegnet Eidsvåg skole (1952) og Salhus skole (1955). En fløy og et tverrstilt trapperom ble oppført, men en planlagt gymnastikksal ble ikke realisert. Anlegget ble bygget på i 1970 (Alvsaker og Vaardal-Lunde) med administrasjon og gymnastikksal. 1970-delen ble ombygget og utvidet 1999 (Fortunen arkitekter).

Gamleskolen er bevart som del av et nyere skoleanlegg.

Gamleskolens fasade mot sør-øst.

Gamleskolens nordvestlige fasade, med nyere tilbygg og universelt utformet inngangsparti.

Kortfasader.

Opprinnelig vindu.

Utvendig steintrapp med skiferheller og smijersrekkverk.

^ Trapp i Gamleskolen med utskåret megler og profilert håndlist.

^ > Trolig autentisk panel med staff bevart under leskur. Øvrig panel er skiftet.

Bygningsbeskrivelse

Gamleskolen (1930) er en frittliggende trebygning i én etasje med loft og kjeller. Skolen har rektangulær hovedform og saltak med store takutstikk og utskårne sperrender, tekket med lappskifer. Kjelleren er oppført i pusset gråsteinsmur, ellers er bygningen i trekonstruksjoner kledd med liggende supanel.

Fasade mot sør-øst har et midtstilt bislag med inngang flankert av tre vinduer. Trappen opp til bislaget er i stein med skifertrinn og smijernsrekkverk. Vinduene er av nyere dato, med større ruter enn de opprinnelige krysspostvinduene. Fasade mot nord-vest har et lavere tilbygg med bod og leskur i panelt bindingsverk og tak med korrugerte stålplater. Under leskuret er et nytt, universelt utformet inngangsparti med rampe. Gavlene er lukkede med bare ett gammelt to-ramsvindu med sprosser mot nord-øst. Vinduet har opprinnelige omramminger med profilerte lister og overstykke med utskårne understøtter.

Opprinnelig staffpanel er bevart bare under leskuret. Interiøret er rehabilitert i nyere tid. Opprinnelige tretrapp med forseggjort, utskåret megler og profilert håndlist er godt bevart.

Forseggjort, utskåret megler.

Hovedbygget består av en to-fløyet skolebygning fra 1958 og 1970 med tilbygg og ombygginger fra 1999. 1958-delen er et sørvestvendt, langstrakt volum med et tverrstilt trapperom mot nord, oppført i betong i to etasjer. Fasadene har et stramt preg i pusset betong. Fløyens sørlige fasade har markerte etasjer, lukkede midtparti mellom første og andre etasje delvis med brystningsfelt, og horisontale vindusbånd brutt av vertikale tynne søyler. Fasaden mot skoleplassen i nord er enklere og mer lukket med horisontale vindusrekker, og har et fremtrukket sideparti med vertikale vinduer. Et nyere tilbygg (1999) i andre etasje med liggende supanel og horisontalt vindusbånd danner et leskur i første etasje, opplagret på stålsøyler.

Tilbyggene fra 1970 bestod opprinnelig av tre volumer i to etasjer bundet sammen av et lavere volum. Volumene koblet seg på trapperommet i 1958-delen, der den planlagt gymsalen skulle være. 1970-delen ble ombygget og tilbygget i 1999.

Sett fra vest. Gamleskolen(venstre), 1958-fløyen(høyre), deler av nyere tilbygg ses i mellom.

1958-fløyens sørligefasade med markerte etasjer, brystningsfelt, og horisontale vindusbånd som er brutt av tynne søyler.

1958-fløyens nordlige fasade. En enklere og mer lukket fasade. Fremtrukket sidepart og nyere tilbygg på søyler.

Hovedtrappen i 1958-delen. Med trinn og fliser i skifer, metallrekkverk med buer.

148

Kommunale skoler i Bergen - Verneplan for skolebygg fra 1724 til 1979

Trapperom (1958) med glassfelt mellom 1970-delen og 1958-fløyen.

1958-fløyen er en typisk klasseromsskole med sidekorridor. 1970/1999-delen er en baseskole, med fleksible klasserom og mange grupperom. Deler av administrasjonsbygget og gymnastikkbygget fra 1970 er bevart i 1999-delen.

Verneverdi

Gamleskolens (1919) hovedform er godt bevart, leskur mot nordvest er lesbart som et tilføyde element. Fasadene er relativt godt bevart, med noen autentiske detaljer og opprinnelig fasadeuttrykk. Innvendig trapperom er godt bevart, med forsejort meglar.

Gamleskolen er en typisk skolestue slik de ble bygget 1880-1920; en ren, rektangulær form med saltak og to klasserom. Skolestuene lignet mye på datidens bolighus, men hadde flere vinduer mot sør, og de ble ofte oppført etter typetegninger. Typetegningene ble innført på slutten 1800-tallet, som følge av fastskoleloven i 1860, med krav om bedre lysforhold og luftkvalitet i skolelokalene. Kyrkjekrinsen skole er oppført i nøktern sveitserstil, som var typisk for disse skolestuene. Sveitserstilen kjennetegnes av store takutsikk, utskårne sperrender, krysspostvinduer og staffpanel. Detaljeringene er enklare enn det man ofte forbinder med sveitserstil, noe som har sammenheng med skoleøkonomien.

Vi har bare tre bevarte skolestuer av denne typen i Bergen kommunes eie; , Kyrkjekrinsen (1919), Godvik (1900) og Trengereid (1895) skoler. De to førstnevnte er best bevart. Av disse har vi vurdert Godvik skole til å ha svært høy verneverdi og Kyrkjekrinsen skole høy verneverdi. Trengereid skole har middels verneverdi.

Hovedbygget er sammensatt av deler fra 1950-, 1970 og 1990-årene, og bærer preg av dette. Isolert sett er 1958-delen godt bevart i hovedform og fasader. Trapperommet er også godt bevart med gode materialkvaliter. 1970-delen er svært bygget om og har fått store tilbygg og en helt ny hovedform.

Hovedbyggets verneverdi ligger derfor i 1958-delen, på grunn av ombygginger av 1970-delen. 1958-delen har arkitekturhistorisk verdi som et godt eksempel på 1950-talls skolearkitektur, med hovedform og fasader godt bevart. 1958-delen har tidstypiske trekk fra perioden og en særegen gavlfasade med vertikal brystning og vindusfelt i tilbygg som gir et estetisk uttrykk. 1958-delen utgjør selve hovedfasaden mot veien, men likevel totalt sett en liten del av anlegget etter utvidelsen. Da det finnes andre mer helhetlige anlegg fra samme periode, er hovedbygget på Kyrkjekrinsen skole vurdert å ha middels verneverdi.

Anlegget samlet er bygget ut over 90 år og fremstår som lite helhetlig.

1970/1999-delens fasade mot skoleplassen/sørvest. Kan inneholde deler av administrasjonsfløy fra 1970. Tilføyer fra 1999 tilpasser seg 1970-delen, med vindusbånd og fasadeplater.

Tilbygg (1970/1999), fasader mot øst.

Kjøkkelvik skole

Kjøkkelvik skole
Barneskole og ungdomsskole

Kart 1:2000

Adresse:

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Gamlebygget (Nybø)	Hals Frølich	1921	123/43
2	Barneskolen (Nybø)	Fr. Theodor Olsen	1960	123/43
3	Ungdomsskolen (Lyderhorn)	Fr. Theodor Olsen	1970	123/235

Oppsummering og verdivurdering - Gamleskolen (Nybø)	
Verneverdi	Gamleskolen har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt bevart eksempel på skolehus fra 1920-tallet med nybarokke stiltrekk og autentiske materialkvaliteter. Bygningen har også fellestrekk med den lokale Bergensstilen, med forbilder i gamle byhus og lysststeder. Gamleskolen har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform, fasader, autentiske detaljer i både eksteriør og interiør har stor sårbarhet for endring. Vedskjulet fasader har stor sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Oppsummering og verdivurdering - Barneskolen (Nybø)	
Verneverdi	Denne delen fremstår som en egen fløy like ved siden av Gamleskolen, og er ikke tilpasset den eksisterende bygningens formspråk og materialitet. Fløyen har flere tilbygg med varierende kvalitet og tilpasning. Bygningen har liten verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	-
Formelt vern	

Oppsummering og verdivurdering - Ungdomsskolen (Lyderhorn)	
Verneverdi	Både hovedform og fasader er svært forandret, med ny kledning og fargesetting samt påbygg på taket som ikke tilpasser seg det opprinnelige formspråket. Bygningen har mistet sine tidstypiske trekk, noe som reduserer dens verneverdi. Bygningen har liten verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	-
Formelt vern	

Nybø skole ble oppført i 1921, da det første skolehuset (1880) hadde blitt for lite. Skolehuset (nå referert til som gamleskolen) er i nybarokk stil, med varierende takformer med svai og sprossevindu med ulike utforminger, og nybarokke detaljer. (Foto: Laksevågs historie bind III, s. 196)

Gamleskolen (1921): Skolehus og vedskjul sett fra sør.

Gamleskolen (1921) fra øst.

Skolehusets nordfasade.

Gamleskolens fasader mot gårdsplassen.

Vedskjulet (1921) har også saltak med svai, skifer og panel.

Dører på skolehuset (1921): Kjellerdør, bakdør (til trapperom) og hoveddør (skiftet 1950-tallet).

I skolehuset (1921) er det flotte listverk.

Trappen i skolehuset (1921).

Murt gjerdestolpe med kule. Jernport inn til skoleplassen.

1961: Ny fløy ble oppført i 1960, typisk for sin tid: Langstrakt, terrengtilpasset volum, med saltak og vindusbånd. Området er fremdeles landlig. (Fotonr: 051318)

Katalog: Kjøkkelvik skole 1921 1960 1970

Barneskolen: 1960-fløyen til høyre og utvidelsen fra 1967 til venstre, noe fremtrukket.

Tilbygg (1998) og nytt leskur dekker mye av fasadene på barneskolen.

Gymnastikksalen (1960) har store vinduer og eksponerte søyler.

Leskur i nord. Samme søyler som på Holen skole (1958).

Baksiden: Tilbygg til høyre, ventilasjonsrom oppe og korridorrampe nede. Samme materialitet som det opprinnelige.

Beskrivelse kulturmiljø

Kjøkkelvik er et gårdsbruk i Laksevåg mellom Lyderhorn og Kjøkkelvika i Byfjorden. Området er bygget ut med frittliggende hus fra 1960-tallet, lameller fra 1970-tallet og rekkehus fra 1980-tallet. Det første skolehuset i kretsen ble oppført på Nybø bruk ved Kjøkkelvik gård i 1880, som én av seks kretsstuer oppført av Laksevåg kommune mellom 1875 og 1900.

Bygningshistorikk

Da skolehuset fra 1880 ble for lite ble en ny skole tegnet av arkitekt Hals Frølich. Dette stod ferdig i 1921. Mot slutten av 1950-årene hadde Nybø skole igjen plassmangel, og i 1961 ble det reist et nytt skolebygg, med ytterligere utvidelse i 1968. Utbyggingen i området i 1960-årene ga behov for en ungdomsskole, og Lyderhorn skole ble oppført i 1970. Fr. Theodor Olsen var arkitekt for både Nybø og Lyderhorn skole. Skolene ble slått sammen til Kjøkkelvik skole i 1988.

Bygningsbeskrivelse

Gamleskolen (1921) er et skolehus med tilbygg satt sammen til en L-form. Skolehuset er oppført i én etasje, kjeller og loft, i mur og bindingsverk kledd med supanel. Taket er høyreist med helvalm og svai, samt gavler, arker, takopplett. Taket er tekket med skifer.

Skolen har sprossevinduer med varierende utforming, de fleste er gamle, samt flotte detaljer som "sluttstein" i vinduslister og bue over inngangsdør. Også bakdørene er opprinnelige med sprossevindu og panel i diamantmønster. Hovedinngangsdøren er fra 1950-tallet og har sluttstein og lister som imiterer pilastre. Utvendige trapper er utført i natursteinsmur med skiferheller, og ved hoveddøren er det jernsrekkverk med snirkler. Rundt skolehuset løper en lav natursteinsmur, med jernsporter og murte gjerdestolper avsluttet med kule. Skolen har også en tilhørende vedbod i én etasje med skifertekket saltak med svai.

Skolestuen ble bygget med tre klasserom i første etasje, sløydrom i kjeller og leilighet for lærerinne på delvis utbygget loft. I 1953 ble resten av loftsetasjen innredet med to nye klasserom. I dag er bygningen i bruk til kontor og lærerrom. Bygningen rommer et flott trapperom med en vid, firkantet vindeltrapp. Listverk og plassbygde skap med flotte deltajeringer er også verdt å nevne.

Barneskolen utgjør en fløy fra 1960 og 1967. Fløyen består av to langstrakte volum med saltak i én etasje som tar opp terrengfallet med en sokkeletasje. Sokkel og dekke er oppført i jernbetong, øvrig i trekonstruksjoner. Taket er tekket med oransje takpanner. Tidstypisk vindusbånd og brystningsfelt i panel preger fasaden.

1960-delen inneholder gymnastikksal og klasserom, utvidelsen fra 1967 med flere klasserom og aktivitetsrom. Mellom 2008 og 2011 ble opprinnelig leskur på fremsiden erstattet med et nytt, og det ble oppført tilbygg på baksiden (korridor/ventilasjon) (skravert på kart). Det kvadratiske tilbygget på fremsiden er fra 1998.

Ungdomsskolen (1970) er oppført i én til tre etasjer, og bestod opprinnelig av fire velproporsjonerte volumer satt sammen og skjøvet inn i hverandre; et kubisk volum, et langstrakt volum, et flatt volum og et lite, kubisk volum. Nye volum på taket er irregulære i plan og snitt og innretter seg ikke etter de andre volumene.

Flyfoto 2007: Ungdomsskolens opprinnelige form, med leskur (1980) foran. Strenge volumer og rene linjer.

Flyfoto 2013: Ungdomsskolens opprinnelige form blir forstyrret av nytt volum på toppen som ikke innordner seg de rene linjene.

Originaltegninger (1969): Fasade mot vest. Rene linjer; vindusbånd, volumsammenstilling med sprang på én etasje.

Ungdomsskolens fasade mot vest i 2013. De rene linjene er kraftig forstyrret av fargesettingen, som fremhever ulike vinduer og søyler. Nytt volum på taket med flere høyder samsvarer ikke med det opprinnelige anleggets strenge form.

Bygningen er oppført i prefabrikkerte betongsøyler og -dekker, med hovedtrapp i støpt betong og korridorvegger i tegl. I taket er det laminerte trebjelker.

På langfasadene er det tidstypisk vindusbånd med platet brystning i bindingsverk, mens endeveggene er platede og relativt tette. Bygningen hadde opprinnelig et repterende fasadeuttrykk, med lyse eternittplater i brystning og mørke vindusinnfatninger. Etter endringer i 2013 har fasadene fått grå akrylplater og både oransje og grå vindusomramming, noe som dessverre har endret det opprinnelige uttrykket totalt.

Hovedvolumene inneholder klasserom med midtkorridor. Gymnastikksal og svømmehall i lavere volum mot sør, auditorium i det minste volumet. Typisk og autentisk gymsal med scene.

Verneverdi

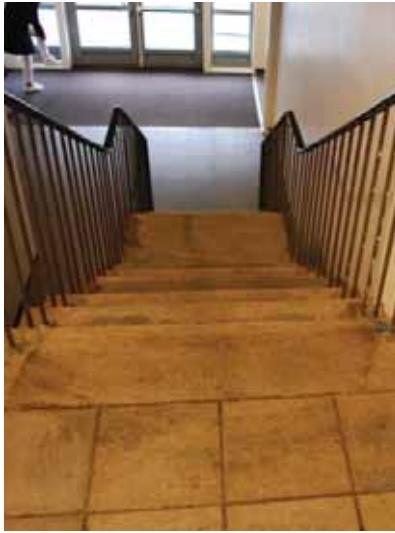
Gamleskolen er svært godt bevart med høy grad av materialautentisitet og flotte detaljer i både eksteriør og interiør. Barneskolens hovedform og fasader er i stor grad bevart, med noen nyere tilbygg. Ungdomsskolen fremstår med nye fasader samt et påbygg på taket som ødelegger den opprinnelige, stramme volumsammenstillingen og fasadeuttrykket. Interiøret er imidlertid godt bevart, for eksempel i midtkorridor, trapperom og gymnastikksal.

Dagens anlegg er satt sammen av to skoler, Nybø, bestående av Gamleskolen (1921) og en separat fløy fra 1960-årene, og Lyderhorn ungdomsskole (1970). Bygningene hver for seg betraktet er karakteristisk for sin samtid. Som anlegg betraktet, fremstår imidlertid skoleområdet noe tilfeldig og lite helhetlig.

Gamleskolen på Kjøkkelvik er et skolehus fra rundt 1920, og ligner gamleskolen på Salhus skole (1916). Begge disse er større enn 1880-1920 skolehusene i sveitserstil. De var oppført med nybarokke stiltrekk samt fellestrekk med den lokale Bergensstilen, med forbilder i gamle byhus og lyststeder. Kjøkkelvik skoles skolehus er best bevart, med autentiske vinduer og materialkvaliteter. Skolehuset har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt bevart eksempel på skolehus fra 1920-tallet med nybarokke stiltrekk. Gamleskolen har svært høy verneverdi.

Barneskolen er et typisk skolebygg fra tidlig 1960-tall med karakteristisk saltak og langstrakte fasader med vindusbånd. Bygningen fremstår som en frittliggende fløy, og tilpasser seg i lite grad skolehuset fra 1921. Anlegget blir lite helhetlig. 1960-delen kan karakteriseres som et enkelt skolebygg uten særlige arkitektoniske kvaliteter, med lav egenverdi.

Ungdomsskolen var bygget som et typisk skolebygg fra 1970-tallet i internasjonal modernisme, som kjennetegnes bl.a. ved rigide volumer med flatt tak stilt sammen i en komposisjon av monotone fasader med vindusbånd, muliggjort av tidstypisk søyle-dekkekonstruksjon. 1970-delen var et tidstypisk anlegg for sin tid. Fasadeendringer og tilbygg på taket reduserer imidlertid verneverdien vesentlig.

^ Trapp (1960) med skifer? og tidstypisk, enkelt metallrekkverk.

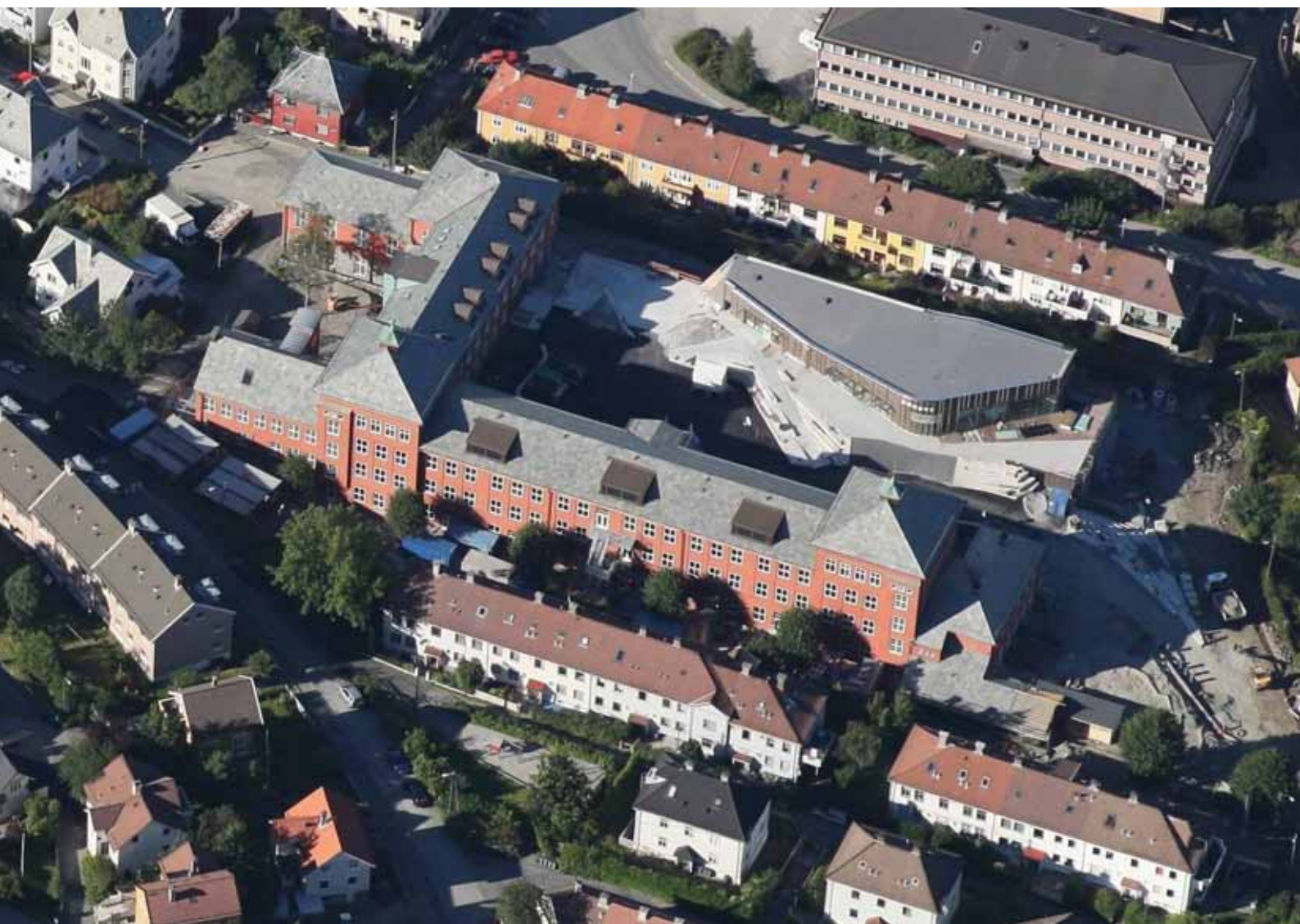
^> Tidstypisk gymsal (1960).

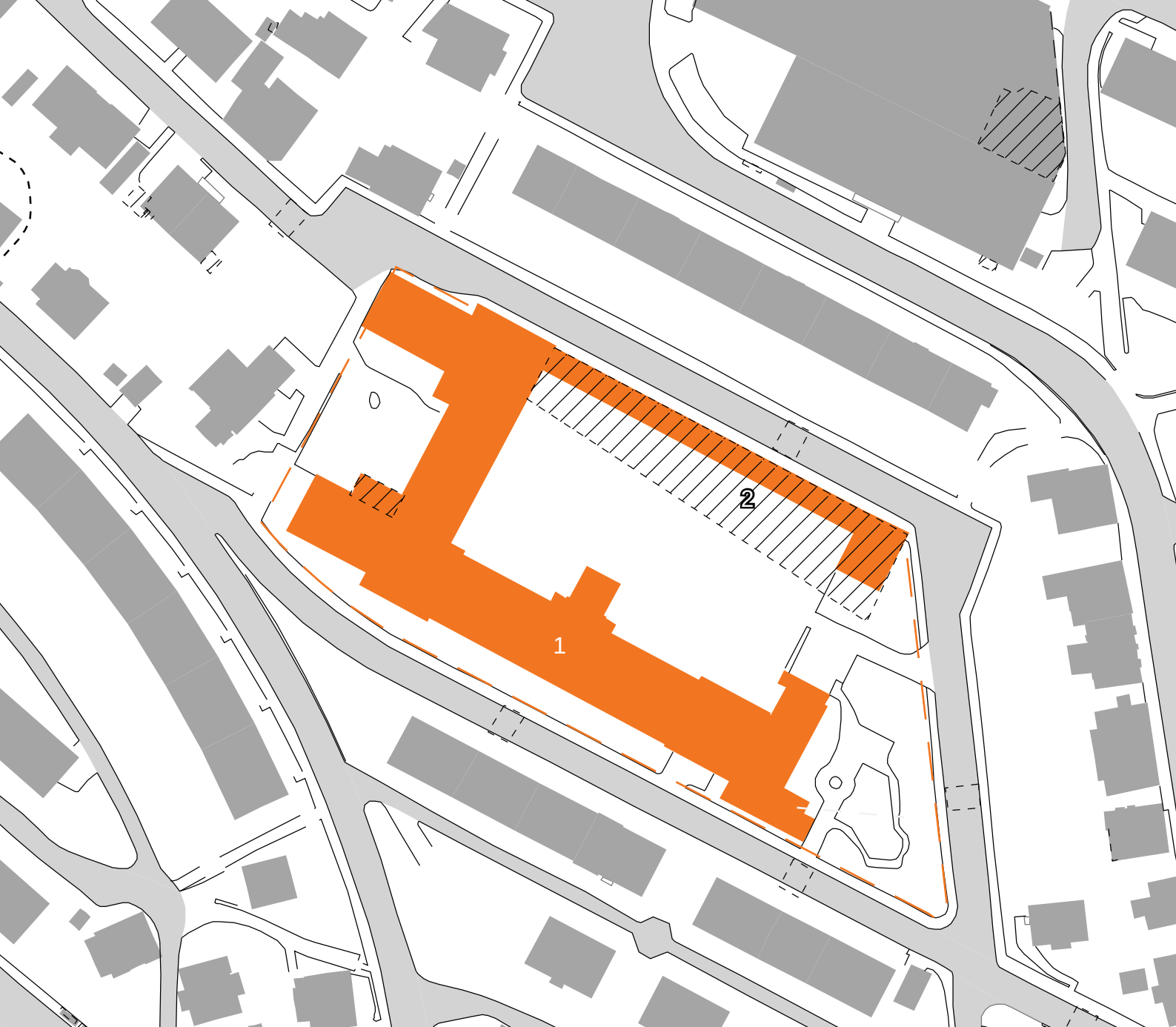
^ Bitrapp på ungdomsskolen med stålslag som går fra gulv og tilsynelatende igjennom trappetrinnene, som henger fritt.

^> Gymnastikksalen (1970) er typisk for sin tid, med furupanel, scene og parkettgulv.

Ny-Krohnborg skole

Ny-Krohnborg skole

Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Rogagaten 9

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Kaspar Hassel	1924	158/237
2	Nybygg			158/237

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Anlegget har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt eksempel på monumental skolearkitektur. Bygningen viser en overgangsfase mellom nybarokk og nyklassisme. Anlegget har arkitektoniske kvaliteter både i form, materiale og detaljering. Bygningen er et representativt og tidlig eksempel på nyklassismen i Bergen, en periode det ble tegnet få skolebygg her; Ny-Krohnborg er det eneste permanente skolebygget oppført i Bergen i 1920-årene. Videre har skolen høy miljøverdi som del av bebyggelsen på Solheim, og er også interessant som et av den anerkjente Bergensarkitekten Hassels skolebygg. Ny-Krohnborg skole har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har stor sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Skoleanlegget ligger på Solheim, et tettbygd boligområde i skrånende terreng fra Løvestakken ned mot Solheimsviken og Danmarks plass. Området tilhørte Årstad herred og utviklet seg i løpet av siste halvdel av 1800-tallet til et konsentrert industriområde med Bergens Mekaniske Verksteder som tyngdepunkt i Solheimsviken. I 1915 ble Solheim innlemmet i Bergen, og byen spredte seg mot sør.

Fra 1920-1924 bygget Bergen tre permanente og én midlertidig skole, til tross for nedgangstider. Dette skyldtes at Fortunen skole brant i 1916, sammen med forventet stabilt/økt fødselsrate utover 1920-årene og endret skolepolitikk. Ønsket var en mer enhetlig folkeskole for alle barn, samt å øke fra 5-årig til 7-årig skole.

Bygningshistorikk

Skolebygget ble oppført mellom 1921-1924, etter tegninger av Kaspar Hassel, byarkitekt 1924 - 1947. Anlegget ble prosjektert i en overgangstid mellom nybarokk og nyklassisme, og har derfor stiltrekk fra begge perioder. Tidlige tegningsutkast viser Ny-Krohnborg skole med nybarokke fasader. Underveis i prosessen ble det bestemt at skolen skulle ha flere klasserom, og det nye utkastet viste en revidert, større skole med nyklassistisk fasadeuttrykk. Skolen har beholdt en nybarokk volumsammenstilling og planløsning som har mye til felles med Hassels tidligere skoler.

I 2007 startet arbeidet med rehabilitering og nybygg for Ny-Krohnborg, som nylig ble ferdigstilt (2012). Nybygget er gitt et moderne uttrykk med blanke fasadeplater, men likevel med høy grad av tilpasning til det historiske. Mye av denne bygningen er lagt under terreng. 1920-tallsbygningen er i hovedsak søkt bevart, men endringer og tilføyelser som tilpasser seg det opprinnelige, samtidig som de markerer et lesbart brudd. Skolegården er bearbeidet med trappeanlegg i granitt og nivåforskjeller.

Hovedfløyene danner en vinkel. Den største fløyen har tårn avsluttet med tårnhjelm, og den minste fløyen har arker mot øst.

Den største hovedfløyens fasader mot skolegården i nord.

Den minste hovedfløyens fasader mot skolegården i øst. Nytt inngangsparti, markert som et større glassfelt.

Sidefløy i øst sett fra nord.

Sidefløy i øst sett fra øst.

^ Ett av to inngangsparti flankert av pilastre med kvadersteinsimitasjon avsluttet med tempelgavl. Detaljene er gjort som relieff i tegl, med samme overflate som ytterveggene. Tydelig klassisistiske forbilder.

^ > Fremtrukket midtrisalitt med innganger på sidene, og et lavere volum med saltak og hjørnekvader.

Bygningsbeskrivelse

Den gamle skolebygningen er i to til tre etasjer med delvis utbygget kjeller. Bygningskomplekset består av volumer arrangert rundt et kvadratisk gårdsrom. De forskjellige volumene har ulik form, størrelse og takform, og er plassert i et nøye avpasset forhold til hverandre, og til gårdsrom og omgivelser. Skolen har to hovedfløyer som danner en vinkel, med to lavere sidefløyer på utsiden i nordvest og én inn mot skoleplassen. Opprinnelig leskur og vaktmesterbolig langs Møregaten i nord er revet, og et nybygg er oppført, dels under bakken.

Bygningen er oppført i engelsk hultmur med fundament i gråsteinsmur og dekker i armert betong. Store deler av fasaden er slemmet slik at mursteinsstrukturen er synlig under et tynt lag med "pussvelling". Hovedgesimsen er glattpusset, støpt betong. Taket varierer mellom saltak og valmet tak takket med skifer. Det er små sprang i vegglivet, alle på cirka 5-8 cm.

Hovedfløyen mot Rogagaten er i tre etasjer og er den største av fløyene; et horisontalt volum med vertikale hjørnepartier i fire etasjer avsluttet med valmet tak og takhetter med spir. Øvrige fløyer har friere volumsammenstilling som avtrapper fra hovedfløyen. Anleggets fasader har en stram oppbygging, med vinduer jevnt fordelt. Detaljeringen er konsentrert på hovedfløyen samt gavl mot vest.

Fasaden mot Rogagaten i sør er symmetrisk, med to avvikende fløyer på sidene. Vinduene er rytmisk fordelt, tre i hvert klasserom. Hoveddelen har et horisontalt uttrykk, med heltrukket gesims under vinduene i andre etasje. Mellom vinduene i andre og tredje etasje er det pilastre, som går opp til horisontal tannsnittbord. Klasseromsvinduerne er her forbundet vertikalt med buede vindusomramminger, et typisk trekk for nordisk nybarokk.

Hovedfasaden mot gårdsplassen og Danmarks plass i nord har i tillegg til fremtrukne hjørnepartier og horisontal hoveddel også et fremtrukket midtparti i full høyde med et lavere tilbygg foran. Midtparti og tilbygg er rike på detaljer som tempelgavler og hjørnepilastre med og uten hjørnekvader, sentralt plassert klokke og buet, vertikal vindusomramming med markert sluttstein.

Buede vindusomramminger og buet balkong.

Anleggets fasader mot Møregaten i sør. Hovedfløy med sidefløyer i forgrunnen.

Nyere nødutganger; balkongdører til klasserom i første etg. og utenpåliggende trapperom til andre og tredje etg.

Sidefløy i sør-vest med spesialrom.

Minste hovedfløys fasade mot vest. Nyere karnapper kontrasterer de opprinnelige fasadene.

Sidefløy i nord-vest med opr. gymnastikksal.

Anleggets fasader mot Rogagaten i nord. Gråsteinsmur og buede vinduer i sokkel.

Hovedadkomst til anlegget: Ny vei med amfi som tar seg av høydeforskjellen, nytt bygg, dels under bakken, til høyre, og den opprinnelige skolen til venstre.

Hoveddelen har igjen heltrukket gesims under vinduene i andre etasje, med buede vinduer under. Vinduene er færre, jevnt fordelt med pilastre mellom. To innganger er trukket ut i hjørnene, markert med tempelgavler og hjørnekvader, og enda to innganger finnes innunder de mindre volumene knyttet til midtpartiet. Med unntak av pilastre og avtrappende gesims i gavlvegg mot vest, har øvrige fasader en enklere utforming med mindre detaljbruk. Mer av kjellermuren blir synlig mot nord på tomten, og har buede vinduer og dører med buet steinsetting.

Hovedfløyene inneholder klasserom med sidekorridorer. Klasserommene er orientert mot sør og øst for å få optimalt med dagslys. Gulv i korridor og trapper er i skifer. I sidefløyen mot øst var det opprinnelig kontor og spisesal, mot vest sløyd og naturfag, mot nord-vest gymnastikksal.

Verneverdi

Til å være et monumentalbygg, føyer skolebygget seg inn i strøket og bebyggelsesstrukturen på en smidig måte. Deler av boligbebyggelsen er reist samtidig med, eller like før skolen. Som del av dette arkitektonisk enhetlige bygningsmiljøet har skolen svært høy verneverdi.

Skolen har arkitekturhistorisk egenverdi som et byggverk oppført i en overgangsfase mellom nybarokk og nyklassistisk stil; skolen har en nybarokk volumsammenstilling med hovedsakelig nyklassistisk detaljering og vindusplassering. Anlegget har svært høy arkitektonisk verdi, med arkitektoniske kvaliteter både i form, materiale og detaljering. Bygningen har verdi som et representativt og tidlig eksempel på nyklassismen i Bergen, en periode det ble tegnet få skolebygg her.

Videre har Ny-Krohnborg skole høy identitetsverdi for lokalsamfunnet og byen for øvrig; et viktig monumentalbygg som setter preg på sine omgivelser.

Nyklassistiske fasader: Vertikalt vindusparti med tempelgavl og markert sluttstein.

Trapperommene er meget godt bevart, med autentisk tegl i brystning, trinn i slipt terrasso og flott smijernsrekkverk.

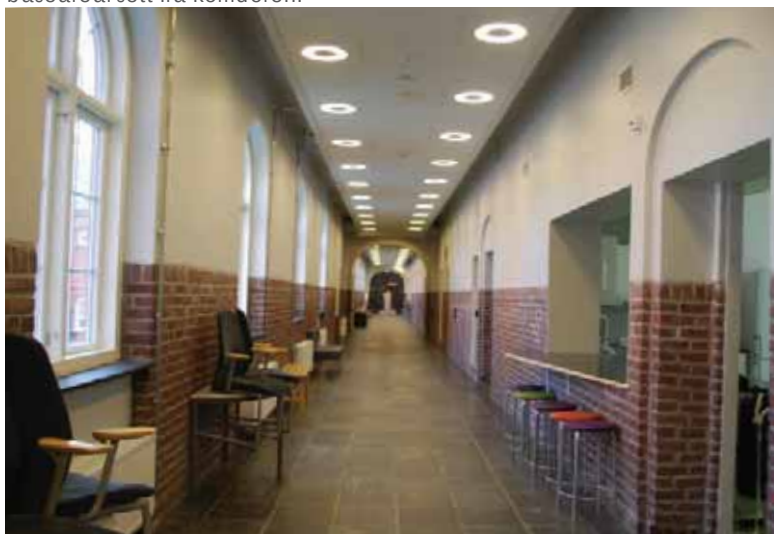
Originalt, bevart plassbygd skap.

Vegg mellom klasserom og korridor er åpnet opp. Kjøkkenavdeling i baseareal sett fra korridoren.

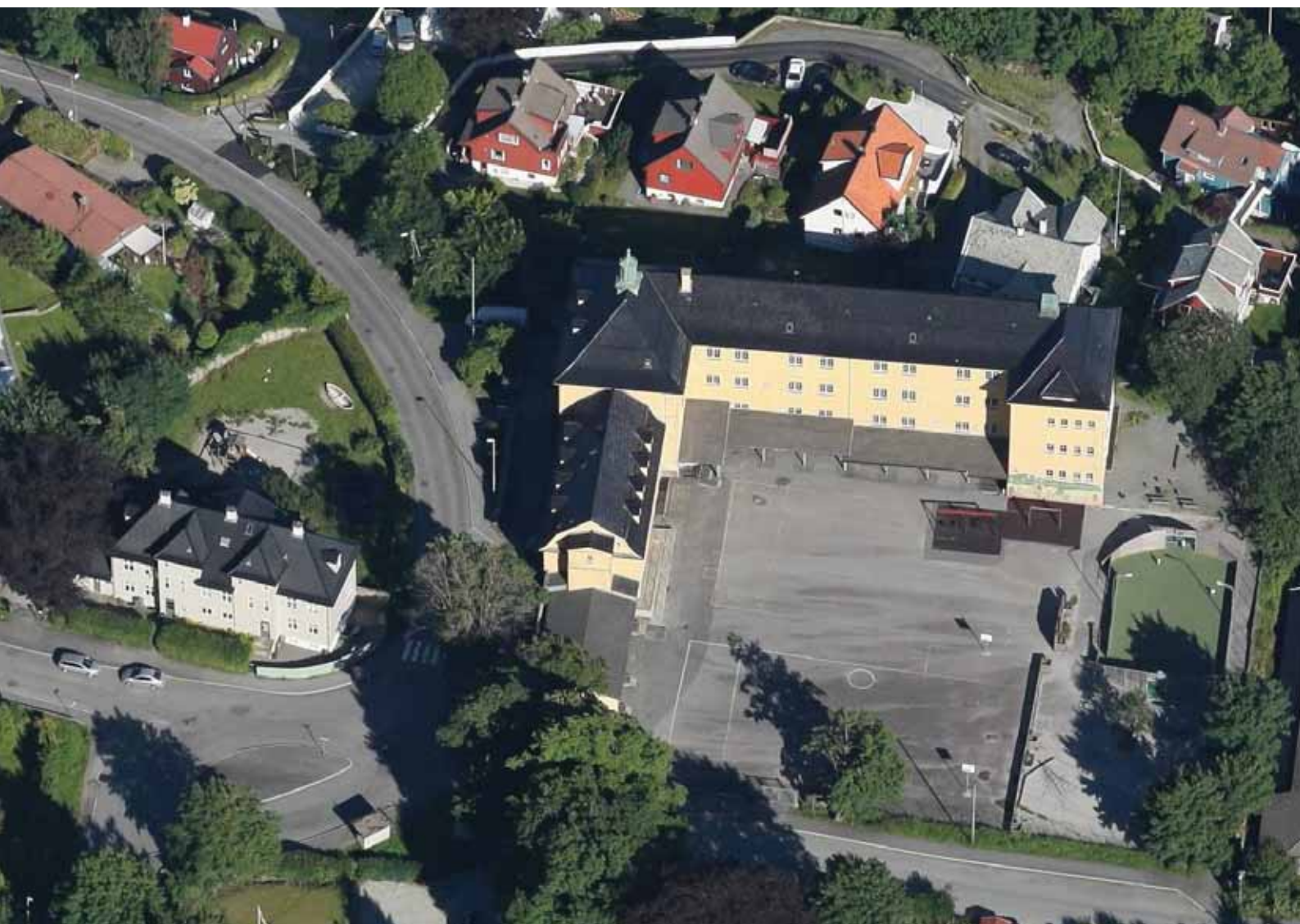
Ny rampe anlagt på utsiden av fasaden.

Korridorene er godt bevart, uten inndelinger i første etasje.

Mens de i andre etasje er delt opp, med gjerder og dører.

Minde skole

Minde skole
Barneskole

1:1000

Adresse: Grønnestølsveien 22

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1+2	Klasseromsfløy og gymnastikkfløy	Erling Ross	1925	18/97
3	Toalett- og garderobebygg	---	1971	18/97
4	Boligblokk, SFO siden 1991	---	1920	18/97

Oppsummering og verdivurdering - Hovedbygget	
Verneverdi	Minde skole har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt og helhetlig eksempel på monumental, nyklassistisk skolearkitektur fra 1920-tallet. Anlegget har godt bevarte detaljer og gode materialkvaliteter i både eksteriør og interiør. Anlegget har svært høy miljøverdi for området. Minde skole har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedbygningens fasader og hovedform har stor sårbarhet for endring. Innvendig sidekorridor og trapperom med opprinnelige materialer bør bevares. Tilbygg og leskur fra 1971 omfattes ikke.
Formelt vern	

Oppsummering og verdivurdering - SFO	
Verneverdi	SFO holder til i deler av en boligblokk like nord for skolen. Blokken har arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt bevart eksempel på boligarkitektur i 1920-årene med nybarokke trekk, og er godt integrert i boligmiljøet. Bygningen har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Skolen ligger i et boligområde vest for Fjøsangerveien, nedenfor Løvestakken i øst. Området består hovedsakelig av eneboliger som grodde frem fra 1910-tallet, og nyere blokkbebyggelse. Skolen med skoleplassen utgjør et helt kvartal som bryter med de ellers spredte og frittliggende bygningene, og i likhet med mange skolebygg fra denne tiden er skolen gitt en svært markert beliggenhet og synlighet fra store områder i øst. Skoleplassen er orientert mot sør/vest. SFO-bygningen ligger over gaten nord for skoleanlegget.

Bygningshistorikk

Minde skole stod ferdig i 1925 med hovedbygning som rommet klasseromsfløy og gymnastikkfløy. Anlegget ble tegnet av arkitekt Erling Ross, som også har tegnet Midtun skole (1926), Kirkevoll skole (1931) og Liland skole. Under andre verdenskrig ble skolen beslaglagt av tyskerne og brukt som lasarett. På 1970-tallet ble det bygget et tilbygg med toaletter og garderober og leskur. Leilighetsbygget i nord (3) er oppført i tre rundt 1920, og har preg av nybarokke stilidealer. Bygningen var opprinnelig ikke del av skolen, men deler av den ble omregulert til SFO i 1991.

Bygningsbeskrivelse

Hovedbygget (1925) består av en klasseromsfløy med sidekorridor og en mindre gymnastikkfløy, satt sammen i en rett vinkel. Vinkelen rammer inn en asfaltert skoleplass, som ellers er avgrenset med mur og gjerder.

Klasseromsfløyen er oppført i mur i tre etasjer med høy kjeller og loft, og har pussede fasader med horisontale trekningr i pussen i sokkeletasjen. Trapperommene og fasadens ytre sidefelt markeres som fremspringende parti i hele bygningens høyde (siderisalitter).

Skoleanlegget fra 1925 sett fra sør-vest. Bygningen danner en vinkel rundt skoleplassen.

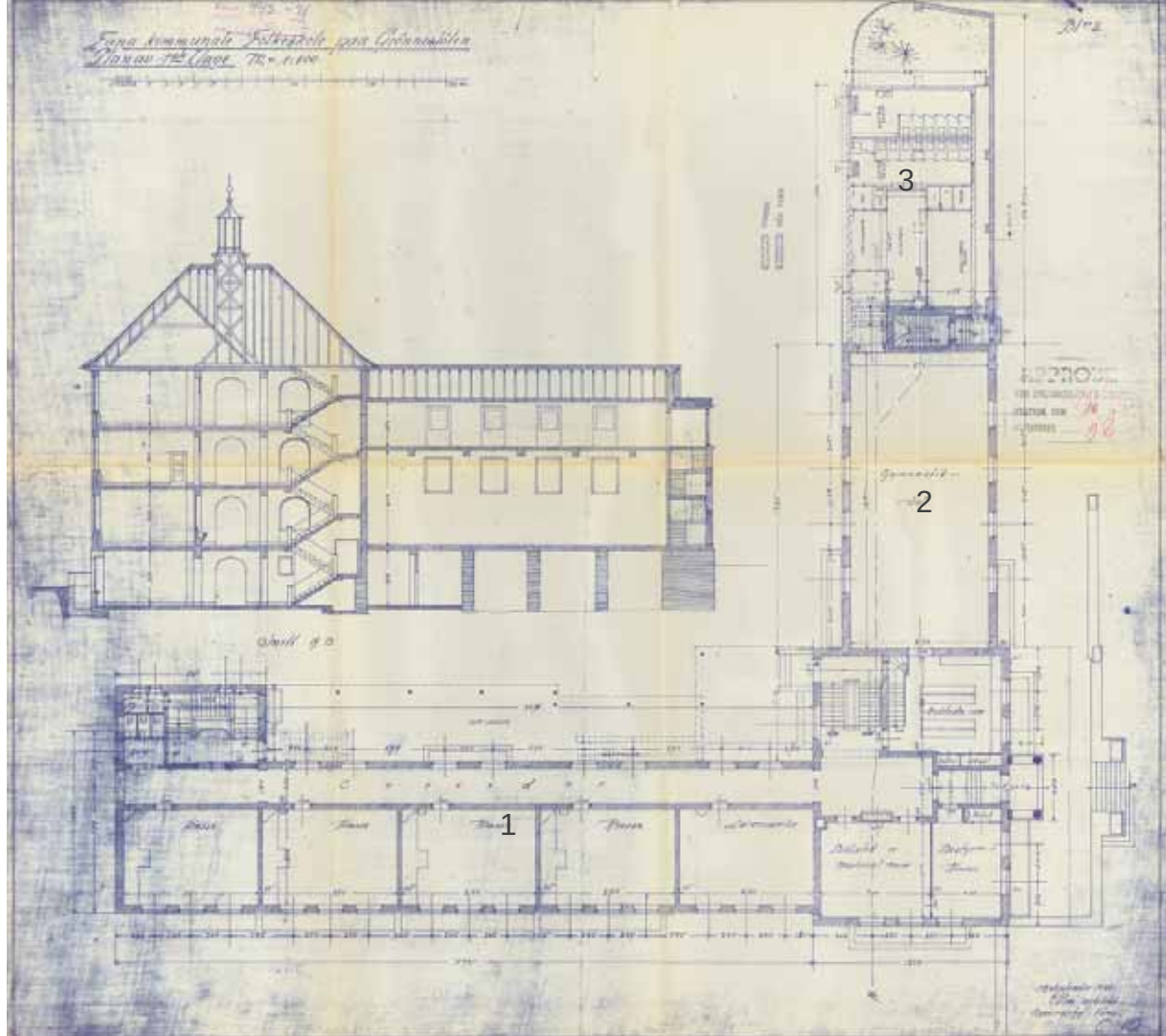
Inngangsparti med søyler i granitt. Horisontale trekninger i pussen i sokkeletasje.

Gamle vinduer i fasaden mot skoleplassen. Pussvariasjoner artikulere vinduer og gesimser.

Stram, nyklassisistisk hovedfasade mot øst.

Erling Ross' originaltegninger fra 1922 med tilbygg (toaletter og garderobe) og leskur fra 1971 tegnet inn.

Taket er valmet med vipp og tekket med svart, glasert takstein. En koppertekket tårnhjelm med spir markerer vinkelen hvor også hovedinngangen ligger. Takgesimsen er utført dels med tannsnittbord, dels som en avtrappet gesims.

Vinduene er jevnt fordelt i fasaden, sprossevinduer med varierende utforming. I hovedfasaden mot øst er vinduene skiftet, i øvrige fasader er det trolig originale vinduer. Hovedinngangen er tydelig markert med kraftige omramminger og fremspringende altan båret av frittstående, klassisistiske søyler i granitt.

Gymnastikkfløyen er et dobbelthøyt volum med kjeller og loft. Fløyen er utformet med mansardtak med vipp og arker, og har fasadebehandling som hovedfløyen.

Tilbygget og leskuret (1970) er enklere i utførelse, materialvalg og detaljering. Tilbygget, med sin ene etasje, fortsetter nedtrappingen i høyde fra klasseromsfløyen via gymbygget. Fasadene følger også opp med lik farge og overflate som hovedbygningen. Leskuret skjuler nedre del av fasaden på hovedbygningen, og dekker delvis vinduene i første etasje. Under leskuret er fasaden/fundamentet i dag malt med elevtegninger.

Trapperom og korridorer i klasseromsfløyen er bevart med brystning i eksponert teglstein. Trappene har smijernsrekkverk med ornamenterte endestolper utført i terrasso/slipt granitt og sekundær håndløper i hvitmalt tre, hvor det i dag er boltefestede sikkerhetsglass. En drikkefontene i granitt står korridoren i første etasje.

Klasseromsfløyen har koppertekket tårnhjelm med spir og tannsnittbord.

Klasseromsfløyen har sidekorridor med brystning i tegl.

Drikkefontene i granitt.

Rekkverket er i smijern med håndløper i tre. med nyere helglass som ekstra sikring festet på utsiden.

Trappeløpene har brystning i tegl, trapper og endestolper i granitt.

Leilighetsblokk fra 1920 sett fra øst.

Den ene av to trappeopp ganger.

Minde skole sett fra nord-øst. Hovedfasader. Klasseromsfløyens siderisallitt med hovedinngang bak buskene og tårnhjelm. Gymsallfløyen til høyre som et lavere volum.

Leilighetsblokk fra 1920 sett fra sør-vest.

SFO-bygningen ble opprinnelig oppført som boligblokk, muligens inkludert lærerbolig, på 1920-tallet. Med sine to inngangsdører og to trapperom, var bygningen delt i seks leiligheter i ulike størrelser. I dag er første etasje slått sammen til én enhet der SFO holder til.

SFO-bygningen ligger mot veien i vest med hage mot øst. Bygningen har preg av nybarokk og er oppført i to etasjer, loft og høy kjeller, og har fått to lavere tilbygg i nord. Bygningen har to innganger på vestsiden med trapperom som er trukket frem og markert i fasaden. Ytterveggene er kledd i liggende, gråmalt panel. Taket er valmet med arker og er tekket med glasert takstein. Det er hovedsakelig krysspostvinduer med to eller tre fag, midtpostvinduer i loftsetasjen.

Verneverdi

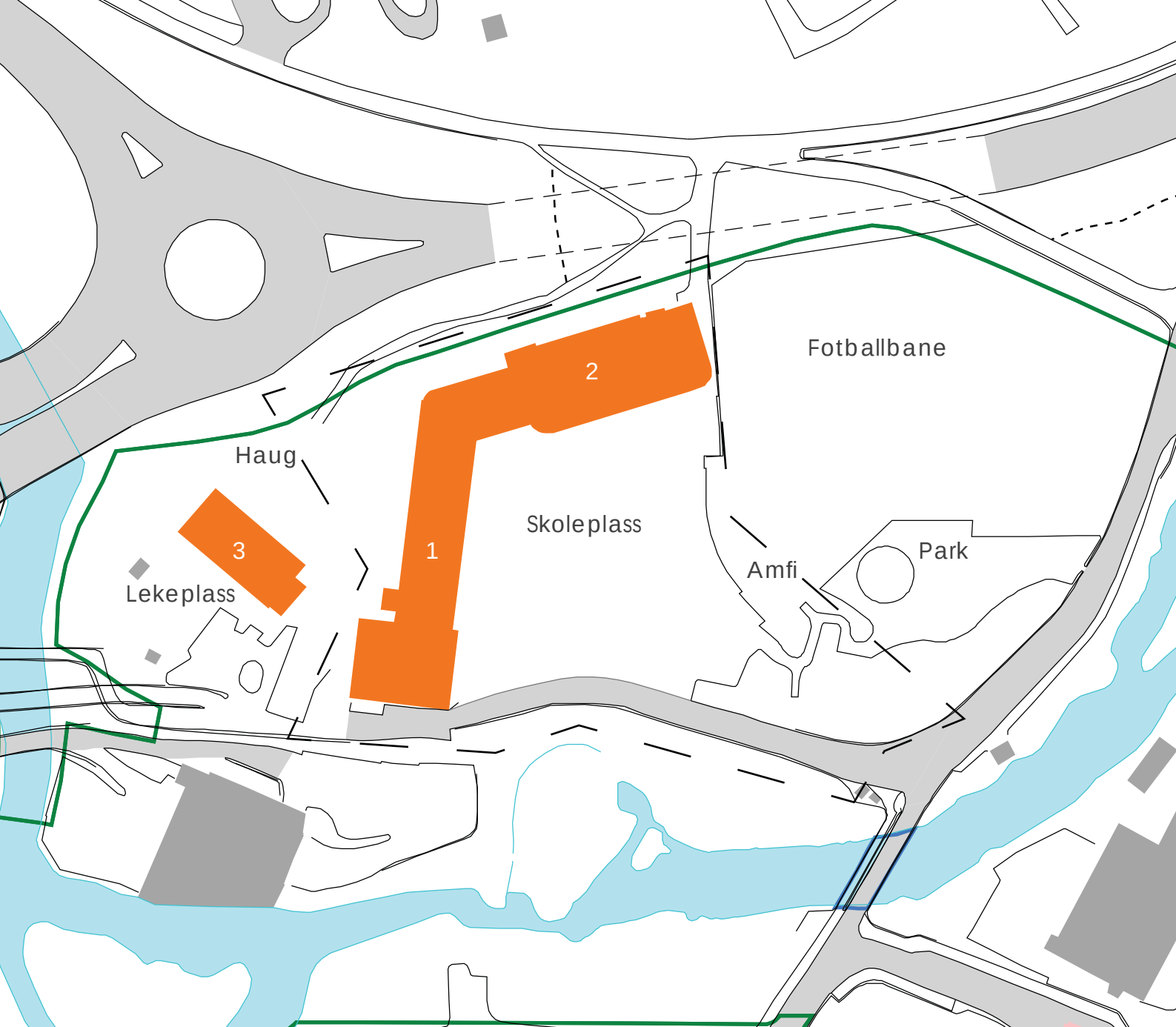
Hovedbygget er godt bevart i antikvarisk forstand og fremstår med et autentisk uttrykk. Hovedform og fasader er i stor grad intakt, med noen veltilpassede, underordnede tilbygg. Bygningen er rikt utsmykket, med nyklassisistiske detaljer og gode materialkvaliteter både i eksteriør og interiør. Spesielt inngangspartiet er forseggjort og karakteristisk. Bygningen har en del likhetstrekk med Midtun skole, oppført året etter, også etter tegninger av bygningsjefen i Fana, Erling Ross.

Minde skole svært høy har arkitekturhistorisk og arkitektonisk verdi som et godt og karakteristisk eksempel på nyklassisistisk, monumental skolearkitektur fra 1920-tallet. Videre er også planløsningen karakteristisk for de monumentale skolene i perioden 1903-1939, med klasseromsfløy med sidekorridor og trapperom og egen gymnastikkfløy. Anlegget har svært høy miljøverdi for området.

SFO-bygningen har arkitekturhistorisk og arkitektonisk verdi som representant for boligbygg på 1920-tallet med nybarokke trekk, og miljøverdi som del av bygningsmiljøet på Minde.

Midtun skole

Midtun skole
Barneskole

1:1000

Adresse: Osvegen 10

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1+2	Klasseromsfløy og gymnastikkfløy	Erling Ross	1926	43/66
3	Bibliotek, SFO siden 1992	Øystein Nestaas?	1952	43/45

Oppsummering og verdivurdering - Hovedbygget	
Verneverdi	Midtun skole har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt og helhetlig eksempel på monumental, nyklassisistisk skolearkitektur fra 1920-tallet. Anlegget har godt bevarte detaljer og gode materialkvaliteter i både eksteriør og interiør. Anlegget har svært høy miljøverdi som del av det historisk industristedet Nesttun. Hovedbygget har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedbygningens fasader og hovedform har stor sårbarhet for endring. Opprinnelige materialer i sidekorridor og trapperom bør bevares.
Formelt vern	

Oppsummering og verdivurdering - SFO	
Verneverdi	Den opprinnelige biblioteksbygningen fra 1952 benyttes i dag til SFO. Bygningen er veltilpasset det nesten 30 år eldre hovedbygget og har miljøverdi som integrert del av skoleanlegget, samtidig som den har karakteristiske trekk fra 1950-tallsarkitekturen. Bygningen har høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Skolen ligger i et grøntområde mellom Nesttun sentrum og Skjold, ved elven i et gammelt fabrikkområde. Bygningen har fått en relativt monumental utforming og plassering, og er godt synlig i omgivelsene.

Bygningshistorikk

Midtun skole stod ferdig i 1926, med klasseromsfløy og gymsal. Skolen er oppført som landskole, da det fortsatt var landskolelov i Fana. Anlegget ble tegnet i nyklassisistisk stil av arkitekt Erling Ross, som også har tegnet Minde (1925), Kirkevoll (1931) og Liland skoler. En vaktmesterbolig oppført i 1937 er nå revet. Vest for hovedanlegget ble et bibliotek oppført som en frittliggende bygning i 1952 (Birkeland sogns Folkeboksamling, senere Nesttun bibliotek). Biblioteket ble ombygget og tatt i bruk til SFO i 1992. I 1971 fikk gymsalfløyen et tilbygg under leskuret, og i 1995/2000 fikk klasseromsfløyen et tilbygg med heis mot vest. En fabrikkbygning ble revet på nabotomten i øst i 2009, og skolens uteområde ble da utvidet med amfi og lekeområde.

Bygningsbeskrivelse

Hovedbygget (1926) består av to volumer, én klasseromsfløy og én gymnastikkfløy, satt sammen i en slak vinkel som avgrenser en asfaltert skoleplass på to sider. Fløyene er koblet sammen med et leskur/toalettbygg.

Klasseromsfløyen fra skoleplassen i øst. Siderisallitt i sør med inngangsparti og tårnhjelm. Vinduene er rytmisk fordelt i fasaden.

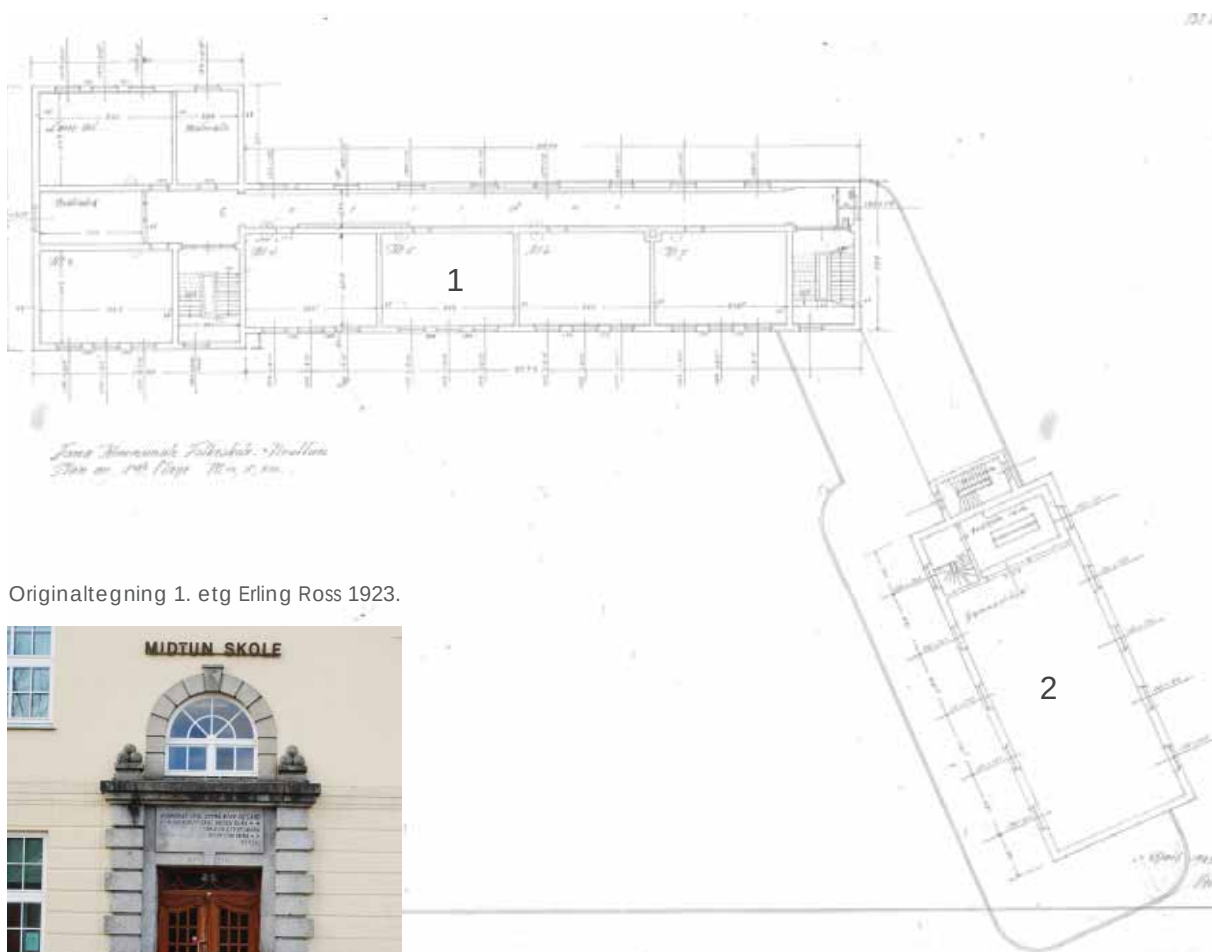
Gymnastikkfløyen fra skoleplassen i sør. Leskuret går fra klasseromsfløyen og rundt gymnastikkfløyen. Tilbygg under deler av leskuret.

Klasseromsfløyen fra sør-vest. Midt i bildet sees et heistårn bygget på slutten av 1990-tallet.

Gymnastikkbygningen sett fra nord-øst.

Originaltegning 1. etg Erling Ross 1923.

Hovedinnngang med hjørnekvader. Dørene i edeltre er originale.

Inngangsparti i klasseromsfløyen under leskuret, med dører i edeltre.

Klasseromsfløyen er oppført i mur i fire etasjer pluss loft. Bygningen har en rektangulær form med et utvidet volum i sør, hvor hovedinngangen ligger. Fasadene er pusset og malt gule, og avsluttes øverst av en avtrappet gesims. Taket er valmet med taksvai, og er tekket med svart, glasert takstein. Det utvidede volumet i sør er markert med kobberkledd tårnhjem avsluttet med spir. På taket ligger små, buede arker jevnt fordelt litt innpå takflaten. Vinduene er store med inndeling, og er rytmisk fordelt i fasaden. Vinduene er i dag skiftet til en tophengslet type.

Hovedinngangen er markert og har hjørnekvader, gesims og buehvelvimitasjon i granitt. På et felt over døren er risset inn et sitat av Per Sivle. Dørene er i edeltre med vindusfelt, og har overlysfelt med gammelt sprosseverk.

På slutten av 90-tallet ble det installert en utenpåliggende heis vest på klasseromsfløyen. Sjakten fremstår som et eget volum i fasaden, og bryter takgesimsen på opprinnelig bygning. Tilbygget er tilpasset det opprinnelige med hensyn til overflate, takform og tekking.

Gymnastikkfløyen er i dobbelthøy etasje pluss loft. Bygningen har like overflater, takform og tekking som klasseromsfløyen, samt kobberkledd tårnhjem med spir. Et leskur løper langs fasaden fra øst til klasseromsfløyen i vest. Sammen med et toalettbygg binder det samme gym- og klasseromsfløy. I øst, under leskuret, er et tilbygg til gymsalen fra 1971, med tilhørende rampe og trapp.

Øverst på denne siden: Heistilbygget på baksiden av klasseromsfløyen har samme overflater og tak som anlegget forøvrig.

Øverst til venstre: Minde skole sett fra sør-øst. Hovedfasader. Uteområdet er nylig opprustet med amfi og fotballbane.

Midten til venstre og midten: Trappene er utført i granitt, med rekkverk i smjern med endestopler i slipt granitt. Brystning i tegl i trapperom.

Midten til høyre: Klasseromsfløyen har sidekorridor med brystning i tegl.

Nederst: Det gamle biblioteket, her sett fra sør-øst, er tegnet av kommunearkitekten i Fana, Øyvind Nestaas. Bygningen er i dag omregulert til SFO.

Veggene er tilbaketrukket slik at de opprinnelige søylene er lesbar i fasaden, og har samme overflate som det opprinnelige.

Klasseromsfløyen har sidekorridor. I trapperom og korridorer er det bevart brystning i eksponert teglstein. Trappene er i terrasso/slipt granitt og har gammelt rekkverk i jern og håndløpere i tre.

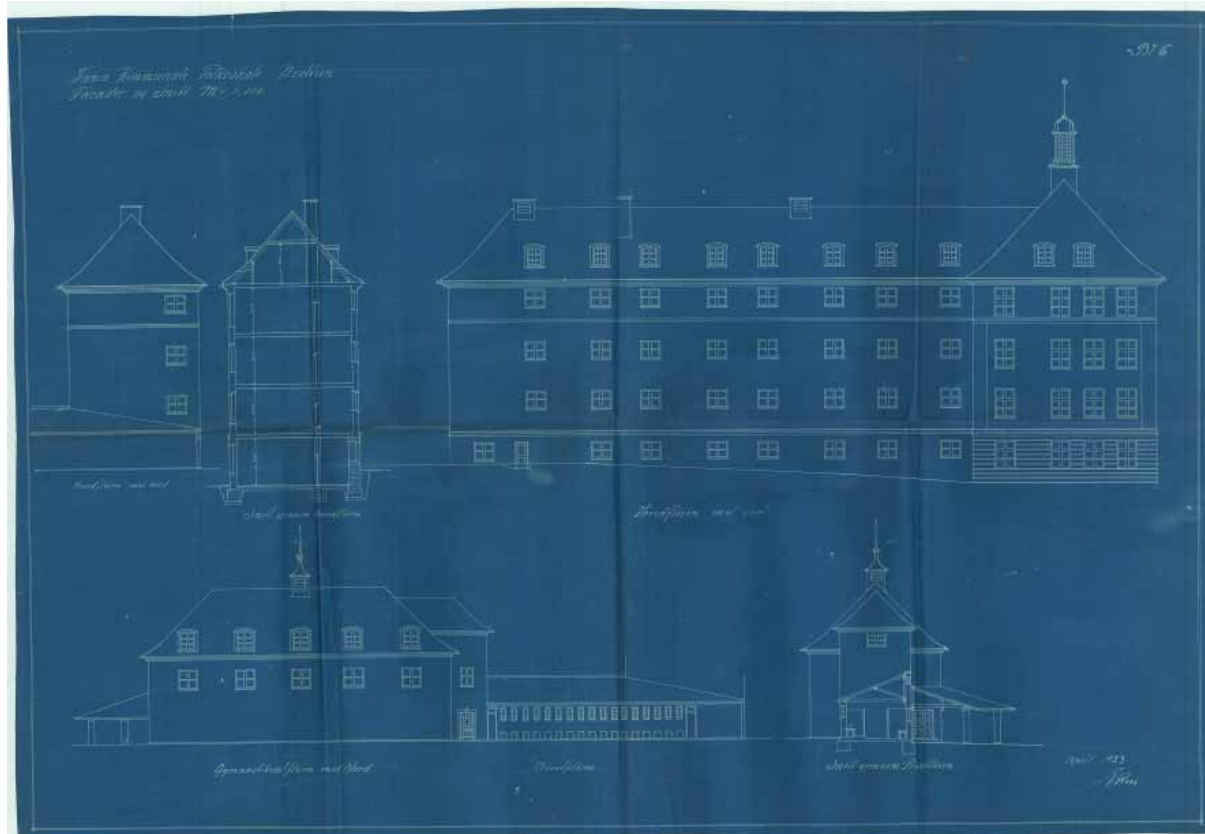
SFO-bygningen ble oppført i 1952, opprinnelig som bydelsbibliotek, tegnet av kommunearkitekten i Fana, Øystein Nestaas. Den er oppført i to etasjer og tar opp terrenget med sokkeletasjen. Taket er valmet og tekket med svart takstein. Inngangspartiet er markert med vegger i natursteinsmur. Vinduene har inndeling og er jevnt fordelt i fasaden, i sokkeletasjen trukket inn mellom søyler. Det tidligere biblioteket er ombygget til SFO, med garderober, toaletter, tekjølken og grupperom.

Verneverdi

Hovedbygget fremstår med et autentisk uttrykk, da hovedform og fasader i stor grad er bevart, med noen mindre, veltilpassede tilbygg. Bygningen er rikt utsmykket, med nyklassisistiske detaljer og gode materialkvaliteter både i eksteriør og interiør. Spesielt inngangspartiet er forseggjort og karakteristisk. Bygningen har en del likhetstrekk med Minde skole, oppført året før, også etter tegninger av bygningsjefen i Fana, Erling Ross.

Midtun skole har arkitekturhistorisk og arkitektonisk verdi som et godt og karakteristisk eksempel på nyklassisistisk, monumental skolearkitektur fra 1920-tallet. Videre er også planløsningen karakteristisk for de monumentale skolene i perioden 1903-1939, med klasseromsfløy med sidekorridor og trapperom og egen gymnastikkfløy. Anlegget har svært høy miljøverdi som del av det historisk industristedet Midtun.

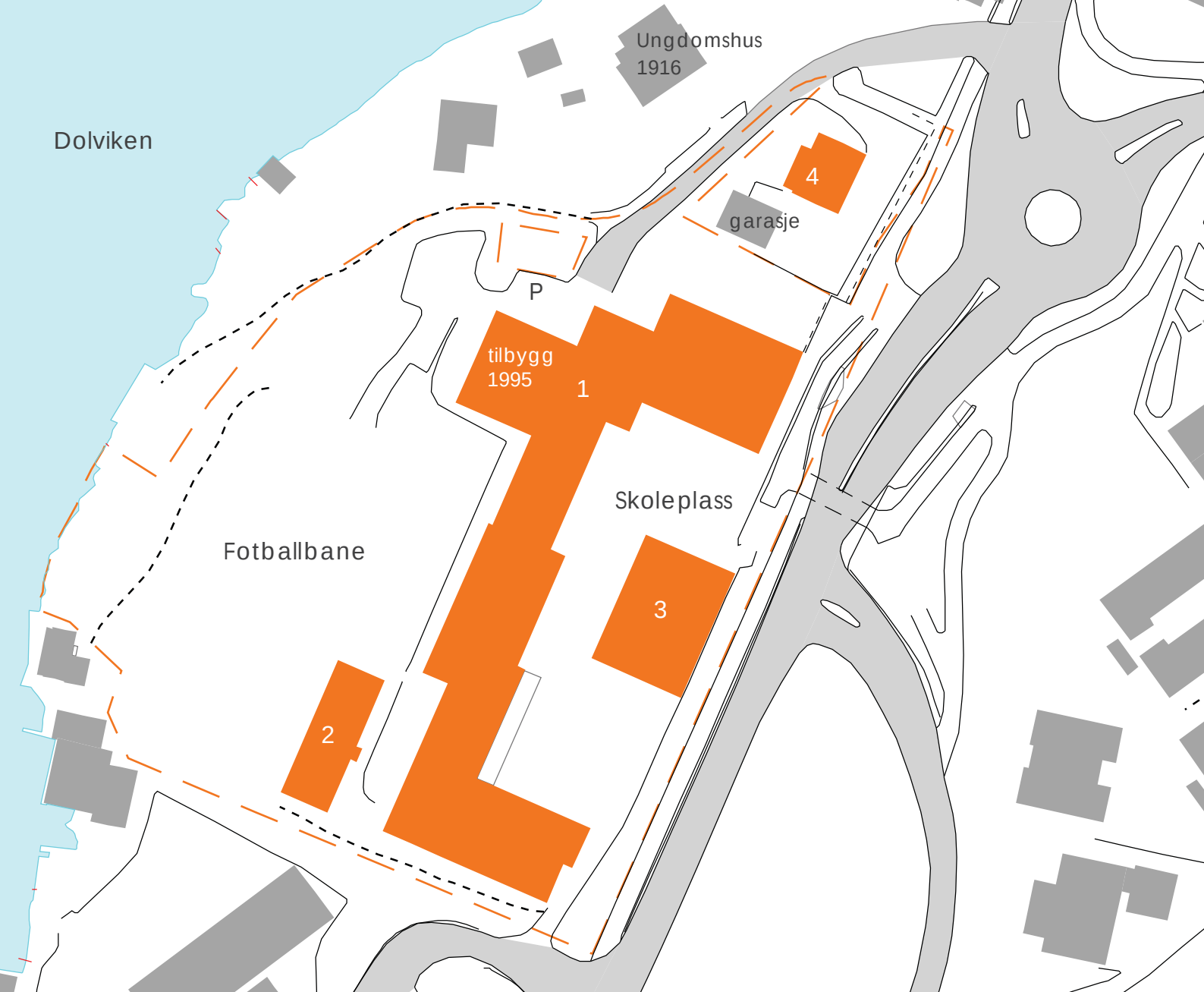
SFO-bygningen har hovedform og fasader bevart. Hvorvidt dette er tilsiktet er usikkert, men bygningen tilpasser seg hovedbygningen på en svært overbevisende måte. Bygningen har arkitektonisk egenverdi som en harmonisk, velprosjonert murbygning bygget for biblioteksformål på 1950-tallet, og har høy miljøverdi som del av det helhetlige skoleanlegget.

Originaltegninger fasader Midtun skole, Erling Ross 1923

Søreide skole

Søreide skole

Barneskole

Kart 1:2000

Adresse: Ytrebygdsvegen 51

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Øystein Nestaas	1956/1969	35/7
2	Paviljong		2002	35/7
3	Undervisningsmodul		2007	35/7
4	Lærerbolig, nå undervisningsbygg	Erling Ross	1927	35/378

Oppsummering og verdivurdering - Lærerbolig	
Verneverdi	Lærerboligen har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som karakteristisk eksempel på bolighus fra 1920-årene med nyklassisistiske trekk. Bygningen har gode håndverksdetaljer bevart i fasadene og høy grad av materialautentisitet, og er best bevart av de tre gjenstående lærerboligene tegnet av kommunearkitekt i Fana Erling Ross. Boligen har miljøverdi som integrert del av et boligmiljø med stor tidsdybde. Lærerboligen har høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Lærerboligens fasader har middels sårbarhet for endring. Det er viktig at autentiske materialer og detaljer blir bevart. Ved vedlikhold kan tilbakeføring av vinduer vurderes.
Formelt vern	

Oppsummering og verdivurdering - Hovedbygget	
Verneverdi	Hovedbygget er ett av mange skolebygg oppført i to byttestrinn på 1950- og 1960-tallet etter en helhetlig plan. Bygningene har tidstypiske trekk, men har redusert verneverdi da det er brukt dårlige materialer i fasadene som er dårlig vedlikeholdt. Bygningen har liten verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	-
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Skolen ligger på Søreide, tidligere gårdsbruk i Fana, på en halvøy mellom Nordnesvannet i øst og Dolviken i Grimstadfjorden i vest. Etter andre verdenskrig ble store deler av området parsellert til boligtomter. Like nord for Søreide skole ligger ungdomshuset, oppført i 1916. På denne tiden var det vanlig å bygge ungdomshus og skoler i nærheten av hverandre. Bygningen er eid av Søreide ungdomslag og er i bruk som SFO.

Bygningshistorikk

Søreide skole er Fanas eldste og ble etablert i 1845. Det året ble det slutt på omgangsskolen, som hadde vært vanlig i Fana i nesten 100 år, og bygden fikk sitt første, faste skolested, plassert i en stue på Nordeide. I 1897 fikk skolen sin nåværende beliggenhet og eget skolehus. Dette huset eksisterer ikke lenger. En lærerbolig (4) ble oppført til det opprinnelige skolehuset i 1927, etter tegninger av Erling Ross. I dag denne brukt til undervisning og ungdomsklubb, etter en lengre periode med privat kontorvirksomhet.

Det nåværende skoleanlegget (1) ble bygget ut i to trinn, i 1956 og 1969, etter tegninger av arkitekt Øystein Nestaas (kommunearkitekt i Fana i 1948-1956). Bygningen fikk et tilbygg i 1995. To paviljonger (2 og 3) ble oppført i 2002 og 2007. Disse utelates fra beskrivelse og verdivurdering da der er nyere enn 1980. Det bygges ny skole på by tomt, som skal tas i bruk høsten 2013. Det er usikkert hva som vil skje med skolen på Søreide.

< Ungdomshuset (1916) ligger like nord for skolen. Bygningen er eid av Søreide ungdomslag og er i bruk som SFO.

Hovedbygget: 1956-bygget til høyre har pussede fasader og vinduer jevnt fordelt samt saltak, typisk for 1950-tallet, og 1969-fløyene, administrasjonsfløyen til venstre, har vinduer i rastergrid typisk for 1960-tallet.

Den gamle Lærerboligen ligger like nord for det øvrige skoleanlegget.

Boligen er meget godt bevart eksteriørt, med opprinnelig skifertak og detaljeringer. Vinder skiftet.

Tannsnittbord og buet gesims.

Buet listverk, tannsnittbord.

Bygningsbeskrivelse

Lærerboligen (1927) er oppført i mur og bindingsverk i én etasje, loft og kjeller. Fasadene er kledd med supanel, og har autentiske, nyklassisistiske detaljer som tannsnittbord. Bygningen har saltak med vipp og arker, teknet med skifer.

Det er kommet til et tilbygg med inngang på vestsiden samt rullestolrampe. Alle vinduer er skiftet til vinduer med store flater, fremfor opprinnelige sprossevinduer. Interiøret er sterkt endret med nye overflater, mens romstruktur, trappeløp og noe listverk er bevart. En garasje ble oppført i 1996 på husets sørside.

Hovedbygget (1956/1966) består av fem volumer satt sammen til en vid U-form med rette vinkler som åpner seg mot sør-vest. 1956-bygget er det høyeste, en to etasjes lamell med loft og sokkeletasje. Bygningen har skjevrøstet saltak teknet med takstein. Fasadene er i pusset mur med pilastere og fremtrukke etasjeskillere som danner et rutenett i relieff. Vinduene er jevnt fordelt, typisk for 1950-talls arkitekturen, med et tett parti i trapperommet og tette endevegger. Solavskjerming over vinduene forstyrrer det opprinnelige uttrykket. Inngangspartiet er markert med overbygg og tidstypiske teakdører. Bygningen har sidekorridor og to trapperom. Hovedtrappen er i støpt betong med trinn i slipt terrasso, med spesielt jernrekkeverk samt veggmaleri, gode materialkvaliteter.

Gammel trapp i lærerboligen.

Utvidelsen fra 1966-69 består av tre lave fløyer i sør, med administrasjon og klasserom, og en gymbygning i nord. Bygningene har en søyle-dekke konstruksjon i betong, lavt saltak med svak helning. Gavlene er tette mens langfasadene er åpne med vinduer i rastergrid, typisk for 1960-talls arkitekturen. Leskur løper delvis langs bygningene og skjermer de likeverdige inngangspartiene.

Et tilbygg fra 1995 bryter hovedformen og danner en rett vinkel mot nord-øst ut fra 1956-bygget. Vinduene er opprinnelige i hele 1956/1966-anlegget, med unntak av fasade mot sør.

I veikrysset utenfor skolen står en granittbauta reist i 1995. Søylen skal symbolisere samholdet mellom bygd og skole. Det finnes også et monument på skoleplassen, utformet av Bård Breivik som en gammel skolepult og støpt i jern.

Verneverdi

Lærerboligen (1927) har arkitekturhistorisk verdi som et godt bevart hus fra 1920-årene, med autentiske, nyklassisistiske detaljer. Det er også den lærerboligen med best bevart eksteriør av Erling Ross' lærerboliger. Bygningen har lokalhistorisk verdi som del av skolehistorien på tomten som går tilbake til 1897, samt som representant fra 1920-tallet, på Søreide. Lærerboligen har høy verneverdi.

Hovedbygget fra 1956/1966 tidstypiske trekk fra 1950- og 1960-tallets skolearkitektur, men har redusert verneverdi da det er brukt dårlige materialer og kvaliteter i fasadene som er dårlig vedlikeholdt. Hovedbygget har liten verneverdi.

Lærerboligen: Autentiske lister typisk for nyklassisismen.

Pilastere og etasjeskillere danner et grid i langfasadene.

Hovedtrappen (1956) er flott, med detaljer i rekkverk.

1956-bygget til venstre med vinduer jevnt fordelt og 1966-fløyene til høyre vinduer i med rastergrid.

Gymnastikkbygningen (1966) med grid artuklert i fasaden mot nord.

Lone skole

Lone skole

Barneskole

Kart 1:2000

Adresse: Lonaleitet 131

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Ole Halvorsen	1957	295/134
2	Gamleskolen		1930	295/41
3	Paviljong		2009	295/160
4	Lonehallen		1999	295/134

Oppsummering og verdivurdering - Gamleskolen

Verneverdi	Gamleskolen (2) er et sjeldent eksempel på en mindre landskole fra 1930-årene med nyklassisistiske trekk og detaljer, men fasadene er svært forandret og de gjenværende autentiske detaljene er slitt og skadet. Bygningen har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Oppsummering og verdivurdering - Hovedbygget

Verneverdi	Hovedbygget (1) er en representativ skolebygning for skolebyggeriet på 1950-tallet, men er lite helhetlig med en nyere tilbygg (administrasjonsfløyen) som bryter med det opprinnelige uttrykket på en uheldig måte. Bygningen har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Lone skole ligger på Haukeland i Arna bydel, sør for Espeland og nord for Haukelandsvatnet. Skoleanlegget er plassert vest for jernbanen og veitraseen Lonaleitet. Området består av eneboliger og jordbrukslandskap.

Bygningshistorikk

Det eldste skolebygget (2) er en frittliggende trebygning som går under navnet Gamleskolen. Denne ble oppført i 1930. Bygget ble stengt for undervisning i 2008 grunnet sopp og dårlig inneklima. I 1957 ble et nytt skolebygg (1) med to fløyer oppført etter tegninger av arkitekt Ole Halvorsen. I forbindelse med innføring av 10-årig skole i 1997 trengte skolen flere klasserom, og gymsalen ble ombygget til bruk for 1. klasse og SFO. Hovedbygget fikk et større tilbygg i 2002 (administrasjonsfløyen). Lonehallen (4) stod ferdig i 1999, og i 2009 fikk skolen ny paviljong (3).

Bygningsbeskrivelse

Gamleskolen (1930) er en rektangulær trebygning, med en sekundær sidefløy fra den nordre vegg. Bygningen er oppført i én etasje med kjeller og loft, i pusset mur og bindingsverk. Fasadene er kledd i liggende, rødmalt supanel, med unntak av skolens sørfasade, som har nyere, malte metallplater i samme farge. Skolehuset har saltak tekket med autentiske skiferheller, og to arker mot sør og tre arker mot nord. Arkene har saltak med svai og nyere vinduer med store vindusflater. Sidefløyen har saltak tekket med takstein.

Fasaden mot sør har store vinduer av nyere dato med annen inndeling enn de opprinnelige, samt markiser. Gavlveggene er relativt lukkede, med autentiske, små sprossvinduer like under mønet samt ett nyere vindusbånd mot vest. Fasaden mot nord har inntrukket inngangsparti med en del autentiske, nyklassisistiske detaljer bevart. Taket er understøttet av to søyler med utskåret kapitél. I den inntrukket vegg er det en dobbeltdør flankert med to vinduer. Døren er ny med autentisk overlys, utskåret overstykke med tannsnittbord samt profilert listverk. Vinduene her er opprinnelige krysspøstvinduer med sprosser og profilert listverk. Mellom dør og vinduer er kun kapitélene bevart etter to pilastre.

Gamleskolens inngangsparti. Forseggjorte søyler, dør- og vindusomramminger. Autentisk overlys og vinduer.

Gamleskolens fasade mot nord. Inntrukket inngangsparti med autentiske, nyklassistiske detaljer.

Sidefløyens fasade mot øst.

Gamleskolens nordfasade kledd i malte metallplater. Nye vinduer med annen inndeling enn opprinnelige + markiser.

Sidefløyens fasade mot vest.

Gavl mot øst og mot vest med opprinnelige vinduer med sprosser oppunder mønet. Nyere vindusbånd mot vest.

Overdekning med tannsnittbord. Deler av pilaster ses til venstre.

Døren sett fra innsiden. Forblendet overflys med autentiske sprosser.

Hovedbygget:
1957-delen til
høyre og den røde
administrasjonsfløyen
fra 2002. Deler av
idrettshallen (1999)
skimtes til venstre.

Vinduene og overlyset er knust og forblendet med plater. På begynnelsen av 1970 – tallet fikk skolen en veranda med rømningstrapp fra den midterste arken i nord, ned foran inngangspartiet. Dette forstyrrer det opprinnelige fasadeuttrykket vesentlig. Rekkverk i innvendige trapper er opprinnelig, ellers er interiøret renoveret.

Hovedbygget (1957) består av to langstrakte fløyer satt sammen i en rett vinkel. Fløyene er oppført i to hovedetasjer og loft i pusset mur. Saltak med variasjoner, tekket med rød teglstein. Vestfløyen er størst og har et tilbaketrukket, høyere sideparti i sør med hovedinngang. Nordfløyen er satt sammen av et lavere volum med pulttak med fall mot nord, og et langsgående leskur med pulttak med fall mot sør. Volumet er forskjøvet ned en halvetasje i forhold til leksur og vestfløy, slik at første etasje blir sokkeletasje. Hovedformen danner et brutt saltak med vindusrekker mellom mønsåsene, satt sammen av to forskjødne pulttak.

Vinduene er jevnt fordelt i bygget, med store vinduer mot skoleplassen i øst (klasserom) og mindre, kvadratiske vinduer mot vest (korridor). Sidepartiet i sør har en gavl mot vest med flott relieff i brystning. De to fløyene er rehabilitert i nyere tid, med nye vinduer, ytterdører, innvendige tak, vegger og gulvflater. Det er bevart to autentiske trapperom (i hovedinngangen, og i overgangen mellom de to fløyene), og enkelte innvendige dører.

Administrasjonsfløyen fra 2002 er koblet til vestfløyens søndre gavl med et mellombygg, og ligger vinkelrett i forhold til fløyen. Bygningen viderefører vestfløyens form, men er kledd med trepanel og tekket med takpapp, fremfor pusset mur og teglstein.

Verneverdi

Gamleskolen (1930) har opprinnelig hovedform og tak godt bevart. Fasadene er svært endret, med unntak av inngangspartiet med autentiske, nyklassisistiske detaljer. Gamleskolen er et sjeldent eksempel på skolehus fra 1930-årene. Verneverdien reduseres på grunn av endringer i fasader, samt dårlig vedlikehold av gjenværende detaljer. Gamleskolen har middels verneverdi.

Hovedbygget (1957) er godt bevart med opprinnelig hovedform og fasadeuttrykk, og har representativ verdi med karakteristiske trekk fra skolebyggeriet på 1950-tallet. Bygningen har få spesielle særtrekk, og anlegget er lite helhetlig på grunn av den nye administrasjonsfløyen. Da det finnes andre mer helhetlige anlegg fra samme periode, vurderer vi Lone skole til å ha middels verneverdi.

Vestfløy(1957). Tilbaketrukket sideparti, horisontale vindusrekker,

Nordfløy(1957) med leskur mot skoleplassen. Overlys inn til klasserom bak.

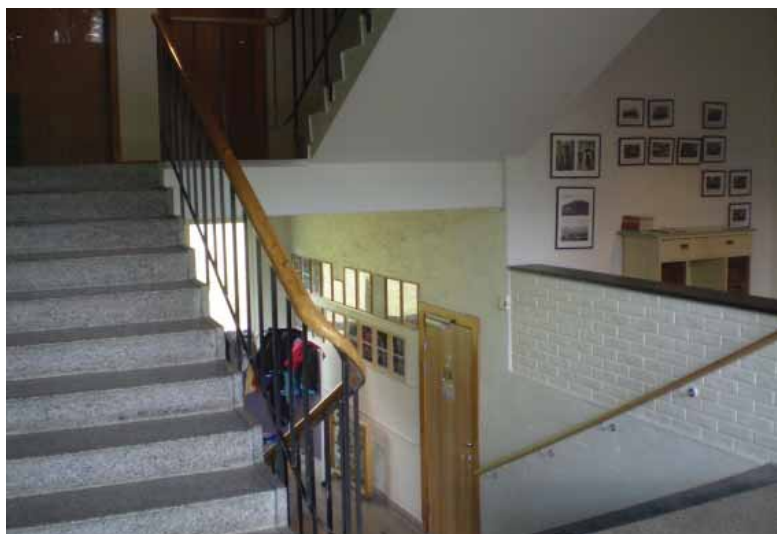
Vestfløy(1957). Tilbaketrukket sideparti, horisontale vindusrekker,

Nordfløyens nordlige fasade.

Vindusbånd med flott relieff i brystning vestfløyens vestfasade.

Opprinnelig trapperom. Trapp og repos i slipt terrasso. Rakkverk i metall og håndlist i tre.

Kirkevoll skole

Kirkevoll skole
Barne- og ungdomsskole

Kart 1:2000

Adresse: Fanavegen 314

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Gamleskolen - Klasseromsfløy	Erling Ross	1893/ 1931	96/28
2	Gamleskolen - Leskur			
3	Gamleskolen - Gymnastikkfløy			
4	Lærerbolig og vedskjul/nå SFO	Erling Ross	1931	96/28
5	Ungdomsskolen - Klasseromsfløy	Øyvind Lien	1964	96/28
6	Ungdomsskolen - Aktivitetsrom			
7-10	Barneskole+administrasjon	Kjell J. Brun og Odd Sørhus	1993	96/28
11	Gymnastikkbygg	Kjell J. Brun og Odd Sørhus	1991	96/28
12	Klasseromspaviljong	---	1997	96/28

Oppsummering og verdivurdering - Gamleskolen og lærerboligen (1931)	
Verneverdi	Gamleskolen og lærerboligen har svært høy skolehistorisk verdi som en større landskole med egen lærerbolig fra 1930-årene, tilknyttet industrivirksomheten i Fossen og på Fanahammeren. Gamleskolen har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som godt eksempel på nøktern, nyklassisistisk skolearkitektur preget av symmetri og forsiktig detaljering i fasadene. Lærerboligen har høy arkitektonisk verdi som en karakteristisk bolig fra 1920- og 1930-tallet. Bygningen formidler den lange tradisjonen med lærerbolig på landskolene. Gamleskolen og lærerboligen har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Oppsummering og verdivurdering - Ungdomsskolen (1964)	
Verneverdi	Ungdomsskolen har arkitekturhistorisk verdi som ett av flere eksempler på modernistisk skolearkitektur fra 1960-årene med langstrakte fløyer og sonedeling. Bygningen har middels verneverdi som del av et større kompleks.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har liten sårbarhet.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Området var opprinnelig jordbrukslandskap, men også et viktig, historisk knutepunkt, noe blant annet Fana kirke vitner om. Kirken med tilhørende prestegård ligger sentralt i området, som også rommer fredede gravhauger og en steinbro fra slutten av 1700-tallet. Kirkevoll skole ligger sentralt i området, like nord for Fana kirke. Området rundt er bebygget med eneboliger og rekkehus, de første fra 1920-årene og hoveddelen fra 1970-årene til i dag.

Gamleskolens (1931) hovedfasade mot sør. Nøktern, nyklassisistisk fasade med vinduer gruppert tre og tre.

Klasseromsfløyen sett fra sør-øst med leskuret til høyre.

Klasseromsfløyens nordre fasade.

Gymnastikkbygget sett fra nord-øst. Tilbygg og vindusbånd fra 1970-årene. Tak med buede arker bevart.

Gymnastikkbyggets fasader mot vest og sør. Tilbygg fra 1970-årene til høyre. Opprinnelige vinduer er forblendet.

^ Detalj leskur.

> Leskuret er godt bevart, med opprinnelig skifer og buede arker.

Bygningshistorikk

Kirkevoll skole et et sammensatt skoleanlegg bygget ut i tre hovedomganger. De tre delene fungerer som barne- og ungdomsskole med felles administrasjon, men kan leses som tre separate anlegg fra tre ulike tider.

Kirkevoll skole, da Kirkekretsen skole, ble grunnlagt i 1893 som landskole, slått sammen av flere skolekretser i området (oppslagsverket.no). Samtidig fikk kretsen sitt første skolehus, som ble utvidet med et tilbygg rundt 1904. I 1931 tegnet Erling Ross, bygningsjef i Fana, en utvidelse av skolen: "Gamleskolen" og en lærerbolig ble oppført samme år. I dag holder SFO til i lærerboligen.

Ungdomsskolen med klasseromsfløy og spesialromsfløy ble oppført i 1964, tegnet av Øyvind Lien, kommunearkitekt i Fana, som et eget anlegg. Ungdomsskolen fikk et tilbygg i 2004.

I 1990 stod et nytt gymnastikkbygg ferdig, og i 1993 ny barneskole, administrasjon og 6-årsgruppe. I 1997 ble det satt opp en klasseromspaviljong (brakke).

Bygningsbeskrivelse

De tre anleggene fordeler seg oppover i terrenget, med den eldste delen i sør og den yngste delen i nord.

Gamleskolen (1893/1931) består av én klasseromsfløy og én gymnastikkbygning koblet sammen med et leskur. Anlegget er oppført i pusset gråsteinsmur og bindingsverk i to til tre etasjer. Fasadene er kledd med stående og liggende trepanel, og taket er valmet med taksvai og tekket med skifer.

Klasseromsfløyen har en rektangulær bygningskropp i tre etasjer og et tilbygg i nord. Hovedfasaden mot sør har en streng utforming med storruddede vinduer rytmisk fordelt i grupper på tre. Opprinnelige takarker er fjernet, og taket har istedet to takvinduer. Mot nord er "tilbygget" trolig fra den opprinnelige skolen eller 1904-tilbygget, og er senere bygget om for å gi trinnfri adkomst til alle etasjer fra terreng. Samtlige vinduer og dører er skiftet i klasseromsfløyen.

Lærerboligen (1931) sett fra sør-øst. Et tidstypisk bolighus i nyklassisistisk stil.

Tre hus, lærerbolig, tilbygg og vedskjul.

Lærerboligen har gavl i langveggen mot sør.

Interiør i lærerboligen, loftsetasjen bevart med dels autentiske materialer.

Lærerboligen og vedskjul sett fra nord-øst.

Klasseromsfløyen har sidekorridor i nord med trapperom i hver ende. Himlingen er senket, nye overflater på vegger og gulv. Korridorene er bygget noe om og fremstår som mer lukket enn opprinnelig. Det er lite materialautentisitet i interiøret.

Gymnastikkbygg og leskur har tak med buede arker bevart. Gymnastikksalen ble bygget om innvendig og fikk ett tilbygg i nord og ett i sør i 1971, for å dekke nye krav (to garderober og scene). Vinduene i vestfasaden er forblendet, mens vindusbånd i østfasaden er av nyere dato.

En asfaltert skoleplass i sør utgjør gamleskolens uteområde. Tidligere var dette en tilnærmet kvadratisk plass tydelig avgrenset med trær og mark. I dag er plassen mer utflytende, med parkeringsplasser på grus i sør mot veien. Skolen ligger med den symmetrisk utformede hovedfasaden vendt mot veien i sør.

Lærerbolig og vedskjul (1931), nå SFO-lokaler, ligger på en kolle nord-vest for skolebygningen, mellom trærne. Boligen er oppført i pusset gråsteinsmur og bindingsverk i én etasje og innredet loft. Fasadene er kledd med liggende trepanel. Huset har saltak med taksvai tekket med skifer, med gavl i langveggen mot sør. Vinduene er to-rams vinduer av nyere dato med utenpåliggende sprosser. Opprinnelig planløsning er stort sett bevart, med autentiske overflater i loftsetasjen. Vedskjulet, nord for hovedhuset, har samme materialitet som bolighuset.

Arkitekt er den samme som for lærerboligene på Liland og Søreide, og disse tre byggene har store likhetstrekk i hovedform, fasademateriale, takform og taktekking. På Søreide er det opprinnelige eksteriøret i større grad bevart.

Et nyere tilbygg med garderober er koblet sammen med hovedhus med en smalere gang. Tilbygget er tilpasset i form og kledning, men har ulik taktekking og vindusutforming. Dette fremstår som ett eget lite hus mellom de to gamle husene.

Kirkevoll ungdomsskole (1964) er tegnet av Øyvin Lien, kommunearkitekt i Fana den gang. 1964-anlegget har mange likhetstrekk med Kaland (1963) og Nattland (1964) skoler av samme arkitekt, samt Smørås skole (1968) av kommunearkitekt Mattis Melheim, som tok over etter Lien.

Skolen består av to langstrakte hovedvolumer satt sammen i en rett vinkel. Bygningen er oppført i betong og bindingsverk i én etasje med sokkel. Taket er tekket med takpapp og har kraftig gesims tekket med plater. Fasadene er i eksponert betong, liggende trekledning og plater. Vinduene er utformet som vindusbånd og gir fasadene et horisontalt preg. Deler av fasadene er rehabilitert, og vinduer, dører og plater (opprinnelig eternitt) er skiftet.

Hvert hovedvolum består av to volumer, ett med flatt tak og ett med skrått tak. Under det flate taket finner vi sirkulasjonsareal som leskur og tidligere garderober, under pulttaket klasserom. Klasserommene i første etasje har separat inngang fra skoleplassen, via vindfang og garderobe/grupperom. I resten av bygningen er det innganger mellom klasserommene, slik at det heller ikke her er noen korridor. Klasserommene i øverste etasje har skrå himling og tosidig lys, etter takformen. Innvendig er skolen også delvis rehabilitert. Trapper og rekkverk er godt bevart.

Tilbygget til ungdomsskolen fra 2004 er oppført i to etasjer, med ett vifteformet klasserom i hver etasje. Fasadene er kledd med panel, vinduene utformet som vindusbånd. Taket er flatt.

Ungdomsskolen (1964) sett fra vest. To fløyer koblet sammen i vinkel.

Klasseromsfløyens (1964) fasader mot vest og sør. Todelt volum, med flatt tak og pulttak.

Klasseromsfløyens fasade mot nord. Desentraliserte innganger, én til hvert klasserom.

Trappene i ungdomsskolen er godt bevart med gode, opprinnelige materialkvaliteter.

^ Denne trappen har svevende trinn i slipt terrasso og rekkverk med slanke søyler. Tegfliser på gulv.

> Hovedtrappen har opprinnelige skiferfliser på gulv og i trinn og metallrekkverk med håndløper i lakkert furu.

1993-delen, administrasjon og barneskole, tar opp kvaliteten med skrå himling i klasserom fra 1964-delen, med en ny variant av tverrsnittet. Denne delen er oppført i tegl, betong, limtre og bindingsverk med trekledning, i 1-2 etasjer.

Verneverdi

Anlegget som helhet har bygningshistorisk verdi. Bygnignene fremstår med hovedform og fasader godt bevart, med lesbare endringer. Det gjenspeiler skiftende idealer og en arkitektonisk og kulturhistorisk interessant utvikling innen skolebyggeriet.

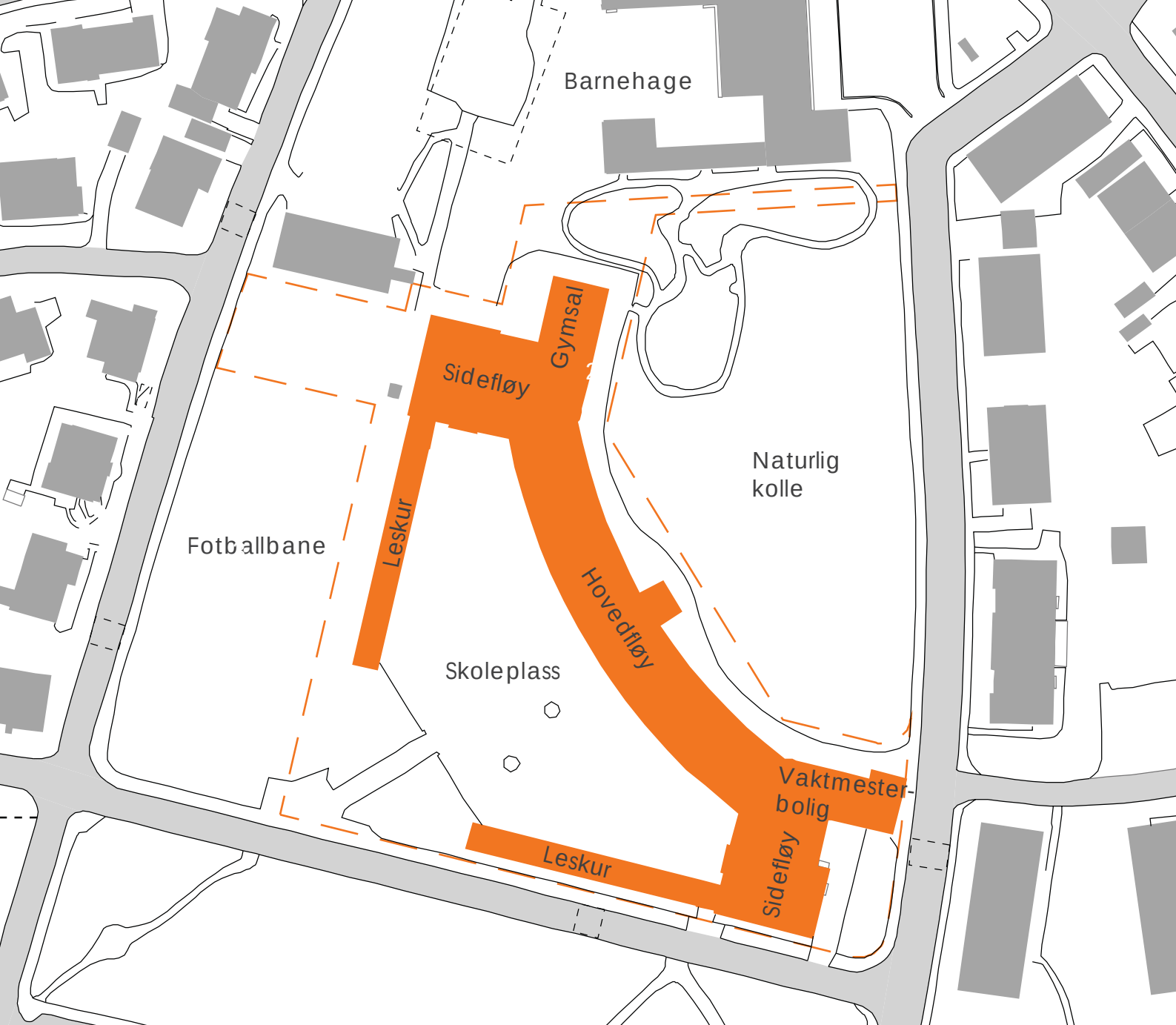
Gamleskolen (1931) har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt eksempel på nøktern, nyklassisistisk skolearkitektur preget av symmetri og forsiktig detaljering i fasadene. Bygningen har svært høy skolehistorisk verdi som et eksempel på en større landskole med lærerbolig, tilknyttet industrivirksomheten i Fossen og på Fanahammeren. Skolen er likevel noe mindre og enklere enn Minde og Midtun skoler av samme arkitekt, men i samme stilspråk. Disse var utformet mer som byskoler i pusset mur med tydeligere detaljering.

Lærerboligen med vedskjul (1931) har høy arkitektonisk og skolehistorisk verdi både i seg selv og som del av 1931-anlegget. Huset er karakteristisk for boligarkitekturen på 1920- og 1930-tallet. Tradisjonen med lærerbolig i tilknytning til skolebygningen har lange røtter i skolehistorien, og lærerboligen på Kirkevoll reflekterer og formidler således sentrale skolehistoriske forhold.

Kirkevoll ungdomsskole (1964) har arkitektonisk verdi som et eksempel på modernistisk skolearkitektur med sonedeling, som kommer til uttrykk i hovedformen. Anlegget har tidstypiske trekk fra 1960-talls skolearkitektur som terrengtilpasning, menneskelig skala, langstrakte fløyer og vindusbånd. Kirkevoll ungdomsskole (1964) har mange likhetstrekk med skoleanleggene på Nattland (1964), Kaland (1963) og Smørås (1968), som alle skiller seg fra øvrige, samtidige skolebygg og nærmes utgjør en egen kategori. De nevnte har sonedeling, noe som har konsekvenser for hvordan fløyene er utformet, f.eks. ved en kombinasjon av flatt tak og pulttak, fremfor saltak, som var det vanlige frem til 1965. I tillegg har de separate innganger til noen av klasserommene.

Fridalen skole

Fridalen skole
Barneskole

1:1000

Adresse: Bøkeveien 19

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygning	Kaspar Hassel	1939	160/256

Oppsummering og verdivurdering -	
Verneverdi	Anlegget har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som en fremstående nyklassisistisk og funksjonalistisk monumentalbygning, oppført som den eneste skolen mellom 1924 og 1952 i Bergen. Bygningen er meget godt bevart. Skolen har også høy miljøverdi som del av utbyggingen av Årstadområdet, og er interessant som det siste i rekken av Hassels skolebygg. Skolen har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform, fasader, trapperom og korridorer har stor sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Skoleanlegget ligger i et boligområde mellom Haukeland i nord, Landås i øst og Slettebakken i sør, i Årstad bydel. Fridalen ble solgt til Bergen kommune for boligformål i 1920, og bygget ut de påfølgende tiårene. På Årstad steg elevtallet med 89 % fra 1920 til 1936, som følge av utbyggingen og tilflytting fra sentrum.

Bygningshistorikk

Fridalen skole ble oppført i 1939, som følge av utbyggingen av Årstadområdet og press på de eksisterende skoleanleggene. Skolen ble tegnet av Kaspar Hassel, byarkitekt i Bergen 1924-1947, som også har tegnet Rothaugen skole (1912), Møhlenpris skole (1912), Nygård skole (1917-21), Sydneshaugen skole (1916-21), og Ny-Krohnborg skole (1921-24). Fridalen skole var den siste skolen han tegnet.

Bygningsbeskrivelse

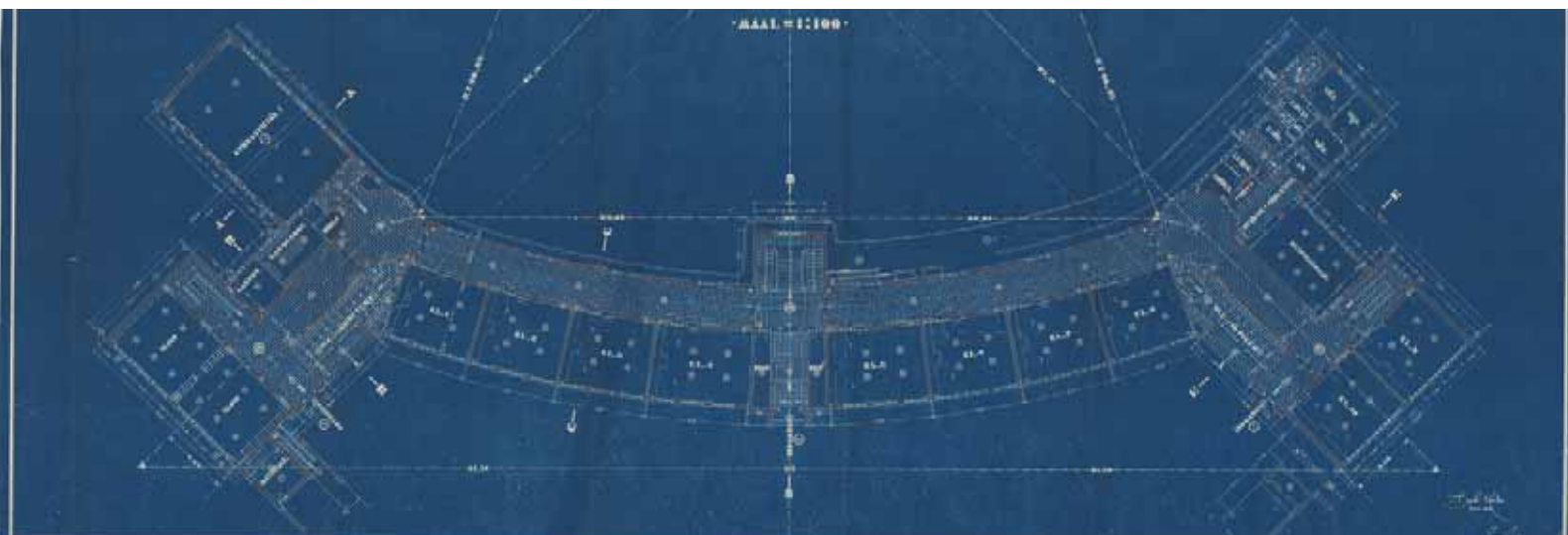
Skolens hovedform består av ett langstrakt, buet volum i tre etasjer som knekker på sidene. På baksiden er det to volumer i to-etasjes høyde koblet på i vinklene. På hver side, i sammenkoblingen mellom de tre fløyene, er det en sylinderform, artikulert i tak, bakre fasade mot nord-øst og i plan.

Originaltegning av Kaspar Hassel. Perspektiv.

Originaltegning av Kaspar Hassel. Fasade mot skoleplassen.

Originaltegning av Kaspar Hassel. Plan første etasje.

Bygningen har horisontale, rene fasader med lite ornamentikk, stram og enkel hovedform variert med geometriske former og flatt tak, typiske trekk ved funksjonalismen. Fasader og planløsning er symmetriske, sprossevindu er artikulert med puss- og dybdevariasjoner og er jevnt fordelt i fasaden, som har grov pusstruktur og innslag av kvadersteinsimitasjon. Bygningen har monumental beliggenhet og volumsammenstilling typisk for nyklassisismen.

Skolen har monumental beliggenhet, med en høytliggende skoleplass. Når en går den lille bakken som leder opp mot skoleplassen, blir en liten og får følelsen av å sluses mot hovedinngangen. Buen tangerer mot skoleplassen, som ellers er avgrenset med leskur og gjerde som danner en rett vinkel. Innsiden av buen danner baksiden av skolen, som ligger opp mot en naturlig kulle med vegetasjon. I vest ligger en fotballbane, med amfi opp mot skolegården.

Hoveddelen består av en klasseromsfløy med sidekorridor med spesialrom i sidefløyene. I lavere fløyer på baksiden ligger gymsal på den ene siden og den tidligere vaktmesterboligen på den andre siden. Runde rom i knekken på hver side av hoveddelen forbinder de ulike fløyene. De runde rommene artikuleres med buet yttervegg i bakre fasade og som en sylinderform på taket.

Hovedfasaden er symmetrisk med et horisontalt preg, brutt av et fremskutt, høyere midtparti med hovedinngang. Taket er flatt, typisk for funksjonalismen, med en smal, utragende gesims i kobber. Taket på vaktmesterboligen er valmet skifertak, mens taket på gymsalene har trappet gavlvegg og saltak tekket med takpapp. I inngangene på sidene er det kvadersteinsimitasjon, typisk for nyklassisismen. Fasadene er i grå puss med struktur. Vinduene er jevnt fordelt i fasadene, og er hovedsakelig sprossevindu. Vinduene er skiftet. Heissjakten er synlig i fasaden, og er utført i et diskret volum som innordner seg det eksisterendes formspråk og overflater. den skaper dog noe asymmetri i bakre fasade.

Skolen har tre innganger fra skoleplassen, og to innganger på baksiden. Inngangene fra skoleplassen har tredører med glassfelt over i fremskutte partier. Hovedinngangen er på midten, de andre på sidene. Hovedinngangens doble dører er trukket tilbake i fasaden, og ytterligere artikulert med en innramming. Inngangene leder inn til trapperom. Hovedtrappen er åpen med bredt midtløp og to sideløp, U-formede bitrapper. Rekkverket er massivt med buede hjørner, og tydelig inspirert av funksjonalismen. Korridorene har teglsteinsbrystning, i likhet med Minde (1925) og Midtun (1926) skoler.

Verneverdi

Fridalen skole er svært godt bevart, både i hovedform, fasader og interiør. Anlegget har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt og sjeldent eksempel på nyklassistisk og funksjonalistisk skolearkitektur i Bergen, og det er det eneste skolebygget oppført mellom 1924 og 1952. Skolen utmerker seg ved svært høy arkitektonisk kvalitet i interiør så vel som i fasader, og står i en særstilling blant Bergensskolene. Skolen er også interessant som den siste av skolene til Hassel, hvis portefølje viser et bredt stilhistorisk spenn. Skolen har høy miljøverdi som del av Årstadutbyggingen i 1920- og 1930-årene.

< Skoleanlegget sett fra sør-vest. Hovedadkomst til skolen. Bygningen består av et langstrakt, buet volum og rette, kortere volumer på sidene. Leskurene skjærer skoleplassen. Skolen har en monumental, høy beliggenhet, med fasader som henvender seg til omgivelsene.

Hovedinngang i fremskutt, høyere parti.

Vinduene er artikulert med puss- og dybdevariasjoner.

Biinngang i sidefløy i fremskutt parti med kvadersteinsimitasjon i sokkelaetasje.

Over biinngang i sidefløy, vertikal detaljering i pussstruktur.

Den buede hovedfløyen helt til høyre, med sidefløyen som stikker ut. Fremskutt inngangsparti i sidefløyen. Leskuret går som et horisontalt, lavt volum langs yttergrensen av skoleplassen.

Hovedfløyens midtparti, her fra baksiden mot nord-øst, er fremskutt i fasaden. Innenfor er det trapperom.

Bakfasaden mot nord-øst, sylindrerformet parti binder sammen fløyene. Helt til venstre i bildet er heissjakt, med lik materialitet og overflatebehandling som fasadene.

Anlegget sett fra sør. Sidefløyene som varierte volumer.

Den vakre hovedtrappen sentralt i bygningen. Et bredere trappeløp avløses av to smalere trapper. Rekkverket er massivt, med buede hjørner i funksjonalistisk formspråk.

Buet korridor med teglsteinsbystning.

Runde rom i hver ende av korridoren kobler sammen tre fløyer.

Gamle dører med kurvbuet overfelt.

Gamle dører.

Liland skole

Liland skole

Barneskole

Adresse: Lilandsvegen 50

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Gamleskolen	Erling Ross	1943	
2	Nye paviljongen	Kommunearkitekt	1968	
3	Gamle paviljongen	Erling Ross?	1938	
4	Lærarbustad	Erling Ross	1920	

Oppsummering og verdivurdering - Gamleskolen	
Verneverdi	Gamleskolen (1943) har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt bevart og sjeldent eksempel på skolebygg fra rundt 1940 med nyklassisistiske trekk. Bygningen har høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har stor sårbarhet for endringer.
Formelt vern	

Oppsummering og verdivurdering - Gamlepaviljongen	
Verneverdi	Gamle paviljongen (1938) har middels arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi, da den er oppført få år tidligere som en enkle brakkebygning og har et stort tilbygg. Bygningen har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Paviljongen har liten sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Oppsummering og verdivurdering - Nye paviljongen	
Verneverdi	Nye paviljongen (1968) er tidstypisk og har mange likhetstrekk med samtidige skolebygg tegnet av kommunearkitekten i Fana. Siden paviljongen kun består av én fløy, og ikke er oppført som et helhetlig anlegg, anses denne ikke som den mest interessante av disse. Nye paviljongen vurderes derfor å ha liten verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	-
Formelt vern	

Oppsummering og verdivurdering - Lærerboligen	
Verneverdi	Lærerboligens (1920) hovedform er relativt godt bevart, med noen tilbygg. Bygningen har høy grad av autenticitet i interiør i forhold til de andre lærerboligene fra 1920-årene. Boligen har høy arkitekturhistorisk og arkitektonisk verdi som eksempel på en lærerbolig fra 1920-årene og høy skolehistorisk verdi som del av skoleanlegget. Lærerboligen har høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har middels sårbarhet for endring. Autentiske detaljer i interiøret bør bevares.
Formelt vern	

Kulturmiljø

Liland er et gammelt jordbruksområde i Ytrebygda, øst for Flesland. Skolen ligger forholdsvis landlig til med åpne grøntarealer og skog rundt, og noe boligbebyggelse, hovedsakelig eneboliger.

Bygningshistorikk

Liland var en stor skolekrets, som også favnet barna til fabrikkarbeiderne på glassverket på Flesland fra 1880, da fabrikkene var i økonomisk krise. Året etter fikk kretsen sin første skolebygning, denne eksisterer fortsatt som privat bolig like i nærheten av nåværende skoleanlegg. Rundt 1900 ble det oppført en ny skolebygning på dagens tomt, og en lærerbolig ble oppført i 1920. Sistnevne er den eldste av bygningene som fortsatt er i bruk som skole. Som følge av industriutviklingen på Flesland i 1930-årene, økte antallet elever og dermed også skolens

Gamleskolen: Gymnastikkfløyens fasade mot skoleplassen i sør-øst.

Gamleskolen: Hovedfløyens fasade mot sør-vest. Vinduene er fordelt i grupper.

Gamleskolen: Hovedfløyens fasade mot nord-øst.

Gamleskolen: gavlvegg mot nord-øst.

Gamleskolens fasade mot nord-vest.

Gangbro mellom gamleskolen og tilbygg til gamlepaviljongen.

^ Gamleskolen: Bevarte rekkverk i trapperom.

> Gamleskolen: I korridorene er det lite materialautentisitet.

arealbehov. I 1938 ble Gamle paviljongen oppført. Gamleskolen ble oppført få år etter og stod ferdig i 1943, også denne ble tegnet av bygningsjefen i Fana, Erling Ross. Skolestuen fra 1900 ble samtidig revet. Nesten umiddelbart etter oppføringen ble skolen beslaglagt av tyskerne.

For å møte befolkningsveksten som fulgte med åpningen av Flesland lufthavn, ble skolen utvidet i 1967-68. Nye paviljongen ble tegnet av kommunearkitekten i Fana¹. Elevtallet økte ytterligere, og skolen ble på nytt utvidet med to tilbygg i 1994 og 1995 til gamle paviljongen (1938) og nye paviljongen (1968). Skolen fikk nytt uværsskur i 2001.

Bygningsbeskrivelse

Skoleanlegget er blitt utvidet flere ganger, og har bygninger og bygningsdeler fra ulike perioder.

Gamleskolen (1943) er den største bygningen. Den består av en rektangulær klasseromsfløy i tre langs Lilandsvegen i nord-øst med to mindre fløyer koblet på i nord-vest, og danner en T-form. Bygningen er oppført i to hovedetasjer og kjeller i bindingsverk, med valmet tak med svai. Fasadene er kledt med liggende supanel, og taket er tekket med rødlig takstein. Vinduene er storrutet og jevnt fordelt i fasaden, gruppert tre og tre mot skoleplassen i sør, og som vertikale vindusparti i endene. Endeveggene og veggene på gymnastikkfløyen er relativt lukkede. Både vinduer og kledning er skiftet.

Mot Lilandsveien har begge de to inngangene bevarte steintrapper og nyklassisistiske dører med overlys. Den sørøstlige gavlveggen har en autentisk dør i enklere utforming, mens på den minste fløyens vestfasade er en steintrapp med smijernsrekkverk bevart. Det indre trapperommet har autentisk rekkverk og gulv i første etasje. Det er sidekorridor mot Lilandsvegen i begge etasjene. Både korridorene og trapperommet har brystninger med liggende panel av nyere dato.

Inngangsparti i fasade mot nord, gamleskolen.

¹Tegninger fra 1966. Det er usikkert hvem som var kommunearkitekt i perioden 1962-1966, Øyvind Lien (1959-?) eller Mattis Melheim (?-1972).

Gamlepaviljongen sett fra vest.

Tilbygg til gamle paviljongen sett fra øst.

Leskur.

Opprinnelig leskur til paviljongen. Størstedelen er revet.

Nye paviljongens fasade mot nord-øst. Fasadene har et horisontalt preg med vindusbånd og flate volum.

Tilbygg til nye paviljongen, fasade mot nord-øst. Tilbygget foran til høyre er til en viss grad tilpasset 1968-bygningen.

Gamlepaviljongen (1938) ligger like sør-øst for gamleskolen, og består av den opprinnelige paviljongen samt et større tilbygg i to til tre etasjer fra 1994. Den eldste delen er oppført i én etasje i bindingsverk med valmet saltak med svai. Fasadene er kledd med liggende supanel, og taket er tekket med teglstein. Fasaden mot skoleplassen i nord-vest har horisontalt vindusbånd. Paviljongen er bygget om innvendig og inneholder i dag kun to klasserom.

Klasserommene er tilgjengelig fra inngang på gavlveggen via betongtrapp og fra tilbygget i nordøst. Tilbygget kopierer paviljongens form og materialitet. Fra tilbygget går også en gangbro til gavlveggen på gamleskolen.

Nye paviljongen (1968) består av ett langstrakt volum i én etasje og ett tilbygg satt sammen av flere volumer i nord (1995). Paviljongen hadde opprinnelig et langstrakt leskur som avgrenset skoleplassen i sør. Deler av dette er revet under oppføringen av tilbygget. Langfasadene har et horisontalt preg med vindusbånd og liggende, rød malt panel. Tre inngangsparti er plassert symmetrisk i fasaden mot skoleplassen. Taket er delt i to, ett lavere, flatt tak over korridorene mot skoleplassen, og ett høyere pulttak over klasserommene, dette skrås fra skoleplassen til terrenget i bakkant. Denne løsningen går igjen på flere skolebygg fra samme periode, blant annet Smørås. Klasserommene har skrått tak med synlige dragere, og overlys mot skoleplassen. Noen av de innvendige glassdørene er autentiske. Tilbygget er tilpasset den opprinnelige paviljongens form, uttrykk og materialitet.

Lærerboligen (1920) er et frittliggende trehus i én etasje, loftsetasje og kjeller, og med tilnærmet kvadratisk grunnflate. Den har høyreist saltak med svai, tekket med glasert, svart takstein og har takopplett mot nord og sør. Fasadene har nyere panel, listverk, dører og vinduer, foruten vinduet øverst i den østlige gavlen, som er gammelt. På nordfasaden er det i senere tid tilrettelagt for økt tilgjengelighet, med en bro mellom opplettet i andre etasje og terrenget i bakkant. Byggets autentiske kvaliteter ligger hovedsakelig i hovedform og interiøret. I kjelleretasjen er murvegger, panel og bærebjelker bevart. Herfra går trapperom med autentisk panel, trappetrinn og rekkverk opp til de to etasjene over. Etasjen over har delvis autentisk panel og listverk. I tillegg er en rekke dører fra byggets opprinnelse beholdt i både første og andre etasje. Den øverste etasjen er rehabilitert på 1950 tallet. Her finnes et godt bevart kjøkken fra denne perioden, samt en kamin fra samme periode i andre etasje. Arkitekt er den samme som for Lærerboligene på Kirkevoll og Søreide, og disse tre byggene har store likhetstrekk i hovedform, fasademateriale, takform og takteking. På Søreide er det opprinnelige eksteriøret i større grad bevart, og Lærerboligen på Liland kan ha hatt den samme dekoren i eksteriøret.

Verneverdi

Gamleskolen og Gamlepaviljongen er interessante som eksempler på bygg og skolebygg fra rundt 1940, en tid med lite byggeaktivitet og svært få gjenværende skolebygninger. Det ble i utgangspunktet oppført få skolebygg på 1930- og 1940-tallet, noe som gir de få bevarte bygningene fra denne tiden ekstra høy sjeldenhetsverdi.

Gamleskolen (1943) er godt bevart, med opprinnelig hovedform og fasadeuttrykk. Inngangspartiene har høy grad av materialautentisitet. Gamleskolen har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt bevart og sjeldent eksempel på skolebygg fra rundt 1940. Skolen har nyklassisistiske trekk i fasadene og spesielt gode og autentiske materialkvaliteter i inngangspartiene. Interiøret er også noe preget av funksjonalismen, med buede, tette rekkverk bevart i trapperom.

Gamle paviljongen (1938) vurderes til å ha middels arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi. Tre av gamlepaviljongens fasader er godt bevart, men et større tilbygg forstyrrer opprinnelig hovedform ved å kopiere paviljongens formspråk og material samtidig som det ikke underordner seg. Løsningen er uheldig.

Nye paviljongen (1968) er tidstypisk og har mange likhetstrekk med samtidige skolebygg tegnet av kommunearkitekten i Fana. Siden paviljongen kun består av én fløy, og ikke er oppført som et helhetlig anlegg, anses denne ikke som den mest interessante av disse. Nye paviljongen vurderes derfor å ha liten verneverdi.

Lærerboligens (1920) hovedform er relativt godt bevart, med noen tilbygg. Bygningen har høy grad av autentisitet i interiør i forhold til de andre Lærer-boligene fra 1920-årene. Boligen har høy arkitekturhistorisk og arkitektonisk verdi som eksempel på en Lærerbolig fra 1920-årene og høy skolehistorisk verdi som del av skoleanlegget.

Lærerboligens fasade mot sør-vest.

Opprinnelig dør og listverk i lærerboligen.

Lærerboligens fasade mot nord-vest.

Lærerboligens fasade mot nord-øst.

Lærerboligens fasade mot sør-øst.

Gammelt vindu i lærerboligens fasade mot nord-øst.

Eidsvåg skole

Eidsvåg skole

Barne- og ungdomsskole

Kart 1:2000

Adresse: Granlien 1

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Brakke		1940	216/119
2	Hovedbygg	Torgeir Alvsaker og Einar Vaardal- Lunde	1952	
3	Klasseromsfløy		1958	
4	Administrasjonsbygg		1970	
5	Gymnastikkbygg			
6	Klasseromspaviljong/SFO			
7	Garderobebygg (tilbygg til gymsal)		2002	

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Anlegget er helhetlig med gode arkitektoniske kvaliteter og tidstypiske trekk, samtidig som de nyere bygningene tilpasses det opprinnelige. Alle deler er tegnet av samme arkitektkontor. 1952-delen har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt eksempel på skolebygg fra 1930-årene, en tid med lav byggeaktivitet. Denne delen har gode materialkvaliteter i eksteriør og interiør (spesielt trapperom), spennende bruk av tegl og glassbyggerstein i fasade. 1970-delen har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et rendyrket og godt eksempel på 1960-årenes modernisme. Eidsvåg skole har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform, fasader og trapperom har stor sårbarhet for endringer. Dette gjelder også autentiske dører og vindusfelt i inngangsparti samt glassbyggersteinvindu i 1952-delen.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Eidsvåg skole ligger i brattlendt terreng mellom Eidsvåg fjellet i sør til Eidsvågen i nord. Området er bebygget med eneboliger.

Bygningshistorikk

Kretsen har en skolehistorie tilbake til 1750. Fra 1876 holdt skolen til i Ervik. Planlagt nybygg på dagens tomt måtte utsettes på grunn av krigen, og tyskerne etablerte en militærleir på tomten. Etter krigen ble to klasserom innredet i tyskernes kontorbrakke, som fremdeles står sør på tomten. Første skolebygg på Eidsvåg ble oppført for Åsane Realskole, den første realskolen i Åsane, i 1952, etter tegninger fra 1939. En ny fløy kom til i 1958 og i 1970 ble anlegget utvidet med tre bygg, delvis frittliggende. Samtlige byggetrinn er tegnet av arkitektene Torgeir Alvsaker og Einar Vaardal-Lunde, som også har tegnet Salhus skole (1955) og Kyrkjekrinsen skole (1960).

1952-delen sett fra skoleplassen i sør. Gymnastikkfløyen til venstre og klasseromsfløyen til høyre.

Gymnastikkfløyen fra sør.

Hovedinngang, autentiske dører med diamantmønster.

Vertikalt vindusparti over søndre inngang. Omramming i tegl. Trapperom innenfor.

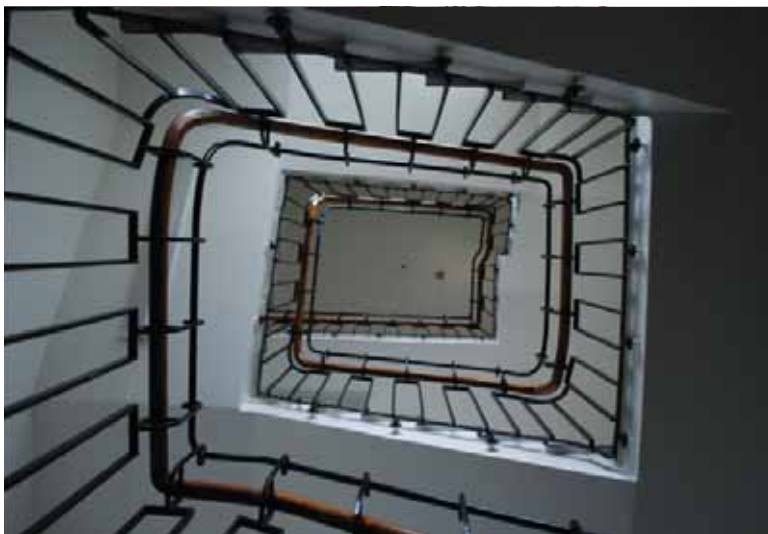
Hovedtrapp. Flott trapperom med mye dagslys.

Typisk korridor.

Få dører i interiøret er bevart.

Søndre trapperom. Trapperommene har svært gode materialkvaliteter; skifergulv og smijernsrekkverk.

Bitrapp, vestre trapperom.

Hovedbyggets klasseromsfløy (1952) fra sør-øst.

Leskur i klasseromsfløyen (1952) tilbaketrukket. Søylor i tegl.

Vertikal og horisontal teglforbandt danner et mønster.

Smijersrekkverk i leskur (1952).

Glassbyggersteinsvindu i fasade sør-vest. Klasseromsfløy (1952).

Hovedtrapp med vertikalt vindusparti.

Ornamentikk på sør-østre fasade på klasseromsfløyen (1952).

Bygningsbeskrivelse

Hovedbygget (1952) består av to fløyer satt sammen i en vinkel. Klasseromsfløyen (1958) er en forlengelse av hovedbyggets vestre fløy. 1970-delen utgjør en administrasjonsfløy i vest og en gymnastikkbygning i nord, koblet sammen med 1958-fløyen via henholdsvis leskur og gang. En klasseromspaviljong også fra 1970 ligger fritt lengre nord-vest på tomten. I sør ligger tyskerbrakken fra 1940.

De sammenhengende byggene utgjør en U-form. 1952-fløyene i øst er de høyeste med tre etasjer, 1958-fløyen er i to etasjer, og administrasjonsbygget 1970 i øst er det laveste med én etasje. Anlegget er lesbart med karakteristiske stiltrekk i hver bygning.

1952-delen har stiltrekk og planløsning typisk for førkrigsarkitekturen, da den var tegnet allerede i 1939. Grunnplanen ligner Erling Ross' Minde skole (1925/6) og Kaspar Hassels Møhlenpris skole (1912), med en gymnastikkfløy og en klasseromsfløy satt sammen i en rett vinkel.

Stilen speiler en overgang mellom nyklassisisme og funksjonalisme. Taket er valmet, flatt i noen partier. Bærende vegger og pussede fasader. Pilastre i upusset tegl gir fasadene rytme. Vinduene er jevnt fordelt med variasjon i størrelser og plassering avhengig av funksjon. De vertikale vinduspartiene i trapperom omrammet med tegl og horisontalt vindusparti med teglforblendinger i tredje etasje mot nord er typisk for overgangsfasen mellom nyklassisisme og funksjonalisme. Tilbaketrukket leskur med vegger og søyler i upusset tegl, med variasjon mellom vertikal og horisontal forband. Vinduer av glassbyggerstein som danner et mønster i gavl (korridor) mot sør. Ellers lite ornamentikk, noe som er typisk for funksjonalismen.

Klasseromsfløyen (1952) har sidekorridor, midtkorridor i andre etasje med opprinnelig administrasjon på den ene siden. Gymnastikksalen (1952) er gjennomgående med vinduer på begge sider. Klasserom i etasjen over. 1952-delen har tre trapperom forbundet med inngangsparti.

Inngangsdørene er autentiske, i teak med utskjæringer i diamantmønster. Interiøret har pussede vegger, linoleumsgulv i korridorer og skiferfliser i inngangsparti og trapperom. Trappene er utført i betong med trinn i skifer og smijersrekkverk. Hovedtrappen har rikelig med vinduer og dagslys som gir en god atmosfære.

1958-fløyen tilpasser seg 1952-delen i takform, ellers har fløyen typisk stram 50-tallsfasade i pusset mur med vinduer jevnt fordelt. Fløyen har to innganger fra skoleplassen, med bevarte dører og vindusfelt i teak. Fløyen har sidekorridor og to trapperom. Trapperommene har tidstypisk slipt terrasso og metallrekkverk.

1970-delen underordner seg de øvrige bygningene, men har samtidig tidstypiske trekk; Bygningene har flatt tak med kraftig, utragende gesims og vindusraster med fremtrukke pilastre. Ytterveggene er i pusset betong og panelt stenderverk under vindu. Inngangspartiene er godt bevart, med tidstypiske teakdører og vinduesfelt markert med overbygg. Gymnastikkbygget har autentisk interiør, en høyere gymnastikksal med scene og en lavere garderobedel. Ett tilbygg med flere garderobes (2007) er plassert i bakkant. Klasseromspaviljongen har midtkorridor med klasserom mot nord-øst og sør-vest.

Hoveddelen av skoleanlegget. 1970-talls-, 1950-talls- og nyklassisistisk/funksjonalistisk arkitektur representert.

1958-fløyens fasade mot sør. Streng 50-tallssymmetri med vinduer jevnt fordelt. Taket tilpasser seg 1952-delen med valmet tak.

1958-fløyens fasade mot nord har vinduer rytmisk fordelt. Kvadersteinsimitasjon i sokkeletasje. Gymnastikkbygg (1970) og garderobebygg (2007) som lavere volum.
kolebygg fra 1724 til 1979

Ett av to trapperom i 1958-fløyen. Trinn i slipt terrasso og enkle metallrekkverk.

Autentisk inngangsparti 1952.

Autentisk inngangsparti 1958.

Autentisk inngangsparti 1970.

Tyskerbrakken (1940) er en trebygning i én etasje med høy grunnmur i pusset tegl og saltak. Gammel, stående kledning og gamle sprossevinduer på langfasader, ny kledning med nyere vinduer på kortfasader. Trappen opp er i støpt betong med metallrekkverk. Brakken ble innredet til klasserom etter krigen.

Anlegget Originale dører og vinduer er bevart i samtlige inngangsparti. Innvendige dører bevart noen steder. Vinduene er skiftet i hele anlegget, med unntak av runde vinduer i gymsal (1952) og sprossevinduer i tyskerbrakke (1940). Vinduene mot vest er skiftet til vinduer med annen inndeling enn de originale.

Verneverdi

Eidsvåg skole er meget godt bevart med gode, autentiske materialkvaliteter. Skoleanlegget er sammensatt av deler fra 1952, 1958 og 1970, og utgjør et helhetlig anlegg med veltilpassede og samtidig lesbare bygningsdeler.

Hovedbygget (1952) har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som en godt og sjeldent eksempel på nyklassisisme og funksjonalisme, stilene som var rådende da det ble tegnet i 1939. Hovedbygget er interessant som et eksempel på skolearkitektur fra 1930-tallet, en periode med lav byggeaktivitet, selv om det ble oppført over 20 år senere. De nyere delene tilpasser seg det opprinnelige samtidig som de har karakteristiske trekk fra hver sin tid, 1950-årene og 1970-årene. 1970-delen har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et rendyrket og flott eksempel på internasjonal modernisme. Den gjenværende tyskerbrakken står ikke lenger i sin opprinnelige kontekst, men kan ha en viss historisk verdi som krigsminne.

Administrasjonsbygget (1970) er det laveste bygget ved skoleplassen.

Trapperom i administrasjonsbygget (1970).

Gymnastikkbygget (1970) ligger nedenfor hovedbygget, i nord.

Gymnastikksal med scene. Gjennomlys.

Klasseromspaviljongen (1970) ligger fritt nord-vest på tomten.

Klasseromspaviljongen (1970) har midtkorridor med teglvegger. Opprinnelige teakdører i enden.

Gymnastikkbygget og administrasjonsbygget fra 1970, med klasseromsfløyen (1958) i bakgrunnen.

Tyskerbrakken fra 1940. Stor grad av autenticitet i fasader.

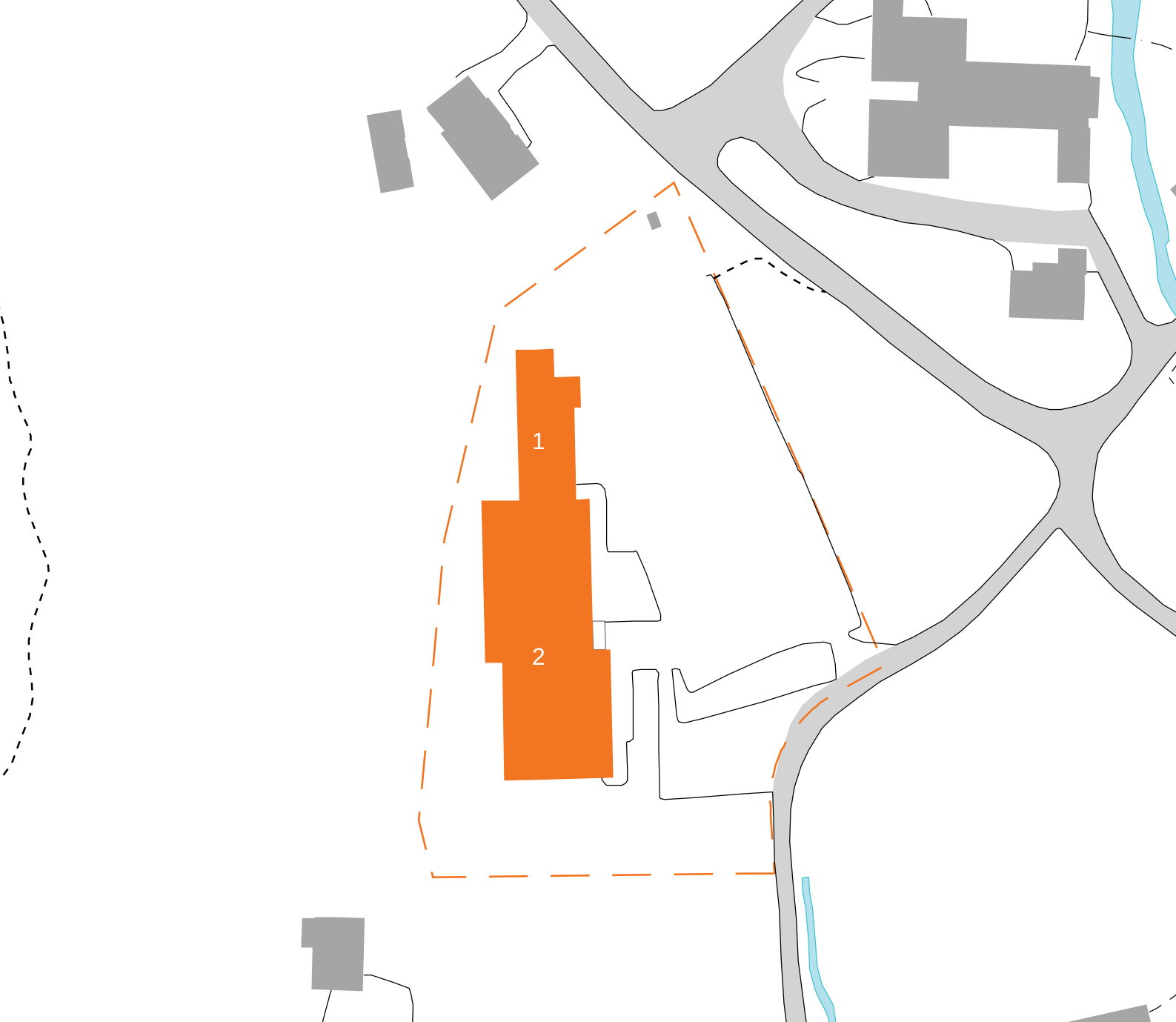
Trapp i samme stil som 1958/byggets utvendige trapper.

Autentiske vinduer.

Haugland skole

Haugland skole

Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Hauglandsvegen 56

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Ole Halvorsen	1952	305/46
2	Tilbygg	Arne Halvorsen	1979	305/46

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	1952-delen har tidstypiske trekk fra 1950-årene samt trekk fra lokal byggeskikk (bindingsverk og skifertak). Skolen fremstår som lite enhetlig med store, dominerende tilbygg fra 1979. Haugland skole har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Opprinnelige fasader fra 1952 og 1979 har liten sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Skolen ligger i Haugland i Arna bydel. Dette er et jordbrukslandskap med noen frittliggende eneboliger.

Bygningshistorikk

Haugland skole ble oppført i 1952 etter tegninger av arkitekt Ole Halvorsen. I 1979 ble skolen utvidet med to tilbygg tegnet av arkitekt Arne Halvorsen.

Bygningsbeskrivelse

Skoleanlegget er satt sammen av flere volumer i ulike størrelser på rekke fra nord til sør. Er tilpasset terrenget ved å ta opp terrengfallet mot vest/skoleplassen.

1952-delen består av to volumer med saltak i nord, ett større volum i to fulle etasjer og ett mindre volum i 1,5 etasjer med inngangsparti og leskur. 1952-delen er oppført med sokkel i tegl og øvrig bindingsverk. Fasadene er kledd med supanel, sokkelen er pusset og taket er tekket med lappskifer. Vinduene er store og symmetrisk fordelt i fasaden, med tette endevegger. Vinduene er skiftet.

1979-delen bygger inn 1952-delens søndre fasade, og består av to hovedvolumer oppført i betong i to etasjer. Det nordligste hovedvolumet kan på grunn av en liten høydevariasjon igjen deles i to volumer, med flate tak. Fasadene er åpne med store vinduer, tilnærmet vindusbånd, og kledd med plater. Det sørlige hovedvolumet kan også deles i to volumer, ett høyere med skrått tak (gymnastikksal) og et lavere med flatt tak (garderober). Fasadene her er lukket i pusset betong, i første etasje er ytterveggene trukket tilbake slik at det dannes et leskur. Takene på 1979-delen har tidstypisk, utkragende gesims og synlige dragere.

Skolen var sommerstengt på befæringsdatoen og det har av den grunn ikke lyktes å komme inn i bygningen. I følge byggetegninger fra 1979 er interiøret i 1952-delen bygget om. 1979-delen er oppført som åpen skole med store rom og foldevegger.

Anlegget sett fra nord-øst: 1952-delen med skifertekket tak, rødmalte fasader og pusset sokkel. 1919-delen med flate tak, utkragende gesims og platekledning.

1952-delens fasade mot øst: Pusset tegl i sokkeletasjen. Liggende supanel i 1. etg.

1952-delen sett fra nord-øst: Overbygget inngangsparti. Fasadene i det minste volumet var opprinnelig åpen med leskur/veranda.

1952-delen: Fasade mot vest.

1952-delen: Opprinnelig vindui gavl mot nord.

^ Utvendig trapperom i 1952-delen med opprinnelig steintrapp og metallrekkverk.

^ > Opprinnelige vinduer i trapperom.

v Vinduer i sokkel og første etasje i 1952-delen. Vinduene ligner vinduene i 1979-delen og er trolig skiftet i forbindelse med ombyggingen på den tiden.

Verneverdi

1952-delen er godt bevart både i fasadeuttrykk og hovedform. 1979-delen har tidstypiske trekk fra 1970-årene. Denne delen tilpasser seg i liten grad 1952-delen.

1952-delen har tidstypiske trekk fra 1950-årene, og har samtidig lokal byggeskikk som bindingsverk og skifertak. Derfor skiller anlegget seg fra samtidige skoler i Bergen kommunes eie. Skolen fremstår som lite helhetlig med store, dominerende tilbygg fra 1979. Haugland skole har middels verneverdi.

1979-delens fasade mot øst: Utkragende tak og bæring, platekledde vegger og store vindusflater.

1979-delen: Fasade mot vest.

1979-delen: Leskur og inngangsparti.

1979-delen: Leskur og inngangsparti.

1979-delen: Opprinnelige dører og vinduer i inngangsparti.

1979-delens fasade mot sør.

Slettebakken skole

Slettebakken skole

Barneskole

1:2000

Adresse: Vilhelm Bjelknes' vei 15

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	a) Klasseromsfløy/Slettebakken	Byarkitektkontoret i Bergen	1961	160/904
	b) Klasseromsfløy/Slettebakken		1971	
	c) Administrasjon/Slettebakken			
2	Gymnastikkbygningen/S og IB	Byarkitektkontoret i Bergen	1966	160/904
3	Gamle helsestasjon/IB	Byarkitektkontoret i Bergen	1966	160/904
4	a) Vaktmesterbolig/IB	Byarkitektkontoret i Bergen v/ Eystein Michalsen	1956	160/904
	b) Klasseromsfløy/IB			
5	5) Barnehage (første skolebygg)	Eystein Michalsen	1952	160/904

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Skoleanlegget har høy arkitekturhistorisk og arkitektonisk verdi som et karakteristisk og godt eksempel på skolebygg hovedsakelig fra 1950-tallet med trinnvis utbygging. Anlegget har høy miljøverdi som del av utbyggingen av Slettebakken. Slettebakken har høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Struktur og fasader har stor sårbarhet for endring.
Formelt vern	I bestemmelser for KDP Landås vises det til rapporten "Verneverdige bygninger og bygningsmiljøer" med retningslinjer for all byggesaksbehandling i bydelen, der bygningen er definert med høy verneverdi.

Klasseromsfløy 1a (1961) fra skoleplassen i øst. Sprossvinduer og tilbaketrukket første etasje.

Klasseromsfløy 1b (1971): Lukket fasade mot skoleplassen i øst.

Administrasjonsbygget (1971) er koblet sammen med bygg 1b med et lavere mellombygg med flatt tak.

Klasseromsfløy 1a (1961): Fasade mot Tveitevannet i vest. Vinduene i klasseromsfløyen er jevnt fordelt i fasaden.

Klasseromsfløy 1b (1971): Vinduer mot tveitevannet i vest.

Administrasjonsbygget (1971) vindusbånd og utenpåliggende pilastre.

1a (1961): Gavlvegg mot sør.

1a (1961): Trapperom

Beskrivelse kulturmiljø

Slettebakken er en del av Landås bydel. Området ligger øst og sør for Tveitevannet, med høy- og lavblokker, eneboliger, skole, kirke, idrettshaller og kjøpesenter. Utbyggingen av området startet på 1930-tallet. Områdenavnet ble offisielt vedtatt i 1952, samtidig som det første skolebygget ble oppført. Skoleanlegget ligger på et høydedrag mellom Tveitevannet og Vilhelm Bjelknes' vei.

Bygningshistorikk

På skoleområdet holder Slettebakken skole (bygg 1 og 2), International School of Bergen (IB, bygg 2, 3 og 4) og Øvreby barnehage (bygg 5) til.

Skoleområdet er planlagt og bygget som en paviljongskole, med flere mindre enheter i 1-3 etasjer bygget ut i flere trinn - fra 1952-1971. Eystein Michalsen, fungerende byarkitekt fra 1947-1961, planla anlegget og tegnet selv ut de to første byggetrinnene. Michalsen har tegnet en rekke skolebygninger i Bergen, blant annet Landås (1955), Hellen (1955), Ulriken (1957), første del av Kronstad (1956) og Langhaugen skoler. De resterende byggetrinnene har blitt tegnet ut av byarkitektkontoret i Bergen.

I 1952 ble den første bygningen oppført, en klasseromsfløy (5). Denne ble bygget om til barnehage i 1992. I neste byggetrinn, 1956, ble det bygget to klasseromsfløyer og en vaktmesterbolig (4abc). I dag holder IB til her.

I 1961 ble det bygget en ny klasseromsfløy (1a) på motsatt side av skoleplassen. I 1965 stod gymnastikkbygningen (2) ferdig, helsestasjonen året etter (3). Siste byggetrinn ble ferdigstilt i 1971, en ny fløy med klasserom samt aktivitetsrom (1b) og et administrasjonsbygg (1c), sammenkoblet med et en horisontal mellombygning. Slettebakken skole holder i dag til i bygg 1. Gymnastikksalen deles med IB.

Mellombygning (1971) som kobler sammen administrasjonsbygg og klasseromsfløy (1971). Vindusbånd kontrasterer med de mer lukkede fasadene ellers i anlegget.

Gymnastikkbygningen (1965) fra nord-øst.

Gymnastikkbygningen (1965) fra vest.

Gymnastikkbygningen (1965) fra skoleplassen i sør.

Skoleplassen med Slettebakken skole i midten (1), IB til venstre (4) og gymnastikksalen til høyre (2).

Bygningsbeskrivelse

Anlegget består av totalt ni volumer som avgrenser tre av skoleplassens sider, åpent mot sør. Bygningene er én til to etasjer høye, og tar opp terrengfallet rundt skoleplassen. Volumene er sammenstilt, forskjøvet i forhold til hverandre. Noen volumer ligger fritt. De sammenstilte volumene mot veien er avtrappet etter terrenget med møne i ulike høyder. Skoleplassen er flat og asfaltert, med lekeplass og ballbinge i sør. Ved administrasjonsbygget stikker berg opp av asfalten, og ved siden av står et stort tre.

Paviljongene har et nøkternt og uniformt uttrykk, med fasader hovedsakelig i pusset, lys mur og tynt saltak tekket med oransje takstein. I klasseromsfløyene er uværsskuret trukket inn i bygningene bak rødmalte søyler. Klasseromsfløyene har sidekorridor med trapperom i hver ende, med unntak av 1 a (1961) som har midtkorridor. Planen er leselig i fasaden ved at vinduene er utformet etter bruken: Tilnærmet vindusraster med høye vinduer i klasseromsfasader, små, spredte vinduer i korridorene, høytliggende vindu i gymsalen og større vindusfelt som løper fra gulv til tak/vegg til vegg i korridorer. Vinduene er skiftet vinduer med samme inndeling som de originale. Originale teakdører er bevart i de fleste innganger.

Selv om anlegget er oppført i flere byggetrinn over flere tiår, fremstår det som enhetlig og harmonisk. Michalsen planla hele anlegget i flere byggetrinn, men senere byggetrinn fulgte bare til en viss grad den opprinnelige planen. Likevel må de sies å være godt tilpasset planlagt paviljongstruktur og bygningene som allerede var oppført; form og materialitet er den samme, mens fasadeuttrykket er videreført med noe variasjoner. I 1961-klasseromsfløyens (1 a) andre etasje mot skoleplassen er det kvadratiske sprossevindu, mens administrasjonsbygget (1 c, 1971) har fått pilastre mellom vinduene. Bygningene fra 1966 ligger fritt, mens administrasjonsbygget fra 1971 er koblet sammen vinkelrett med klasseromsfløyen med et mellombygg, i stedet for å være forskjøvet i forhold til hverandre. Mellombygget har flatt tak med kraftig gesims med metallbeslag.

Verneverdi

Anleggets struktur er godt bevart. Fasader er relativt godt bevart, men nyere dører og vinduer. Anlegget, bygget ut mellom 1952 og 1971, har høy miljøverdi som del av utbyggingen av Landås, der den trinnvise utbyggingen av skolen speiler utbyggingen av området.

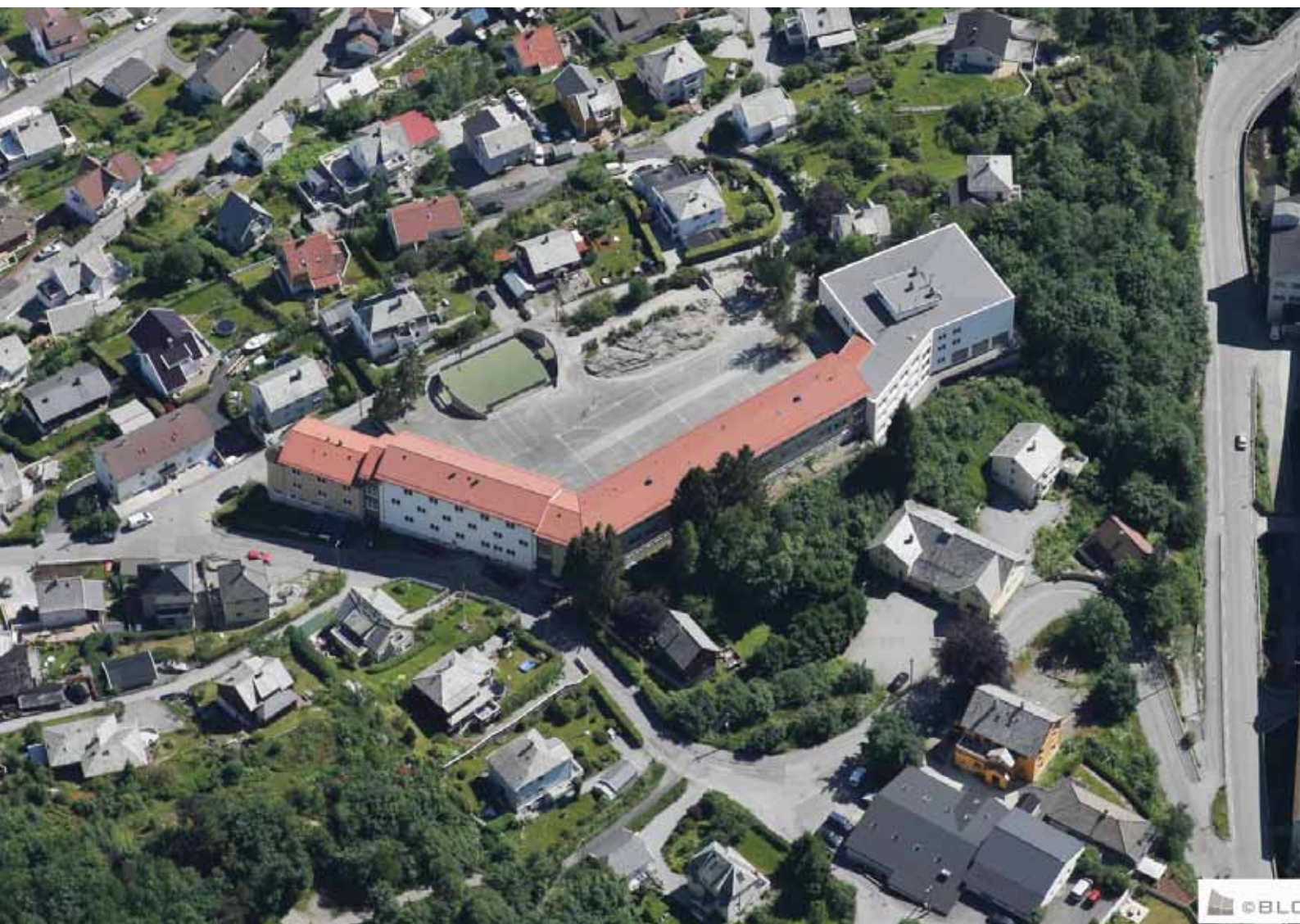
Slettebakken skole, med IB og barnehage, har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et karakteristisk og godt eksempel på skolearkitektur fra siste halvdel av 1950-tallet og første halvdel av 1960-tallet, bestående av fløyer i pusset mur, med saltak og sidekorridor. Senere byggetrinn tilpasser seg de foregående i form og materialitet, og danner til sammen et helhetlig anlegg. Skoleanlegget er godt tilpasset terreng og omgivelser. Bygningene er enkle og nøkterne i utførelse, typisk for skolebygg fra denne tiden. Anlegget minner mye om Kronstad (1956/1966) og Hellen (1955) skoler, også tegnet av byarkitektkontoret, ved byarkitekt Eystein Michalsen til 1961. Slettebakken skole har Slettebakken skole høy verneverdi.

Første og andre byggetrinn; Bygningen lengst til høyre ble oppført i 1952, da som en klasseromsfløy. Andre byggetrinn, 1956, bestod av tre bygninger, de to klasseromsfløyene i midten og vaktmesterboligen helt til venstre. I dag er bygningene brukt til barnehage og IB.

Gamle helsestasjon (1966) fra sør-øst. Brukes i dag av IB.
Foto: google 2009

Ytre Arna skole

Ytre Arna skole

Barneskole og ungdomsskole

Kart 1:1000

Adresse: Bankvegen 11

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Aage Blich	1953-56	307/130
2	Nybygg		1981	307/130

3

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Ytre Arna skole har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et forseggjort og godt bevart eksempel på skolebygg fra 1950-årene. Skolen er påkostet med gode materialkvaliteter i eksteriør og interiør. Skolen har svært høy miljøverdi, identitetsverdi og historiefortellende verdi da oppføringen og utformingen av skolebygget har direkte sammenheng med industriutviklingen i Ytre Arna. Ytre Arna skole har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform, fasader, inngangshall og trapperom har stor sårbarhet for endringer.
Formelt vern	Eiendommen er innenfor henynssone "bevaring kulturmiljø" (H570), historisk senter - Ytre Arna, i KPA. Bestemmelsene i KPA sier at "Kulturminneverdiene i området er betydelige, og må vurderes spesielt i søknader om tiltak".

Beskrivelse kulturmiljø

Ytre Arna er et tettsted ved Sørfjorden i Arna bydel. Stedet vokste frem rundt Arna fabrikk etablert 1846. Stedet hadde tidlig byfunksjoner som blant annet eget fattigvesen, brannvesen, legetjeneste, boligforordning, kulturhus og kino. Bygdens raske utvikling fra midten av 1800-tallet kan i aller høyeste grad knyttes til industriutviklingen og befolkningsveksten denne medførte. Det meste av dagens sentrumsbebyggelse er arbeiderboliger for ansatte ved fabrikkene.

Bygningshistorikk

Kretsen har en lang skolehistorie. Allmueskoleloven av 1827 krevde at alle fabrikk med mer enn 30 ansatte skulle ha egen skole, og fabrikkskolen i Ytre Arna stod ferdig i 1857. Skolen ble i 1897 flyttet til et nytt bygg ovenfor Arna kirke. Dette bygget ble nyttet frem til den nye skolen stod ferdig i 1956. Skolebygget ved Arna kirke ble benyttet av ulike lag og organisasjoner inntil det ble revet i 1990.

På grunn av den store befolkningsveksten industrien medførte ble dagens skole bygget. Aage Blich vant arkitektkonkurransen, og skolen stod ferdig til skoleåret 1956/57 etter en tre års byggeperiode. Skolen inneholdt fra starten av spesialrom som sløydrom, håndarbeidssal og kjøkken, samt 14 klasserom. I 1968 ble skolen kombinert barne- og ungdomsskole, som kan ha sammenheng med grunnskoleloven av 1969 (pliktig skolegang utvidet til 9 år). I 1981 det oppført et nybygg sør for det opprinnelige bygget.

Skråfoto fra vest. Skolens ytre fasader.

Skråfoto fra øst. Skolens indre fasader.

Ytre Arna skole i 1957, fire år etter oppføring. (Kopiert fra bok; Alvsaker 1957)

Bygningsbeskrivelse

Det opprinnelige skoleanlegget består av tre fløyer som til sammen danner én slak vinkel. Mellom fløyene er smale mellombygg med trapperom. Bygningsdelene har noe ulik høyde, og avtrapper med terrengfallet mot nord.

Bygningen er oppført i plasstøpt betong i tre etasjer med saltak. Fasadene er pusset med ulike strukturer og mellombyggene kledt med panel. Taket er tekket med rød takstein. Hvert bygningsvolum har en streng fasadeutforming med vinduer jevnt fordelt, men til sammen danner fasadene et variert uttrykk. Fløyene har store vinduer på klasseromssiden og små, spredte vinduer på korridorsiden. Nordre fløy har kvaderimiterende trekninger i sokkeletasjen og et avrundet tårn på gavlveggen. Sørfløyen har et inntrukket leskur langs fasaden mot skoleplassen, med kraftige, runde søler og gode materialkvaliteter som skiferstein, teglvegger og teakdører. Mellombyggene skiller seg som nevnt ut med panelkledning, og har vinduer med falske sprosser. Sprosseinndelingen er lik de opprinnelige vinduene.

Hovedinngangen finner vi i på den midterste fløyen, på fasaden mot skoleplassen, markert med et overbygg. Overbygget har saltak og er oppført i tre og betong. Hovedinngangen leder inn en inngangshall med en flott hovedtrapp. Inngangshallen har to sett med teakdører og langs øverste del av veggflaten strekker det seg en malt frise. Hovedtrappen er bred med sikk-sakkprofil, midtstilt trappevange og enkelt metallrekkverk med håndløper i teak. Både inngangshall og hovedtrapp har skiferheller på gulv og trinn, samt kasetthimling i alle etasjer. Øvrige trapperom ligger i mellombygg samt avrundet trappetårn i nordre gavl. Disse har også skiferheller og metallrekkverk, men er smalere og enklere i utforming. Det avrundede trapperommet var avstengt ved befaring. Skolen har sidekorridorer. Skolen ble ominnredet i 1979, og alle vinduer ble skiftet i 1994. Tak og fasader ble rehabilitert i 2010, og et heistilbygg stod ferdig i 2013.

I 1981 ble skolen bygget på i sør. Nybygget bryter med den opprinnelige skolen da det har flatt tak og en annen materialpalett.

Detalj trapperom. Rundt vindu øverst i røsten.

Nord- og midtfløyens fasader sett fra veien i nord-vest. Avrundet trapperom på endefasaden.

Det er nærmest identiske trapperom mellom fløyene, kledd med panel.

Fasade sett fra veien i nord-vest. Vinduene er jevnt fordelt, forskjøvet i forhold til hverandre.

Nyere heistilbygg på vestfasaden. Deler av bygget dekker trapperommet, og virker skjemmende på den ellers godt bevarte fasaden.

Nybygg fra 1981.

Nybygg (1981) sett fra skoleplassen i nord.

Trapperom mellom tilbygg og opprinnelig fløy, kledd med panel.

Sørfløyen. Inntrukket leskur i første etasje.

Godt bevart leskur sørfløyen med skiferdekke og teglvegger.

Midtfløy og nordfløy(høgre) med trapperom i mellom.

Avtrapping mot det nordligste volumet.

Teakdører og kassetthimling i inngangshallen.

Malt frise i inngangshallen.

Detalj mellom sidekorridor og inngangshall.

Hovedtrappen har gode arkitektoniske- og autentiske materialkvaliteter.

Sidekorridor med dør til klasserom i nisjer.

^ Opprinnelig teakdør i leskur.

^ > Opprinnelige teakdører i inngangsparti.

Verneverdi

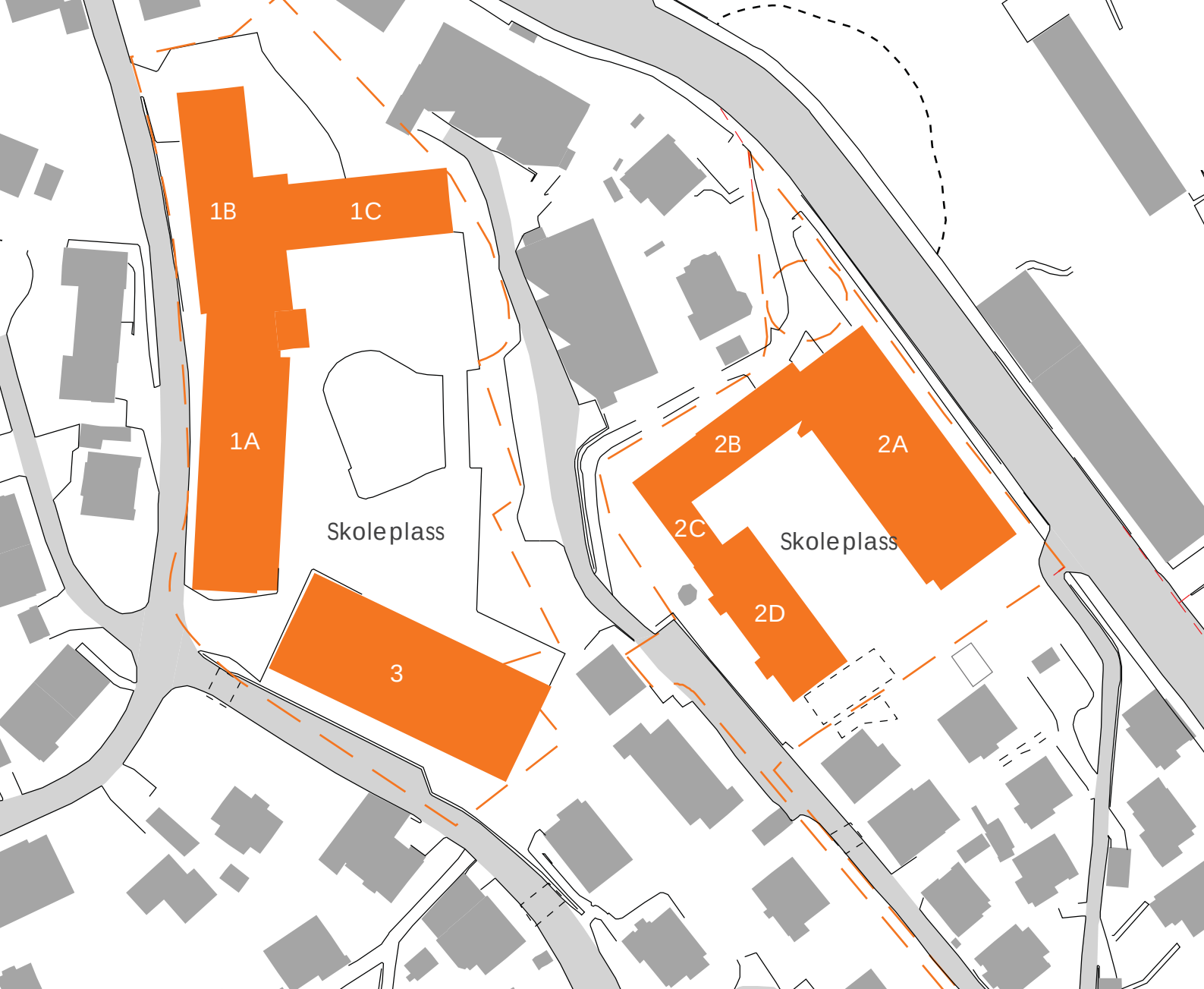
Det opprinnelige skolebyggets hovedform og fasader er svært godt bevart. Gode, opprinnelige materialkvaliteter er bevart både i interiør og eksteriør.

Ytre Arna skole har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et sjeldent forseggjort eksempel på skolebygg fra 1950-årene. Skolen er meget påkostet og godt bevart, med gode materialkvaliteter samt kunstnerisk utsmykning i interiøret.

Skolen har svært høy miljøverdi, identitetsverdi og historiefortellende verdi da oppføring, utforming og utsmykning av skolebygget har direkte sammenheng med industriutviklingen i Ytre Arna.

Hølen skole

Holen skole

Barne- og ungdomskole

Kart 1:1000

Adresse: Kringsjåveien 94 / Øvre Holen 4-6 (tidl. Håstein)

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1 A-C	Ungdomsskole (tidl. Håstein)	Hals & Frølich	1954	150/12
2 A-D	Barneskole	Fr. Theodor Olsen	1959	150/102
3	Gymnastikkbygg	Fr. Theodor Olsen	1966	150/12

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Begge anleggene har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som godt bevarte og karakteristiske eksempler på, to varianter av 1950-tallets skolebyggeri. Holen skoles navn, beliggenhet og bruksformål som skole har høy historiefortellende verdi, og symbolverdi knyttet til en nasjonalt viktig hendelse under andre verdenskrig. Holen skole har høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Fasader og hovedform på 1954-anlegget (1) og 1959-anlegget (2) har middels sårbarhet for endringer.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Holen er et tidligere lyststed nord for Damsgårdfjellet, i skrånende terreng mot Puddefjorden, sentralt på Laksevåg. Området ble bygget ut som følge av skipverftindustrien som utviklet seg på strandstedet sør for Puddefjorden fra midten av 1800-tallet. Holen er i dag relativt tettbygd og enhetlig med eneboliger og firemannsboliger oppført etter krigen.

Historikk

Befolkningsøkningen mellom bygrensen og Kringsjå økte sterkt de to første tiårene av 1900-tallet grunnet industriutviklingen, og presset på Damsgård skole økte. Holen skole ble grunnlagt i 1920 og ble den største i Laksevåg med 520 elever. Skolebygningen som da ble reist var den best utstyrte landsfolkeskole i hele bispedømmet. I 1916 hadde det blitt vedtatt å innføre byskoleordning for Laksevåg sogn, og Arkitekt Hassel tok hensyn til dette da han utformet Holen skole med 12 klasserom, og spesialrom for sløyd, tegning, husstell, naturfag og gymnastikk. Moderne bad og gymnastikkrom ble lagt til eget bygg.

Under andre verdenskrig, den 4. oktober 1944, skulle de allierte bombe verft og fabrikker på Laksevåg, samt ubåtbunkeren Bruno. Flere flybomber slo ned i skolebygningen fra 1920 og drepte 61 elever. Angrepet kostet mer enn 200 menneskeliv, og da har man ikke regnet med russiske krigsfanger og tyske soldater. Det er reist et minnesmerke over ofrene like ved skolen, og hendelsen står igjen som en av de verste sivile katastrofene i Norge under krigen.

Bygningshistorikk

Først i 1954, ti år senere, fikk man reist nye skolebygninger på Holen, og da på en noe høyereliggende tomt (Øvre Holen 4-6). Arkitektene var Hals & Frølich. Gymnasstikkbygningen kom til i 1966, tegnet av arkitekt Fredrik Theodor Olsen. I 1959 fikk realskolen eget bygg – og denne bygningen ble oppført på tomten etter den bombede skolen (Kringsjåveien 94), også etter tegninger av arkitekt Olsen.

Da obligatorisk ungdomsskole ble innført i 1970, byttet real- og folkeskolen bygg. Ungdomsskolen ble da en egen skole, og den ble liggende i 1954-delen og fikk navnet Håstein skole, mens barneskolen flyttet ned i 1959-delen og beholdt navnet Holen skole. Skolene ble gjenforent som en kombinert barne- og ungdomsskole med navnet Holen skole i 2009.

1954-anlegget, bygg 1A lengst bak og bygg 1B foran Klasseromsfløyene er oppført i mur med saltak og har en streng utforming med vinduer jevnt fordelt, uten ornamentering, typisk for skolearkitekturen på 1950-tallet.

1954-anlegget, bygg 1A.

1954-anlegget, bygg 1B og 1C.

1954-anlegget, bygg 1A.

Gymnastikkbygningen, bygg 3 (1966).

^ 1954-anlegget: Trapperom i bygg 1C med veggmaleri

^ > 1954-anlegget: Dette trapperommet binder sammen bygg 1A og 1B.

Bygningsbeskrivelse

1954-anlegget (1) består av tre langstrakte, rektangulære volumer i 2-4 etasjer (1A, 1B, 1C), satt sammen i en T-form med svak knekk. Bygg 1B i 4 etasjer er bygget i bratt terreng på underetasje, og når en kommer opp bakken i Øvre Holen fremstår skolen som en markant og til dels ruvende bygning. Byggene rammer inn skoleplassen som åpner seg mot øst med fri sikt ned mot skoleanlegget fra 1959 og med god utsikt over Damsgårdsundet, sentrum, Fløyen og Ulriken. Byggene er oppført i mur med betongdekker, har pusete fasader og fremstår med et enkelt, nøkternt formspråk. Byggene har lave saltak tekket med skifer. Vinduene er skiftet i klasserom og kontorer. Mot skoleplassen foran bygg 1A løper et uværsskur. Midt på skoleplassen ligger en naturlig haug hvor fjellet stikker opp.

Fløyene har sidekorridor, 1B i vest og 1C i øst. Trapperommet mellom bygningene binder sammen fløyene, da etasjene er forskjøvet i forhold til hverandre (halvetasjer) og planene er speilvendt.

Gymnastikkbygningen (3) er oppført 12 år senere i én etasje med basseng i underetasjen. Bygningen har pusete fasader og skjevrostet tak tekket med rød teglstein.

1958-anlegget (2) er bygget på tomten etter den bombede skolen. Anlegget består av en hovedbygning (2A) og tre paviljongbygg (2B, 2C, 2D) plassert i en U-form rundt en liten skoleplass. Hovedbygget har saltak og er oppført i mur i to etasjer over kjeller. Hovedbygningen er med på å danne gatekarakteren i Kringsjøveien. Denne bygningen er gitt de mest karakteristiske fasadene, der korridorer og vestibyle er fremhevet med utvidede vindusåpninger og utvendig rekkverk. Hovedfasaden mot veien er i mur med vinduer i rastergrid; vertikale betongsøyler og inntrukne, malte murfelt under vinduene. I gavlveggen mot nord-vest er et vindusfelt i teak bevart. Vinduer er ellers skiftet, og nye vindu som viderefører den originale inndelingen er satt inn. Minnesmerket ligger i forkant av bygget. I vest har anlegget énetasjes, panelt undervisningspaviljong (2D) med saltak.

1959-anlegget: Hovedfasaden mot Kringsjøveien, bygg 2A. Karakteristisk faade med vinduer i rastergrid og brystning i tegl, typisk for skolearkitekturen på 1960-tallet. 1960-talls rekkverk i metall med trekanter.

1959-anleggets fasade mot vest, bygg 2A og 2B. Autentiske vinduer, faste felt med karmen i tre. 1960-talls rekkverk.

1959-anlegget sett fra sør-vest. Hovedbygg og paviljonger rammer inn skoleplassen.

1959-anleggets hovedbygg 2A til venstre og paviljong 2D sett fra leskuret i paviljong 2C.

1959-anleggets hovedbygg (2A) til høyre og lavere paviljongbygg (2B) til venstre sett fra skoleplassen.

> Foaje og trapperom mellom 2A og 2B.

Verneverdi

Skoleanleggene er helhetlig og godt bevarte. Begge anleggene har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som gode bevarte og karakteristiske eksempler på 1950-tallets skolebyggeri. Anleggene har to forskjellige uttrykk; 1954-anlegget representerer den strenge varianten med massive bygningsvolum og rigide fasader og 1958-anlegget den humane varianten med paviljonger i menneskelig skala og oppløste rasterfasader.

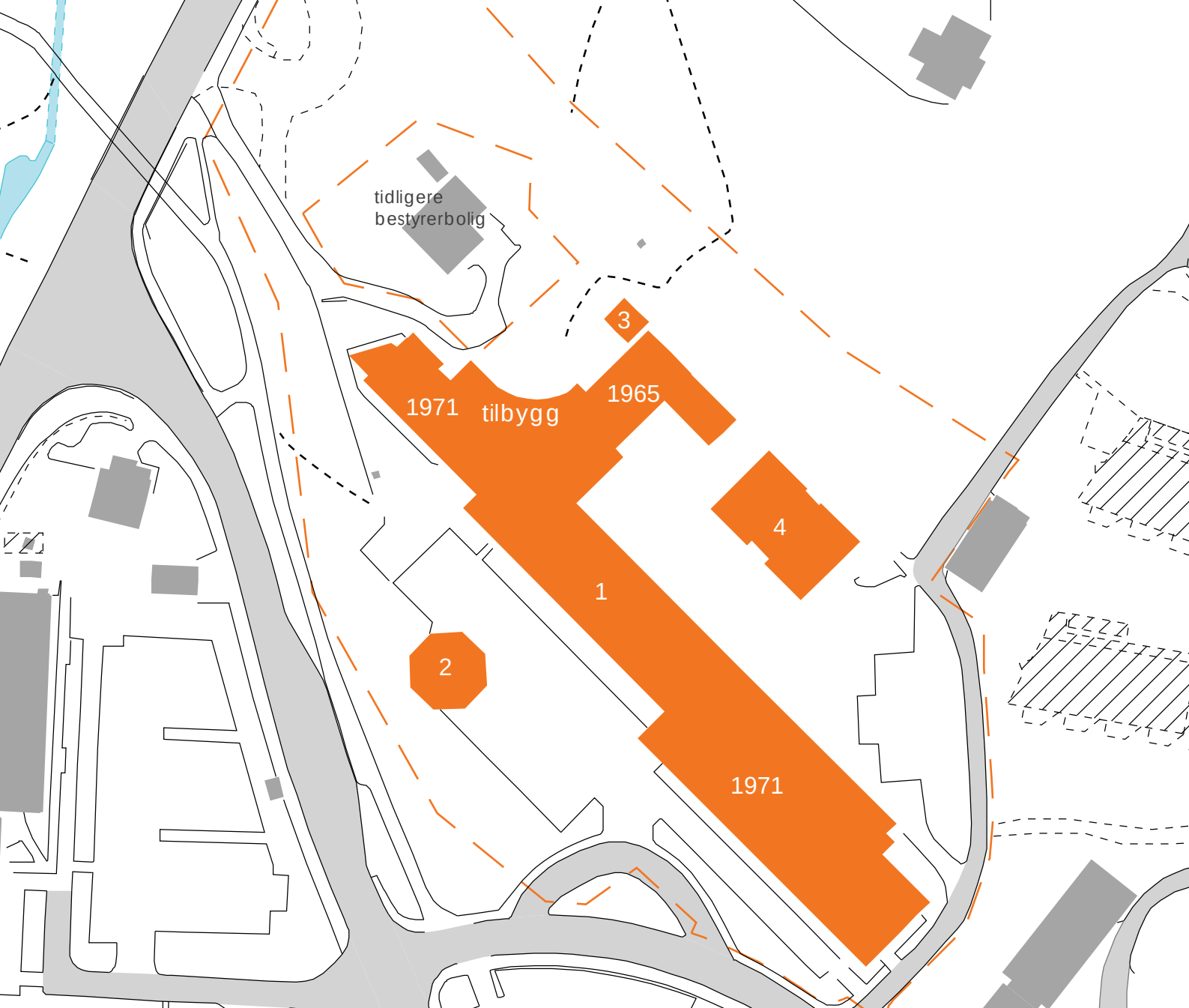
Anleggene har symbolverdi både i navn og plassering, og en helt spesiell historie knyttet til en av de største sivile katastrofene i Norge under den andre verdenskrig. Denne symbolverdien er av en karakter som gjør at dagens skolebygninger er viktig for historien om lokalmiljøet på Laksevåg, og bygningene har derfor identitetsskapende verdi.

Holen skole sett fra øst. 1954-anlegget har en monumental beliggenhet på toppen av høydedraget. 1959-anlegget ligger nedenfor, med hovedfasaden mot Kringsjøåveien.

Sælen skole

Sælen skole
Barneskole

Kart 1:2000

Adresse: Torgny Segerstedsvei 4

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Øystein Nestaas	1954	22/10
2	Leskur/Toalett		1976	22/10
3	Grisehus		1954	22/10
4	Tilskuddsbygg (SFO)		1994	22/10

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Anlegget er en typisk 1950-talls skole med langstrakte fløyer, terrengtilpassning og saltak, bygget ut i flere trinn. Anlegget fremstår i dag som lite helhetlig. Sælen skole har lokalhistorisk verdi og identitetsverdi som den første skolen i Fyllingsdalen, og 1955-delen verdi som konsekvens av den første tilflytningen til Fyllingsdalen i 1950-årene. Sælen skole har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Fasader mot sør-vest har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Fyllingsdalen, vest for Løvstakken, ble innlemmet i Bergen i 1955, avstått fra Fana herred. Sælen skole ligger like nord-vest for Ortuvannet, sentralt i Fyllingsdalen. Området ble bygget ut rundt 1970, med lave boligblokker. Kjøpesenteret Oasen stod ferdig i 1971, én kilometer nord for skolen.

Sælen var et gammelt gårdsbruk i Fana ved nordsiden av Sælenvannet i Fyllingsdalen. Gården ble antakelig ryddet omkring 400 e.kr. som det første gårdsbruket i dalen, og er som det eneste fortsatt i drift.

Sælen har en lengre skolehistorie, med omgangsskole fra 1749. Kretsen fikk sitt første skolebygg i 1889, på gratis tomt på Sælen gård. Dette ble erstattet med nytt skolebygg i 1926, med tilhørende bestyrerbolig. Skolebyggene eksisterer ikke lenger, mens bestyrerboligen er utskilt som privat bolig, like nord-vest for dagens skoleanlegg.

Bygningshistorikk

Nåværende skoleanlegg ble oppført i 1951-1971, tegnet av arkitekt Øystein Nestaas, kommunearkitekt i Fana 1948-1956. Den første fløyen samt deler av nordfløyen og et frittliggende grisehus stod ferdig i 1954. Byggingen kan ha stoppet opp på grunn av planer om overgang til Bergen kommune (Johansen 1993). Nordfløyen ble derfor ikke fullført før i 1965. Utbyggingen av området etter reguleringen i 1964 ville skape plassmangel på skolen, og i 1971 stod to nye klasseromsfløyer ferdig, vestfløyen og østfløyen. Ett leskur kom til i 1976, et frittstående tilskuddsbygg i 1995. Senere har det blitt reist et tilbygg mellom vestfløy og nordfløy i forbindelse med endring til oppveksttun.

Bygningsbeskrivelse

Sælen skole består av tre langstrakte fløyer koblet sammen i kortsiden og en liten fløy som danner en T-form. Anlegget er oppført i én etasje og sokkel i betong med saltak. En lavere del i sør er oppført i tegl.

Nordens lengste skole: De tre fløyene er satt sammen til en langstrakt hovedform.

Inngangsparti. 1954-fløyen til venstre, med lesbar konstruksjon.

Fasade mot skoleplassen i nord-øst.

Nordfløyen med gymnastikksalen fra skoleplassen i vest.

Gymnastikksalen og nyere tilbygg (buet) sett fra vest. Barnehage.

^ Sælens første skolehus, oppført i 1889. Ett klasserom for 40 elever. Foto: Bymuseet, BSKbi1219 ca. 1900.

> Sælens andre skolehus fra 1926 med lærerboligen til venstre. Foto: Bymuseet, BSKbi1200.

Fasader mot sør-vest har et horisontalt preg med tilnærmet vindusbånd. Synlige betongsøyler i 1954-fløyen, teglinitasjon i brystning, taket tekket med takpanner. Nordfløyen består av en lavere del kledd med tre, og en høyere del (gymnastikksal) i pusset betong og vindusfelt med liggende panel rundt (opprinnelig stående, uten lister). Vestfløyen (1971) har trekledt brystning (kan opprinnelig ha vært plater), mens østfløyen (1971) er i pusset betong og tegl, begge tekket med med takpapp. Galvveggene er tette i betong.

Sælen skole er en klasseromsskole med sidekorridor, spesialrom i kjeller. Gymnastikksal og helseavdeling ligger i en egen fløy i nord-øst. Interiøret i 1954-fløyen er mest påkostet, med flott trapperom med skifertrinn og metallrekkverk. Utenpå det originale rekkverket har det blitt satt opp et glassrekkverk i håndløper i blank metall. Autentiske, buede dører til klasserom.

Verneverdi

Anlegget er bygget ut i flere trinn mellom 1954 og 1971 etter en helhetlig plan, men har også noen nyere tilføyelser som ikke er tilpasset 1954-1971 anlegget. 1954-fløyen er mest påkostet, både i fasader og interiør, har tydelige stiltrekk og gode materialkvalitet. Øvrige deler har enklere materialkvaliteter og fasader. Fasadene er godt bevart med noen unntak.

Anlegget er en typisk 1950-talls skole med langstrakte fløyer, terrengtilpassning og saltak, bygget ut i flere trinn. Anlegget fremstår i dag som lite helhetlig. Sælen skole har lokalhistorisk verdi og identitetsverdi som den første skolen i Fyllingsdalen, og 1955-anlegget verdi som konsekvens av den første tilflytningen til Fyllingsdalen i 1950-årene. Sælen skole anses derfor for å ha middels verneverdi.

Grisehuset (1954).

Flott trapperom med gode materialkvaliteter i 1954-delen.

Leskur i trekonstruksjoner i 1954-delen.

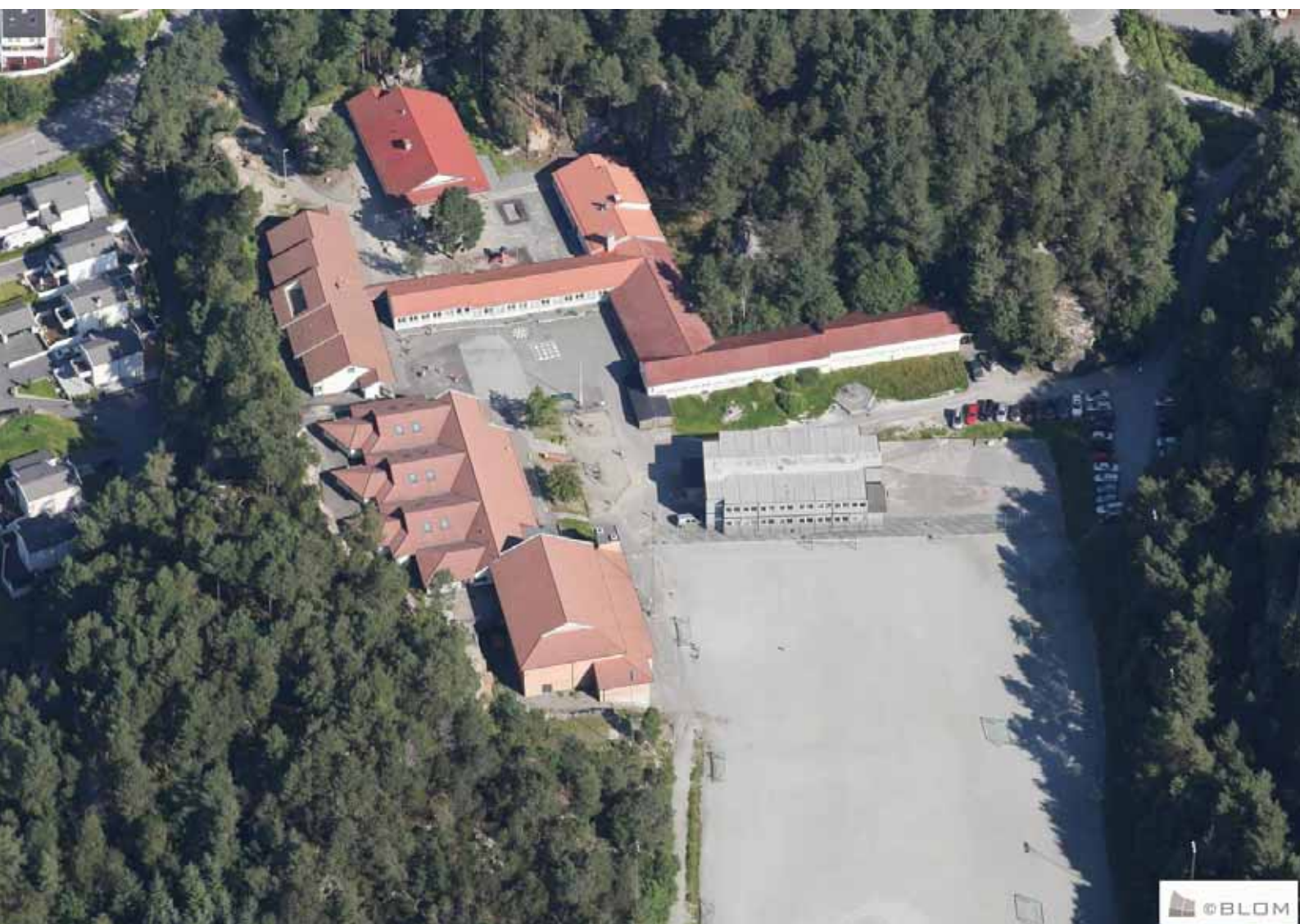
Buede dører i 1954-delen.

Opprinnelige trapper med skifer glattet ut med sement (U.U.).

Bestyrerbolig (1926?), privat eid.

Alvøen skole

Alvøen skole

Barneskole

Kart 1:2000

Adresse: Alvøens skolevei 61

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg - klasseromsfløyer og adm.	Johan Lindstrøm/ Jon & Claus Lindstrøm	1956	135/2
2	2a Gymnastikkbygg 1 - nå allrom og undervisning. 2b+2c klasseromsfløyer.	Jon & Claus Lindstrøm	1968	135/2
3	Nybygg - klasserom		1990	135/2
4	Paviljong - SFO/klasserom		1997	135/2
5	Undervisningsbygg: 5a Gymnastikksal, 5b undervisning.		2004	135/2
6	Paviljong 2 - brakker - klasserom		2007	135/2
-	Håkonshellaveien 21 - snekkerverksted			

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Alvøen skole fremstår som et lite enhetlig anlegg, med bygg fra 1950-2007. Hovedbygget (1956) har arkitekturhistorisk verdi som et godt bevart og karakteristisk skolebygg fra 1950-årene. Hovedbygget har middels verneverdi. Gymnastikkbygningen (1968) er svært ombygget, og har derfor liten verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader på hovedbygget (1956) har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

I 1862 ble den første skolen i Alvøen opprettet, en verksskole ved Alvøens Papirfabrik. Verksskolen fikk egen skolebygning i 1873 og var i privat drift til 1952. Det nåværende skoleanlegget ligger i et skogsområde lenger nord i Alvøen.

Bygningshistorikk

Hovedbygget ble oppført i 1956, tegnet av arkitekt Johan Lindstrøm (1893-1958). I 1968 ble to fløyer forlenget og et frittliggende gymnastikkbygg oppført etter tegninger av Jon og Claus Lindstrøm, som også har tegnet Nygårdslien (1971) og Sandgotna (1976) skoler. Gymnastikkbygget ble bygget om og ut til allrom og undervisning i 1984. Anlegget består av ytterligere frittliggende paviljonger og undervisningsbygg fra 1990, 1997, 2003 og 2007.

Bygningsbeskrivelse

Hovedbygget (1956) består av tre volumer satt sammen i rette vinkler. Tre tilbygg, to fra 1968 og ett senere, kobler seg på som likeverdige volumer og forlenger de opprinnelige

Deler av hovedbygningen (1956). Midtfløyen med tilbaketrukket leskur. Østre fløy til høyre med forlengelse (1968).

Vestre fløy (1956) til høyre med utvidelse fra 1968, tilpasset det opprinnelige anleggets form, uttrykk og materialitet.

Leskur med steingulv, eksponerte teglvegger og bed.

Gamle vinduer i det østre tilbygget (1968).

Oppført i stein, trolig den eldste bygningen i anlegget.

Gamle dører og vinduer i leskuret. Skiferplate i vinduet går igjen i samtlige vinduer i 1956 og 1968-delen.

klasseromsfløyene. Samtlige volumer er i én etasje, lave og langstrakte med saltak. Planen er organisert med klasserom langs en sidekorridor. Vestre fløy er bygget om til administrasjon.

Fasadene har et typisk stramt preg, pusset mur med vinduer jevnt fordelt, og saltak med oransje takstein. Midtfløyen har et tilbaketrukket leskur med gode materialkvaliteter som steingulv, teglvegger og bed i pusset mur mellom betongsøylene. Her er inngang til alle fløyene, med tre av fire dører bevart, samt gamle vinduer. Tilbyggene tilpasser seg og forlenger den opprinnelige bygningen, med samme forspråk og til dels samme material. De fleste vinduene er skiftet, muligens bevarte vinduer i østre tilbygg og under leskur. Gamle dører under leskur. Korridorene har buet himling i tre, som gir en god atmosfære.

Gymnastikkbyggingen (1968) er oppført i to etasjer og ligger fritt i terrenget. Bygningen har som andre gymnastikkbygninger fra 1960-tallet fasader med en kombinasjon av tre og pusset mur, vinduer i rastergrid med betongsøyler mellom og små vinduer i en trekledd, lavere garderobedel. Bygningen har saltak i stedet for flatt tak, for å tilpasse seg hovedbygget. Dette gjør at den får et annet uttrykk enn gymnastikkbygningene fra samme tiår. Tre av fire fasader er bygget inn med tilbygg. Gymsal og garderober er ombygget til allrom og heimkunnskap, noe som fungerer godt.

Verneverdi

Hovedbygget (1956) er godt bevart i antikvarisk forstand, både hovedform og fasader. Bygningen har arkitekturhistorisk verdi som et karakteristisk skolebygg fra 1950-årene. Alvøen skole fremstår som et lite enhetlig anlegg, med bygg fra 1950-, 1960-, 1990- og 2000-årene. Da det finnes flere eksempler på etterkrigstidens skoler i mer enhetlige anlegg, anses Alvøen skoles hovedbygg å ha middels verneverdi.

Gymnastikkbygningen (1968) fremstår som svært bygget om, med kun én fasade bevart, øvrige bygget inn. Opprinnelig hovedform er ikke lenger tydelig. Bygningen har derfor liten verneverdi.

Korridor. Buet himling i tre. Overgang mellom 1956-fløy og 1968-fløy, trapper erstattet med ramper.

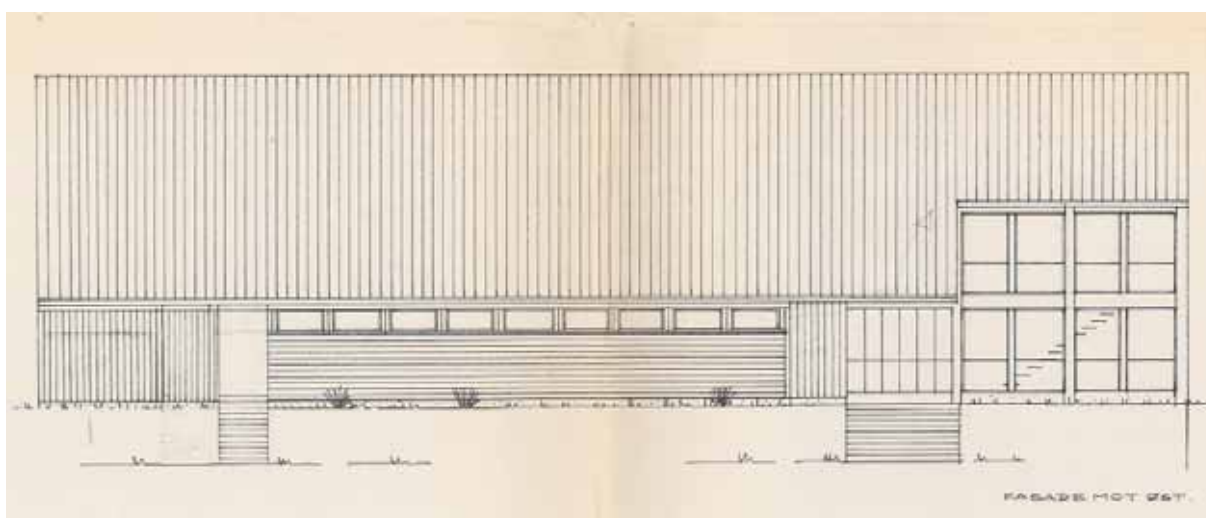
Gymnastikkbyggets fasader mot øst og nord er bevart, øvrige bygget inn med tilbygg. Oppført i tre og pusset mur.

Gymnastikksalen har sin hovedform og materialer bevart.

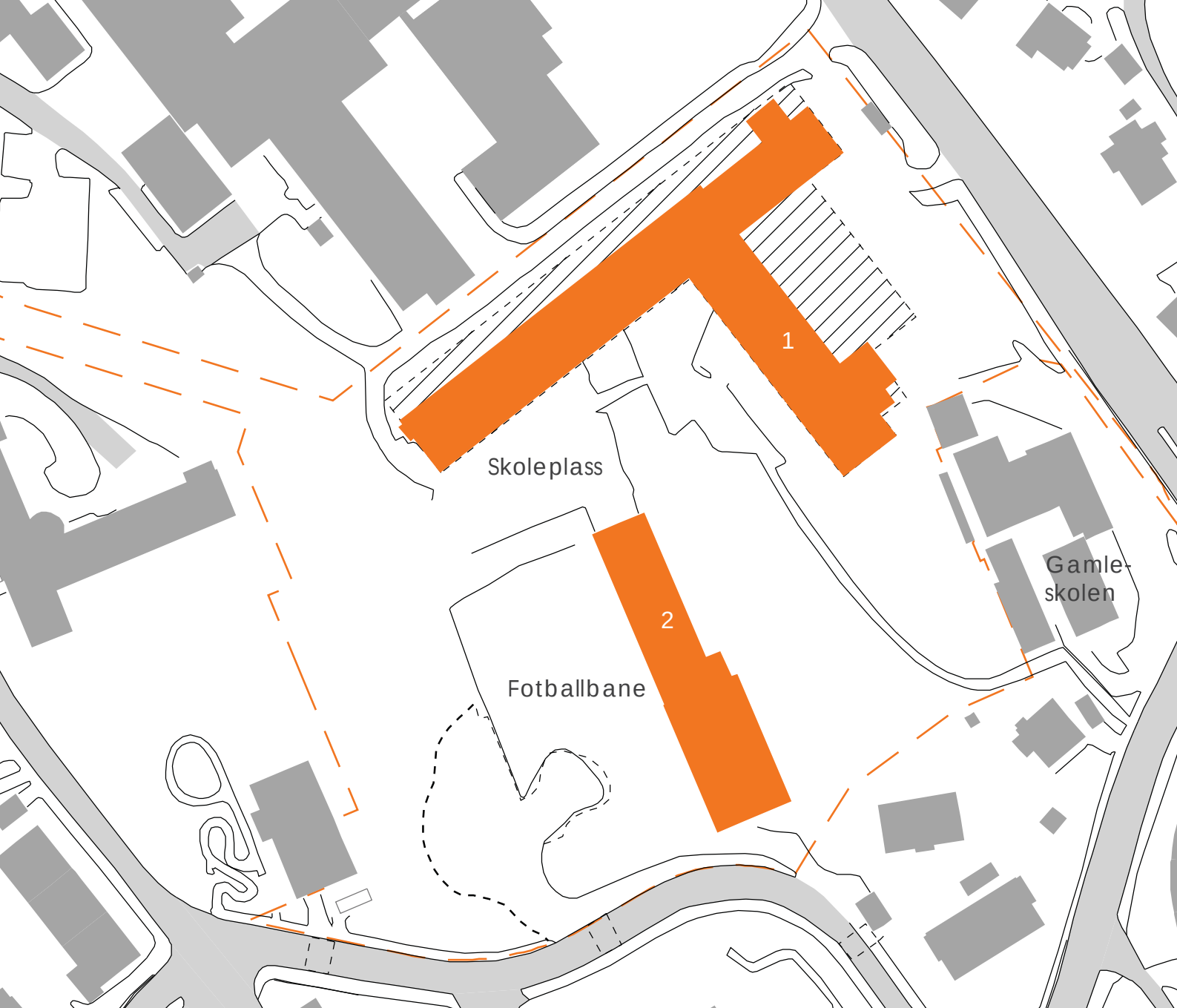
Åpent og lyst trapperom. Musikkrom i 2. etasje.

Fasade mot øst, gymnastikkbygget. Opprinnelig garderobe i lavere del med små vinduer øverst på veggen.

Hellen skole

Hellen skole

Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Helleveien 118

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Eystein Michalsen	1955	168/195
2	Gymnastikkbygg	Byarkitektkontoret	1964	168/195

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Hellen skole hadde opprinnelig en karakteristisk og velutformet skolebygning fra 1950-tallet med høye arkitektoniske kvaliteter og en veltilpasset gymnastikkbygning fra 1960-tallet. Store endringer på de mest synlige fasadene på hovedbygning , mot nord-vest og nord-øst, samt riving av gymnastikkbygningen, reduserer imidlertid den antikvariske verdien. Hellen skole har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Opprinnelige fasader har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Hellen skole ligger i Ytre Sandviken, på en flate mellom Biskopshavn og Eidsvågsfjellet.

Bygningshistorikk

Det første skolebygget, den gang Ytre Sandviken skole, ble bygget ca. 1890 og står like sør-vest for dagens skoleanlegg. Dette er ikke i bruk som skole i dag.

Dagens skolebygg ble oppført i 1955, tegnet av Eystein Michalsen, byarkitekt i Bergen 1947-61. Han har også tegnet Landås (1955), Ulriken (1957) og Slettebakken (1952-1971) skoler samt Bergen katedralskole. Hellen skole har mange likhetstrekk med disse. Gymnastikkbygget ble oppført i 1964 etter tegninger fra byarkitektkontoret. I 2013 utføres det en omfattende ombygging og påbygging av skolen, som var igangsatt på befaringsdato.

Bygningsbeskrivelse

Hovedbygningen (1955) består av tre volumer i to til tre etasjer som danner en T-form: To langstrakte fløyer utgjør en L mens en lavere, kortere fløy kobler seg på i nord. Bygningen ligger godt i terrenget og tar opp nivåforskjellene. Utvidelsen (2013) bygger inn langfasadene mot nord-vest og nord-øst, vist med skravur på kart, og ruver over og skjuler mye av det opprinnelige skolebygget.

Hovedbygningen er oppført i hvitpusset mur med synlig teglstruktur med saltak tekket med oransje takstein. Vinduene er høye og er jevnt fordelt i fasadene, flesteparten er skiftet. Fasadene mot skoleplassen har inntrukkede leskur med kraftige betongsøyler og vegger i upusset tegl. Nye deler får grå teglfasade mot nord-vest og nord øst, og leskurene bygges noe inn med trekledde vegger. Tilbyggene mot nord-øst og nord-vest ruver over fasadene fra 1955. Dette forstyrrer opplevelsen av opprinnelige skoleanlegget fra hovedveien.

Under oppussingen får samtlige rom nye overflater og nye dører. Trapperom som er pusset opp har bevart gulv og rekkverk. Den opprinnelige sidekorridoren blir til midtkorridor med rom av

Skolegården har fra begynnelsen hatt to nivåer. Fløyene bindes sammen med en vesibyle med vertikalt glassfelt i fasaden.

Vestfløyens fasade mot skolegården i sør. Vinduene er jevnt fordelt. Tilbaketrunket leskur med teglvegger.

Vestfløyens nordre fasade vil bli bygget inn med tilbygg.

Deler av den nordre fløyens fasader bevares, med store tilbygg på begge sider.

Karnapp med vinduer, fliser i brystning. Usikkert om dette blir bevart.

Gymnastikkbygningen (1964) ble oppført ti år etter hovedbygningen. Tidstypisk rasterfasade i musikkdelen til høyre, ellers føyer bygningen seg i forhold til hovedbygningens formstråk.

varierende størrelse på sidene. Vestibylen, som ikke var pusset opp på befæringsdato, binder fløyene og etasjene sammen. Dette er et flott rom med skifer på gulv og pussete vegger. Dører, vertikalt vindusparti og en karnapp er autentisk i teak. Karnappen stikker ut i fasaden mot nord, og har flisemalerier i keramikk i brystningene. Trappen er en viktig del av rommet, med rett løp og enkle, typisk 50-tallsrekkverk som buer seg mellom trappen og dekket. Karakteristiske lamper.

Gymnastikkbygningen (1964) ligger fritt på tomten. Bygningen består av to volumer, en med gymnastikksal og en med musikkrom, nå brukt som henholdsvis klasserom og SFO. Det er gjort noen enklere ombygginger i interiør til dagens bruk. Bygningen er oppført i pusset mur og søyler, med vinusbånd og brystning i trekledt bindingsverk.

Verdivudering

Hellen skole var opprinnelig en karakteristisk skolebygning fra 1950-tallet med langstrakte fløyer med saltak satt sammen i rette vinkler og stramme fasader. Et nøkternt skolebygg med arkitektoniske kvaliteter, typisk for Michalsens skolebygg.

Gymnastikkbygningen er tilpasset hovedbyggets formspråk og har karakteristiske fasader for 1960-årene med vinduer i rastergrid.

Gymnastikkbygningens nordre fasade med tilbaketrukket leskur, tidstypiske teakdører og steinvegger.

Store endringer på de mest synlige fasadene på hovedbygningen, mot nord-vest og nord-øst, samt riving av gymnastikkbygningen, reduserer den antikvariske verdien. Det er positivt at fasader mot skoleplassen og materialer i trapperom blir bevart i en pågående rehabiliteringen. Hellen skole har middels verneverdi.

Tidstypiske teakdører i foajen. Usikkert om disse vil bli bevart etter ombygging.

Oppusset trapp; gulv bevart. Rekkverk tilsvarende opprinnelig, men med ekstra håndløper og stag.

Tidstypisk rekkverk i foajen.

Trolig originale lamper i foajen.

Hovedtrappen venter på vedlikehold.

Kronstad skole

Kronstad skole
Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Edvard Griegs vei 29

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Nordfløy	Michalsen/Schanke	1956/1966	162/470
2	Østfløy	Arne Schanke	1966	162/470
3	Sørfløy	Arne Schanke	1966	162/470

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Kronstad skole har arkitekturhistorisk verdi som et helhetlig og godt bevart, karakteristisk skolebygg for siste halvdel av 1950-tallet og første halvdel av 1960-tallet. Utvidelsen fra 1966 utgjør hoveddelen av anlegget, og viderefører prinsipper og materialitet i 1956-delen, med tidstypiske trekk som fløyer, saltak og sidekorridor og vinduer jevnt fordelt i nøkterne pussede murfasader uten detaljering. Anlegget har høy miljøverdi som integrert del av et verneverdig boligmiljø fra 1920-årene, godt tilpasset omkringliggende bebyggelse og terreng. Kronstad skole har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har stor stårbarhet for endringer. Dette gjelder spesielt saltaksform, ytre fasader mot vei og forhager.
Formelt vern	Eiendommen er innenfor hensynssone bevaring kulturmiljø, arkitektur villa/bolig/hage Danmarks plass, i KPA.

Beskrivelse kulturmiljø

Kronstad skole ligger på Krohnsminde, et boligområde sør for Store Lungegårdsvann. Kommunen kjøpte eiendommen i 1916 for oppføring av arbeiderboliger. Området består av rekkehus og frittliggende boliger med hager fra 1920-1930-årene, planlagt etter hagebyidealet som var rådende i byplanlegging på denne tiden. Hunstad skole, spesialskole, (tegn. 1971, ark. Per Lingaas, 162/174) ligger like nord for Kronstad skole.

Tidspunktet for utvidelsen av skoleanlegget på Kronstad kan ha sammenheng med brannen på Solheim skole i 1963. Skadene ble utbedret, driften fortsatte til skolen ble nedlagt i 1969. Elevene ble overført til Kronstad, Fridalen og Ny-Krohnborg skoler.

Bygningshistorikk

I 1956 ble det oppført et skolebygg vest på tomten tegnet av byarkitekt Eystein Michalsen. I 1964-65 ble anlegget utvidet, etter tegninger av byarkitekt Arne Schanke, som også har tegnet Gimle skole (1966).

Allerede i 1970-årene sank elevtallet, og både på 1980- og 1990-tallet var skolen truet av nedleggelse. I dag har skolen plassmangel.

Bygningsbeskrivelse

Anlegget består av flere volumer som danner en vid, rettvinklet U-form i én til tre etasjer rundt en sør-vestvendt skoleplass. Anlegget er svært godt tilpasset terreng og eksisterende bygg; volumene trapper ned mot Danmarks plass i nord-vest, tar opp fall med sokkeletasjer og tilpasser seg omkringliggende bebyggelse i høyder og formspråk, samtidig som den har mer kvartalstruktur. Skoleplassen er delt i to nivåer, forbundet med en bred trapp.

Anlegget er godt tilpasset omgivelsene: Rekkehus (1935) til venstre og skolen til høyre.

Klasseromsfløyens fasade mot nord-øst og sør-øst (1956).

Klasseromsfløyen (1956) sett fra sør.

Leskurets bakside mot Jonas Lies vei i nord (1956/1966).

Leskuret (1956) sett fra skoleplassen i sør, andre etasje bygget på i 1966.

Kronstad skole, foto: Jan H. Reimers
1967, arkivet etter Kronstad skole.

Første byggetrinn (1956) bestod av én klasseromsfløy helt nord på tomten (nordfløyen), med leskur plassert vinkelrett på, i én etasje. I andre byggetrinn (1966) ble det bygget på én etasje for administrasjon. Samtidig ble det oppført ny klasseromsfløy (østfløyen) i vest i to etasjer og sokkel og en fløy i sør i én etasje og sokkel med vaktmesterbolig (nå SFO) og gymnastikksal (sørfløyen).

Nordfløyen og sørfløyen er oppført i tegl med fundament i betong. Vestfløyen er oppført i betong, med både bærende vegger og søyler. Sperretak med røde takpanner.

Nordfløyen består av et strengt volum med vinduer plassert jevnt, myket opp av teglstruktur og to mindre volumer på sidene, hvorav leskuret danner en vinkel. Vestfløyen er størst og skjærer skoleplassen for trafikken på Jonas Lies vei. Langfasadene har et stramt uttrykk med tidstypisk rastergrid, et kjennetegn for Bergensskolene på 1960-tallet. Sørfløyen løser seg noe opp mot eneboligbebyggelsen, med forskyving av volumer og skjevrøstet saltak. Den gjentar nordfløyens myke teglstruktur i fasadene og har mer vindusvariasjon, i samsvar med funksjonene. Samtlige vinduer er skiftet.

Kronstad skole er en typisk klasseromsskole kombinert med spesialrom, med sidekorridor. Spesialrommene ligger i østfløyens første etasje, og her er sløydssalen gjennomgående med tosidig lys. Anlegget har desentraliserte innganger. Innganger for elever og lærere fra skoleplassen gir trygghetsfølelse, inngang til vaktmesterbolig og gymsal fra Hunstadsvingen. Gymnastikksalen kan slik benyttes på kveldstid.

Det er mye materialautentisitet både i eksteriør og interiør; slitesterke materialer som linoleum, mur, skifer og tegl. Trapperommene er tidstypisk, med metallrekkverk og tegl. Med unntak av dør i gymsalen er alle innvendige dobbeldører i teak og glass skiftet. Plassbygde hyller og skap i klasserom og knaggrekker i korridorene er bevart.

Klasseromsfløyens (1966) fasade mot Jonas Lies vei i nord-øst.

Kl.fløyens fasade mot nord-øst og sør-øst.

Sørfløyen sett fra skoleplassen. Vaktmesterbolig, nå SFO, og leskur med inngang til kl.fløy og garderober.

Sørfløyen fra skoleplassen. Gymnastikksalen.

Sørfløyen sett fra sør.

^ Vestfløyen har tidstypisk skoleklokke og rasterfasader med synlige søyler.

Verneverdi

Anlegget fremstår som svært helhetlig og godt bevart, både i hovedform, fasader og interiør. Kronstad skole har arkitekturhistorisk verdi som et helhetlig og godt bevart, karakteristisk skolebygg fra siste halvdel av 1950-tallet og første halvdel av 1960-tallet. Utvidelsen fra 1966 utgjør hoveddelen av anlegget, og viderefører prinsipper og materialitet i 1956-delen, med tidstypiske trekk som fløyer, saltak og sidekorridor og vinduer jevnt fordelt i nøkterne pussede murfasader uten detaljer. Anlegget har flere fellestrekk med Slettebakken (1952-1969) og Hellen (1955), tegnet av byarkitekt Eystein Michalsen. 1966-delen tar inn rastergridfasaden, som vi finner igjen på Landås (1955), Hop (1958), Varden (1964), Gimle (1966) og Damsgård (1966) skoler. Kronstad skole har svært høy verneverdi.

Skoleanlegget er godt tilpasset terreng og omgivelser, og har høy miljøverdi som integrert del av et verneverdig boligmiljø fra 1920-1930-årene. At skolen ligger i et verneverdig område styrker skolens verneverdi.

Inngang til vaktmesterbolig, nå SFO, fra Hunstadsvingen i øst.

Korridor i kl.fløy (1956).

Autentiske enkeltdører i hele anlegget.

Korridor 2. etasje, kl.fløy (1966).
Sløydslsal i midten, grønn dør.

Korridor 3. etasje, kl.fløy (1966).

Et av to trapperom, kl.fløy (1966).

Autentiske dobbeldører i
gymnastikksalen (1966).

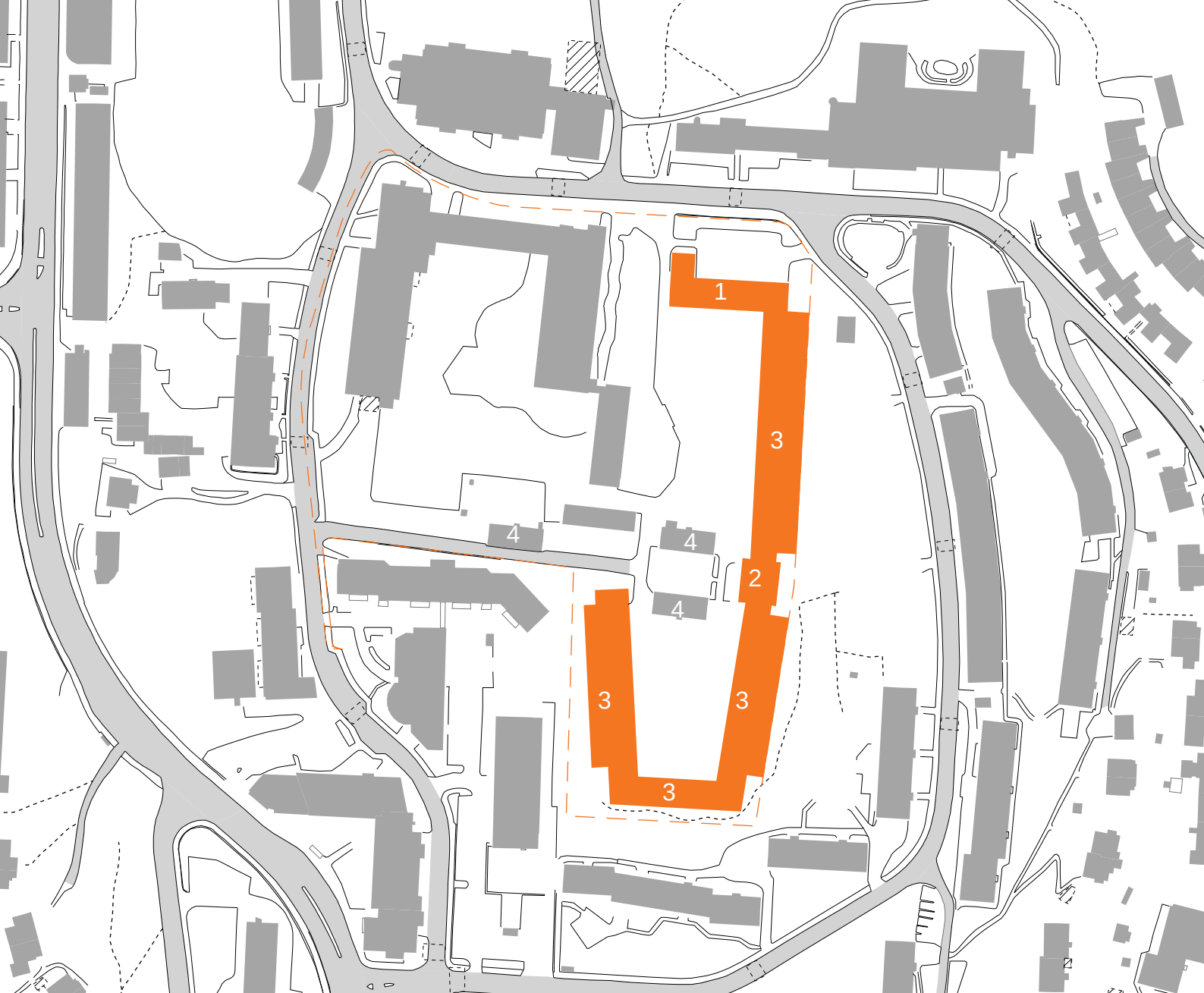
Slipt terrasso i gymnastikkbygget
(1966).

Teglfliser, slipt terrasso og buet
trapp i gymnastikkbygget (1966).

Landås skole

Landås skole

Barneskole

Kart 1:2000

Adresse: Landåsveien 33

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Høybygget	Eystein Michalsen	1955	161/763
2	Kontorbygget -revet	Eystein Michalsen	1955	161/763
3	Fløyer -revet	Eystein Michalsen/byarkitektkontoret	1955/1962	161/763
4	Paviljonger - revet	Myklebust og Simonnæs	1961	161/763

2

3

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Landås skole har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt og karakteristisk eksempel på skolearkitektur fra 1950-årene. Riving av paviljonsbygningene har redusert verneverdien av det helhetlige anlegget. Den gjenværende høyblokken har høy miljøverdi som del av den enhetlige bebyggelsen i Landås bydel. Landås skole har høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har stor sårbarhet for endring.
Regulering	Skolen ligger i hensynssone "bevaring kulturmiljø" (H570) Arkitektur - Landås i KPA. Bestemmelsene i KPA sier at "Bygningsmiljø med arkitektur, infrastruktur og åpne arealer har stor verdi. Nye tiltak skal vurderes opp mot eksisterende forhold". I bestemmelser for KDP Landås vises det til rapporten "Verneverdige bygninger og bygningsmiljøer" med retningslinjer for all byggesaksbehandling i bydelen, der bygningen er definert med høy verneverdi.

Beskrivelse kulturmiljø

Landås skole ligger sentralt i Landås bydel i den østlige delen av Bergensdalen. Bydelen ble bygget ut i årene 1950-1970 som følge av boligmangel i etterkrigstiden. Landås er i dag bevart som en helhetlig drabantby etter funksjonalistiske idealer, og er et eksempel på sosial bolibygging i etterkrigstiden. Landås skole, Ulriken skole, servicesenter og idrettshall ligger i dalbunnen med boligblokker rundt og småhusbebyggelse i dalsiden. De to skolene utgjør et helhetlig anlegg, da de ligger like ved siden av hverandre, er bygget ut i samme tidsrom og er tegnet av samme arkitekt.

Bygningshistorikk

Landås skole ble oppført i tre byggetrinn mellom 1955 og 1962. Første byggetrinn ble tegnet av Eystein Michaelsen, byarkitekt i Bergen fra 1947 til 1961. Andre byggetrinn bestod av tre frittliggende paviljonger, tegnet av arkitektene Myklebust og Simonnæs i 1961. Tredje byggetrinn ble tegnet av Byarkitektkontoret i Bergen i 1962.

Ny skole er under planlegging på Landås. Det medfører at størsteparten av anlegget fra 1950- og 1960-årene rives. Høyblokken blir skilt ut fra tomten og skal ikke lenger være i bruk som skole.

Bygningsbeskrivelse

Landås skole bestod opprinnelig av seks sammenkjedete volumer og tre frittliggende volumer. De sammenkjedete volumene er plassert rundt et rektangulært gårdsrom. Hoveddelen av volumene er langstrakte i én etasje, oppbrutt og avsluttet med to høyere volum. Gårdsrommet avgrenses mot vest dels av fløyene på Ulriken skole. To av de frittliggende volumene ligger parallelt midt i gårdsrommet, og deler skoleplassen i to, mens det siste ligger like vest for Landås skole, sør for Ulriken skole.

De sammenkjedete volumene er oppført i betong og tegl i én til tre etasjer. Den sørlige delen har sokkeletasje som tar opp terrengfallet. Høybygget, i nord, er i tre etasjer med saltak og har

Høyblokkens fasade mot sør.

Høyblokkens fasader mot nord og vest.

Høyblokkens fasader mot nord og øst.

Opprinnelig bodtilbygg på nordfasaden.

Karakteristisk rasterfasade mot sør.

^ Åttekantet vindu

^ > Keramikkdekor på fasaden mot nord.

en rektangulær grunnform. Fasadene er hvitpusset, taket er tekket med oransje teglstein. Fasaden mot sør er relativt åpen med vinduer i rastergrid, øvrige fasader har en mer lukket karakter med sekskantede vinduer. Bygningen har sidekorridor med klasserom og spesialrom vendt mot sør. Kontorbygget er i to etasjer og har en tilnærmet kvadratisk grunnform. Bygningen ligner høybygget med saltaksform, samme materialitet og fasadeuttrykk. Bygningen ligger mellom de to fløyene i vest. Fløyene er i én etasje. Disse består av to deler; klasserom på rekke og langsgående leskur, uten innvendig korridor. Klasserommene har pulttak og tosidig lys, leskurene flate tak. Under leskurene finnes også toaletter.

Paviljongene, som ligger fritt, er oppført i bindingsverk i én etasje. Hver paviljong har to klasserom, tilgjengelig via midtstilt inngangsparti og gang.

Landås skole har mange likhetstrekk med paviljongskolene. Paviljongskoler ble en trend spesielt i Oslo i 1950-årene, men ble ikke i like stor grad utforsket i Bergen. Hoveddelen av bygningsmassen på Landås skole er som paviljongskolene fordelt i flere énetasjes bygningsvolumer som er bygget ut i flere byggetrinn, men de fleste av disse oppført i betong og mur og ikke i tre. Landås skole er et av de tydeligste eksemplene på paviljongskoler i Bergen kommune.

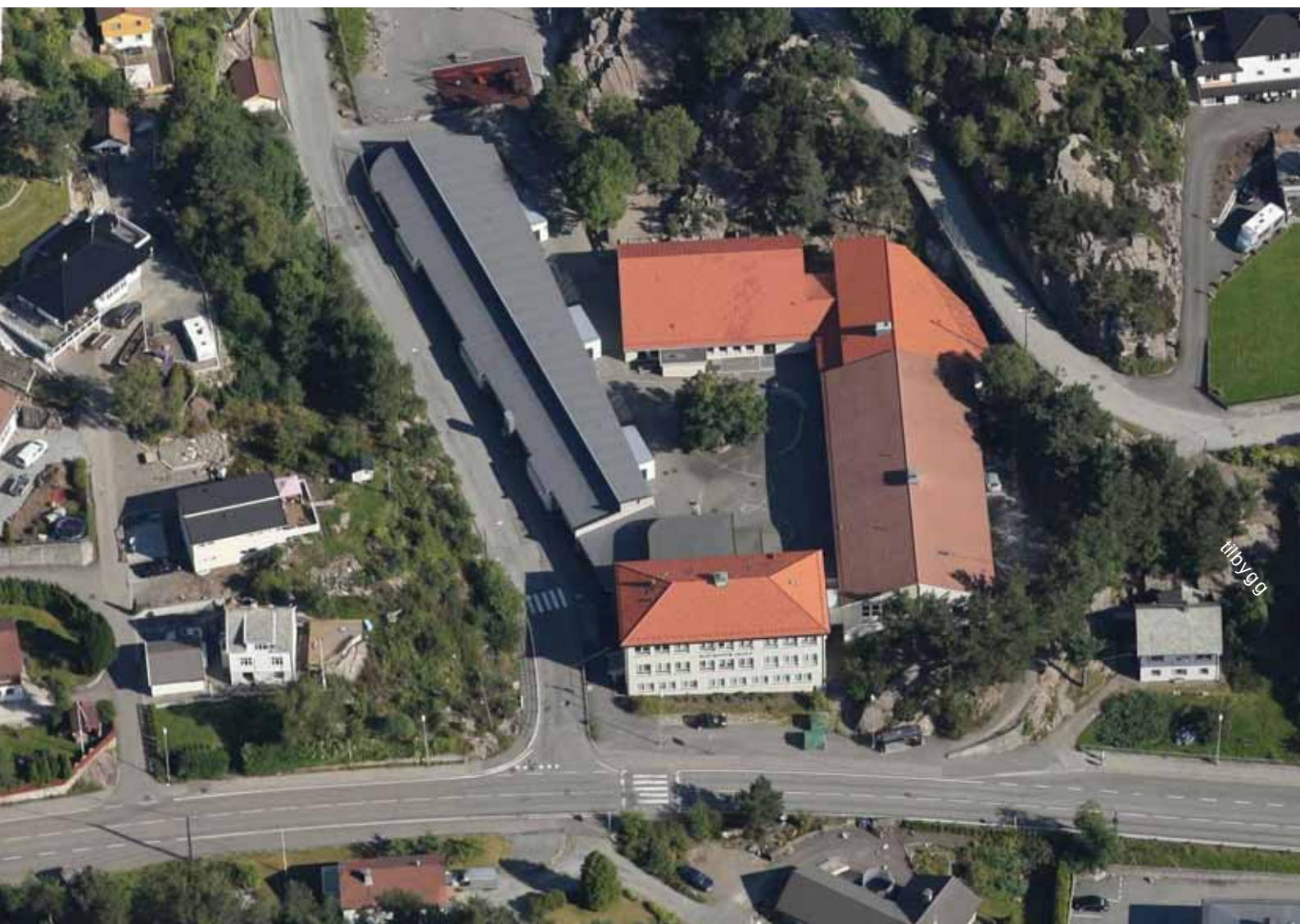
Verneverdi

Landås skole har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt og karakteristisk eksempel på skolearkitektur fra 1950-årene. Riving av paviljonsbygningene har redusert verneverdien i det helhetlige anlegget. Høyblokken har høy miljøverdi som del av den enhetlige bebyggelsen i Landås bydel. Landås skole har høy verneverdi.

Høyblokken harhar åttekandede vinduer og keramikkdekor bevart i fasaden mot nord.

Mathopen skole

Mathopen skole

Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Kongsmyrveien 7

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Sverre Sjursen og Søren Nordstrand	1956	127/109
	Idrettshall		1994	127/241

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	1957/1963-anlegget har arkitekturhistorisk verdi som et representativt skoleanlegg fra 1950 og 1960-årene, bygget ut i to trinn. Anlegget har miljøverdi som del av utbyggingen i området. Nyere tilbygg og utskiftning av vinduer svekker de tidstypiske trekkene i henholdsvis hovedform og fasadeuttrykk. Mathopen skole har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Opprinnelige fasader (1957/1963) har middels sårbarhet for endringer.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Mathopen er et gammelt gårdsbruk i Laksevåg. Mathopen skole ligger på en halvøy nord for Grimstadfjorden. Området ble bygget ut på 1950- og 1960-tallet.

Bygningshistorikk

Vassenden skolekrets (Mathopen etter 1948) fikk i 1880 skolehus ved Vassenden, Alvøyvatnet. Dagens tomt ble utpekt allerede før krigen grunnet nye krav til skolebygg, men utbyggingen lot vente på seg. I 1949 ble det estimert at skolen på Vassenden snart ville bli for liten, på grunn av økt tilflytning til området. Ny skole ble planlagt og oppført med større areal som følge av utbygging av hovedbase for Sjøforsvaret (oppført 1954-1962).

Nytt skolehus ble oppført på nåværende tomt, i 1957 etter tegninger av arkitektene Sverre Sjursen og Søren Nordstrand. Anlegget ble utvidet i 1963 med klasseromsfløy og gymnastikkbygg (ark. Fr. Theodor Olsen) og i 2004 med mellombygg og ny fløy (ark. Geir Bakke, Alvsaker-Lunde AS).

Bygningsbeskrivelse

1957- og 1963-delen dannet et relativt helhetlig anlegg, med tidstypiske trekk fra henholdsvis 1950- og 1960-tallet. Bygningene er i én til to etasjer og ligger fritt, vinkelrett i forhold til hverandre. 1963-byggene underordnet skolebygget fra 1957.

Skolebygget (1957) er oppført i pusset betong i to etasjer med høy kjeller og valmet tak. Taket er tekket med takpanner, opprinnelig med skifer. Vinduene er rytmisk fordelt i fasaden mot sør, tre i hvert klasserom. Endeveggene er relativt tette, østveggen med fremtrukket, vertikalt parti med vinduer. Alle vinduer er skiftet ut, det fremtrukke partiet hadde ett stort glassfelt og øvrige vinduer hadde en todeling istedenfor dagens tredeling.

Skolebygget hadde opprinnelig midtkorridor med klasserom mot sør og kontor mot nord, spesialrom i kjelleren. Planløsningen er endret, mest i andre etasje (nå administrasjonsdel). Her er deler av korridoren bygget inn til nye funksjoner, ett klasserom er delt til kontorer. Et tilbygg (2004) med klasserom og arbeidsrom i to etasjer har kommet til på nordfasaden, med buet hjørne og flatt tak. Et tilbygg i én etasje med flatt tak forbinder skolebygget og

Hovedbygget (1956) er relativt godt bevart. Nye vinduer med ny vindusinndeling.

Fasade mot vest. Vindusinndeling i fremtrukket parti endret.

Flere tilbygg på nordsiden dekker mesteparten av fasaden.

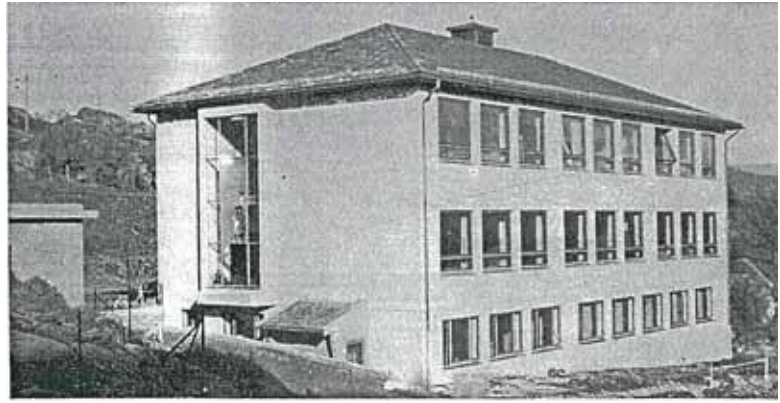
Bevart overbygg til biingang med autentisk skifertak.

Et av to flotte trapperom i hovedbygget (1956). Trinn i slipt terrasso, pussede vegger med struktur og buede rekkverk.

Bilde over: Hovedbygg med klasseromsfløy og gymnastikksal, 1965.

klasseromsfløyen (1963). Trapperommene er godt bevart, med trinn i slipt terrasso, vegger i puss med struktur og metallrekkverk med håndløper i tre.

Klasseromsfløyen (1963) er i én etasje med saltak. Langfasadene mot øst og vest har eksponerte søyler og fundament i betong som danner et rastergrid, med krysspostvinduer og brystningsfelt i liggende panel. Vinduene er skiftet, inndelt i fire kvadrat med tykke profiler, istedenfor seks felt med smalt midtparti og smekre profiler. Brystningen var opprinnelig platet. Endeveggen mot sør er relativt tett, i pusset betong med tre vertikale partier med panel og vinduer. Fasade mot nord bygget inn. Den opprinnelige planløsning med midtkorridor er bevart. Var opprinnelig koblet sammen med hovedbygget gjennom hovedbyggets trapperom.

Gymnastikkbygget (1963) er i én dobbelhøy etasje med skjevrøstet saltak. Pussede betongvegger. Langfasaden mot nord har sentralt plasserte vinduer i raster. Brystningsfelt i pusset mur. Fasaden i sør er bygget inn med lavere tilbygg (1994). Tett endevegg mot vest. Fasade mot øst bygget inn. Gymnastikksalen er brukt til samlingsrom etter at idrettsbygget (1994) ble oppført.

2004-delen bygger sammen hjørnet i nord-øst mellom klasseromsfløy og gymnastikkbygg, i tillegg til en ny fløy ut fra skolebygget på tomtens vestsida. Mellombygget tar opp 1963-delens form, med saltak. Den nye fløyen har organisk hovedform og brutt pulttak som bryter med det opprinnelige uttrykket. **Skoleplassen** er utformet av kunstnerne Åse Ljones og Ida C. Helland-Hansen, 2005. **Idrettshallen** (1994) ligger fritt på tomten ovenfor i nord.

Verneverdi

Nyere tilbygninger og utvidelser dekker flere av 1956/1963-fasadene og forstyrrer den opprinnelige hovedformen. Øvrige fasader er relativt godt bevart, da konstruksjonen er fremdeles synlig. Noe uheldig vindusutskiftning med tanke på ruteinndeling og profiltykkelser. Anlegget er lite helhetlig.

1956/1963-anlegget har miljøverdi som del av utbyggingen av området rundt 1960, og er representativ for skolearkitekturen fra denne tiden. Anlegget har miljøverdi som del av utbyggingen i området. Nyere tilbygg og utskiftning av vinduer svekker de tidstypiske trekkene i henholdsvis hovedform og fasadeuttrykk. Anlegget har derfor kun middels verneverdi.

Klasseromsfløyen (1963) mot vest. Betongsøyler i fasaden. Vinduer og brystning er skiftet, ny inndeling.

Klasseromsfløyen (1963) mot øst. Betongsøyler i fasaden. Vinduer og brystning er skiftet, ny inndeling.

Klasseromsfløyens (1963) fasade mot sør.

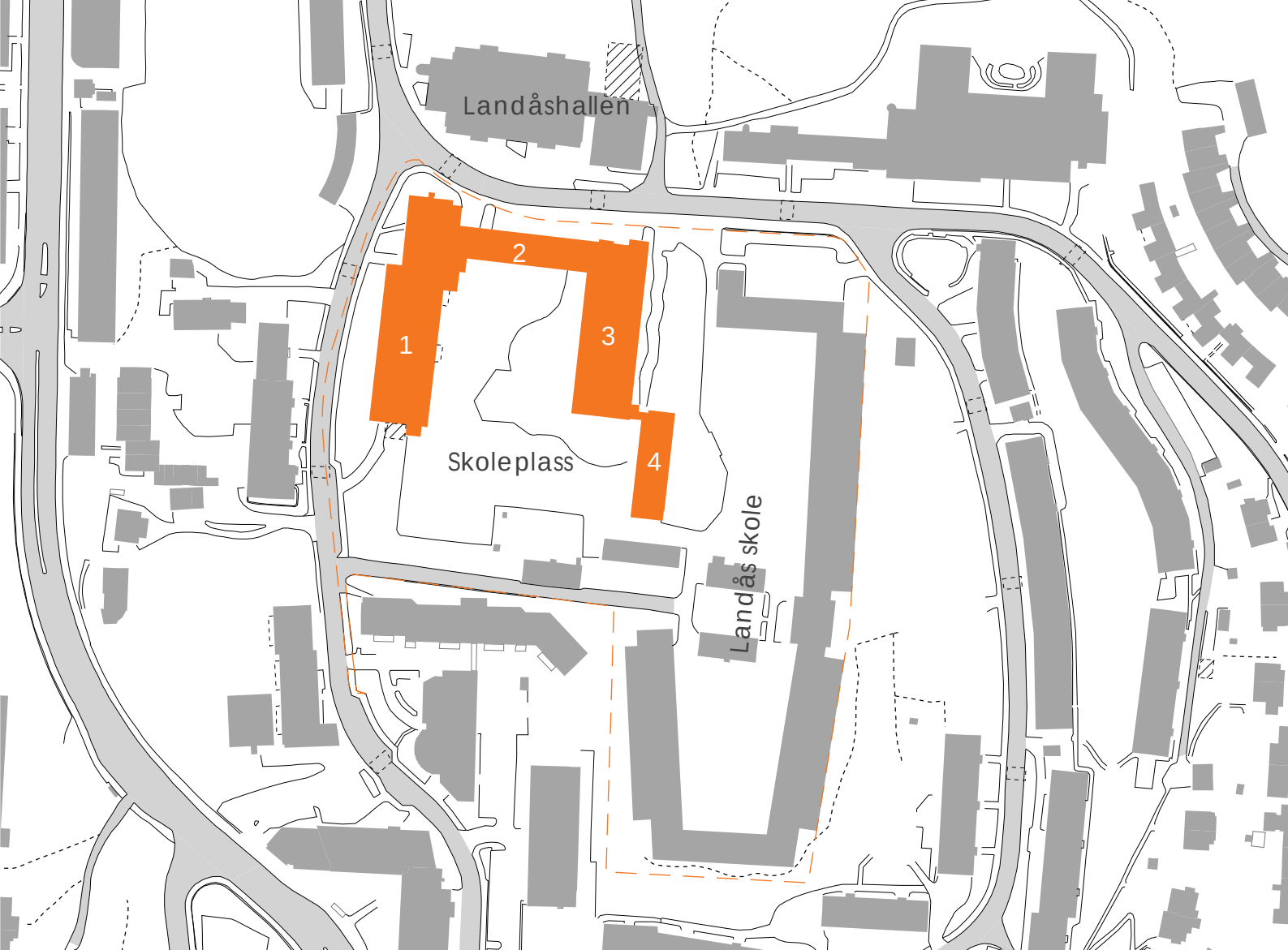
Gymnastikkbyggets (1963) fasade mot nord med tidstypisk vindusraster.

Gymnastikkfløyen og deler av klasseromsfløyen (1963) sett fra skoleplassen i sør. Bygget sammen i 2004.

Ulriken skole

Ulriken skole

Erstatningsskole for barneskoler + Ulriken bydelscenter

Kart 1:2000

Adresse: Landåsveien 31

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Vestfløy Klasserom og administrasjon for midlertidige skole, hjemmetjenesten, bydelscenter.	Eystein Michalsen	1957	161/763
2	Nordfløy Lærerrom, ODA	Eystein Michalsen	1957	161/763
3	Østfløy Serviceboliger	Eystein Michalsen	1957	161/763
4	Østbygget/rødbygget Klasserom og spesialrom for midertidig skole	Eystein Michalsen	1957	161/763

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Ulriken skole har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et helhetlig og godt eksempel på skolearkitektur fra 1950-årene. Anlegget er bygget om innvendig og har dels ny bruk, men har fortsatt hovedform og fasader i stor grad bevart. Skolen har miljøverdi som del av drabantbyen Landås, og skolehistorisk verdi som en fremtidsrettet, kombinert realskole og framhaldsskole som etter tre år ble del av den nåværende enhetsskolen som ungdomsskole. Ulriken skole har høy verneverdi.
Omfang/sårbarhet	Hovedform, fasader og foaje/aula har stor sårbarhet for endring.
Formelt vern	Skolen ligger i hensynssone "bevaring kulturmiljø" (H570) Arkitektur - Landås i KPA. Bestemmelsene i KPA sier at "Bygningsmiljø med arkitektur, infrastruktur og åpne arealer har stor verdi. Nye tiltak skal vurderes opp mot eksisterende forhold". I bestemmelser for KDP Landås vises det til rapporten "Verneverdige bygninger og bygningsmiljøer" med retningslinjer for all byggesaksbehandling i bydelen, der bygningen er definert med høy verneverdi.

Beskrivelse kulturmiljø

Ulriken skole ligger sentralt i Landås bydel i den østlige delen av Bergensdalen. Bydelen ble bygget ut i årene 1950-1970 som følge av boligmangel i etterkrigstiden. Landås er i dag bevart som en helhetlig drabantby etter funksjonalistiske idealer, og er et eksempel på sosial bolibygging i etterkrigstiden. Ulriken skole, Landås skole, servicesenter og idrettshall ligger i dalbunnen med boligblokker rundt og småhusbebyggelse i dalsiden. De to skolene utgjør et helhetlig anlegg, da de ligger like ved siden av hverandre, er bygget ut i samme tidsrom og er tegnet av samme arkitekt.

Bygningshistorikk

Ulriken skole ble oppført i 1957 etter tegninger av Eystein Michaelsen, byarkitekt i Bergen fra 1947 til 1961. Skolen ble bygget som kombinert framhalds- og realskole før den ble ungdomsskole (Fossen og Grønlie 1985), etter prøveordningen om nåværende enhetsskole ble innført i Bergen i 1960 (Skogrand).

Skolen ble nedlagt i 1995 og omgjort til bydelssenter, med serviceboliger, aktivitetslokaler og kontorer for kommunen. I 2011 ble østbygget og deler av vestfløyen bygget om til skole igjen, til bruk som erstatningsskole. Uteområdet ble bearbeidet i den forbindelse.

Bygningsbeskrivelse

Skolen består av to fløyer som er koblet sammen med ett mellombygg samt én frittliggende fløy. Fløyene danner en vid U-form rundt skoleplassen som åpner seg mot sør. Bygningene er oppført i pusset betong i to til tre etasjer, og har saltak tekket med oransje takstein. Fasadene har en tidstypisk, streng utforming med vinduer jevnt fordelt i langfasadene. Fasadene er i hovedsak nøkterne uten detaljering, men er mer påkostet noen steder f.eks med keramikkfliser i brystning. Mellombygget har tilbaketrukket leskur bak søyler, her finner vi også hovedinngangen. Øvrige inngangene er likeverdige og fordelt rundt på anlegget. En dobbeltdør i østfløyen er bevart, ellers er alle ytterdører og vinduer skiftet.

Ulriken skole sett fra nord-vest.

Keramikk i brystning og tilbaketrukket leskur på nordre fløy, høyre, fasader uten utsmykning på vestre fløy til venstre. Tilbygg med trapp og heiser i midten.

Vestfløyens østre fasade.

Vestfløyen sett fra sør-vest. Et rigid volum med vinduer jevnt fordelt. Tilbygg med innganger på gavlvegg.

^ Utsmykning i fasadene:
Keramikkfliser med motiver i
brystningsfelt.

Fasadene er noe endret som følge av bruksendringer. Østfløyen, omgjort til serviceboliger i 1998, har fått fremskutt, vertikalt vindusfelt og inngangsparti i aluminium med tilhørende ramper og trapper i råbetong i østfløyen. Samtidig fikk fløyen balkonger og dører i opprinnelige vindusåpninger. Balkongene er lette konstruksjoner som gir noe variasjon og samtidig forsterker det opprinnelige, rigide fasadeuttrykket. Kontrasterende overflater og materialer gjør endringene fra 1998 lesbare. Øvrige endringer, tilbygg med trapp, heis og inngangspartier på vestfløyen, er gjort med samme materialitet som det opprinnelige.

Opprinnelig var skolen bygget etter klasseromsmodell, med både midtkorridorer og sidekorridorer. Bruken er nå endret, dette gjelder også deler av planløsningen. I vestfløyen er opprinnelig korridor bevart i sokkeletasje, første og andre etasje er bygget om (1999 og 2011) til kontor og senere skoleformål igjen (baseskole). I østfløyen er midtkorridoren bevart, mens hvert klasserom er bygget om til en boligenhet med bad og balkong (1998). Mellombygget og østbyggets planløsning er bevart.

Opprinnelig vestibyle er omgjort til aularom, men er likevel godt bevart med gode, opprinnelige materialkvaliteter. Hovedinngangen ledet opprinnelig direkte til dette rommet, som ledet videre til samtlige etasjer og korridorer i nord- og vestfløyen. Inngang til korridorer og trapp til sokkeletasje er i dag stengt, og nytt inngangsparti og trapperom ligger i tilbygg. Opprinnelig kasetthimling og vegger i trepanel med relieff gunstig for akustikk er bevart. Det er også galleri og trapp i betong med tidstypisk rekkverk i tynne stålstag. Scenen, felt inn i veggen, har buet omramming i betong med funksjonalistisk preg.

Østfløyens nordre fasade med nyere inngangsparti med ramper, og vindusfelt.

Nordre og østre fløy. Serviceboligene i østfløyen har fått balkonger og balkongdører.

Ett sett opprinnelige teakdører bevart, i østfløyen.

Østfløyens søndre fasade.

Østbygget med flate tak og tilbaketrukket leskur sett fra sør-vest.

Østfløyen sett fra sør-øst.

Opprinnelig vestibyle, i dag aula, med gode materialkvaliteter. Kasetthimling og trevegger med relieff. Galleri og trapp med tidstypisk utforming.

Scenen i aulaen er trukket inn i veggen med avrundede omramminger i funksjonalistisk stil.

Verneverdi

Ulriken skole fremstår som et enhetlig og godt bevart anlegg, med noen veltilpassede tilbygg og fasadeendringer. Ulriken skole har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et helhetlig og godt eksempel på 1950-tallets skolearkitektur. Anlegget har flere likhetstrekk med Landås skole (1955), Hellen skole (1955) og Slettebakken skole (1952/1957). Det er et nøkternt anlegg med pussede fasader karakteristisk for 1950-talls skolebygg, men likevel noe påkostet med keramikkfliser med kunst i brystningsfelt og flott vestibyle/aula med gode materialkvaliteter.

Anlegget har høy miljøverdi som del av drabantbyutbyggingen av Landås på 1950-1960-tallet. Området er et godt og enhetlig eksempel på helhetlig byplanlegging og sosial boligbygging i etterkrigstiden.

Hop skole

Hop skole Ungdomsskole

Kart 1:1000

Adresse: Kloppealsveien 18

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg A+B	Øystein Nestaas	1958	41/472
2	Bygg C, "Dråpen"	---	2007	41/472
3	Basketballhall bygg D	---	2010	41/472

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Hovedbygget har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et tidlig, karakteristisk og godt eksempel på prefabrikerte skolebygg, oppført allerede i 1958. Hovedbygget har høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedbyggets vestfasader har stor sårbarhet for endring. Hovedbyggets hovedform og øvrige fasader har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Hop ligger ved østbredden av Nordåsvannet i Fana. Økt innflytting til Fana på 1950-tallet gjorde det nødvendig å utvide skoletilbudet i kommunen. Hop sammen med Søreide, Hjeltestad, Skjold og Helldal og seinere Rå, Skeie, Bønes, Kirkevoll, Kaland og Nattland, er skoler som ble bygget som følge av dette i løpet av 10 år. Skolene skulle ikke være «arkitektoniske minnesmerker» og Hop skole var den første i Fana kommune der det var nyttet prefabrickerte elementer for å få ned byggetid og –kostnader (Fossen og Grønlie 1985).

Bygningshistorikk

Hop skole er tegnet av arkitekt Øystein Nestaas, som også har tegnet Skjold (1959), Sælen (1955) og Søreide (1955) skoler.

Hop skole ble oppført i 1958, med to fløyer (A+B) og en frittliggende gymnastikkbygning. En vaktmesterbolig ble bygget sør på tomten i 1959. I 2005 ble første etasje i den søndre fløyen (B) ominnredet til barnehage og fikk et lite tilbygg på gavlveggen. I forbindelse med opparbeiding av uteområde for barnehagen ble vaktmesterboligen (1959) revet. Skolen ble utvidet i 2007 med en ny fløy (bygg C) øst på hovedbygget. Gymsalen (1958) ble revet i 2010 og en basketballhall ble oppført der den stod.

Bygningsbeskrivelse

Hovedbygget (1958) består av to langstrakte volumer, satt sammen i kortsiden i en slak vinkel.

Skolen er oppført i prefabrickerte betongsøyler og -dekker samt teglvegger, i to og tre etasjer. Taket er flatt med noe helning mot midten og beskjeden gesims. Langfasadene er åpne med vinduer i rastergrid, gavlveggene mer lukket med sentralt plassert vindusfelt. Tilbaketrukket leskur mot øst.

Hovedtrappen ligger sentralt i bygningsmassen og binder sammen de tre fløyene. Fasaden her skiller seg ut med små vinduer, plassert i grid samt sokkel i eksponert tegl som artikulerer hovedinngangen.

Hovedfasaden mot veien, søndre fløy nærmest. To fløyer satt sammen i slak vinkel i forhold til hverandre. Brudd mellom volumene.

Lukkede sidefelt - som Gimle og Damsgård skoler.

Nordre fløy. Hovedinngang og hovedtrapp, artikulert med teglfelt og små vinduer.

Tidstypisk rasterfasade.

Hovedtrappen og -inngangen. Heis satt inn.

Hovedtrappen med små vinduer.

Skolens hovedform og fasader er i stor grad bevart. Endringer er et tilbygg på gavlveggen i sør og en ny fløy (C-fløyen) tilbygget midt på østre fasade. Til høyre ligger en ny idrettshall, på den tidligere gymnastikksalens grunn.

Det er gjort endringer i interiør for å tilpasse skolen til nye læringsformer; én av fem midtkorridorer er bevart, øvrige er helt eller delvis åpnet opp. C-fløyen (2007) er noe tilpasset hovedbygget i material og takform, men har i kontrast dråpeformet grunnflate og danner en vinkel mot skoleplassen.

Verneverdi

Av det opprinnelige anlegget fra 1958 er det bare hovedbygningen som står igjen, mens vaktmesterbolig og gymnastikksal er revet, noe som reduserer det helhetlige anleggets verneverdi. Hovedbygget er imidlertid godt bevart, selv med tilbygg og ombygginger i interiør. Det er positivt at det er gjort endringer for å tilpasse skolebygget til nye læringsformer, samtidig som opprinnelig hovedform og fasader er bevart.

Hop skoles hovedbygg har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et tidlig og godt eksempel på prefabrikkert skolearkitektur. Hovedform og fasadeutforming er en konsekvens av bæresystemet; rastergrid og flate tak, som skulle bli karakteristisk for 1960-tallsarkitekturen.

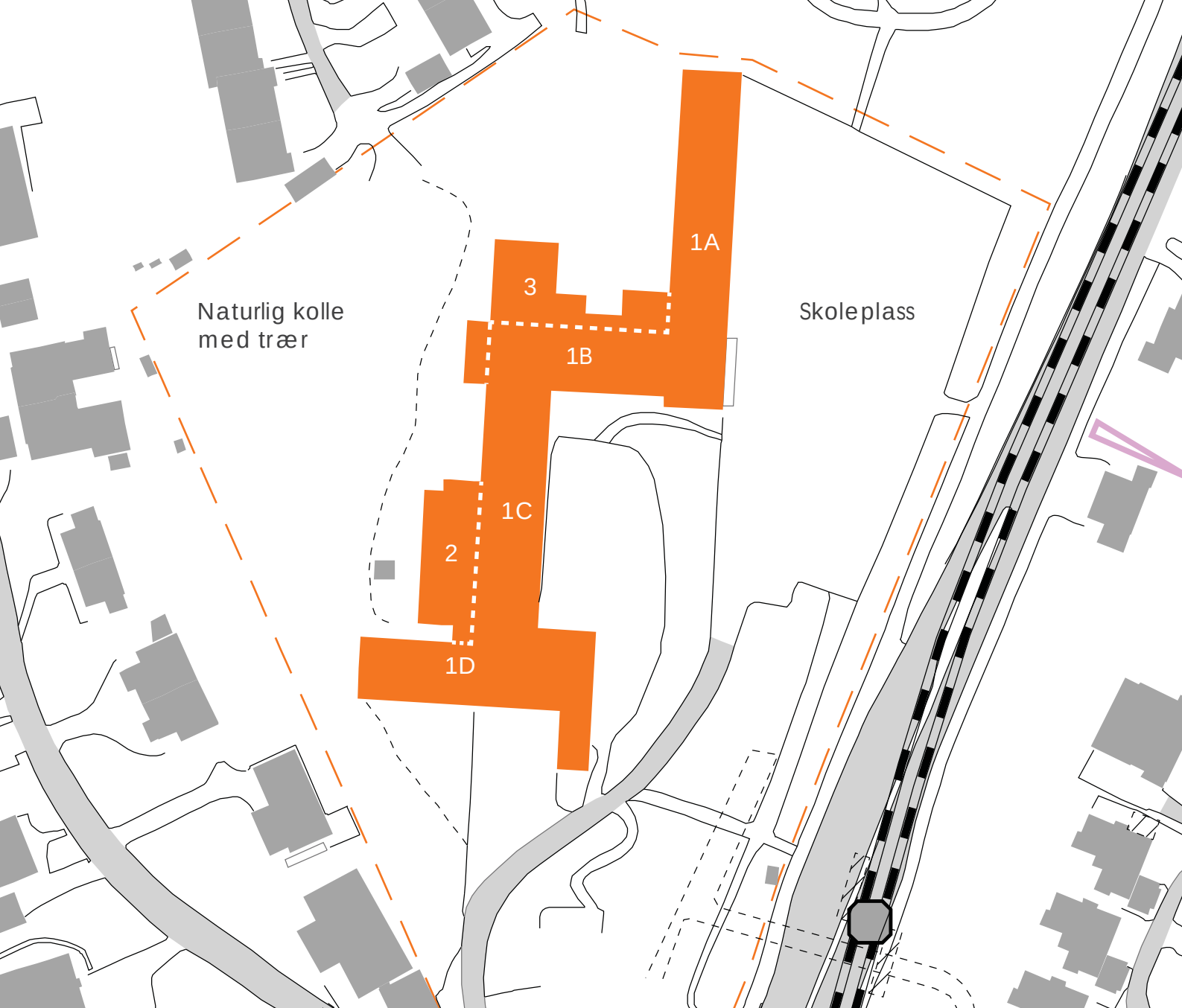

Østre fasade: Rastergrid og tilbaketrukket leskur. Lesbar konstruksjon.

Skolene bygget i Fana fra 1955-1965 skulle ikke være «arkitektoniske minnesmerker» (Fossen og Grønlie 1985) og Hop skole var den første i Fana kommune der det var nyttet prefabrikkerte elementer for å få ned byggetid og –kostnader.

Skjold skole

Skjold skole
Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Fanavegen 59

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygning ABCD	Øystein Nestaas	1959	40/21
2	Tilbygg til bygg C	---	1990	40/21
3	Tilbygg til bygg C og B	---	1996	40/21

1A

1B

1C

1D

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Anlegget har arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et velutformet og godt bevart eksempel på skolebygging i fra 1950-årene. Bygningene representerer tre typer skolearkitektur fra 1950- og 1960-årene, selv om de er bygget samtidig. Skjold skole har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Opprinnelig hovedform og fasader har stor sårbarhet for endring, spesielt sett fra sør og vest.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Skjold skole ligger i et boligområde. Skolen ble oppført som følge av boligutbyggingen i Skjoldområdet i 1950-årene. Etter krigen var det prekær boligmangel, og det pågikk en stor boligutbygging i kommunene rundt Bergen. I tillegg kom folkeskoleloven av 1959 som krevde obligatorisk syvårig skolegang.

Bygningshistorikk

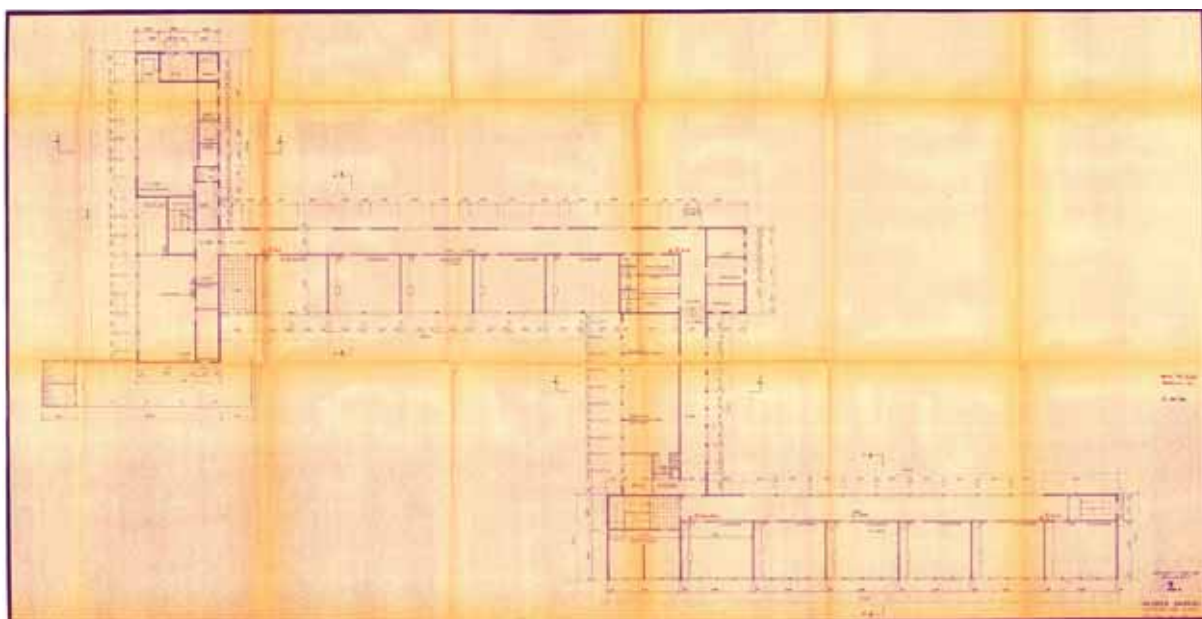
Skjold skole ble oppført i 1959, tegnet av arkitekt Øystein Nestaas som også har tegnet Sælen (1954), Søreide (1955) og Hop (1958) skoler. På 1990-tallet ble skolen utvidet to ganger, med tilbygg på baksiden. En gymnastikksal med vaktmesterleilighet, tegnet i 1958, lå like sør for skolen og ble revet i 2011.

Bygningsbeskrivelse

Det opprinnelige anlegget består av to hovedvolumer, A og D, bundet sammen med to paviljongbygninger, B og C.

Hovedvolumene, A og D, er begge rektangulære volumer i tre etasjer og sokkeletasje. Paviljongbygningene, B og C, er lave, langstrakte volumer i én etasje. Bygningene er koblet sammen i rette vinkler, og danner en sikk-sakkform. Sidekorridorer er valgt

Originaltegning 1. etasje, Øystein Nestaas 1959. Bygningene er koblet sammen med korridorer. Bygning B hadde opprinnelig leskur i stedet for korridor.

Skolen fremstår som autentisk fra sør-vest, med hovedfasadene i stor grad bevart.

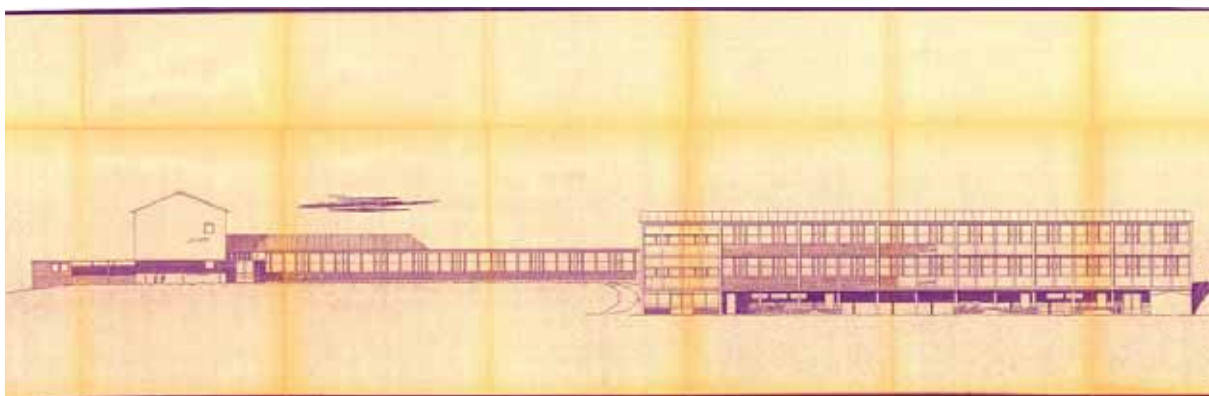
Bygg A er en karakteristisk 1960-talls klasseromsfløy med rasterutforming i hovedfasaden mot øst.

Vindusraster hovedfasade, bygg A. Pilastre mellom vinduene og tegl i brysningsfeltet.

Relieff i betongveggen i uværsskuret (bygg A).

Originaltegning fasade mot øst, Øystein Nestaas 1959. Skolen ble tegnet ut i ett byggetrinn, men representerer tre varianter av skolearkitekturen på 1950-tallet (Byggesaksarkivet).

som strukturerende løsning, og korridorene i de ulike bygningene er koblet sammen. Anlegget er omgitt av en naturlig haug med trær i vest brukt som lekeareal og grusplass, ballbinge og asfaltert skoleplass i øst.

Konstruksjonen er plasstøpt betong med bærende vegger og søyler. Fasadene er pusset og vinduene er jevnt fordelt. Vinduene er skiftet og erstattet av vindu med en annen inndeling enn originalt. Foruten bygg A har anlegget saltak tekket med oransje teglstein. Takene har ulik fremtoning, bygning D har ingen takutstikk i gavl, og har tynt tak kragende ut over langsiden. Bygning B har koppertekking i gesimsen.

Bygg A er den største og mest markante bygningen og har en sluttet, rektangulær form med flatt tak og bratt ned- og utoverskrånende gesims (svensketak) tekket med kobber. Takformen er karakteristisk for mye av institusjonsarkitekturen på 1950- og 60-tallet. Inngangspartiet er sidestilt, og forsiktig markert i fasaden. Endeveggene er forholdsvis lukket, langfasaden mot vest har vinduer jevnt fordelt. Hovedfasaden vender mot Skjoldvegen og skoleplassen i øst, med uværsskur og vindusraster. Uværsskuret er trukket inn i bygningskroppen bak søyler, og betongveggen innenfor har relieff med mønstrede motiver. Vindusrasteret har horisontale vindusbånd med brystningsfelt i pusset tegl og vertikale pilastre i betong. Fasaden har mistet noe av det horisontale preget ved at den er malt i ulike farger.

Bygg D er har en rektangulær lamellform og saltak tekket med rød takstein. Bygningen har pussete fasader, og åpner seg med vindu og midtstilt inngangsparti mot sør. Bygningen er gitt en enkel og nøktern utforming.

Tilbyggene fra 1990 og 1996 ligger langs paviljongbyggenes langfasader mot nord og vest, og ligger slik på «baksiden» av skolen. Tilbyggene kobler seg på paviljongene slik at de får midtkorridor i stedet for sidekorridor. 1990-delen er oppført i stenderverk, 1996-delen i betong med sperretak. Tilbyggene er tilpasset opprinnelige skolen, med lik takform, tekking og farge, men skiller seg ut med kraftigere tak og større takutsikk, trekledning i 1990-delen og mer oppløst vindusutforming i 1996-delen. Endringene gjør baksiden mot nord-vest mister sitt helhetlige, tidstypiske preg.

Godt bevart trapperom i bygg A.

Bygg D er har typiske karaktertrekk fra 1950-tallet - en nøktern utforming med saltak og pussede, enkle fasader.

Bygg B har koppertekking i gesimsen.

Bygg C er en typisk paviljongbygning fra 1950-tallet.

^ Tilbygg fra 1995 tar opp formen til det opprinnelige anlegget, men har ulik vindusutforming.

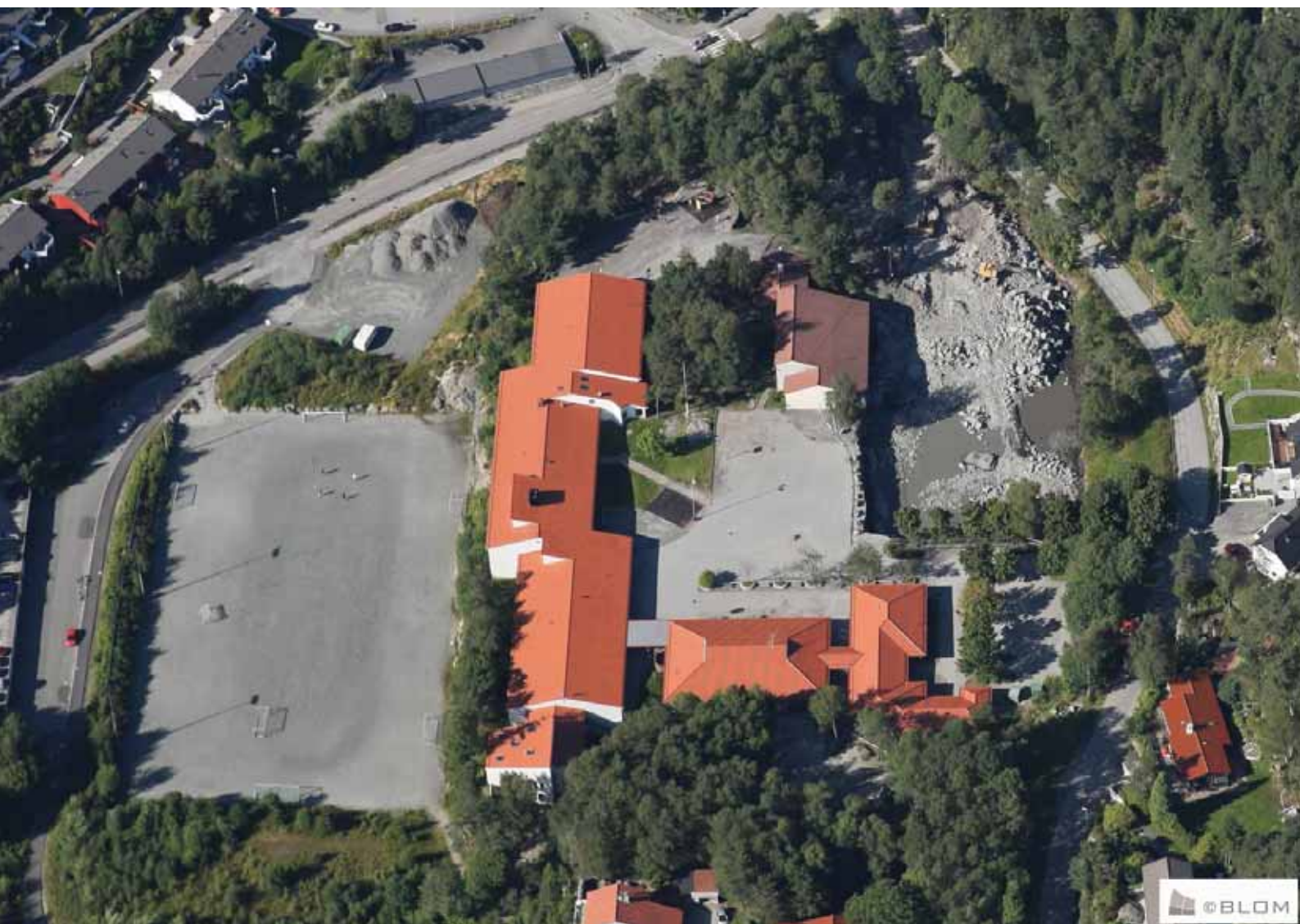
^ > Tilbyggene forringer det opprinnelige anleggets hovedform, men er plassert på baksiden slik at de ikke er synlig fra Skjoldveien i øst og adkomsten i sør.

Verneverdi

Anlegget fremstår som meget godt bevart og helhetlig med stor grad av formautentisitet, med unntak av paviljongene med tilbygg mot nord og vest.

Anlegget har arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et svært godt og godt bevart eksempel på skolebygger fra 1950-årene. Bygningene representerer tre typer skolearkitektur fra 1950- og 1960-årene, selv om de er bygget samtidig; Nøkterne og rigide fasader med vinduer jevnt fordelt og saltak kontra flatt tak, vindusraster med pilastre og brystningsfelt og andre detaljeringer, i tillegg til lave paviljongbygninger. Skolen er godt terrengtilpasset og har miljøverdi som del av 1950-tallsbebyggelsen på Skjold. Skjold skole har svært høy verneverdi.

Bønes skole

Bønes skole
Barneskole

Kart 1:2000

Adresse: Bønesberget 1

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Øyvin Lien	1960	20/212
2	Skole- og helseavdeling	Øyvin Lien	1985	20/212
3	Idrettshall		2013	20/390

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Hovedbygningen er vellykket, diskret anlegg med arkitektonisk verdi som eksempel på 1960-talls skolearkitektur. Bygningen fremstår med hovedpreg bevart, men med liten grad av materialautentisitet og flere tilbygg. På grunn av riving av gymnastikkbygg/vaktmesterbolig fra 1960 samt endringer på den gjenværende hovedbygningens ytre form og material anses Bønes skole å ha middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedbyggets hovedform og fasader har middels sårbarhet for endringer.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Skoleanlegget ligger i et boligområde på Bønes sør i Fyllingsdalen, vest for Nordåsvannet. Utbyggingen av Bønes startet på 1960-tallet og skjøt fart på 1980-tallet.

Bygningshistorikk

Bønes skole med hovedbygg og gymnastikkbygg/vaktmesterbolig ble oppført i 1960 etter tegninger av kommunearkitekt i Fana Øyvin Lien, som senere tegnet Rå (1961), Kaland (1964), Nattland (1964) og Kirkevoll (1964) skoler. I 1985 ble anlegget utvidet med to frittliggende helse- og undervisningsbygg. I 2013 bygges en ny idrettshall like øst for skolen, og gymnastikkbygg/vaktmesterboligen skal rives.

Bygningsbeskrivelse

Hovedbygningen (1960) består av tre langstrakte fløyer koblet sammen i kortsiden og forskjøvet i forhold til hverandre. Fløyene trapper opp i halvetasjer og tar opp en slak stigning mot nord. Fløyenes midtkorridorer er bundet sammen med trapperom, som gjør at korridorene og dermed også bygningene forskyver seg i forhold til hverandre horisontalt. Skolen fremstår som meget godt terrengtilpasset; terrenget bestemmer både vertikal og horisontal forskyvning av volumene.

Hovedbygningen er oppført i én etasje med sokkel i betong og trekonstruksjoner. Bygningen har skjevrøstet saltak, tekket med oransje takstein. Fasadene er kledd med akrylplater, grovpusset betong i sokkel. Store vinduer er jevnt fordelt i langfasadene. På kortfasaden mot nord og østfasaden på søndre fløy er ytterveggene trukket inn under taket, med leskur i front. Vinduer, ytterdører og fasadeplater er skiftet.

Skolen er en klasseromsskole med midtkorridor. Inngangene er desentralisert, med hovedinngang under leskur i sørfløyen. Trapperom og inngangsparti fremstår som meget godt bevart i henhold til både material- og formautentisitet. Korridorer og klasseromsstruktur er bevart, men med nye overflater. Opprinnelige dører mellom vindfang og korridor, øvrige dører skiftet.

Hovedbygningen har tre tilbygg: ett i sør, ett i hjørnet mellom nordre og midtre fløy og ett på taket av midtre fløy. Disse er relativt godt tilpasset i form og material.

Gymnastikkbygg/vaktmesterboligen, oppført samme år som hovedbygget, blir revet.

Hovedbygningen ligger godt i landskapet og har en menneskelig skala mot skoleplassen i øst.

Nordre fløy har tilbaketrukkede vegger som danner et leskur.

Fasaden mot vest med sokkeletasje. Vinduer jevnt fordelt. Nyere ventilasjonsrom til høyre på taket.

Trapperommene fremstår som godt bevart.

Fløyene er utstyrt med midtkorridor. Opprinnelige dører mellom korridor og vindfang.

Bønes skole sett fra vest. Skolen er meget godt terrengtilpasset.

Gymnastikkbygningen (1960) ligger fritt og er sammensatt av tre volumer - vaktmesterbolig, gymsal + garderober og scene. Den dobbelhøye gymsalen går over to etasjer, mens vaktmesterboligen i nord på én etasje ligger høyere i terrenget. Et mindre volum i sør utgjør scenen i gymsalen. Taket er skjevvrøstet og fasadene er i grovpusset mur. Bygningen blir revet sommeren 2013.

Verneverdi

Anlegget fra 1960 var opprinnelig tidstypisk og velutformet med svært god terrengtilpassning. Det fremstår imidlertid i dag som lite enhetlig. Bygninger fra 1985 er typisk for sin tid og kontrasterer med 1960-anlegget både i material og form. En ny idrettshall er under oppføring og den opprinnelige gymnastikkbygg/vaktmesterboligen blir revet sommeren 2013, noe som svekker anleggets antikvariske verdi.

Hovedbygningen er svært godt terrengtilpasset, og terrenget har fått bestemme bygningsvolumenes sammenstilling. Dette gir et vellykket, diskret bygg med høy arkitektonisk verdi som eksempel på 1960-talls skolearkitektur. Bygningen fremstår med hovedpreg bevart, men med liten grad av materialautentisitet. Tilbyggene er tilpasset bygningsens form og materialitet. Gymnastikkbygget/vaktmesterboligen er karakteristisk eksempel på boligarkitektur fra 1960-årene, med godt terrengtilpasset og oppbrutt bygningsmasse.

På grunn av riving av gymnastikkbygg/vaktmesterbolig samt endringer på den gjenværende hovedbygningens ytre form og material anses Bønes skole å ha middels verneverdi.

Gymnastikksalen med skrå himling, vinduer oppe på veggen mot vest. Scenen som et titteskap.

Rives: Gymnastikkbygningen med vaktmesterbolig.

Gymnastikkbygningen er sammensatt av tre volumer, gymsalen, i midten, er høyest, med scenen som et mindre volum i sør.

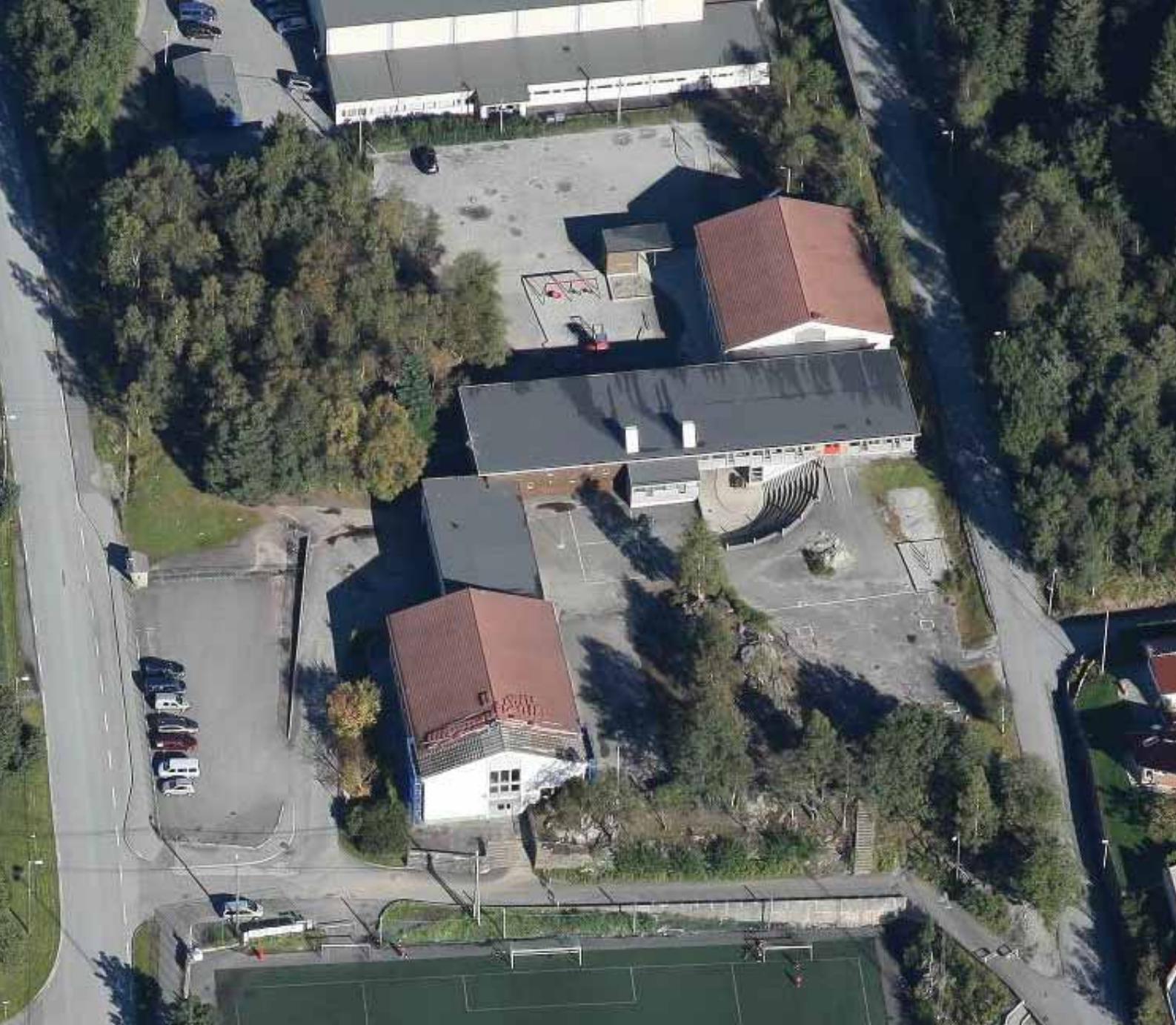
Original dør.

Vaktmesterboligen i nord, gymsalen i bakkant. Tilbaketrukket inngangsparti.

Vindu med skiferplate.

Garnes barneskole

Garnes skole
Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Øvre Seimsmark 52

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Sonja Christie	1960/66	284/117

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	De bevarte delene har arkitekturhistorisk verdi som et karakteristisk eksempel på 1960-årenes skolearkitektur. Endringene fra 2009 er begrenset og konsentrerte, slik at hoveddelen av anlegget er godt bevart. Garnes barneskole har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Fasader og hovedform på opprinnelige deler har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Skolen ligger på Garneshøgda, på neset mellom Arnavågen og Sørfjorden, i Arna bydel. Den har kort avstand til Arna videregående, Garnes ungdomsskole, og idrettsanleggene Garnes kunstgressbane og Bjørnarhallen.

Bygningshistorikk

På grunn av økte i elevtall i Indre Arna skolekrets ble det i 1955 vedtatt at Garnes skulle bli egen skolekrets med nytt skolehus på Garneshøgda. Skolen ble tegnet i tre byggetrinn av arkitekt Sonja Christie. Skolen skulle være tredelt; småskole, storskole og framhaldsskole. Paviljongen i sør, småskolen, var ferdig i 1960, paviljongen i nord, storskolen, var ferdig i 1966. Ytterlige to paviljonger, framhaldsskole og mer areal til storskolen, ble ikke realisert. Samtidig med paviljongene ble det oppført noen mindre bygninger med toaletter og leskur. Disse ble utvidet og ombygget i 2009, for å utvide undervisningsarealet.

På grunn av plassmangel benyttes Bjørnarhallen like nord for skolen til gymnastikk, og SFO bruker Garnes ungdomsskole sin gymnastikksal.

Bygningsbeskrivelse

Skolen består av fire volumer som danner et siksakk form med rette vinkler. To volumer med saltak ligger i sør-vest og nord-øst og to voumer med flatt tak kobler sammen disse. Anlegget er oppført i betong i én etasje med sokkel. Sokkelen tar opp terrengfallet mot nord og vest, og bygningene er i én etasjehøyde mot skoleplassen.

Bygg sør (1961): Sasade mot veien i vest med rastergrid, horisontale vindusbånd i første og andre etasje, platet brystning.

Mellombygg sør (1967/2009) og bygg sør (1961): Opprinnelige fasader mot vest.

Bygg nord (1961): Fasade mot vest. Fasaden med mest materialautentisitet.

Mellombygg nord (1967/2009): Ny fasade mot skoleplassen i sør.

Bygg sør (1961): Øst-fasaden er godt bevart.

^ Bygg sør (1961): gavl med markert midtparti i kontrastfarge, søyler på hver side, vertikale vindusrekker. Dører og vinduer er skiftet.

^ > Mellombygg nord (1967/2009): Leskur mot nord. Søyer og skiferdekke ser ut til å være fra før ombyggingen. Bygg nord til venstre.

Paviljongene (1960 og 1966) har en bred bygningskropp med saltak tekket med rød takstein. Langfasadene har rastergrid med pilastre i betong og platet brystning. Gavlveggene er relativt tette, i betong og med sentralt inngangsparti. Planløsningene med midtkorridor er i stor grad bevart. Trappene er tidstypiske i slipt terrasso med enkle metallrekkverk.

Mellomvolumene (1960 og 1966, utvidet 2009) inneholdt opprinnelig leskur og toaletter, og er nylig utvidet med undervisningsareal. Volumet i nord er forstørret, med ny og forlenget fasade mot skoleplassen i sør. Volumet i sør har beholdt sin opprinnelige hovedform og fasade mot vest (mulig denne skal bygges inn). Fasadene mot skoleplassen i sør og øst er endret og fremstår som nye. De endrede fasadene har en annen materialitet og vindusinnndeling enn det øvrige anlegget.

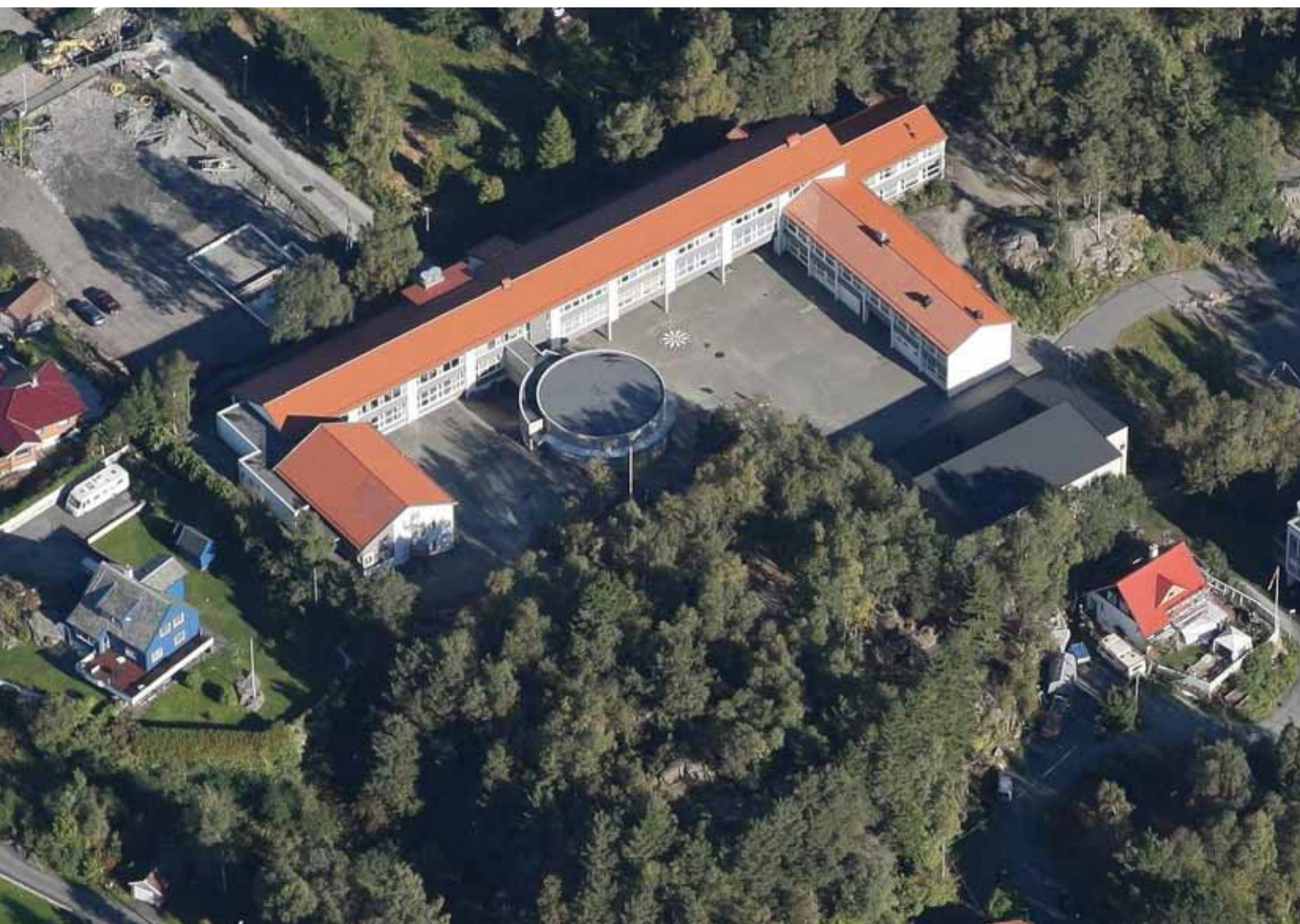
Garnes barneskole var opprinnelig en klasseromsskole. I dag er det en baseskole, og mellomvolumene tar seg av de største arealene. Garnes skole har mange likhetstrekk med paviljongskoler. Paviljongskoler ble en trend spesielt i Oslo i 1950-årene, men ble ikke i like stor grad utforsket i Bergen. Bygningsmassen på Garnes skole er som paviljongskolene fordelt i flere énetasjes bygningsvolumer som er bygget ut i flere byggetrinn, men disse er oppført i betong og ikke i tre. Garnes barneskole er et av de tydeligste eksemplene på paviljongskoler i Bergen kommune.

Verneverdi

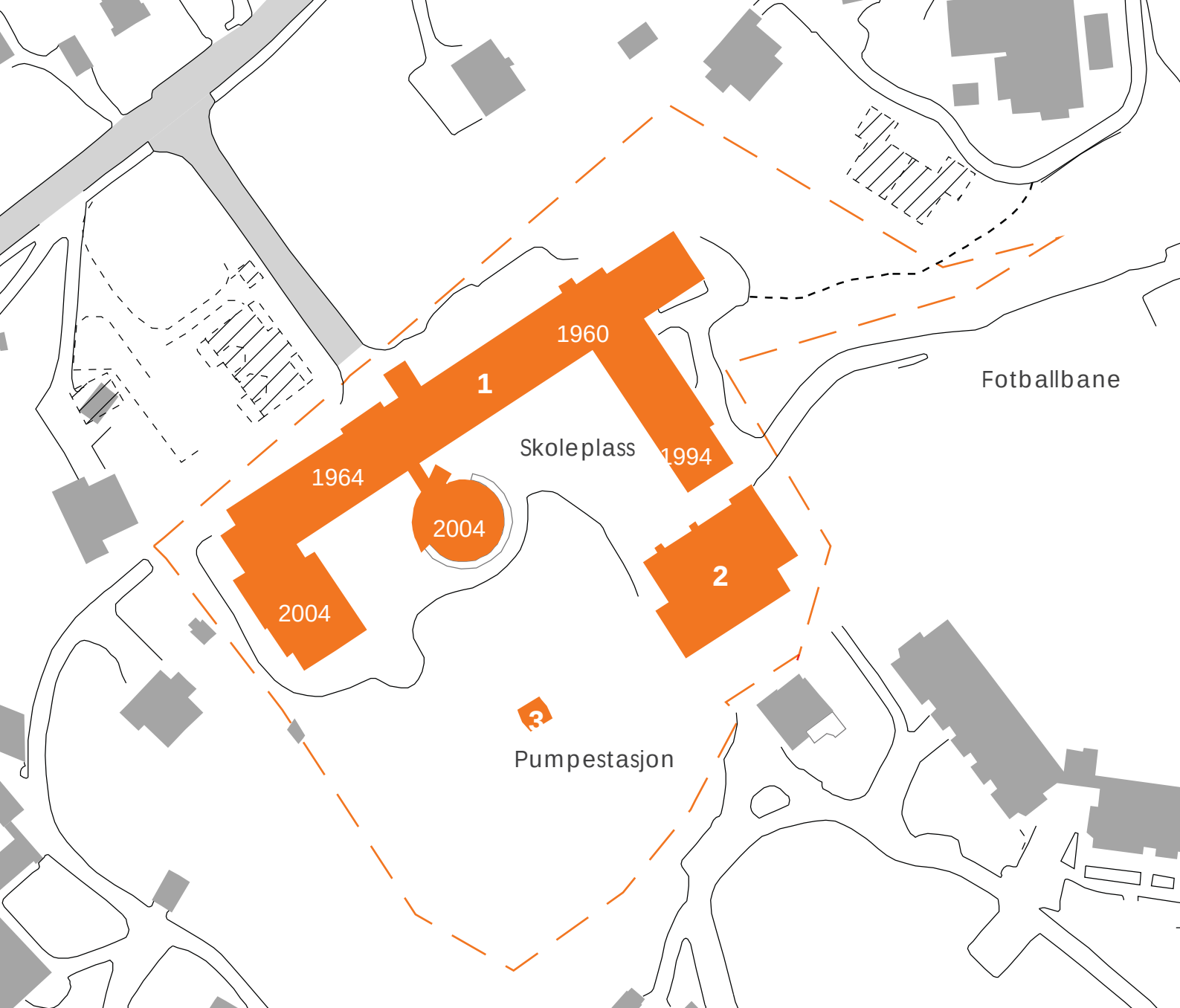
Det er positivt at store deler av den opprinnelige bygningsmassen og fasadene fra 1960-årene er bevart under ombyggingen i 2009. Nye elementer er relativt konsentrert og begrenset slik at opplevelsesverdien av det opprinnelige anlegget blir ivarettatt. De bevarte delene har arkitekturhistorisk verdi som eksempel på 1960-tallets skolearkitektur. Garnes barneskole har middels verneverdi.

Opprinnelig trapperom fra 1961 med trinn og repos i slipt terrasso, rekkverk i metall og håndlist.

Tertnes skole

Tertnes skole

Barneskole

Kart 1:2000

Adresse: Grønskjeret 5

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Aage Blich	1960/64	186/355
2	Gymnastikkbygg	Aage Blich	1971	186/355
3	Pumpestasjon	Aage Blich	1960	186/355

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Opprinnelige deler av hovedbygget er relativt godt bevart, med noen tilbygg som føyer seg godt til det eksisterende. Opprinnelige deler av hovedbygget har arkitekturhistorisk verdi som eksempel på skolebygg fra 1960-tallet. Pumpestasjonen har arkitektoniske kvaliteter. På grunn av eksteriøre endringer har gymnastikkbygget har liten verneverdi. Hovedbygget og pumpestasjonen har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Opprinnelig hovedform og fasader har liten sårbarhet for endring. Pumpestasjonen har stor sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Tertnes er et gårdsbruk i Åsane, på nordsiden av Åstveitvågen. I 1960-årene ble det gitt tomter til skoler, andre offentlige bygg samt næringsbygg. Området er ellers bygget ut med boliger.

Bygningshistorikk

Tertnes fikk sitt første skolehus i 1919 da det ble inndelt i egen krets, grunnet økt elevantall i området. Dette lettet trykket på Eidsvåg (i Ervik) og Mjølkeråen skoler. Skolehuset ligger sør-øst for dagens skoleanlegg og er ikke lenger i Bergen kommunes eie. En ny, større skole ble oppført i 1960-årene i tre byggetrinn, i takt med befolkningsveksten i området.

Tertnes skoles hovedbygg ble oppført i to byggetrinn, første ferdigstilt i 1960 og andre i 1964. En pumpestasjon ble tegnet samtidig, og står i dag i et skogholdt sør på tomten. Gymnastikksalen, tredje byggetrinn, ble oppført i 1971. Arkitekt for anlegget var Aage Blich. Hovedbygget ble utvidet i 1994 og 2004.

Bygningsbeskrivelse

Hovedbygget (1960/1964) består av volumer i to etasjer satt sammen i rette vinkler på ulike kotehøyder tilpasset terrenget. Volumene har skjevrostet saltak og varierende lengder. De to største opprinnelige volumene danner en L-form, mens et mindre volum kobles på til en T. Bygningen er oppført i pusset mur og prefabrikkerte søyler, i likhet med mange skoler i 1950- og 1960-årene. Fasader mot sør-øst og sør-vest er åpne med vindusbånd med panelt brystningsfelt, inndelt av søyler. Søyleavstanden er bredere enn ved øvrige skoler i bergen, og fasadeuttrykket som dannes på Tertnes skole har heller likhetstrekk med Hasle (1956-1962) og Lambertseter (1953) skoler i Oslo. I et tilbaketrukket leskur i deler av sokkeletasjen blir den trapesformede søylen helt eksponert. Endeveggene er tette i mur, og fasadene mot nord-vest er i mur med vinduer jevnt fordelt.

Et tilbygg fra 1994 forlenger administrasjonsfløyen i sør, med likt fasadeuttrykk. En ny fløy i vest fra 2004 føyer seg til med samme form og uttrykk som det opprinnelige anlegget, og er koblet sammen med et murbygg med flatt tak. Tilbygget fra 2004 er sentralt plassert på den lengste fløyen, og skiller det seg ut fra det opprinnelige anlegget med rund grunnflate og flatt tak. Heis- og ventilasjonsrom er lagt som tilbygg langs nordre fasade, utført i tre.

Klasseromsfløyen (venstre) og administrasjonsfløyens fasader mot sør-øst og sør-vest.

Administrasjonsfløyens fasade mot sør-vest.

Administrasjonsfløyen (venstre) og spesialromsfløyens fasader mot sør-øst og sør-vest.

Spesialromsfløyens fasader mot sør-vest og sør-øst.

Klasseromsfløyens fasader mot nord-vest. Trapperom i fremtrukket parti.

Klasseromsfløyens fasader mot nord-vest. Rigid fasade. Nyere heis/ventilasjonsrom til venstre.

^ Pumpehuset består av tre betongskiver, som til sammen danner et trekant-prisme.

^ > Trapperommet har høye arkitektoniske kvaliteter. U-trappen er velutformet med karakteristiske trinn. Sammen med teglvegg, sjakkmønstret gulv og vindusfelt i teak blir rommet spesielt.

Hovedbygget har en flott hovedtrapp fra 1960 med **ubeskrivelige** trinn og enkelt, tidstypisk rekkverk. Veggene i trapperommet er i tegl, gulvet har belegget med sjakkmønster. Mot korridoren er et autentisk vindusfelt i teak. En bitrapp stikker ut som et volum sentralt på nordre fasade, med glassfelt og brystning i stein og panel. 1960/64 anlegget hadde opprinnelig klasserom med sidekorridor, og ble bygget om til fleksible arealer i 2004. Korridorene er bevart som kommunikasjonsårer, mens klasserommene er slått sammen og delt opp, og veggene er delvis åpnet mot korridorarealet.

En pumpestasjon, tegnet ut samtidig med skolen av samme arkitekt, ligger i et skogholdt sør på tomten. Pumpestasjonen har et sakralt uttrykk, sammensatt av tre rektangulære skiver i råbetong. Skivene danner en stående trekant i snitt.

Gymnastikkbygget (1971) ligger fritt sør på tomten. Bygningen er en tidstypisk med gymnastikksal i en høyere del og garderobes i en lavere del. Opprinnelig flate tak, i dag pulttak - fremstår ikke lenger som like tidstypisk. Vindusbånd. Autentisk interiør pr. 28.06.2013, med typisk furuvegg, scene. Innvendig oppussing foregår sommeren 2013, vi vet ikke hvilke endringer som gjøres.

Leskur med trapesformede, prefabriserte søyler.

Verneverdi

Hovedbyggets fasader er i hovedsak bevart, men opprinnelig hovedform er noe endret på grunn av flere tilbygg. Hovedbyggets opprinnelige fløyer har arkitekturhistorisk verdi som eksempel på skolebygg fra 1960-årene. Hovedtrappen er et velutformet og sjeldent godt eksempel på trapperom i 1960-tallets skolearkitektur. Pumpestasjonen har arkitektoniske kvaliteter. Hovedbygget og pumpestasjonen har middels verneverdi. Gymnastikkbygget fremstår med endret hovedform og nye fasader, og har derfor liten verneverdi.

Gymastikksalen var på befaringsdato en karakteristisk gymsal fra 1960-årene.

Gymnastikkbygget fremsår med ny endret hovedform og nye fasader.

Sammenkobling (2004) av ny og opprinnelig fløy.

Ny fløy (2004). Fasade mot sør-øst. Fløyen tar opp den opprinnelige delens fasadeuttrykk.

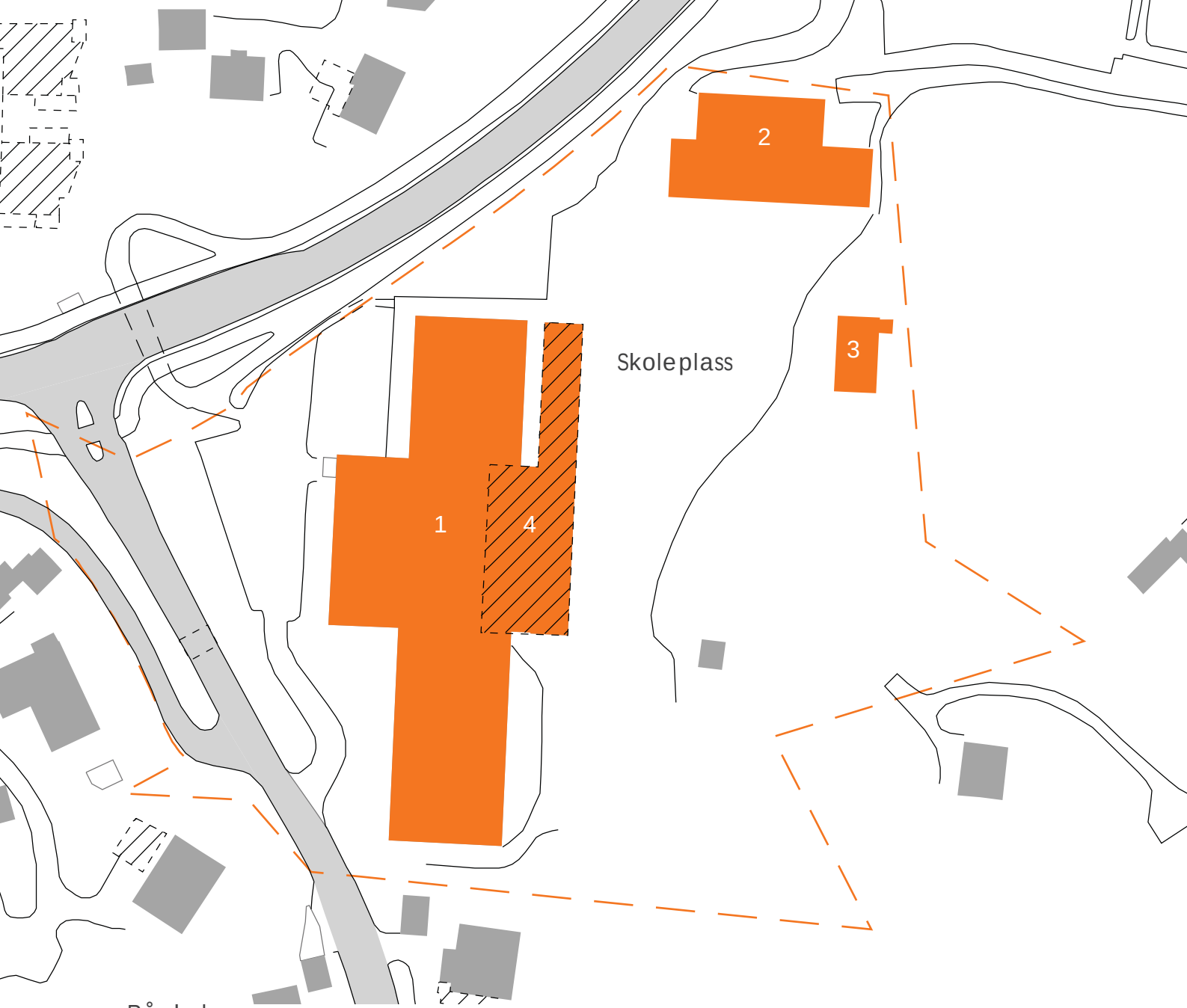

Rundt tilbygg, koblet til klasseromsfløyens sør-vestre fasde med en smal gang. Formen og fasadeuttrykk bryter med den opprinnelige delens hovedform.

Rå skole

Flyfoto Rå skole 2009
Før det opprinnelige leskuret ble revet

Rå skole
Ungdomskole

Kart 1:1000

Adresse: Steinsvikvegen 393

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygning	Øyvin Lien	1961	119/201
2	Gymnastikkbygning	Øyvin Lien	1963	119/201
3	Vaktmesterbolig	Øyvin Lien	1963	119/201
4	Leskur med toaletter og tilbygg	---	2013	119/201

Vern og sårbarhet	
Verneverdi	Anlegget har arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et typisk eksempel på skoleanlegg fra 1960-årene med hovedbygg, gymnastikkbygg og vaktmesterbolig. Nyere tilbygg på taket (ventilasjon) bryter med og ødelegger hovedbygningens opprinnelige formspråk. Rå skole har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Gymnastikkbyggets hovedform og fasader har stor sårbarhet for endring. Hovedbygg og vaktmesterbolig har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Rå skole ligger i bratt terreng i Rådal i Ytrebygda bydel. Skolen ble oppført i forbindelse med utbyggingen av området i 1960-årene. Området er bestående av boliger, rekkehus og blokker, og næring.

Bygningshistorikk

Rå skole er ble oppført som realskole i 1961 etter tegninger av Øyvind Lien i 1960, kommunearkitekt i Fana. Lien har også tegnet Kaland skole (1963), Nattland skole (1964) og Kirkevoll ungdomsskole (1964). Anlegget består av ett hovedbygg med leskur (1961), frittliggende gymnastikkbygning (1962) og vaktmesterbolig (1962). Opprinnelig leskur med toaletter er revet og nytt leskur ble oppført i 2013.

Bygningsbeskrivelse

Hovedbygg (1961) består av tre rektangulære volumer i to etasjer, satt sammen i kortendende og forskjøvet i forhold til hverandre. Den midterste bygningen ligger tilbaketrukket og er noe høyere enn de andre, med svømmebasseng i første etasje og aula i andre etasje. Volumene på sidene er klasseromsfløyer med midtkorridor. Bygningen ligger langs en bratt skråning i vest, og har en planert og asfaltert skoleplass i øst. Inntil hovedbygningen er det et nyoppført leskur med toaletter i 2013.

Hovedbygget er oppført i betongelementer. Langfasadene har et horisontalt preg med vindusbånd, platekledning og kraftig, utragende hovedgesims. Endeveggene er i betong med vindusfelt i midten og går opp over gesimsen. Fasadene har fått ny platekledning og nye vinduer.

Hovedbygget er supplert med ventilasjonsrom som store volumer på taket og leskurbygg med toaletter på skoleplassen. Ventilasjonsrommene forstyrrer det horisontale uttrykket og den opprinnelige volumsammenstillingen, spesielt når disse har rektangulære plater med sjatteringer av rosa. Leskuret (2013) har samme fottrykk som det opprinnelige, men bygger inn atriumets første etasje i motsetning til det opprinnelige. Leskuret er som det opprinnelige et tak understøttet av runde, slanke søyler og tette volum oppført i mur, gesimsen krager ut, men er noe tynnere.

Hovedbygget sett fra skoleplassen i øst. Satt sammen av tre volumer forskjøvet i forhold til hverandre. Gjennopført leskur.

Inngangsparti i vest.

Det midterste volumet sett fra vest.

Leskuret 2013.

Leskuret står med avstand fra hovedbygget.

Gymnastikkbygget (1961) ligger fritt nord for skoleplassen og skjermer den for veien. Oppført i én og to etasjer med vegger av dels malt tegl, dels bindingverk med trekledning. Bygningen består av to volumer med tidstypisk horisontalt preg; flate tak, vindusbånd, kraftig gesims i den lavere delen og endevegger som går helt opp uten gesims i den høyere delen.

Vaktmesterboligen (1961) ligger mellom trærne på en kolle øst for skoleplassen. Bygningen er oppført i to etasjer i tegl og bindingsverk, der en sokkeletasje tar opp terrengfallet. Sokkelen er delvis utbygget og har et tilbaketrukket inngangsparti. Øverste etasje har stående kledning og opprinnelig soverom, kjøkken og stue. Taket har saltaksform og er tekket med takstein. Sørvendt altan. Bygningen er brukt av skolen. Ytterdører og mange av vinduene er skiftet.

Verneverdi

Rå skole er helhetlig og godt bevart, med unntak av nye ventilasjonsvolumer på hovedbyggets tak som forstyrrer hovedbyggets opprinnelige hovedform. Anlegget har middels arkitekturhistorisk og arkitektonisk verdi som eksempel på skoleanlegg fra 1960-årene, med hovedbygg og frittliggende gymnastikkbygg og vaktmesterbolig. Bygningene har opprinnelig god volumsammenstilling og bevisst bruk av bygningselementer som del av den estetiske utformingen, som er typiske trekk ved modernismen i 1960-årene.

Gymnastikksalen (1961) har egenverdi som en godt bevart og velutformet utgave av en type gymnastikksaler som ble vanlig i 1960-årene, sammensatt av en lav garderobedel og en høy gymnastikkdel. Bygningen er svært lik gymnastikkbygget på Nattland skole av samme arkitekt, som er/skal rives. **Hovedbygget** (1960) er et eksempel på prefabrikkert, lavkostnads skolebygg, som vitner om kraftig byggeaktivitet i Fana som følge av befolkningsvekst etter krigen. Dessverre er som nevnt opprinnelig hovedform forstyrrt av nyere tilbygg på taket, noe som reduserer den opprinnelige verneverdien.

Gymnastikksalen har en interessant volumsammenstilling. Et flatt volum og et kubisk volum. Ligner gymsalen på Nattland skole som nå skal rives, tegnet av samme arkitekt.

Vaktmesterboligen ligger for seg selv i kanten av skogen. Et typisk hus fra 1960-årene.

Kaland skole

Kaland skole

Barne- og ungdomsskole

Kart 1:1000

Adresse: Osvegen 331

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygning	Øyvind Lien	1963	79/28
2	Tilbygg	Enehaug Arkitekter	1995	79/28
3	Ny fløy, uteområde	Per Michael Højgaard Nielsen, HLM Arkitektur	2009	79/28
4	Idrettsanlegg	Lund og partnere	2002	79/28

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Skoleanlegget fremstår i dag med et helt annet uttrykk enn opprinnelig, med endringer som går ut over hovedformen og de tidstypiske kvalitetene, og regnes derfor å ha liten verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Fasader har liten sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Kaland skole ligger i kupert terreng på Sinset nord-øst for Kalandsvannet. Kaland skole ble opprettet i 1861 og fikk eget skolehus i 1893.

Bygningshistorikk

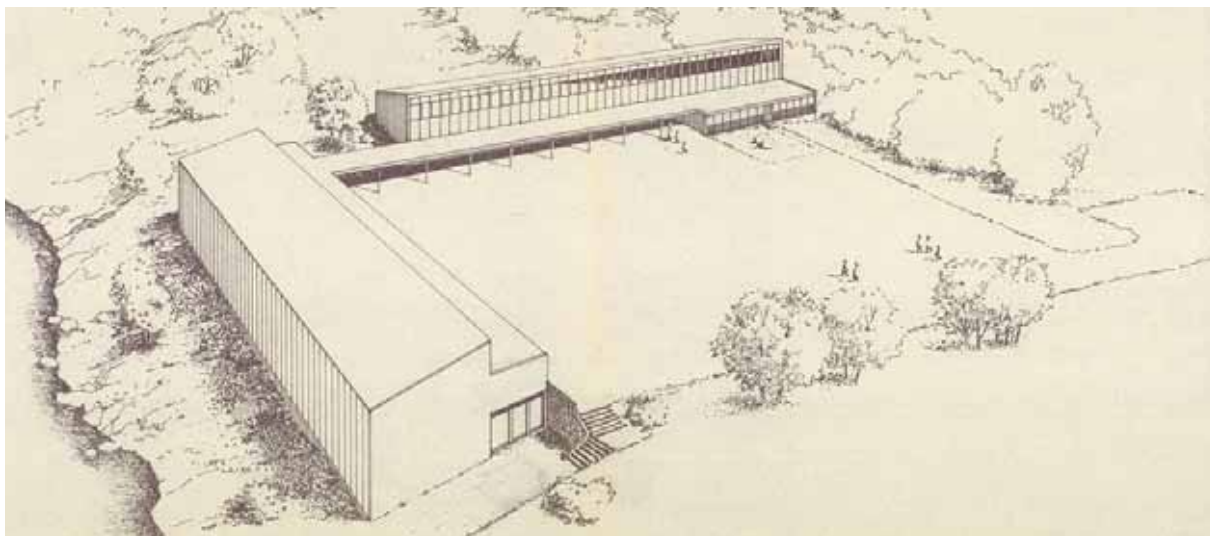
Dagens skoleanlegg ble oppført på ny tomt i 1963 etter tegninger av kommunearkitekt i Fana, Øyvin Lien. I 2002 fikk skolen en ny fløy, og uteområdet ble bearbeidet med amfi og parkområde. Lien har også tegnet Rå skole (1963), Nattland skole (1964) og Kirkevoll ungdomsskole (1964). De to sistnevnte skolene ligner anlegget på Kaland i hovedform og romlige kvaliteter.

Bygningsbeskrivelse

Hovedbygningen (1964) består av to langstrakte hovedvolumer i to etasjer, en klasseromsfløy og en spesialromsfløy som danner en vinkel. Fløyene var opprinnelig plassert i avstand til hverandre og koblet sammen med et leskur. Hovedvolumene tar opp terrengfallet med en sokkeletasje, og skolen fremstår som godt terrengtilpasset. Hovedvolumene kan igjen deles i to deler, én med flatt tak og én med pulttak, noe som gir et spesielt tverrsnitt.

v Perspektiv av det opprinnelige anlegget. Arkitektens tegninger 1962, byggesaksarkivet. To klart adsiklte volumer koblet sammen med leskur.

Bygningen er oppført i betong og bindingsverk med laminerte dragere i taket. Langfasadene har et horisontalt preg med vindusbånd, liggende, svart kledning og kraftig, utragende hovedgesims. Også gesimsen er kledd med liggende panel. Endeveggene er tette i betong, og går opp over gesimsen.

Aktivitetsfløyens fasade mot skoleplassen i nord-øst. Horisontaliteten er svekket med svarte vindusomramminger.

Aktivitetsfløyens fasade mot sør-vest, brutt opp med fargesetting av karmen.

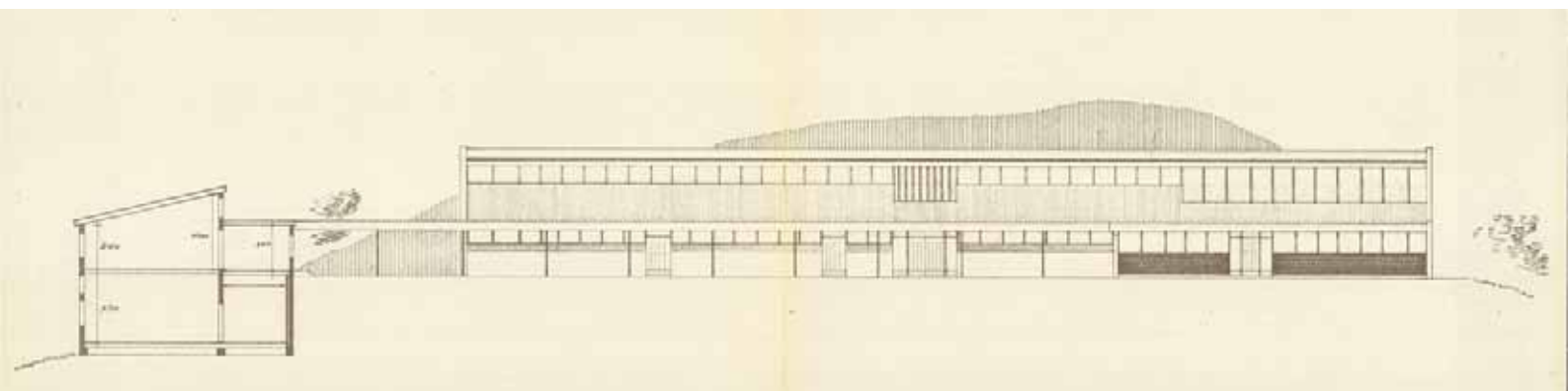
Klasseromsfløyens fasade mot Kalandsvatnet i sør-vest. Fasadens horisontalitet er svekket med ny fargesetting av karmen.

Aktivitetsfløyens fasade mot nord-vest.

Klasseromsfløyens fasade mot sør-vest med tilbygg til venstre fra 1995.

^ Tegning av opprinnelige fasader.
Arkitektens tegninger 1962,
byggesaksarkivet.

Skolen er en sammensetning av klasseromsskole og spesialromsskole. Klasseromsfløyen har sidekorridor i sokkeletasje og separate innganger til klasserom via vindfang og garderober i første etasje. Samtlige klasserom og spesialrom i øverste etasje har skrå himling og gjennomlys. Originale, faste møbler som hyller, skap og vask er bevart.

Anlegget har gjennomgått til dels store endringer, og de opprinnelige bygningene fremstår med nye fasader, tilbygninger og nytt uteområde. Fløyene er nå bygget sammen, noe som svekker den opprinnelige todelingen. Samtlige vinduer er skiftet, med uheldig fargevalg; svarte karmen har den effekten at vinduene går i ett med den svarte kledningen, og oransje karmen spredt rundt i fasaden svekker horisontaliteten som fasaden opprinnelig hadde. Dette er riktig nok et reversibelt inngrep, men svekker autenticiteten i dagens skolebygg. Utvidelsen fra 2002 består av to deler, en del med større spesialrom og vestibyle innerst som kobler sammen opprinnelig fløy med en ny klasseromsfløy ytterst. De nye volumene bryter med den opprinnelige, rene hovedformen. Fasadene i 2002-fløyen har liggende kledning lik hovedbygningen og varierende vindusutforming med mindre horisontalitet.

Verneverdi

Anlegget fremstår som svært forandret, med nye fasader og tilbygninger. Anlegget var opprinnelig et godt eksempel på modernistisk skolearkitektur, tegnet ut etter samme prinsipper som Nattland skole (1964), Kirkevoll ungdomsskole (1967) og Smørås skole (1968) også av kommunearkitekten i Fana. Spesielt for skolene er at de har sonedeling som gir konsekvenser for fløyenes utforming; Fløyene består av ett volum med pulttak og ett volum med flatt tak. De har også separate innganger til klasserom, noe som vi ikke finner på samtidige skoler i Bergen. Skolene har tidstypiske trekk fra 1960-talls skolearkitektur som terrengtilpasning, menneskelig skala, langstrakte fløyer og vindusbånd.

Kaland skole har i dag et helt annet uttrykk enn opprinnelig. Endringene svekker de den opprinnelige klare hovedformen med sonedeling og går ut over de tidstypiske kvalitetene, som er et viktig kriterium for verneverdi. Anlegget vurderes derfor å ha liten verneverdi.

Klasseromsfløyen og aktivitetsfløyen, med tilbygg i mellom fra 1995, sett fra skoleplassen, inntill tilbygg fra 2002.

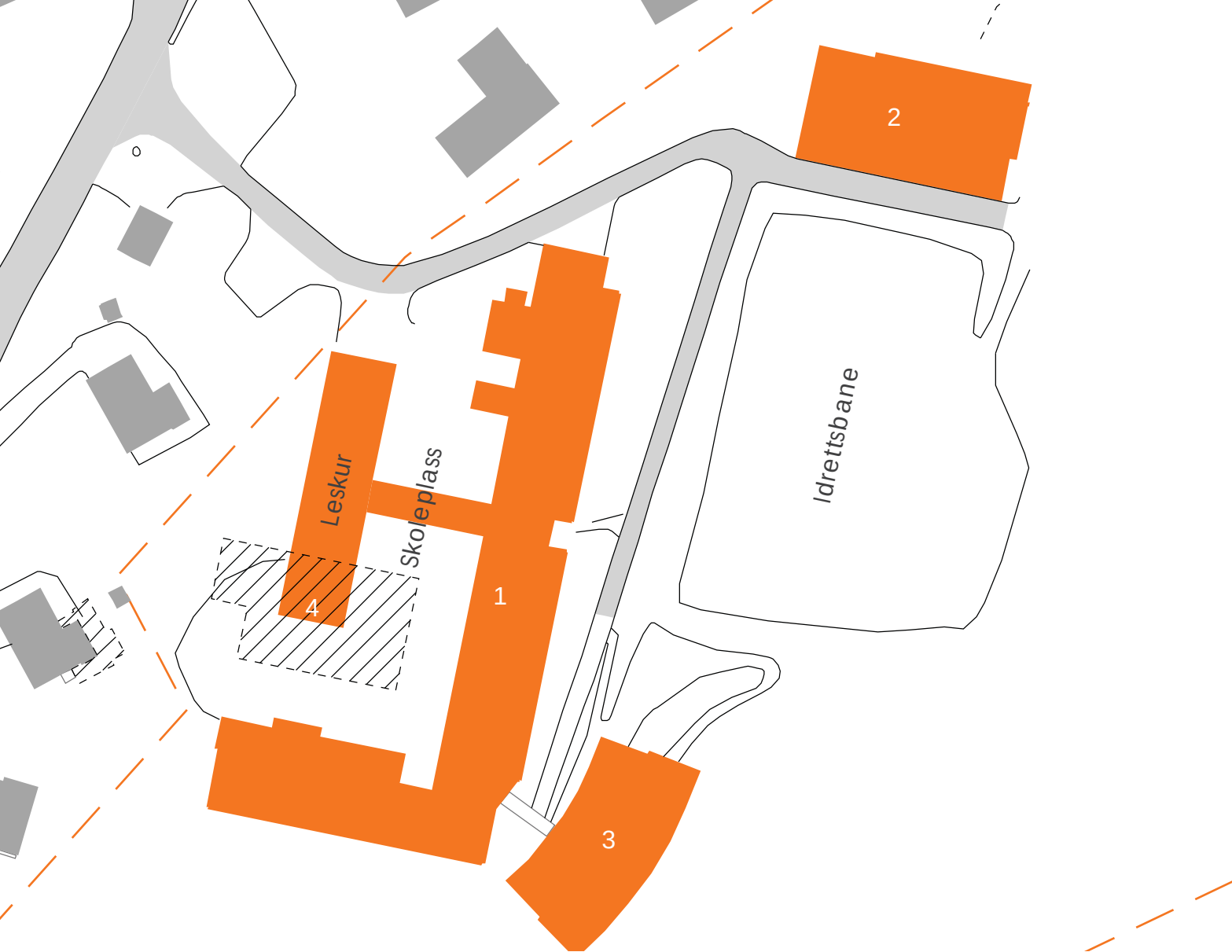
2002-fløyen med betongvegger og desentraliserte innganger mot skoleplassen i vest.

2002-fløyens fasade mot øst, med vinduer jevnt fordelt, forskjøvet i forhold til hverandre, med oransje karmmer og solavskjerming.

Nattland skole

Kart 1:1000

Nattland skole

Barne/ og ungdomskole

Adresse: Merkurveien 30

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygning	Øyvin Lien	1964	8/100
2	Gymnastikkbygning	Øyvin Lien	1969	8/100
3	Administrasjons- og klasseromsbygg	Fortunen: Kjell J. Brun og Odd Sørhus	1996	8/100
4	Paviljong	---	2000	8/100

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	<i>Nattland skole hadde arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt bevart og helhetlig eksempel modernistisk skolearkitektur fra 1960-årene med langstrakte fløyer og sonedeling. Skolen ble revet i november 2013. Nattland skole har liten verneverdi.</i>
Omfang/Sårbarhet	
Formelt vern	

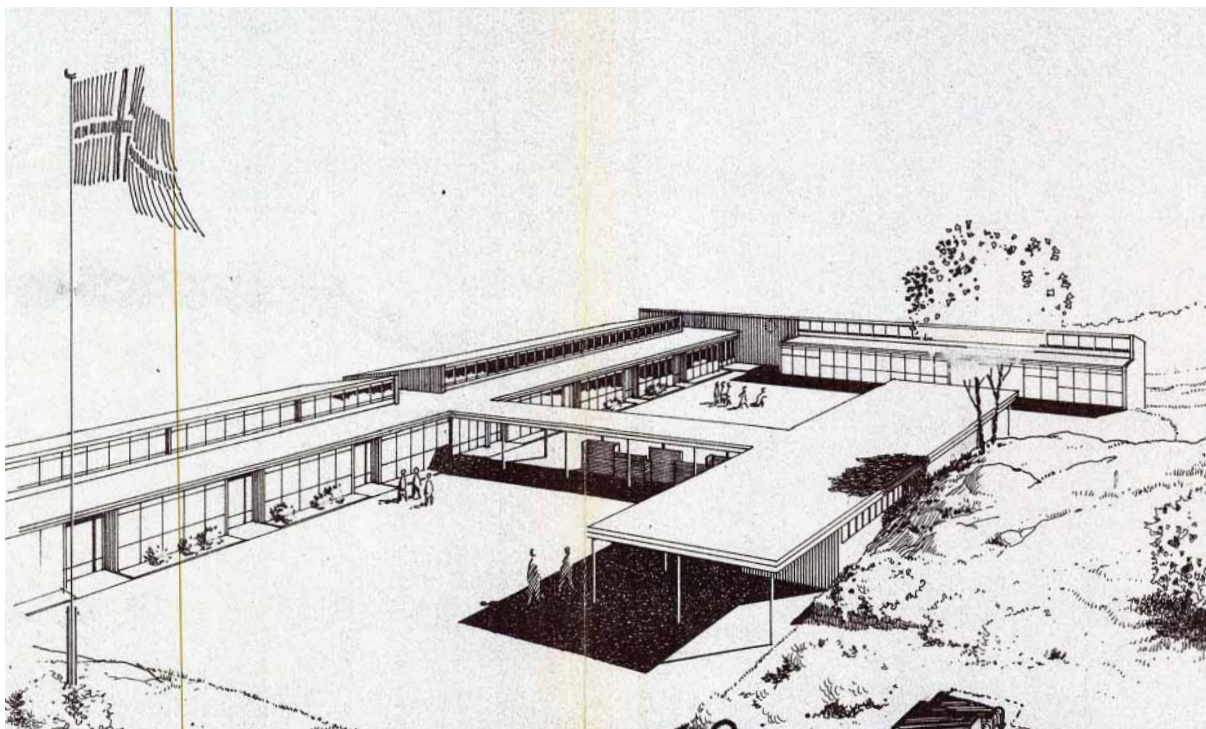
Beskrivelse kulturmiljø

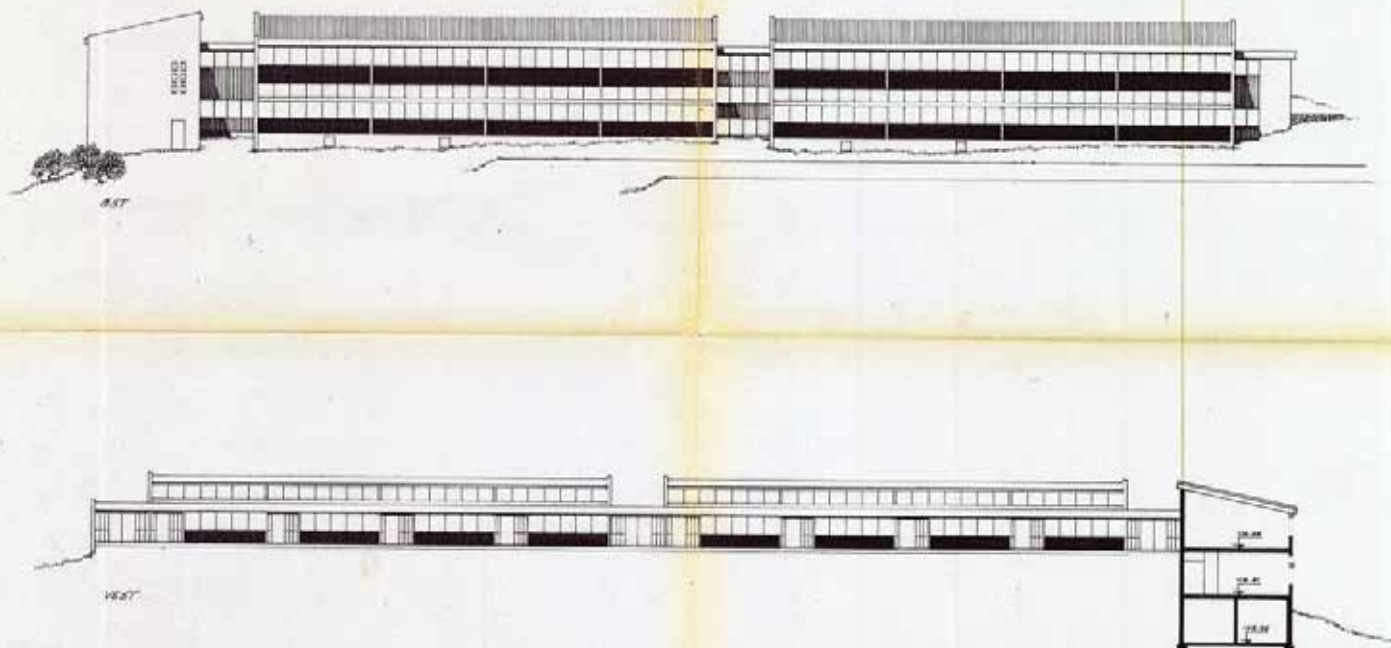
Nattland er et tidligere jordbruksområde sør og sør-vest for Nattlandsfjellet på høydedraget mellom Bergen og Fana. Brukene på Nattland ble solgt til utbyggingsformål etter krigen, og området var i kraftig vekst i 1960-årene. Området er bebygd med eneboliger og rekkehus.

Bygningshistorikk

I forbindelse med utbyggingen av området ble Nattland skole oppført i 1964. Fire år etter stod gymnastikksalen ferdig, som ble revet i 2013. Anlegget er tegnet Øyvin Lien i 1963, kommunearkitekt i Fana. Lien har også tegnet Rå skole (1963), Kaland skole (1964) og Kirkevoll ungdomsskole (1964). De to sistnevnte skolene ligner anlegget på Nattland i hovedform og romlige kvaliteter. I 1995 tegnet Fortunen arkitekter et administrasjons- og klasseromsbygg. En klasseromspaviljong ble oppført i 2000. Hovedbygningen (1964) og gymnastikkbygningen ble revet i november 2013. Administrasjon- og klasseromsbygget vil bli rehabilitert og bygget om.

Perspektiv. Arkitektens tegning.

Arkitektens tegninger.

Hovedbyggets fasade mot øst. Inngangsparti til venstre i bildet er ikke opprinnelig.

Hovedbyggets fasade mot øst. Inngangsparti til hvert enkelt klassrom.

Inngang i hovedbyggets fasade mot øst.

Spesialromsfløy til høyre og nyere paviljong til venstre.

Bygningsbeskrivelse

Hovedbygningen (1964) består av to langstrakte hovedvolumer satt sammen i en rett vinkel og et T-formet leskurbygg koblet på det lengste hovedvolumet. Hovedvolumene kan igjen deles i to deler, én med flatt tak og én med pulttak, henholdsvis sirkulasjonsareal og oppholdsareal (sondeling). Bygningen tar opp terrengfallet med en sokkeletasje, og skolen fremstår som godt terrengtilpasset med menneskelig skala – én etasje – mot skoleplassen.

Bygningen er oppført i betong og bindingsverk i én etasje og sokkel. Langfasadene har et horisontalt preg med lav bygningskropp, vindusbånd, liggende panel og kraftig, utragende hovedgesims. Endeveggene er tette i betong, og går opp over gesimsen. Vinduene er originale.

Skolen er en kombinasjon av klasseromsskole og spesialromsskole. Klasseromsfløyen har sidekorridor i sokkeletasje og separate innganger til klasserom via vindfang og grupperom i øverste etasje. Fløyen er delt med et større trapperom i midten. Samtlige klasserom og spesialrom i øverste etasje har skrå himling og gjennomlys. Det originale, faste interiøret som hyller, skap og vask er bevart.

Leskuret er oppført i én etasje, et overbygg med toalettrom under. Taket er som en fortsettelse av den lave delen i hovedbygningen, og har den samme kraftige gesimsen, understøttet av søyler.

Fasader mot øst.

T-formet leskur med toaletter.

Opprinnelige teglvegger og benker i leskur.

Klasserom med skrå himling og gjennomlys.

Fasade mot øst.

Fasade mot øst.

Gymnastikksalens fasade mot sør. Bygningen var tidstypisk med horisontalt preg brutt opp av vertikale elementer.

Hovedbygningen har gjennomgått en del endringer, som to garderobetilbygg i nord på klasseromsfløyen og solskjerming i fasdene mot øst og sør. Paviljongen (2000) tar opp plassen til deler av leskuret.

Gymnastikkbyggningen (1968) er nylig revet. Denne lå fritt ved fotballbanen øst for hovedbygningen. Bygningen hadde mange fellestrekk med gymnastikkbyggningen på Rå skole, tegnet av samme arkitekt.

Administrasjon- og klasseromsbygget (1996) er et buet volum i tre etasjer med svalganger, koblet til på østsiden av hovedbygningen med broer.

Verneverdi

Skoleanlegget er helhetlig og godt bevart, med høy grad av autensitet både i material og form. Anlegget har arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt eksempel på modernistisk skolearkitektur. Anlegget er tegnet ut etter samme prinsipper som Kaland skole (1963), Nattland skole (1964) og Kirkevoll ungdomsskole (1967) også av kommunearkitekten i Fana.

Spesielt for disse skolene er at de har sonedeling som gir konsekvenser for fløyenes utforming; Fløyene består av ett volum med pulttak og ett volum med flatt tak. De har også separate innganger til klasserom, noe som vi ikke finner på samtidige skoler i Bergen. Skolene har tidstypiske trekk fra 1960-talls skolearkitektur som terrengtilpasning, menneskelig skala, langstrakte fløyer og vindusbånd. Av de fire skolene er Nattland skole best bevart antikvarisk sett, men har også den i dårligst teknisk tilstand.

Hovedbygningen og gymnastikkbygningen er nå revet (november 2013). Administrasjon- og klasseromsbygget vil bli rehabilitert og bygget om.

Gymnastikkbygningens fasade mot øst.

Gymnastikkbygningens fasade mot nord.

Administrasjonsbygget.

Varden skole

Varden skole

Barneskole eller ungdomsskole

Kart 1:1000

Adresse: Vardeveien 71

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg, fløy A og B	Per Lingås	1964	22/167
2	Gymnastikk/vaktmesterbolig		1965	22/167
3	Fløy C		1967	22/167
4	Klasseromspaviljong/nå SFO		1969	22/167

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Anlegget har arkitekturhistorisk verdi som et enhetlig og karakteristisk eksempel på skolearkitektur 1960-årene, bygget ut i flere trinn. Hovedbygget har høy arkitektonisk verdi, med tydeligere karakteristiske trekk. Anlegget har miljøverdi som del av det helhetlige boligområdet på Varden, bygget ut tidlig på 1960-tallet. Skolen er bygget ut trinnvis, i takt med utbyggingen av Varden og boligområdene rundt. Varden skole har høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedbyggets fasader mot øst og sør er har stor sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Fyllingsdalen vest for Løvstakken ble innlemmet i Bergen kommune i 1955, avstått fra Fana herred. Varden, helt sør i Fyllingsdalen, var en del av utmarken til gården Sælen. Varden var det første området som ble regulert, i 1959, og ble bygget ut med rekkehus og lavblokker i begynnelsen av 1960-årene. På grunn av stor innflytning til Fyllingsdalen på 1960-tallet ble presset på Sælen skole for stort, og det ble behov for nye skoler. Skolen på Varden var den første som ble oppført i Fyllingsdalen etter innlemmelsen.

Bygningshistorikk

Anlegget ble oppført i flere byggetrinn, hovedbygget i 1964 etter tegninger av Per Lingås, som også har tegnet Lyshovden (1968), Seljedalen (1976), Hordvik (1977) og Olsvik (1977) skoler. I 1965 ble et bygg med gymnastikksal og vaktmesterbolig oppført. En ny fløy ble tilføyd i 1967, og en klasseromspaviljong i 1969.

Bygningsbeskrivelse

Hovedbygget består av to langstrakte fløyer (1A og 1B) satt sammen til en T. En lavere fløy (3) kobler seg på i øst.

Hovedbygget er oppført i to etasjer i betong og tegl med sperretak av tre med sutak og panner. Langfasadene er åpne med vinduer i rastergrid med eksponerte søyler, kortfasadene er lukkede med få eller ingen vinduer. Tilbaketrukket leskur i fasade mot sør.

C-fløyen (3) er oppført i én etasje og har en enklere fremtoning enn hovedbygget, men tilpasses ellers i form og material. Fløyen har fundament i betong og vegger i tegl og tre. Langfasadene har ikke søyler som hovedbygningen, med vindusbånd.

Anlegget har sidekorridor. Hovedinngangen ligger i A-fløyen mot veien i øst, med forbindelse til aula og hovedtrapp. Tidstypiske trapper utført i terrasso med enkelt metallrekkverk. Noe uheldig fargebruk i fasadene.

Gymnastikk/vaktmesterbolig ligger fritt sør på tomten, noe høyere enn hovedanlegget. Denne er oppført i én etasje i pusset tegl med skjevvrøstet saltak. Opprinnelig var bygningen satt sammen av to volumer, en gymnastikkdel og en boligdel. I 1997 ble det tilføyd et tredje volum, da boligdelen ble tatt til bruk til SFO, i samme material og form.

Fløy 1A: Fasade mot skoleplassen i øst, betongsøyler.

Fløy 1A: Massivt hjørneparti i betong i sør med inngang og trapperom. Buet baldakin.

Fløy 1B: Nordre fasade med eksponerte betongsøyler.

Fløy 1B: Eksponerte søyler i fasaden, tilbaketrukket leskur. Massive hjørnepartier i betong med trapperom.

Fløy 1A og 1B: Glassfelt i hovedtrapp i fløy 1B.

Fløy 1A: Sekskantede vinduer i fasaden mot skogen i vest.

Fløy 1A: Hovedfasade mot veien. Vinduer i rastergrid med eksponerte søyler.

Fløy 1A: Hovedinngang.

Fløy 1A: Inngang til helsestasjon i massivt hjørneparti i nord. Buet baldakin.

Paviljongen ligger nord for skolebygningen, oppført i én etasje i leca og tre i 1969. Opprinnelig karakteristisk fasade, med tett murt endevegg og åpen langvegg med vindusbånd. I dag endret med vinduer i trekledte endevegger. Opprinnelig klasseromspaviljong, ominnredet til PPT i 1984. I dag i bruk til SFO.

Verdivurdering

Anlegget fremstår som meget godt bevart, både hovedform og fasader. Varden skole er et helhetlig, karakteristisk og godt bevart anlegg fra 1960-tallet med fløyer og frittliggende bygninger. Skolen ble oppført i flere byggetrinn, i takt med utbyggingen av Varden og boligområdene rundt. Skolen er den første som ble oppført i Fyllingsdalen etter innlemmelsen i Bergen kommune, og har høy miljøverdi som del av det helhetlige bygningsmiljøet på Varden - den første utbyggingsfasen i Fyllingsdalen. Varden skole har høy verneverdi.

Hovedbygningen (1964) har arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et gjennomført og godt eksempel på skolearkitektur fra 1960-årene. Denne bygningen er mer påkostet og har tydeligere karakteristiske trekk enn øvrige fløyer og paviljonger. Den opprinnelige hovedformen og rasterfasadene er spesielt interessante.

Gymnastikk/vaktmesterboligen (1965) er tidstypisk i hovedform og fasader. **C-fløyen** (1967) tilpasser seg hovedbygningens formspråk og materialitet, men er noe enklere i fasadeuttrykk og materialkvalitet, uten eksponerte søyler i fasaden. **Paviljongen** (1969) har tidstypiske trekk, men er også enklere i materialkvalitet og uttrykk.

Fløy C til venstre og fløy B til høyre. Fløy C er enklere i utforming enn de andre fløyene, uten betongsøyler.

Fløy C sett fra nord-øst.

Klasserom i fløy C med plassbygde hyller og vask.

Korridor i C-fløyen.

Foldedør mellom vestibyle og aula.

Korridor i A-fløyen.

Vindusdører i vindfang i teak.

Trapperom i A-fløyen.

Hovedtrapperom i B-fløyen.

Gymnastikk/vaktmesterbolig sett fra nord-vest.

Vaktmesterboligen sett fra øst med gymnastikksalen i bakkant. Tilbygg fra 1997 midt på.

Gymnastikksalen er tidstypisk.

Én av to garderober.

Klasseromspaviljongen. Opprinnelig med tette endevegger i leca og åpne langfasader i tre.

372

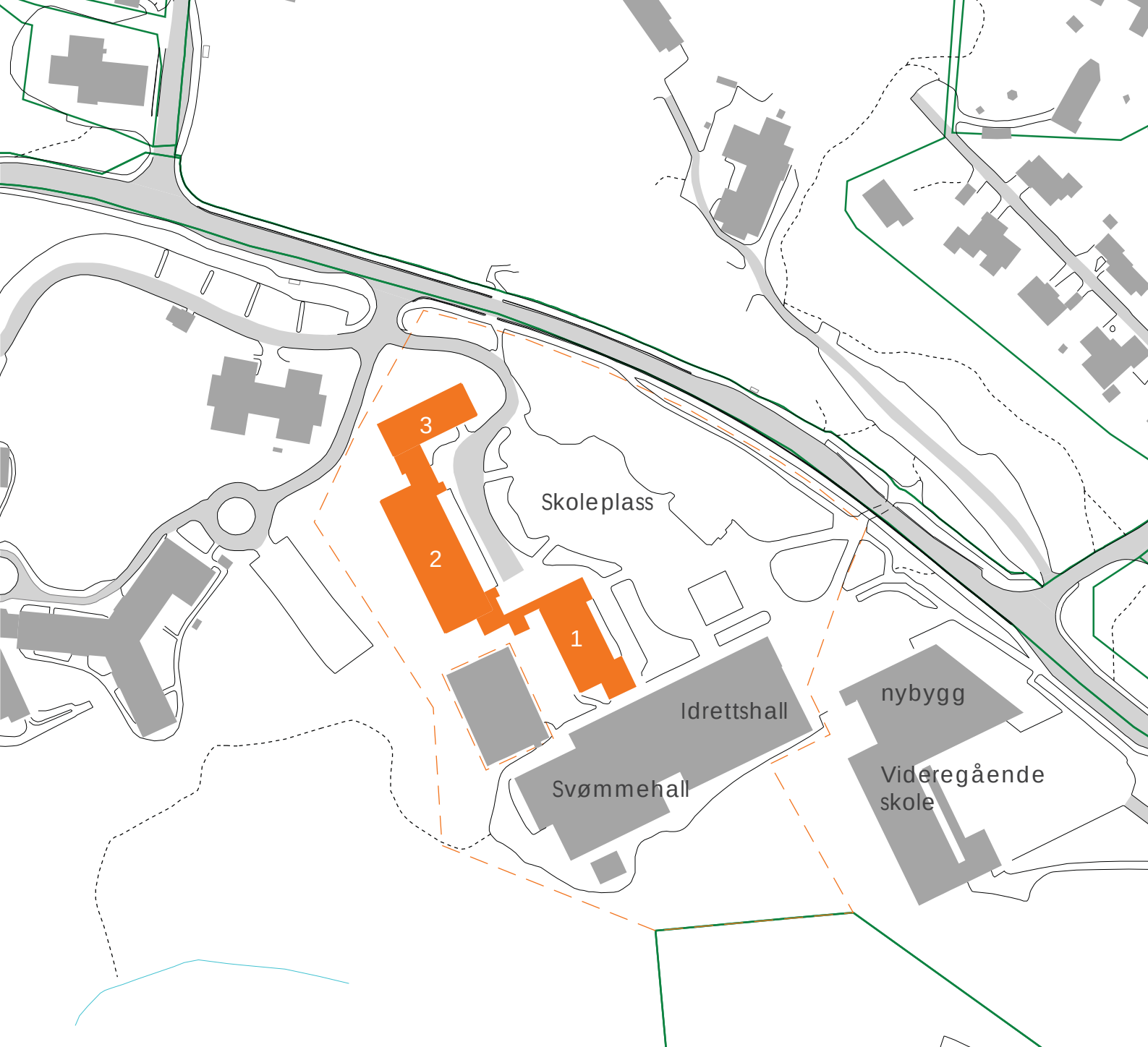
Kommunale skoler i Bergen - Verneplan for skolebygg fra 1724 til 1979

Klasseromspaviljongen. Nå er endeveggene kledd med tre og har fått vinduer.

Åstveit skole

Åstveit skole Ungdomsskole

Kart 1:2000

Adresse: Tertnesveien 33

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1-3	Hovedbygg	Sigmund Myking	1965	209/184

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Åstveit skole har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et velutformet og karakteristisk skoleanlegg fra 1960-årene, fordelt i frittliggende fløyer koblet sammen med horisontale leskur. Skolen har miljøverdi som del av et større, enhetlig anlegg med videregående skole og idrettshall, tegnet ut samtidig av samme arkitekt. Skolehistorisk verdi som en av de første ungdomsskolene i landet. Åstveit skole har høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform, fasader og leskur har middels sårbarhet for endring. Panelt felt i gavlvegger og flatt tak på leskur bør opprettholdes.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Åstveit er et tidligere gårdsbruk i Åsane, øst for Eidsvågen og Åstveitvågen. Åstveit skole er en del av et større anlegg med Åstveithallen (idretts- og svømmehall) og Tertnes videregående skole, planlagt av samme arkitekt på midten av 1960-tallet i forbindelse med opprettelsen av Åsane gymnas i 1964 og utvidelse av realskoletilbudet i kommunen. Anlegget er godt bevart, med kun ett nybygg, foran den videregående skolen.

Bygningshistorikk

Åstveit skole ble ferdigstilt i 1965, som den første delen av anlegget, etter tegninger av arkitekt Sigmund Myking, som også har tegnet Ulsetskogen skole (1971) og Blokkhaugen skole (1976). Skolen var planlagt som ungdomsskole for å utvide realskoletilbudet i kommunen, men først tatt i bruk som gymnas før gymnasetts lokaler stod ferdig få år seinere.

Bygningsbeskrivelse

Åstveit skole er delt i tre fløyer, aktivitetsfløy (1), klasseromsfløy (2) og administrasjonsfløy (3). Skolen fremstår som opprinnelig med tre rektangulære volumer i én til to etasjer med saltak, koblet sammen med leskur. Volumene ligger godt i terrenget, litt opphøyet i forhold til den asfalterte skoleplassen i øst. Parklignende grøntareal i skråningen.

Langfasadene har vindusbånd med søyler, brystning i panel og noe utragende gesims. Gavlveggene er relativt tette i pusset mur går opp over gesimsen, og har et tilbaketrukket, vertikalt felt med panel og vindu. Leskurene har flatt tak i tre på slanke metallsøyler. De vertikale gavlene og de horisontale leskurene danner en fin, avstemt helhet.

Klasseromsfløyen har midtkorridor, mens rommene i aktivitetsfløyen har innganger fra to trapperom. Hver fløy har to likeverdige inngangsparti. Trappene i anlegget er godt bevart, med opprinnelige trappetrinn og repos i slipt terrasso og rekkverk med metallspiler og håndløper i tre. Administrasjonsbyggets interiør er godt bevart med autentiske materialer. Utvendige toalettdører er bevart.

Klasseromsfløyens fasade mot øst. Horisontale vindusbånd i langfasader og relativt tette endevegger med vertikalt vindusbånd.

Aktivitetsfløyens fasade mot øst.

Administrasjonsfløyen sett fra nord-øst.

Nøye avstemt helhet, med vertikale felt i gavler og horisontale leskur og vindusbånd. Opparbeidet grøntareal bevart etter arkitektens tegninger.

^ Autentisk interiør på personalrommet i administrasjonsfløyen.

> Tidstypiske trapper i klasseromsfløyen. Svevende trinn i slipt terrasso med kraftige vanger.

Verneverdi

Opprinnelig hovedform og fasadeuttrykk er godt bevart. Stor grad av autenticitet i trapperom samt administrasjonsbyggets interiør.

Åstveit skole har høy arkitektonisk verdi som et godt bevart og helhetlig skoleanlegg fra 1960-årene. Anlegget ligger godt i terrenget, litt opphøyet i forhold til skoleplassen med grøntareal i skråningene bevart etter arkitektens tegninger, og har en nøy avstemt volumsammenstilling med fløyer og leskur.

Åstveit skole har høy miljøverdi som del av et større anlegg med idrettshall/svømmehall og videregående skole planlagt av samme arkitekt på midten av 1960-tallet. Skolen har høy skolehistorisk verdi som tidlig representant for ungdomsskolen.

Disse håndtakene, fra de opprinnelige dørene, er gjenbrukt på de nyere aluminiumsdørene.

Vertikalitet og horisontalitet.

Damsgård skole

Kart 1:1000

Damsgård skole

Barneskoleskole

Adresse: Herman Grans vei 2

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Myklebus og Simonnæs	1964	154/150
2	Idrettshall			
3	Leskur/toaletter			
4	Paviljong	---	2004	154/150

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Anlegget har svært høy arkitekturhistorisk og arkitektonisk verdi som et karakteristisk og godt bevart 1960-talls skoleanlegg med utpregede romlige og estetiske kvaliteter. Skolen representerer modernismen slik den manifesterer seg internasjonalt og i noe av Bergens offentlige skolebyggeri, med blant annet store volumer og vindusraster. Damsgård skole har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	1966-anleggets hovedform og fasader har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Skolen ligger i et boligområde på Damsgård i Laksevåg, i skrånende terreng mot Puddefjorden i nord. Bestående av arbeiderboliger oppført som følge av industrialiseringen tidlig på 1900-tallet. Skolen er den største bygningen i området, men tilpasser seg områdets skala ved at volumene er brutt opp i mindre deler.

Bygningshistorikk

Planleggingen av nytt skolebygg på Damsgård startet allerede i 1935, da presset var stort på skolene i Laksevåg. Tomten ble kjøpt samme år og tegningene og bevilgningene var klare i 1940, men oppføringen ble utsatt på grunn av krigen. Etter krigen ble andre skoler prioritert. Da skolen endelig skulle bygges ble de utarbeidede tegningene forkastet.

Damsgård skole med hovedbygg og idrettshall ble oppført i 1966 etter nye tegninger. Arkitekter var Jakob Myklebust og Bjørn Simonnæs, som også har tegnet Ulsmåg skole og Biskophavn Kirke. En klasseromspaviljong i bindingsverk ble oppført i 2002 som et frittstående bygg sør på skoleplassen.

Bygningsbeskrivelse

Anlegget består av to hovedvolumer, koblet sammen med et vinkelformet leskur. Det største volumet, hovedbygget, består av et langstrakt volum i én etasje og tre høyere volum i to etasjer plassert vinkelrett på hverandre. Sammen med leskuret danner de to atrier. Det minste volumet, idrettshallen, er et trappet volum i to til tre etasjer. Volumene rammer inn skoleplassen og tar opp terrengfallet i nord og øst med en sokkeletasje.

Anlegget er oppført i plastøpt betong og lettklinkerbetong-elementer med flatt tak. Fasadene er pusset med store vindusfelt utformet i raster, med repetitive betongsøyler og panel i brystningsfelt.

Anlegget sett fra nord-øst.

Hovedbygningen fra vest. Vinduene er utformet i rastergridd, typisk for 1960-talls skolearkitektur.

Hovedbygningen er brutt opp i tre volumer. Leskuret i front.

Hovedbygningens fasade mot øst.

Et av atriumene i hovedbygningen. Store vinduer mot korridor.

^ Ett av tre trappeløp i hovedbygningen.

^ > Korridorer i hovedbygningens første etasje. Ett av tre trappeløp.

Leskuret har flatt tretak med kraftig gesims understøttet av metallsøyler. Toalettbyggene ligger som langstrakte volumer, i pusset mur, under dette taket. Atriene som tidligere var fylt med gressplen har nå fått mykt underlag og benker.

Hovedbygget har side- og midtkorridorer med trappeløp i de tre krysningene mellom fløyene. Trappene er tidstypisk med kraftige trinn og vanger i betong, og rekkverkene i første etasje er stålstag fra gulv til tak. I idrettsbygget er de store rommene, svømmehall i sokkel og gymsal i første etasje, i den høyeste delen, og garderober i den laveste delen. Scenen er bygget om til undervisningsrom (1993).

Verneverdi

Skolen fremstår som et enhetlig anlegg, dens opprinnelige hovedform og fasader er godt bevart. Damsgård skole har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt og representativt anlegg karakteristisk for 1960-talles skolearkitektur, med rigide bygningsvolum og rastergridfasader. Bygningsmassen tilpasser seg godt landskap og omkringliggende bebyggelse ved at den er brutt opp i mindre volumer. Volumene har en interessant sammenstilling som gir romlige kvaliteter som atrium og beskyttet skoleplass. Fasadene har repetetive elementer og rene linjer som skaper et godt estetisk uttrykk.

Idrettsbygget fra nord-øst. Høyt vindusbånd i ytterfasden, forblendet med tegl og glassbyggerstein.

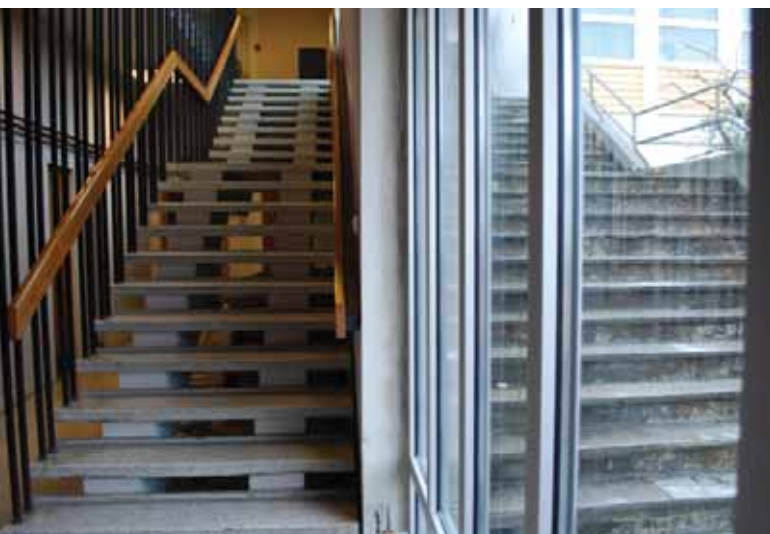
Idrettsbygningen fra skoleplassen i vest. Leskuret kobler sammen bygningene.

Idrettsbygget fra sør-øst.

Svømmebasseng i sokkeletasjen.

Sammenheng mellom inne og ute. Trappeløp i og ved siden av idrettsbygget.

Gymnastikksal i første etasje. Forblendede vinduer mot skoleplassen.

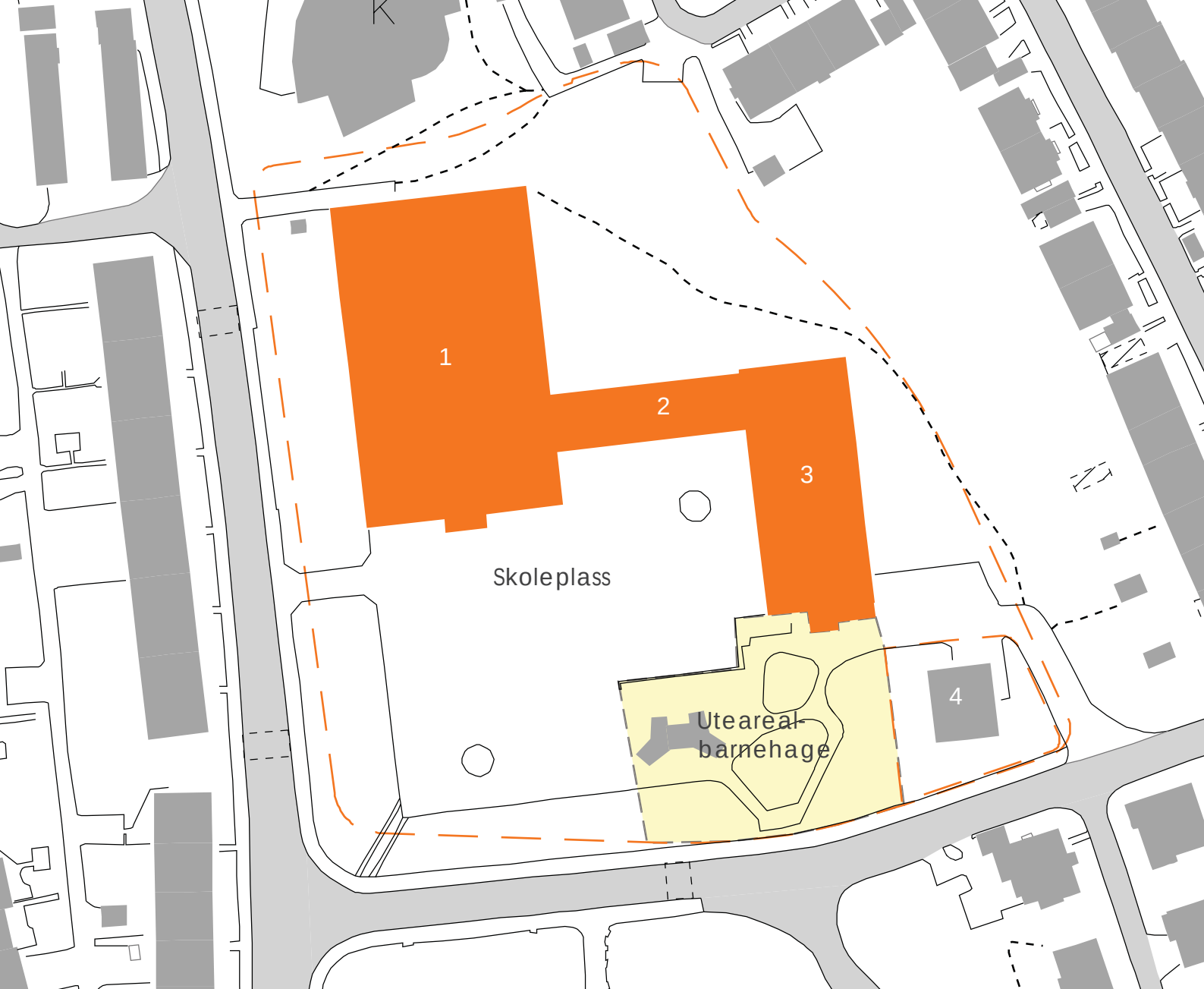
Toalettbyggene under leskuret skjerner atriumene i hovedbygningen.

Leskuret er opplagret på tynne søyler og kraftige dragere.

Gimle skole

Gimle skole
Ungdomsskole

Kart 1:2000

Adresse: St. Olavs vei 20

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygning	Arne Schanke	1966	162/968
2	Mellombygg			
3	Spesialromsfløy			
4	Tidligere vaktmesterbolig, nå bolig.	---	---	162/1361

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Gimle skole har svært høy arkitektonisk verdi som et påkostet og godt bevart eksempel på 1960-årenes skolebyggeri med gode, autentiske materialkvaliteter. Skolen representerer modernismen slik den manifesteres internasjonalt og dels i Bergens offentlige skolebygger, med blant annet store volumer og vindusraster. Også interiørene i aula, trappehall og korridorer er svært godt bevart og holder høy standard. Vaktmesterboligen bør bevares som en integrert del av et verneverdig skoleanlegg. Gimle skole har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader samt aula og trapperom har stor sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Skolen ligger et tettbygd boligområde på Årstad, som ble oppført som hageby i 1920-årene.

Bygningshistorikk

Gimle skole er tegnet som aula-skole av arkitekt Arne Schanke, ved Byarkitektkontoret i Bergen, og stod ferdig i 1966. Deler av skolen ble ombygget og tatt i bruk til barnehage i 2010. Fasadene fikk nye farger i forbindelse med utskiftningen av vinduer i 2009.

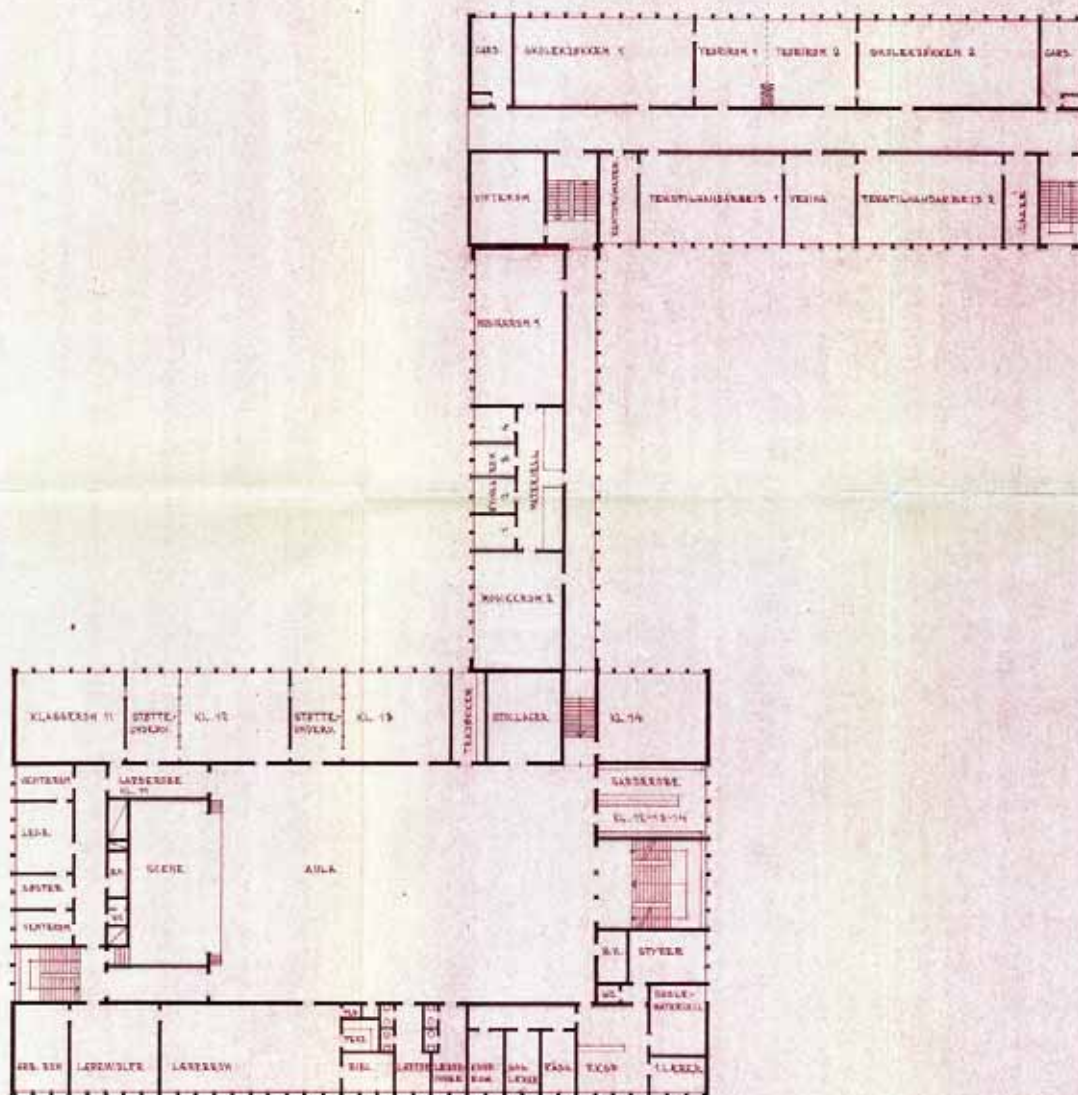
Bygningsbeskrivelse

Anlegget består av tre volumer i ulike størrelser og høyder, i to til tre etasjer, satt sammen i rette vinkler.

Hovedbygningen er i tre etasjer med en tilnærmet kvadratisk plan. Klasserommene er organisert rundt en aula i andre og tredje etasje. Aularommet er et dobbelhøyt sirkulasjonsrom med overlys og galleri som sørger for adkomst til klasserommene i tredje etasje.

Mellombygget er i to etasjer og har en rektangulær plan. Et leskur med inntrukne, runde søyler er trukket inn i bygningskroppen og sørger for tørrskodd utendørs forbindelse mellom hovedbygning og spesialromsfløy, som i andre etasje knyttes sammen av en sidekorridor.

Spesialromsfløyen er i to etasjer, noe høyere enn mellombygget, og har en rektangulær plan. Bygningen er planlagt med midtkorridor med klasserom på hver side og store vinduer i hver ende. Første etasje ble i 2010 tatt i bruk som barnehage. Fasaden

STYRK. jnr. 1002
19 04

J.N.R. MUTATI
00019 - 1.7.04
BYGGINNSETTEN

2

BYG. 18/4-04

Byggnad

BYGGINNSETTEN - HÖVINGEN

MOT NORD

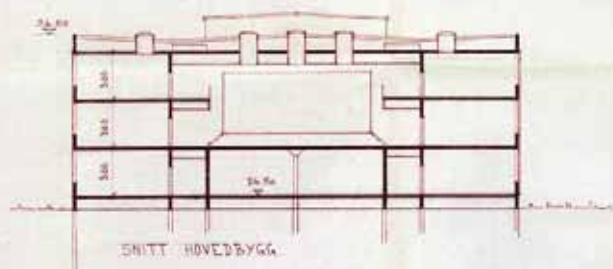

MOT VEST

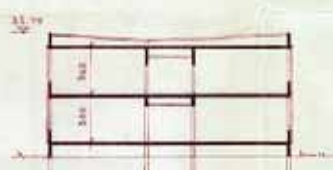
STYRK. jnr. 1002
19 04

J.N.R. MUTATI
00019 - 1.7.04
BYGGINNSETTEN

Byggnad	BYGGINNSETTEN
Byggnad 7	BYGGINNSETTEN
Byggnad 71 200	BYGGINNSETTEN
Byggnad 18/4-04	BYGGINNSETTEN

SNITT HOVEDBYGG

SNITT SPECIALRUMFLØY

SNITT MELLOMBYGG

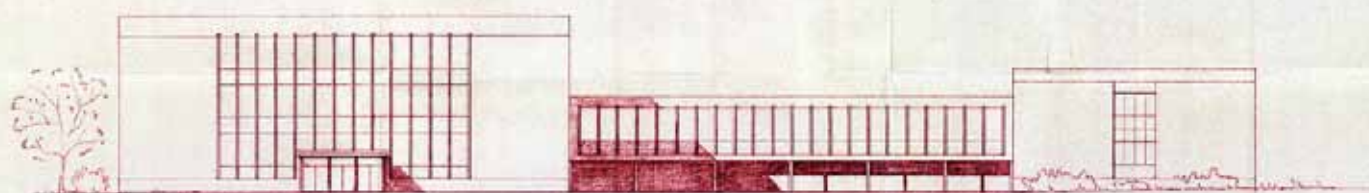

HOVEDBYGG MOT ØST

ST/B.K. nr. 1009
10.04

J.N.R. NOTATT
00010 - 1.7.04
BYGNINGSJEFFH

Bygningstype	UNGDOMSSKOLE, HÅVÆLANDSKVYR
Bygningens nr.	10
År	1928
Bygningens nr.	1009
Bygningens nr.	1009

MOT SYD

MOT VEST

ST/B.K. nr. 1009
10.04

J.N.R. NOTATT
00010 - 1.7.04
BYGNINGSJEFFH

Bygningstype	UNGDOMSSKOLE, HÅVÆLANDSKVYR
Bygningens nr.	10
År	1928
Bygningens nr.	1009
Bygningens nr.	1009

Hele anlegget sett fra sør-vest. Hovedbygningen til venstre og klasseromsfløyen til høyre er koblet sammen med en slankere bygning.

Et flott trapperom med tidsriktig detaljering; enkle ståltrekkverk. Trappene er løsebet fra ytterveggen.

Trolig originale tredører i hovedinngangen. Flere innganger på anlegget har bevarte dører.

392

Kommunale skoler i Bergen - Verneplan for skolebygg nr. 174, 1979

Klasserommene er strukturert rundt en aula i andre og tredje etasje. Galleri sørger for sirkulasjonen i tredje etasje. Overlys via kuppelformede vinduer skaper et god stemning i rommet.

Fasadene har vindusbånd i raster med betongbrystninger i relieff som illuderer liggende kledning. Mellom vinduene står artikulerte, vertikale søyler.

i sør har fått nytt inngangsparti til barnehagen, med overbygg, ramper og trapper i tre og betong som bryter noe med den opprinnelige arkitekturen. Uteområdet med lekeplass og en frittliggende, enetasjes bygning er avgrenset med gjerder.

Fasadene har vindusbånd i raster med betongbrystninger i relieff som illuderer liggende kledning. Mellom vinduene står artikulerte, vertikale pilastre. Vinduene er skiftet. Alle innganger har originale vindusdører i teak. Hovedinngangen er markert med flatt takutstikk og to sett dobbeltdører med tilliggende vindu. Inngangen leder inn til hovedtrappen, som har doble løp med bredere løp i midten. Trappen henger fra dekkene, og repos er trukket tilbake fra vegg. Trinn er utført i terrasso. Det langstrakte dørmotivet gjentas innendørs mellom aula og hovedtrapp, som er direkte knyttet til aulaen.

Skoleanleggets tak er flatt med svart beslagkant. Ytterveggene er i plastøpt betong inndelt i raster med forskalingsbord lagt vekselvis horisontalt og vertikalt. Fasadene er hvitpussede. Inne i aulaen er det synlige betongdragere i taket. Innervegger er i mur; eksponert, rød tegl i hovedbygget og pusset tegl i spesialromsfløyen. Gulv i aula og korridorer har originale fliser.

Verdivurdering

Gimle skole er meget godt bevart og helhetlig anlegg med høy arkitektonisk verdi og autentiske, gode materialkvaliteter. Også interiørene i aula, trappehall og korridorer er svært godt bevart og holder høy standard.

Anlegget har arkitekturhistorisk verdi som godt eksempel på internasjonal modernisme, med store volumer og rasterfasader, rene linjer og repetitive elementer. Dette er typisk for det offentlige byggeriet i Bergen på 1960-tallet, og Gimle skole er ett av de bedre, påkostede skoleanleggene fra denne tiden med høye arkitektoniske kvaliteter, gode materialkvaliteter og utsmykning i både fasader og interiør.

Tilbygg: inngang til barnehagen i 1 etasje i klasseromsfløyen (3)

Klasseromsfløyens fasade mot øst.

Mellombygningens fasade mot skoleplassen i sør.

Leskuret under mellombygningen. Delvis bygget igjen med garasje og sykkelboder mot nord.

Klasseromsfløyens og mellombygningens fasader mot nord.

Storetveit skole

Storetveit skole

Ungdomskole

Kart 1:2000

Adresse: Storetveitvegen 125

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg: Blokk U - undervisning	Helge Borgen	1967	13/808
2	Hovedbygg: Blokk A - Administrasjon			
3	Gymnastikkbygg (K)			

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Storetveit skole har svært høy arkitektonisk verdi og arkitekturhistorisk verdi som et særegent og velutformet eksempel på skolebygg fra 1960-årene. Bygningsmassen er svært godt terrengtilpasset og både eksteriør og interiør har gjennomgående gode romlige og estetiske kvaliteter. Anlegget representerer noe av det beste av norsk arkitektur fra 1960-årene innenfor retningen internasjonal modernisme. Det ble også anerkjent i samtiden, da det mottok Det nyttige Selskabs pris for god arkitektur i 1970. Storetveit skole har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har stor sårbarhet for endring. Det samme gjelder overlys i interiør og klasseromskorridor med trapperom.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Storetveit skole ligger i søndre del av Storetveitmarken, et 150 dekar stort friluftsområde med åpne enger mellom Kirkevegen og Storetveitvegen i Fana.

Bygningshistorikk

Storetveit skole ble oppført i 1967, og er tegnet av arkitekt Helge Borgen. Skolen var en av de første ungdomsskolene som ble oppført i Bergen kommune. Anlegget ble tildelt Det nyttige Selskabs pris for god arkitektur i 1970 (Bergen byleksikon).

Bygningsbeskrivelse

Skolen er meget godt terrengtilpasset, bestående av overlappende, horisontale volumer som trapper ned mot nord-øst og løser seg opp mot sør-vest, og ligger godt i det kupperte landskapet. Også amfiet i auditoriet tar opp terrengfallet. Bygningsvolumene danner en rett vinkel, en fløy i sør med administrasjon, lærerarbeidsrom og auditorium (2) og en fløy i øst med klasserom (1), som sammen med en frittliggende gymnastikkbygning (3) rammer inn skoleplassen.

Hovedbygningen (fløy 1+2) er oppført i én til tre etasjer i armert betong og prefabrikkerte betongelementer. Taket er flatt, med takbjelker eksponert i fasaden, og krager ut over ytterveggene. Fasadenes horisontalitet er forsterket med vindusbånd og brystning kledd med plater. Råbetongvegger, prefabrikkerte søyler og etasjeskillere med kassetthimling er eksponert både i overbygg og interiør, og gir et godt estetisk uttrykk. Vinduer og kledning er skiftet.

Skoleanlegget sett fra sør.

Hovedbyggets østre fløy (1) sett fra nord-øst. Bygningsmassen tilpasser seg landskapet med horisontale volumer.

Gymnastikkbygget (3) fremstår fra øst som ett horisontalt volum med horisontale vindusbånd og gesims.

^ > Vindusbånd.

I den østlige fløyen (1) finner vi klasserom med sidekorridor i første og andre etasje, mens tredje etasje har fire avdelinger tilgjengelig via fire trapperom. Korridoren i andre etasje er et åpent, langstrakt rom med høye, horisontale vindusbånd mot øst. Trappene fremstår her som skulpturer i råbetong som danner nisjer i korridoren. Korridoren fungerer som et oppholdsrom så vel som et sirkulasjonsrom. Hver trapp leder opp i tredje etasje til to klasserom og to grupperom. Her blir overlys tatt inn fra vest og gir godt lys i rommene. I den sørlige fløyen (2) finner vi auditorium og administrasjon. Amfiet i auditorium og trappen til administrasjonsdelen tilpasser seg stigningen i terrenget.

Gymnastikkbygningen (3) er oppført i én etasje og sokkel i plasstøpt betong og samt søyler og dragere i limtre. Bygningen fremstår som ett flatt volum med tynt, noe utkragende tak med synlige takbjelker. Fasaden har hovedsakelig liggende trekledning samt plater med sandblåst singel og horisontale vindusbånd. Tilbaketrunkede vegger danner et leskur med inngangsparti mot skoleplassen i øst.

Verneverdi

Skolens opprinnelige hovedform, fasader og planløsning fremstår som meget godt bevart. Storetveit skole har svært høy arkitektonisk verdi som en særegen og velutformet utgave av den internasjonale modernismen på 1960-tallet. Skolen har særs gode romlige og estetiske kvaliteter og karakteristiske trekk for samtiden. Skolens hovedform viser arkitektens forståelse av den internasjonale modernismen, med bygningsmassen fordelt i horisontale volumer som ligger godt i det kupert terrenget og skaper gode uterom. Interiøret har også gjennomgående høy arkitektonisk kvalitet: Bruk av overlys skaper gode romlige kvaliteter i interiør, og klasseromsfløyens korridor har god atmosfære med store vinduer og tre identiske trappeløp som skulpturelle elementer. Anlegget representerer noe av det beste av norsk arkitektur fra 1960-årene, og ble også anerkjent i samtiden, da det mottok Det nyttige Selskabs pris for god arkitektur i 1970.

Hovedbyggets søndre fløy (2) løser seg opp mot sør.

Naturlig kolle bevart på den ellers asfalterte skoleplassen. Hovedbygningen (2) til høyre som et horisontalt volum.

Hovedbygningens fløy 1 til venstre og fløy 2 til høyre.

Skoleanlegget, sett fra nord-vest, tilpasser seg det kupperte landskapet med horisontale, overlappende volumer.

Fløy 1: Korridoren i andre etasje har romlige kvaliteter.

Fløy 1: Bibliotek og klasserom i tredje etasje har hovedlys i kassetthimlingen.

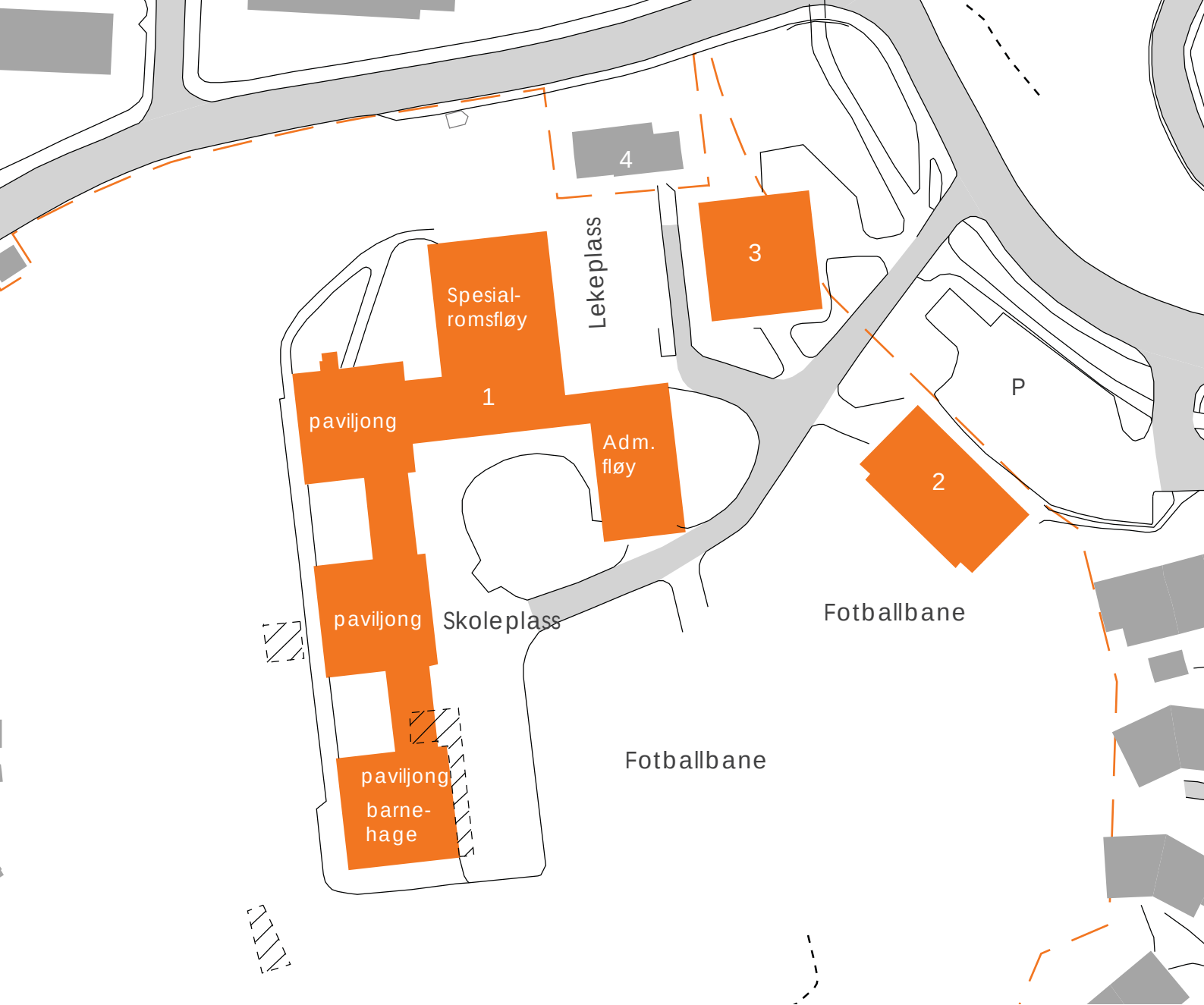
Fløy 1: Trappene fremstår som skulpturer i betong.

Trapp i gymnastikkbygget (3), tegl, betong og karakteristisk rekkverk.

Lyshovden skole

Lyshovden skole

Oppveksttun med barneskole og barnehage.

Kart 1:1000

Adresse: Lillehatten 3

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygning	Per Lingås	1968	22/405
2	Gymnastikkbygg	Per Lingås	1968	22/405
3	Tilskuddsbygg		1975	22/405
4	Vaktmesterbolig (usikkert om denne er i bruk som skole)		1968	22/897

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Skoleanlegget har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et velutformet eksempel på skoleanlegg fra slutten av 1960-årene med tidstypiske trekk. Den spesielle strukturen med svært god terrengtilpasning og menneskelig skala er godt bevart. Lyshovden skole har høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Struktur har stor sårbarhet for endring, fasader har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Fyllingsdalen vest for Løvestakken ble innlemmet i Bergen i 1955, avstått fra Fana herred. De sentrale områdene ble regulert i 1964. På grunn av stor innflytning til Fyllingsdalen på 1960-tallet ble presset på Sælen skole for stort, og det behov for nye skoler. Lyshovden skole var den andre som ble oppført dette tiåret.

Bygningshistorikk

Hovedbygg og gymnastikkbygg ble oppført i 1968 etter tegninger av Per Lingås, som også har tegnet Varden (1964), Seljedalen (1976), Hordvik (1977) og Olsvik (1977) skoler. Samme år ble en vaktmesterbolig oppført. Et tilskuddsbygg, klasseromspaviljong, ble oppført i 1975, med samme uttrykk som det eksisterende.

Bygningsbeskrivelse

Lyshovden skole er et helhetlig anlegg i én til to etasjer som tar opp terrengfallet med sokkeletasjer. Hovedbygg, gymnastikksal og tilskuddsbygg fremstår som oppdelte volumer med valmet tak. Hovedbygningen består av to fløyer koblet sammen med slankere fløy og tre paviljonger koblet sammen med korridor og leskur.

Helhetlig anlegg. (foto: bt.no)

Administrasjonsfløyen var opprinnelig kledd med plater.

Spesialromsfløyen er kledd med plater, nye i 2012.

Hovedbygningen sett fra skoleplassen i sør. Paviljongene til venstre, administrasjonsfløyen til høyre.

Paviljongene i hovedbygningen er koblet sammen med korridor og leskur i en sokkeletasje. Trapperom i hver paviljong. Nytt tilbygg og inngjerding til barnehage.

Interiør i hovedbygningen. Trapperom i spesialromsfløyen over, korridor i administrasjonsfløyen til høyre.

Gymnastikksal og tilskuddsbygg ligger fritt i terrenget. Søndre del av hovedbygget er tatt i bruk til barnehage, i den forbindelse er området rundt gjerdet inn og et lite tilbygg oppført.

Anlegget er oppført i betong og betongskjelett med paviljonger i stenderverk. Fasadene er kledd i tre, med unntak av fløyen i nord som er kledd med plater. Opprinnelig var begge fløyene kledd med plater. Anlegget har vindusbånd med stendere. Opprinnelig var betongsøylene i fløyene synlige, nå er disse kledd med plater som vegg forøvrig.

Anlegget har midtkorridor, både i fløyer og paviljonger, og desentraliserte innganger. Paviljongene i hovedbygningen har separate innganger og trapperom samtidig som de er koblet sammen med korridorer, til hverandre og til fløyene. Tilskuddsbygget fra 1975 er tegnet etter samme mal som paviljongene i hovedbygget, men ligger fritt.

Gymnastikkbygningen har typisk plan sammensatt av en dobbelhøy gymnastikksal og et lavere volum med garderober. Det høye volumet har saltak som resten av anlegget, mens den lave delen har tidstypisk flatt tak med kraftig, utragende gesims. Vindusbånd med søyler i fasade mot vest. Interiøret er autentisk med gode materialkvaliteter. Bygningen inngår i det helhetlige anlegget, med lik konstruksjon og kledning.

Vaktmesterboligen ligger i et skogholt like nord for skoleanlegget. Dette er et tidstypisk bolighus fra 1960-årene. Denne ble ikke observert på befæringsdato, og vi kan derfor ikke uttale oss om autenticitet og endringer.

Verneverdi

Lyshovden skole er et helhetlig og godt bevart skoleanlegg, med hovedform og fasadeuttrykk intakt. Skoleanlegget har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som ett godt og velutformet eksempel på skoleanlegg fra 1960-årene, med karakteristiske trekk fra samtiden. Skolen har en særegen struktur med svært god terrengtilpassing og menneskelig skala, med bygningsmassen fordelt i fløyer og dels sammenhengende og dels frittliggende paviljonger.

Trapperom i en paviljong.

Gymnastikkbygningen. Lavere del med garderober.

Garderober med smale vinduer.

Gymnastikkbygningen. Høye vinduer i gymsal.

Gymnastikksal.

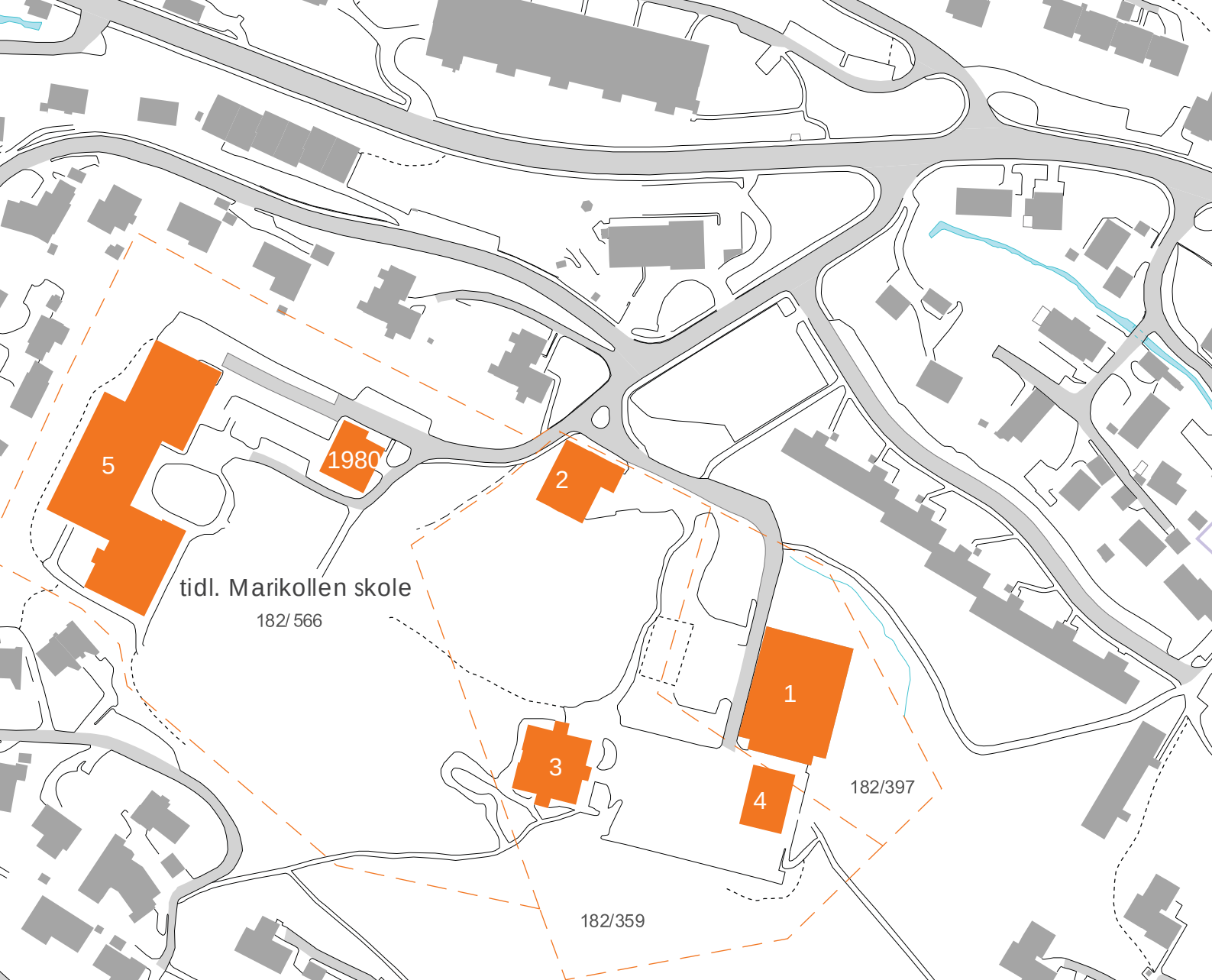
Tilskuddsbygg (1974) i én etasje og sokkel med tilbaketrukket leskur. Lik plan og fasade som paviljongene i hovedbygget. Åpne langfasader.

Inngang i lukket kortfasade.

Mjølkeråen skole

Mjølkeråen skole

Barne- og ungdomsskole.

Kart 1:2000

Adresse: Marikollen 28

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Arne Halvorsen	1968	182/397
2	Tilskuddsbygg		1976/78	182/359
3	Tilskuddsbygg III		1994	182/359
4	Paviljong II		ca 2009	182/359
5	Hovedbygg - tidl. Marikollen skole	Arne Halvorsen	1980	182/566

1

2

3

4

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Anlegget, bestående i dag av to separate skoler med to hovedbygg og flere paviljonger, er lite helhetlig. Verneverdien begrenses til hovedbygget fra 1968, som har middels arkitektonisk og arkitekturhistorisk som et rendyrket og godt eksempel på internasjonal modernisme. Skolen er interessant som et eksempel på kompaktskole fra 1960-årene. Hovedbygget (1968) har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedbyggets (1968) hovedform og fasader har stor sårbarhet for endring. Dette gjelder også leskur mot sør.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Mjølkeråen er et gårdsbruk i Åsane, øst for Salhusfjorden.

Bygningshistorikk

Kretsen fikk sitt første skolebygg i forbindelse med avvikling av omgangsskolen i 1895. Dette lå på Toppe (gnr. 183), vest for Mjølkeråen var i bruk som skole frem til 1969.

Som følge av økende elevtall i skolekretsen ble en ny skole oppført i 1968, etter tegninger av arkitekt Arne Halvorsen. Samme år ble det oppført en paviljong, som ble revet for få år siden. I 1976 eller 1978 ble det satt opp to tilskuddsbygg, det ene av disse er revet. I 1995 ble det satt opp enda ett tilskuddsbygg. Det ble bygget en paviljong sør for hovedbygget etter 2009. I 2011 ble Marikollen ungdomsskole (1980) del av Mjølkeråen skole. Da denne rapporten er begrenset til å gjelde bygninger oppført frem til 1980, er de nyere skolene ikke omtalt i bygningsbeskrivelsen nedenfor.

Bygningsbeskrivelse

Skoleanlegget på Mjølkeråen inkluderer i dag Marikollen skole, og består altså av to uavhengige hovedbygg og flere tilskuddsbygg/paviljonger med ulik datering.

Hovedbygget fra 1968 har en rektangulær hovedform med flatt tak, og fremstår som et kompakt volum. Bygningen er oppført betong i to etasjer med en sokkel som tar opp terrengfallet mot nord. Bygningen har søyle-dekkekonstruksjon. Fasadene har et horisontalt og rigid preg. Langfasadene er relativt åpene med vindusbånd og platet brystningsfelt. Kortfasdene er tettere; betongvegger med vindusrekker sentralt plassert.

Hovedinngangen er via leskuret på sørfasaden. Leskuret er midtstilt på fasaden, satt sammen av et inntrukket parti og et utenpåliggende flatt tak. Taket er båret av kvadratiske betongsøyler i bakkant og tynne stålsøyler i forkant, himlingen er i lakkert treverk. Leskuret var planlagt revet våren 2013, på grunn av fuktskader, men står fortsatt. Samtlige vinduer med unntak av i sørfasaden en skiftet.

Hovedbygget (1968) har en indre struktur som har store likhetstrekk med arkitektene Cappelen og Rodals banebrytende kompaktskole som ble utviklet på slutten av 1960-tallet. Skolen har en kjerne med gymsal som strekker seg over to etasjer, med

Hovedbyggets fasader mot vest og sør.

Hovedbyggets fasader mot nord og vest.

korridorer rundt både i første og andre etasje. Fra korridoren er det inngang til klasserom og administrasjonsbygg som ligger langs ytterveggene (Undervisningsbygg 2011).

Den indre strukturen er i all hovedsak beholdt. Trapperommene er godt bevart, tidstypisk og lite påkostet med trinn i slipt terrasso og enkle metallgelendere. Bygget er renoverert i nyere tid, men det er beholdt autentiske gulv i sløyd- og gymsalen, og noe fast inventar som hyller og skap.

Tilskuddsbygget (1976 eller 1978) består av to langstrakte og ett kortere volum med saltak. Volumene er plassert med langsiden inntil hverandre, slik at fasadene mot nord-øst er satt sammen av tre gavler. Bygningen er oppført i bindingsverk i én etasje. Taket er kraftig med store takutstikk, tekket med takstein. Fasadene er kledd med panel og har tidstypiske horisontale vindusbånd. Tilskuddsbygget er totalrenoverert både innvendig og utvendig, og har ikke materiell autenticitet i fasaden.

Verneverdi

Skoleanlegget på Mjølkeråen, bestående i dag av to separate skoler med to hovedbygg og flere paviljonger med ulik datering, er lite helhetlig.

Hovedbygget (1968) har middels arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som rendyrket og godt eksempel på internasjonal modernisme, med rigid volum og strenge fasader. Både hovedform og fasadeuttrykk er godt bevart. Bygningen er et godt bevart eksempel på kompaktskole fra 1960-årene, med gymnastikksal i midten og klasserom langs ytterveggene. Skoletypen var på landsbasis svært utbredt i en kort periode, etter arkitektene Cappelen og Rodahls utviklet konseptet i 1960-årene (Undervisningsbygg 2011).

Tilskuddsbygget (1976 eller 1978) er en enkel og provisorisk paviljong, og regnes å ha liten verneverdi.

Korridor.

Opprinnelig trapperom

Leskur sørfasaden.

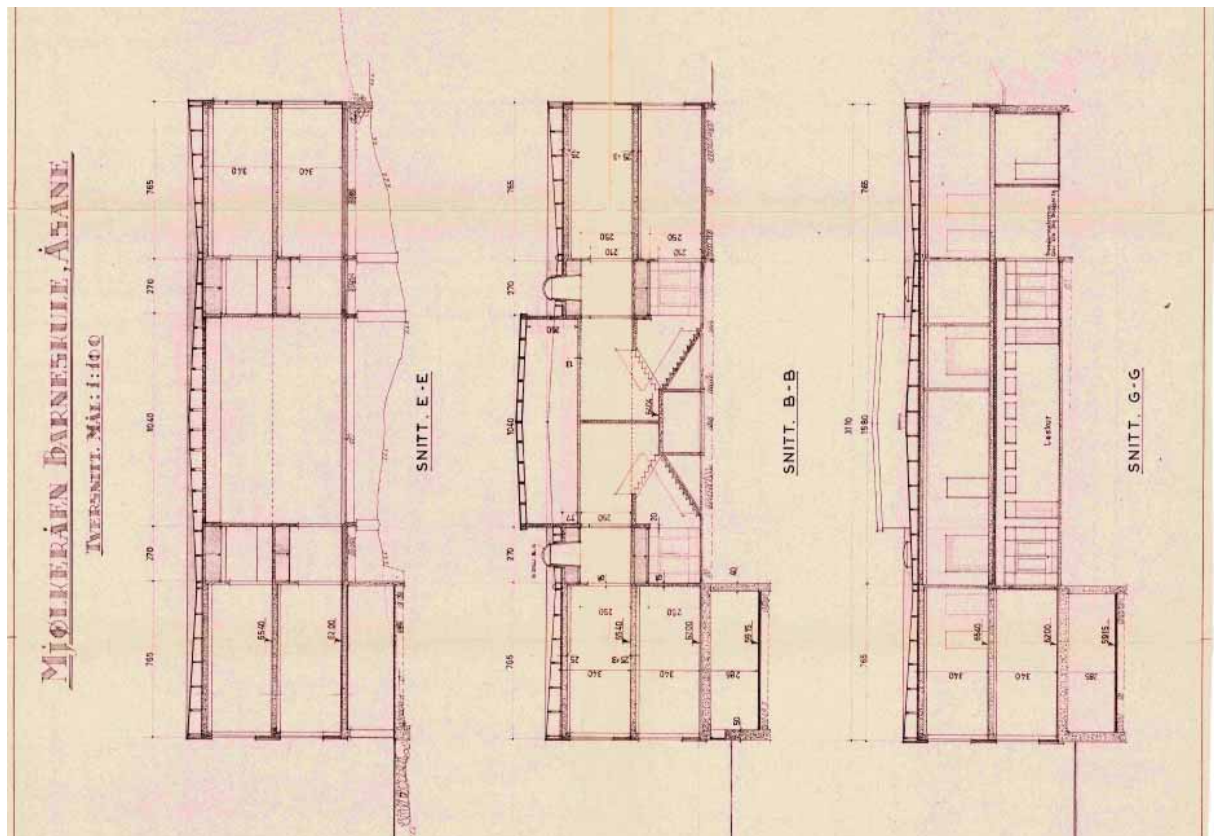
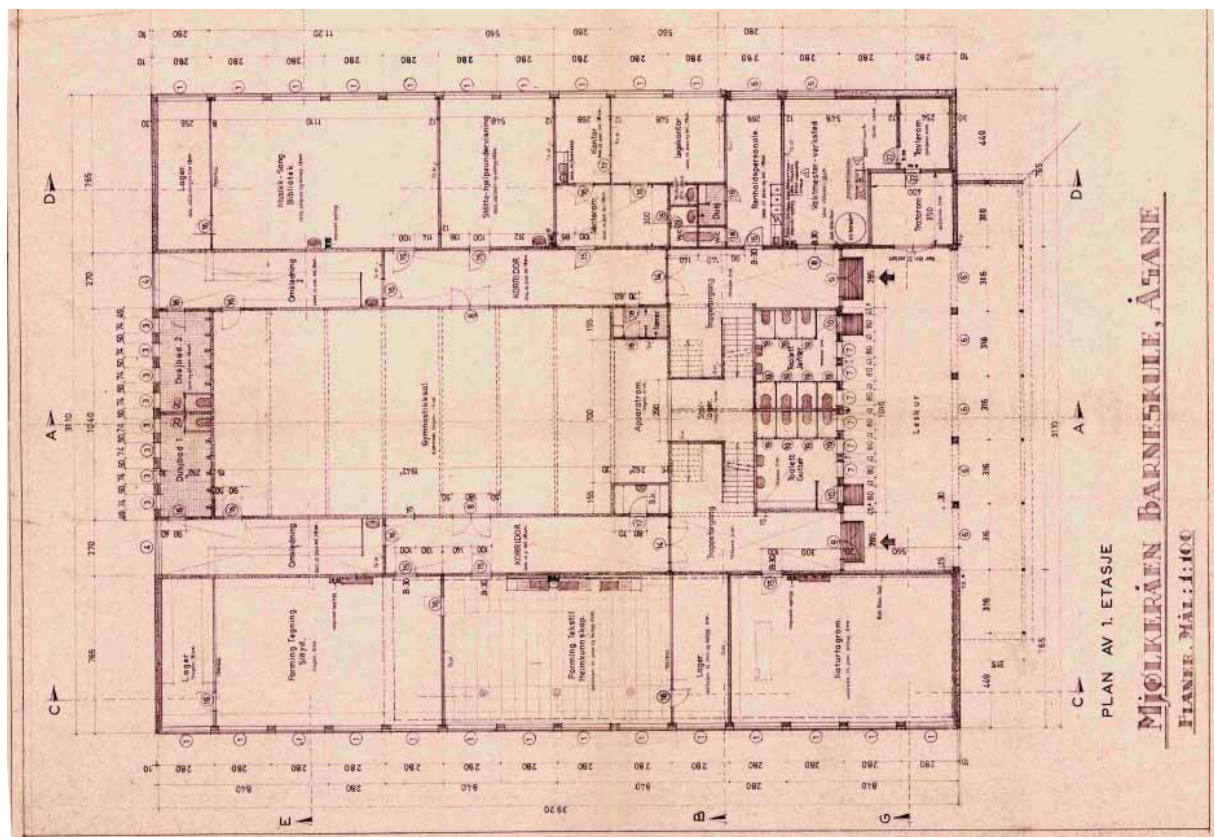
Leskur sør. Søyler i betong, himling i lakkett treverk.

Tilskuddsbygg (1970-årene).

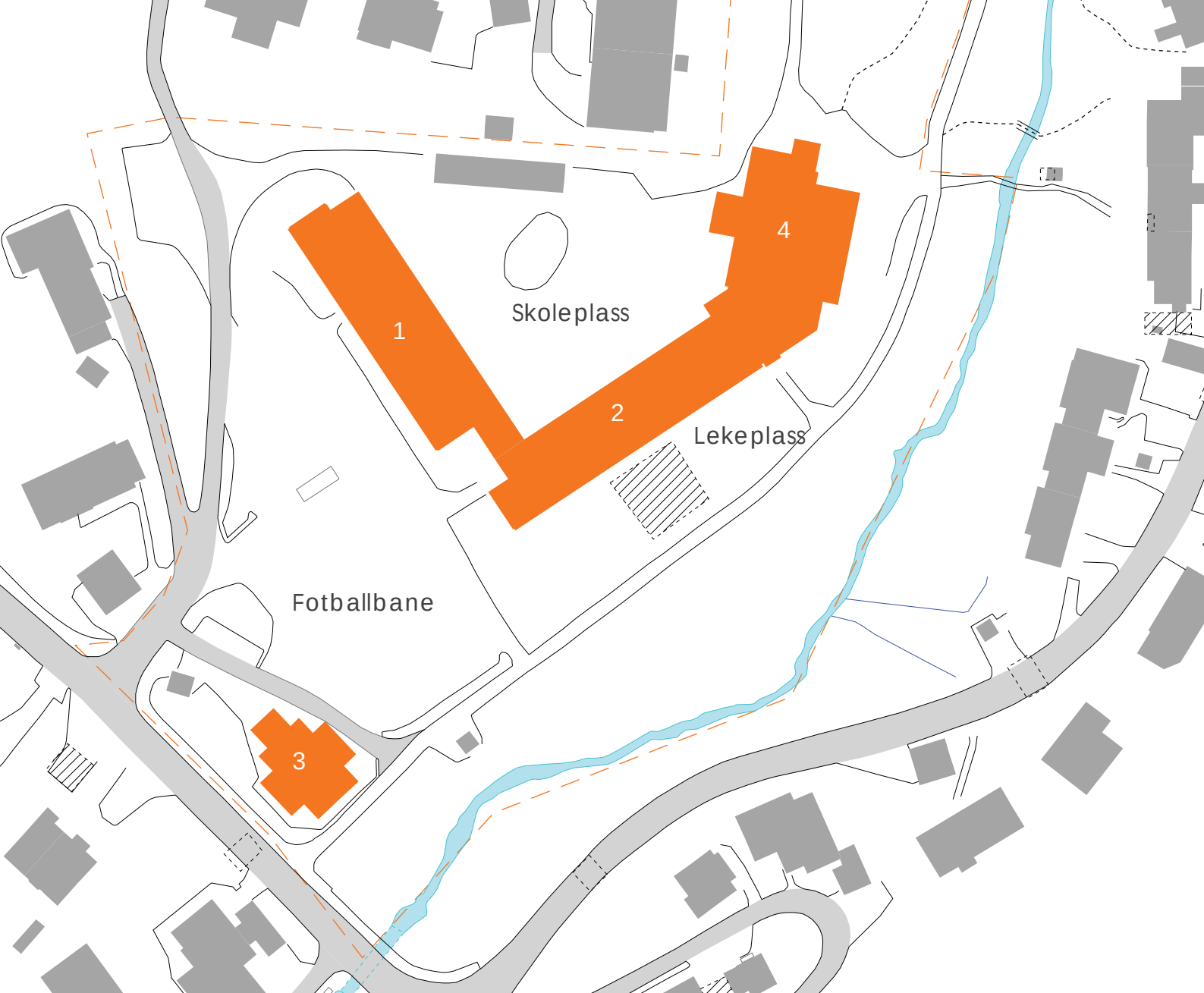

Vindusbånd på tilskuddsbygg.

Smørås skole

Smørås skole

Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Nedre Smøråsvegen 8

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Aktivitetsfløy	Mattis Melheim	1968	40/905
2	Klasseromsfløy			
3	SFO	---	1993-95	40/905
4	Tilbygg	---	1995-97	40/905

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Smørås skole har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et vellykket og godt bevart eksempel modernistisk skolearkitektur fra 1960-årene med sonedeling, langstrakte fløyer, menneskelig skala og separate innganger til klasserom. Nattland og Kaland skoler er tegnet etter samme mal, også av kommunearkitekten i Fana. Smørås skole er best bevart av disse, og har derfor høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	1968-anleggets struktur og fasader har stor sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Smørås skole ligger i et kupert område med relativt spredt boligbebyggelse i Fana bydel.

Bygningshistorikk

Smørås skole med klasseromsfløy og aktivitetsfløy ble oppført i 1966-68, i forbindelse med den kraftige utbyggingen av boligområdet i 1960-årene. Skolen ble tegnet av arkitekt Mattis Melheim, som tok over som kommunearkitekt i Fana etter Øyvin Lien en gang mellom 1962 og 1967. I 1993 ble det oppført et eget bygg for SFO, i 1995 ble det oppført et tilbygg på hovedbygningen.

Bygningsbeskrivelse

Skolebygningen (1968) består av to volumer satt sammen i en rett vinkel. Disse kan igjen deles i to, en bevegelsessone og en med oppholdssoner. Sonene fremstår som to klart adskilte volumer, ett volum med flatt tak og ett med pulttak. Dette gir bygningen et spesielt tverrsnitt. Bygningene tar opp terrengfallet med en sokkeletasje, og har én etasje mot skoleplassen.

Skoleplassen er asfaltert, med en liten naturlig kolle med noen trær. Plassen er ellers avgrenset med et leskur. Nedenfor skolen ligger fotballbane, volleyballbane og lekeplass. Gjennomgang fra øvre til nedre uteområde via trapper mellom fløyene, støpt i betong som en forlengelse av bygningenes fundament.

Aktivitetsfløyen til venstre og klasseromsfløyen til høyre. Sett fra sør. Langfasadene har vindusbånd mens endeveggene er tette.

Anlegget sett fra skoleplassen i nord. Klasseromsfløy med separate innganger (venstre) og aktivitetsfløy til høyre.

Tversnittet: Fløyene er satt sammen av et volum med flatt tak og ett volum med pulttak.

Deler av fasade mot sør-vest. Gjennomgang til skoleplass via trapp.

Tilbygg ytterst på fløyen (rødmalt panel/umalt betong), koblet på i en slak vinkel. Leskur til venstre i bilde.

Skolen er oppført i betong og bindingsverk. Tak i treverk med laminerte dragere, med noe kraftig gesims som krager ut over langveggene. Endeveggene går opp over taket og er utført i naturbetong. Langveggene er oppført i bindingsverk, og har liggende trekledning og vindusbånd. Alle vinduer og ytterdører er skiftet.

Klasseromsfløyens øverste etasje har separate innganger til klasserom via vindfang og garderobe/grupperom. Ellers har skolebygget klasserom/aktivitetsrom med sidekorridor. Rommene i øverste etasje har skrå himling med eksponerte limtredragere, noe som gir tosidig dagslys og god atmosfære. Originale, innebyggede hyller, vask og skap.

Tilbygget fra 1995 er en fortsettelse av klasseromsfløyen, med en knekk i 45 graders vinkel. Inneholder klasserom/SFO. Den skiller seg fra de opprinnelige skolefløyene i plassering, konstruksjon og takform.

SFO-bygningen (Eventyrhuset) fra 1993 ligger sør på tomten. Bygningen er oppført i bindingsverk i én etasje pluss loft.

Verneverdi

Skolebygget fra 1968 er helhetlig og godt bevart, med høy grad av autenticitet både i material og form. Tilbygg (1995) bryter noe i takform og materialvalg, men ligger skjermet og ødelegger dermed ikke for opplevelsen av 1968-delen.

Anlegget har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt eksempel på modernistisk skolearkitektur. Anlegget er tegnet ut etter samme prinsipper som Kaland skole (1963), Nattland skole (1964) og Kirkevoll ungdomsskole (1967) også av kommunearkitekten i Fana. Spesielt for skolene er at de har sonedeling som gir konsekvenser for fløyenes utforming; Fløyene består av ett volum med pulttak og ett volum med flatt tak. De har også separate innganger til klasserom, noe som vi ikke finner på samtidige skoler i Bergen. Skolene har tidstypiske trekk fra 1960-talls skolearkitektur som terrengtilpasning, menneskelig skala, langstrakte fløyer og vindusbånd. Smørås skole er best beart av disse og har høy verneverdi.

Skrå himling, overlys og synlige bjelker i klasserommene.

Overlys. Tidstypisk, fast møblement.

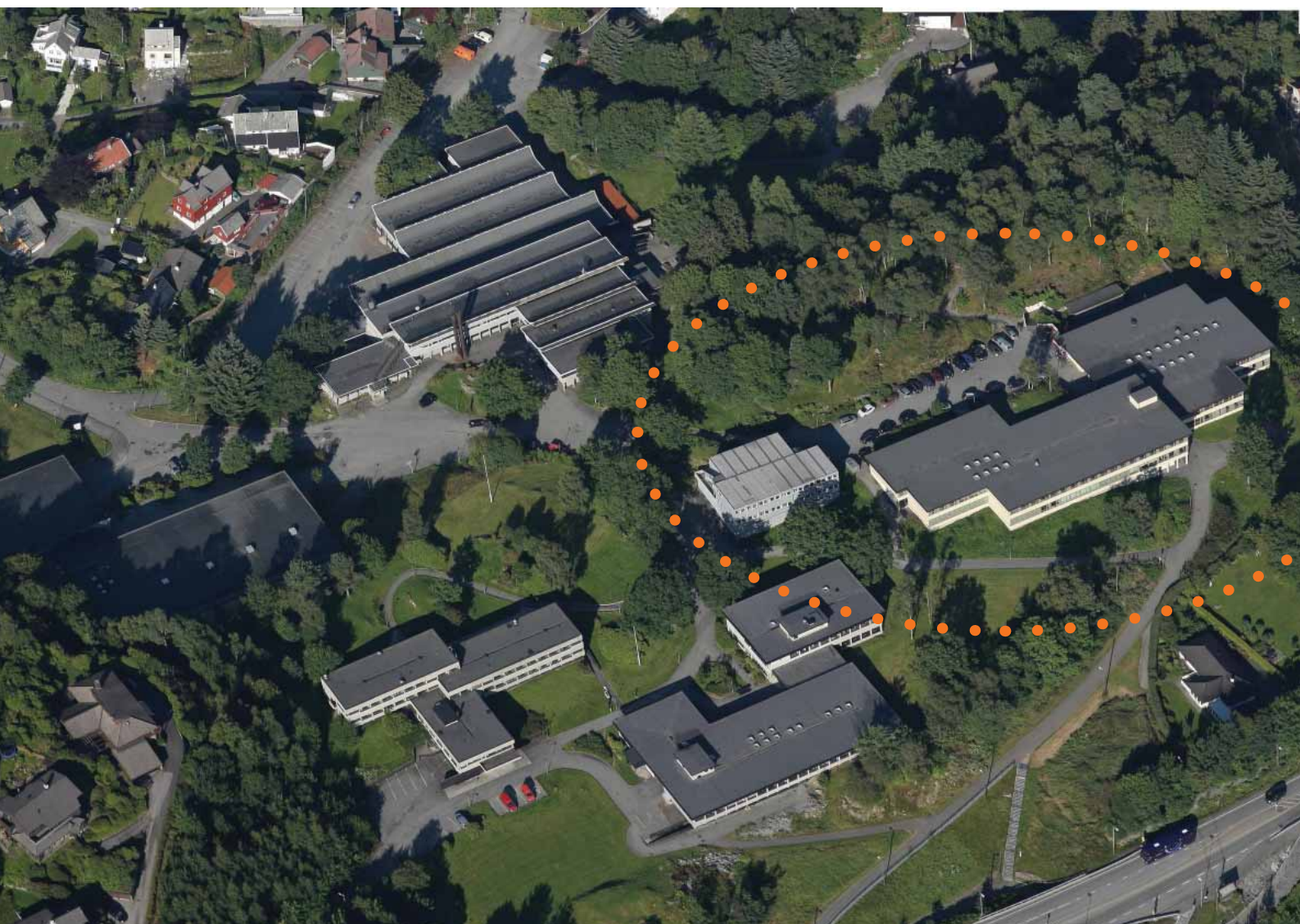
Separate innganger og garderober/grupperom til hver klasserom i første etasje.

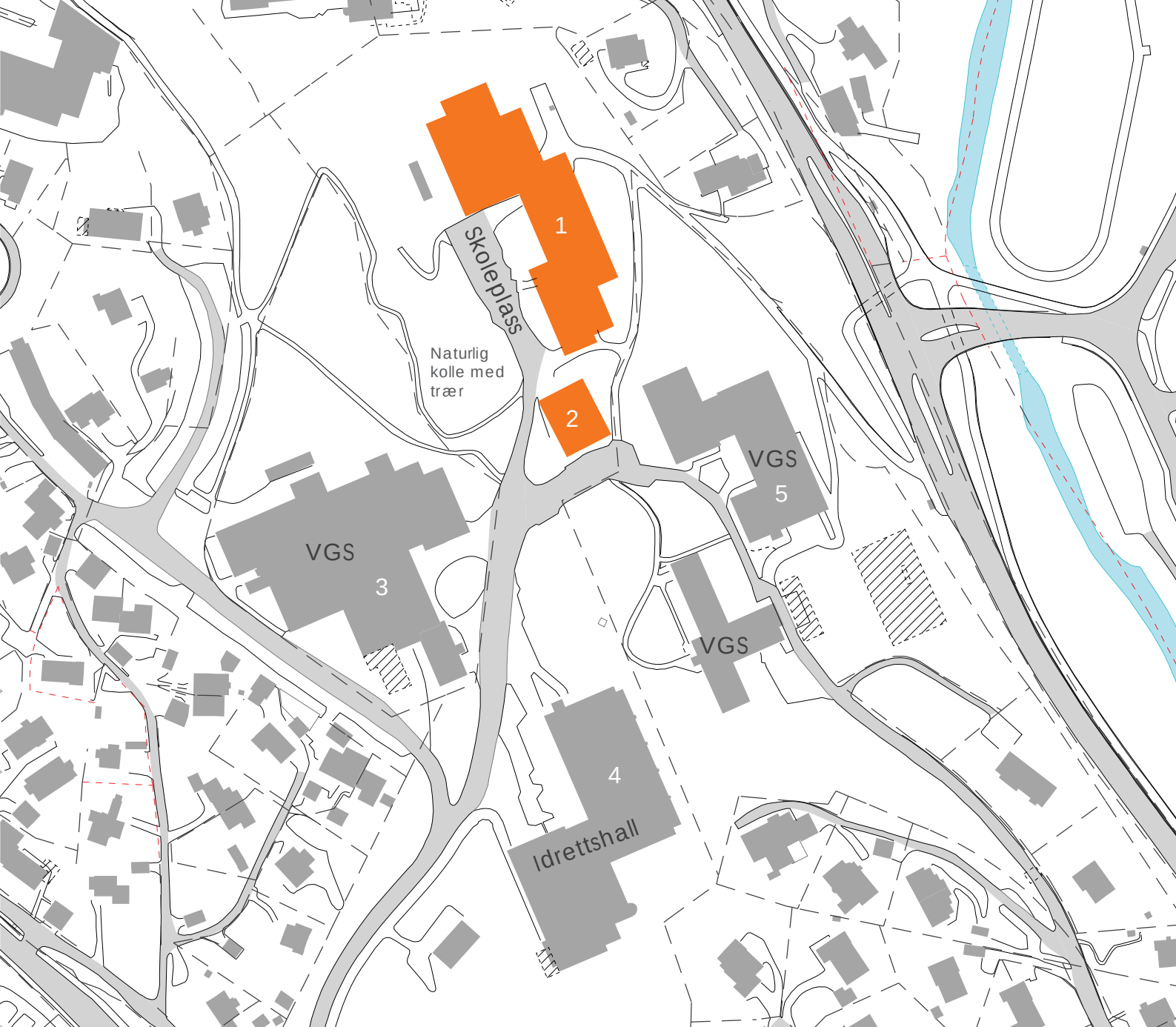
Enkel og tidstypisk trapp i slipt terrasso med håndløper i tre.

Tilbygg (1995) bryter noe med skolebygget (1968) i både takform og materialvalg. Tilbygget har saltak og liggende kledning i tre og søyler med lister. Vinduene er utformet dels som en fortsettelse av vindusbåndet, og klasserommene mot skoleplassen har separate innganger så vel som inngang fra midtkorridor i bakkant.

Slåtthaug ungdomskole

Slåtthaug ungdomskole

Ungdomskole

Kart 1:2000

Adresse: Slåtthaugvegen 138

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygning	Arna Halvorsen	1969	44/572
2	Paviljong	---	2007	44/572

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Slåtthaug skole har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et vellykket, karakteristisk og godt bevart eksempel på modernistisk skolebygging fra rundt 1970. Anlegget har høy miljøverdi som del av et enhetlig område med parkanlegg, flere skoler og idrettshall, oppført samtidig etter en helhetlig plan. Slåtthaug skole har høy verneverdi.
Omfang/sårbarhet	Hovedbygningens hovedform og fasader samt gjerder og trapper rundt bygningen har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Slåtthaug videregående skole, tidligere Fana yrkesskole (1966).

Slåtthaughallen

Slåtthaug videregående skole, tidligere Bjørkåsen videregående skole.

Området, planlagt og utbygget samtidig, er parklignende med slyngende veier, enger og trær.

Beskrivelse kulturmiljø

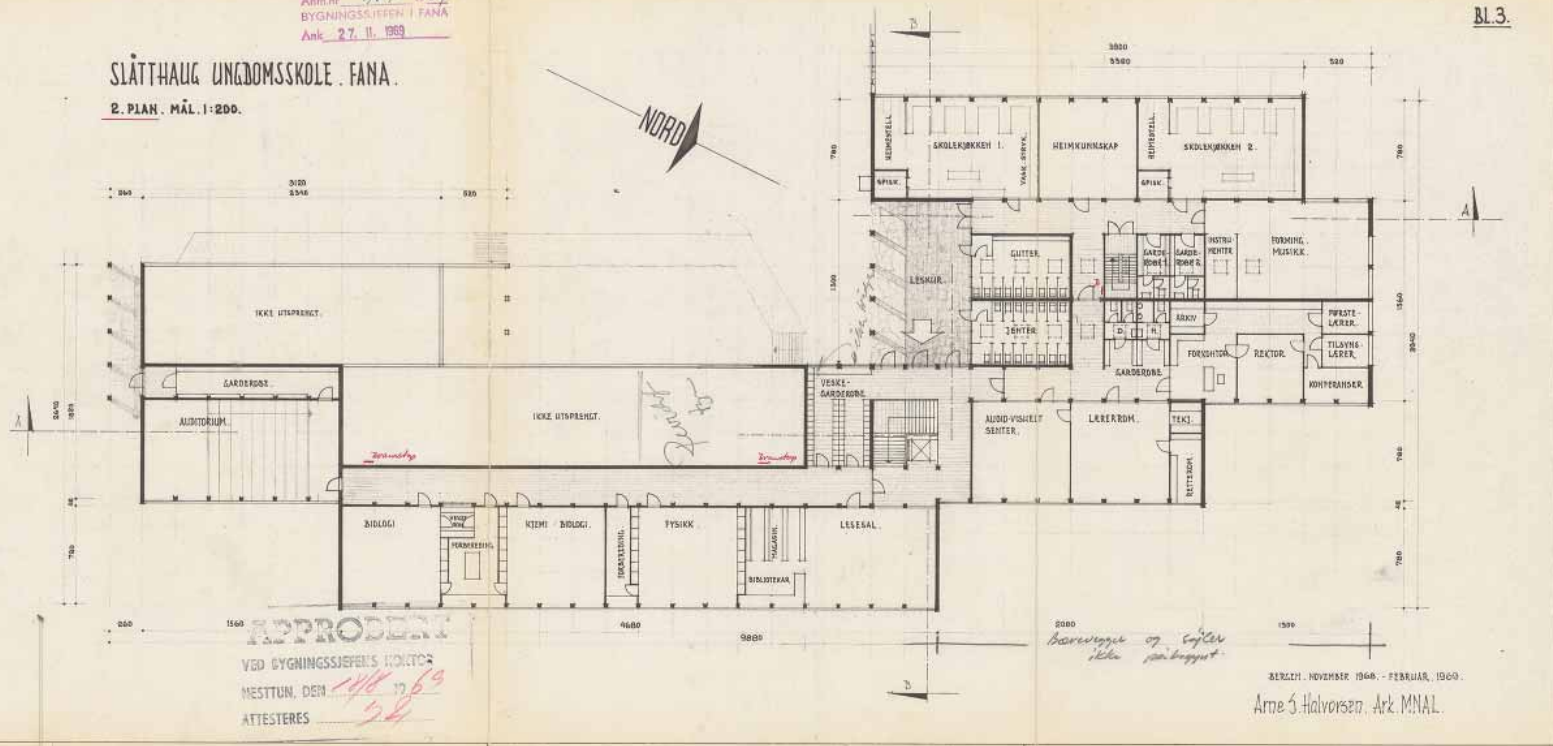
Området bestående av ungdomskole, videregående skole og idrettshall ble planlagt som et helhetlig anlegg, ferdigstilt i 1969. Ungdomskolen må derfor ses i sammenheng med de andre bygningene. Bygningene ligger fritt i et kupert terreng med gressplener og trær, bundet sammen med slyngende gangveier.

Bygningshistorikk

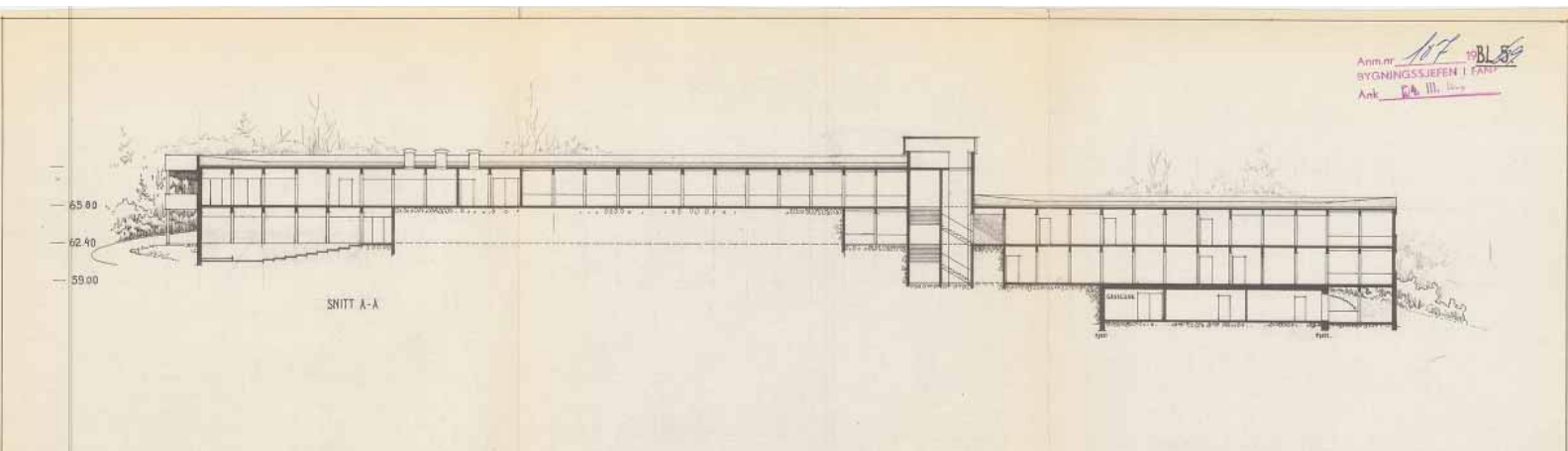
Slåtthaug skole ble oppført i 1969 om en av de første ungdomsskolene i Bergen/Fana. Arkitekten var Arne Halvorsen, som også har tegnet Mjølkeråen skole (1968). En paviljong ble oppført i 2007 som avlastningsareal.

SLATTHAUG UNGDOMSSKOLE, FANA.

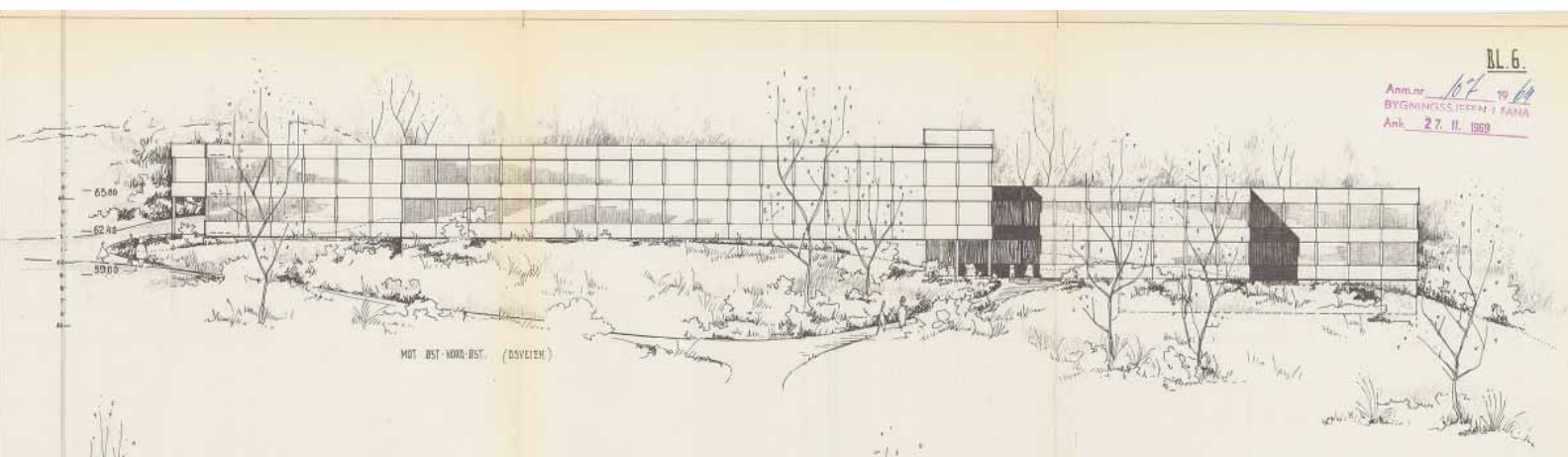
2. PLAN. MÅL. 1:200.

Skolens andre etasje. Konstruksjonen har konsekvenser for planen.

Lengdesnitt.

Østfasade. Horisontale volumer med vindusbånd.

Perspektiv.

Bygningsbeskrivelse

Skolen består av flere volumer og er terrengtilpasset i et svært kupert terreng, men fremstår likevel med det flate preget som er karakteristisk for mange av tidens skolebygg. Bygningsvolumene synes nesten å flyte ut over landskapet. Dette understrekes av horisontale vindusbånd og det flate taket med kraftig, utragende gesims og dragere som gir en glidende overgang mellom ute og inne.

Ungdomsskolen ligger godt tilpasset landskapet og tar opp terrengfallet. Skolen består av to hovedvolumer som overlapper hverandre i en rett vinkel. Det lengste volumet er én etasje høyere enn det korteste. Bygningen er oppført i én til tre etasjer. Søndre fløy har klasserom med sidekorridorer i underetasje og midtkorridorer i overetasje, nordre fløy spesialrom og administrasjon. Glass oppunder taket i vegg mellom klasserom og korridor, samt overlys, gir dagslys til korridorene.

Skoleplassen ligger skjermet mellom skolebygg og en naturlig kolle med trær og stier, og er orientert mot sør. Fra skoleplassen er det god utsikt mot Løvestakken.

Konstruksjonen i bygningen er leselig både i fasade og interiør, og viktig for det estetiske uttrykket. Taket krager ut over ytterveggene med kontinuerlige bjelker og himling, noe som understreker at veggene er fristilt fra konstruksjonen. Taket har kraftig gesims i brunbeiset tre, typisk for 1970-tallsarkitekturen. Videre er søylene eksponert ute der det er overbygg og inne. Slik søyle-bjelke konstruksjon med fri fasade, altså ikke-bærende vegger, ble introdusert i funksjonalismen og brukt videre i modernismen. Det er eksponerte betongvegger med relieff fra forskaling (treplank) både i fundament og i vegger inne. Betongfundamentet fortsetter ut fra bygningen, og danner gjerder med benker på øvre og nedre skoleplass, og betongvegg, -trapp og bed mellom disse.

Det er horisontale vindusbånd i langfasadene, utformet i raster, og få eller ingen lysåpninger i kortfasadene. Fasaden er kledt med nyere akrylplater og vinduene er belagt med aluminium

Anlegget sett fra sør-øst.

Anlegget sett fra sør.

Anlegget sett fra øst.

Hovedinngang under leskur.

Tak og takbjelker krager ut over ytterveggene. Konstruksjonen er synlig i både fasade og interiør.

på utsiden. De grønne listene under vinduene forsetter ut fra vindusbåndet, rundt hushjørner til kortfasadene uten vinduer, danner en noe uheldig horisontalitet i kortfasadene.

Alle innganger har overbygg, og dørene ble skiftet ut i 2009. Hovedinngangen er på oversiden, der de to volumene møtes, gjennom leskuret. Her er hovedtrappen, som binder volumene sammen. Hovedtrappen er bred og har rettvinklet løp rundt heissjakten.

Verneverdi

Skolen har sin opprinnelige hovedform og fasader bevart, uten noen tilføyde volumer.

Slåtthaug skole har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et vellykket, karakteristisk og godt bevart eksempel på skolebygg fra rundt 1970-årene. Bygningsmassen består av horisontale volumer med svært god terrengtilpasning, synlig konstruksjon og vindusbånd som er typisk for modernismen. Fasader og hovedvolumer bør bevares med vekt på den synlige konstruksjonen og horisontaliteten. Ved eventuelt nybygg bør det legges vekt på å ivareta utekvalitetene og terrengtilpassingen som preger anlegget.

Slåtthaug skole har høy miljøverdi som del av et større anlegg. Bygningen utgjør sammen med øvrige bygninger og institusjoner et helhetlig og godt terrengtilpasset anlegg med gode tur- og naturkvaliteter i uteområdene.

Naturlig kolle med trær like sør-vest for skoleanlegget.

Fundamenter "kommer ut" fra skolebygningen og bearbeider høydeforskjellene med murer og trapper.

Fundamenter som gjerder og benker.

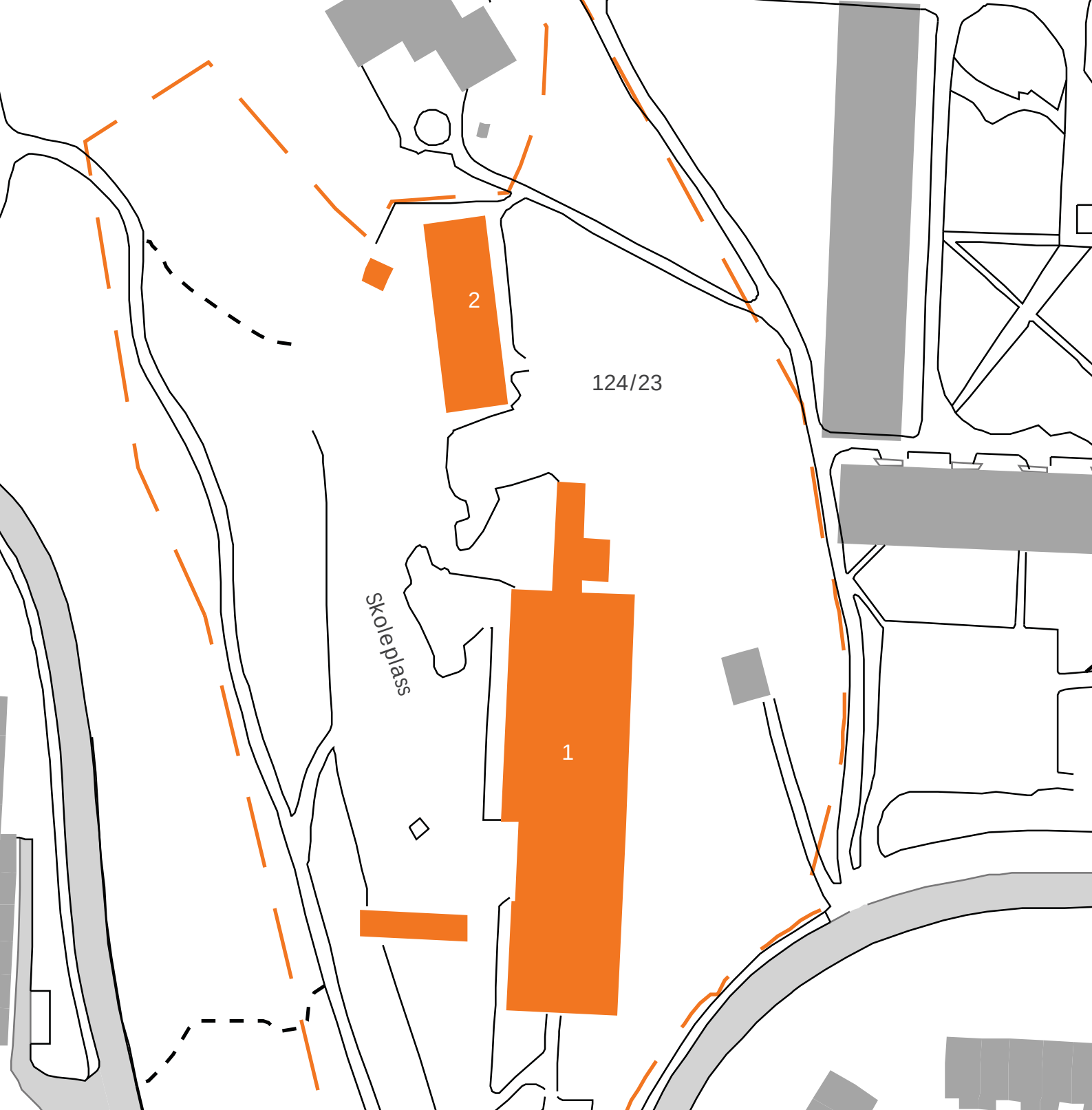
Konstruksjonen er synlig i korridorene. Overlys i lettveggene.

Karakteristisk 1960-talls trapperom.

Vadmyra skole

Vadmyra skole

Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Kongsmyrveien 7

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Christensen, Roseland og Dogger	1969	124/23
2	Tilskuddsbygg I (SFO)		1976	124/23
3	Tilskuddsbygg II		1977	124/259
	Leskur med bossbod		1969	124/23

1

2

3

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Hovedbygget (1969) har miljøverdi som del av utbyggingen av Loddefjord, og inngår i et helhetlig miljø med blokkbebyggelse fra 1970-årene. Hovedbygget er et typisk eksempel på skolearkitektur fra 1960-årene, men fasadeuttrykket er i dag svært endret, noe som reduserer den arkitekturhistoriske og arkitektoniske verdien. Tilskuddsbyggene er enklere brakker uten særlige arkitektoniske kvaliteter. Vadmyra skole har liten verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	-
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Vadmyra skole ble oppført i forbindelse av utbyggingen av Loddefjord som startet i 1960-årene, i det sentrale området med kirker, næring og flere skoler. I dag refererer navnet Loddefjord til denne drabantbyen som vokste frem på 1970-tallet, som nå er et tettbygd dalføre bestående av blokker og rekkehus.

Bygningshistorikk

Vadmyra skole ble oppført i 1969, etter tegninger av Christensen, Roseland og Dogger. I 1976 og 1977 ble to tilskuddsbygg oppført.

Bygningsbeskrivelse

Hovedbygget (1969) består av to flate hovedvolumer i to etasjer, forskjøvet vertikalt for å ta opp terrengfallet på langs. Et leskur ligger som et mindre volum tilknyttet hovedbygget i nord. Bygningen er oppført i prefabrikkert betong med søyle-dekkekonstruksjon, fundament og endevegger i plasstøpt betong. Langfasadene hadde opprinnelig lesbare søyler, som sammen med vindusbåndene dannet et vindusraster. I dag er søylene skjult bak kontinuerlige brystingsplater, og fasadene har fått et mer horisontalt uttrykk. Alle vinduer er skiftet.

Opprinnelig hovedform er bevart, med tydelige volumer. Fasadeuttrykket er i midlere tid endret, flyfotoet viser de opprinnelige fasadene, med tydelige, vertikale elementer som i dag ikke lenger er synlig.

Nordre del av hovedbygg (1969). Inngang under leskur.

Søndre del av hovedbygg (1969).

Hovedbygget (1971) fra nord, leskur.

Hovedbygget (1971) fra sør.

Gymnastikksal (1969): Eksponert kasetthimling og søyler. Autentiske materialer.

Et av to trapperom. Plasstøpt betong i rekkverk.

Hovedbygget (1969) har tidstypisk vindusbånd. Langfasade mot øst.

Kassetthimling i leskur.

Det nordlige hovedvolumet inneholder klasserom og noen spesialrom, har en vid midtkorridor med sentral rettløpstrapp og klasserom rundt i en firkant. Det sørlige hovedvolumet inneholder gymnastikksal, garderober, legekonto, musikkrom og vaktmesterkonto. Trappene er i plasstøpt betong med kraftige rekkverk og håndløper i furu og trinn i støpt betong. Kassetthimlinger i armert betong er dekket delvis til i klasserom og korridorer, og helt eksponert i leskur og gymnastikksal.

Et leskur ble oppført i trekonstruksjoner på 1970-tallet på østsiden av hovedbygningen.

Tilskuddsbygg I (1976) ligger fritt nord for hovedbygget. Et enkelt, fabrikkfremstilt seksjonshus i treverk fra Moelven bruk. Bygningen har saltak tekket med takpapp, fasader med stående panel og vindusbånd. To tilbygg 1996.

Tilskuddsbygg II (1977) ligger på en tomt lenger sør for hovedbygget, ved fotballbanen. Bygningen plassbygd i tre og har saltak og pulttak tekket med takpapp, fasader med liggende panel og større, irregulære vindusfelt.

Verneverdi

Hovedbygget (1969) har miljøverdi som del av utbyggingen av Loddefjord, og inngår i et helhetlig miljø med blokkbebyggelse fra 1970-årene. Skoleanlegget med hovedbygg og tilskuddsbygg er derimot lite helhetlig, tilskuddsbyggene er oppført i stor avstand, som enklere bygg uten særlig arkitektoniske kvaliteter. Hovedbygget er et typisk eksempel på skolearkitektur fra 1960-årene, med store volumer, rasjonell konstruksjon, vindusbånd og flate tak. De tidligere synlige søylene i fasadene dekket til med kontinuerlige plater, slik at det opprinnelige fasadeuttrykket er endret, noe som reduserer den arkitekturhistoriske og arkitektoniske verdien. Anlegget har derfor liten verneverdi.

Trapperom.

Leskur oppført på 1970-tallet. Mur fra 1969.

Tilskuddsbygg I (1976): Modulbygg i trekonstruksjoner. Bygget på langs fasaden i vest.

Tilskuddsbygg II (1977): Ligger på tomten sør for hovedbygget.

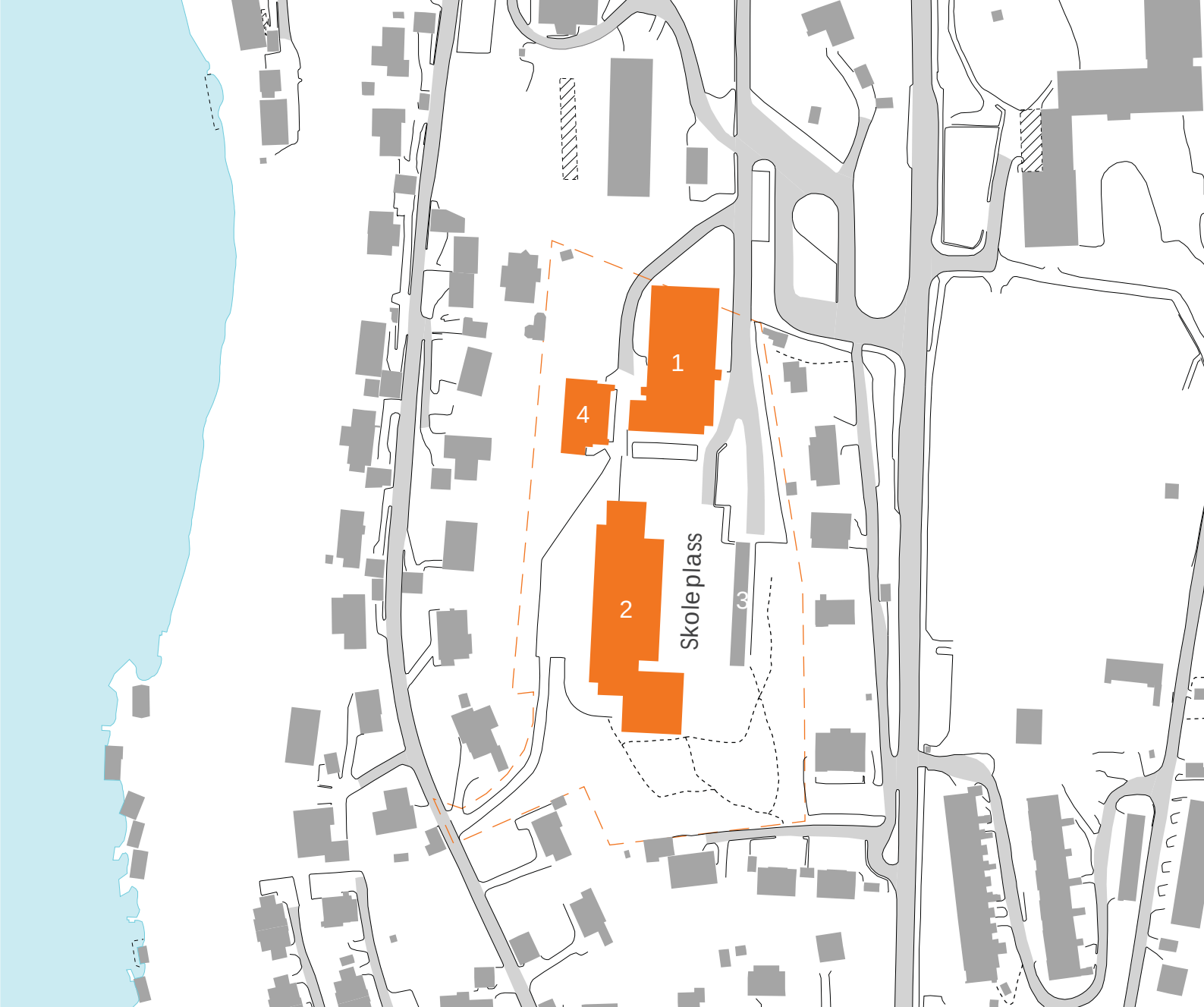
Tilskuddsbygg II (1977): Sammensatt saltak og pulttak.

Tilskuddsbygg II (1977): Vindusbånd med variasjoner.

Garnes ungdomsskole

Garnes ungdomsskole

Ungdomsskole

Kart 1:2000

Adresse: Garnesvegen 88

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Blokk A - Gymsal og svømmehall	Jan Olav Reither	1970/71	286/286
2	Blokk B/C - klasseromsfløy og administrasjonsfl.	Jan Olav Reither	1970	286/286
3	Leskur	Jan Olav Reither	1970	286/286
4	Paviljong		2007	286/286

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Garnes ungdomsskole har arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et karakteristisk og velutformet eksempel på 1970-tallets skolearkitektur. Skolen har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har middels sårbarhet for endringer. Ytre vegger og murer av råbetong samt vindusbånd er viktige for det arkitektoniske uttrykket.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Skolen ligger på Garneshøgda, på neset mellom Arnavågen og Sørfjorden, i Arna bydel. Den har kort avstand til Arna videregående, Garnes barneskole, og idrettsanleggene Garnes kunstgressbane og Bjørnarhallen.

Bygningshistorikk

Garnes ungdomsskole ble oppført i 1968-1971 etter tegninger av arkitekt Jan Olav Reither. Blokk B, C og leskuret stod ferdig i 1970, Blokk A året etter. En paviljong ble satt opp i 2007.

Den 9-årige skolegangen, med seksårig barneskole og treårig ungdomsskole, ble innført i Arna fra skoleåret 1969/70. Endringene i det nasjonale skolesystemet kom som en konsekvens at det moderne samfunn trengte en lenger utdanning, samtidig som den enkelte elevs evner og interesser i senere yrkesvalg ble mer vektlagt enn tidligere. Praktiske og estetiske fag fikk større plass i skolen, noe som Garnes skole også bærer preg av med en rekke spesialrom for utøving av elevene sine praktiske evner.

På grunn av at skolen ikke er godkjent etter forskrift om miljørettet helsevern er det gjennomført diverse strakstiltak ved skolen i løpet av de siste fem årene: fuktsanering, skiftning av gulvbelegg, diverse branniltak, innstallering av ventilasjonsanlegg, overflatebehandling av vegger og andre flater, elektriske installasjoner, opprustning av toaletter og garderober, diverse tømrer-, murer- og malerarbeider.

Bygningsbeskrivelse

Skoleanlegget er satt sammen av volumer i ulike størrelser, typisk for 1970-tallsarkitekturen. Klasseromsfløy (B), administrasjonsfløy (C) og leskur avgrenser en asfaltert skoleplass til venstre i bildet, mens gymnastikksal og svømmehall (A) danner to volumer til høyre (se flyfoto 1 neste side). Bygningene tar opp terrengfallet med en sokkeletasje. Der det ikke er bygninger er nivåforskjellen utlignet med en mur. Mot veien nedenfor i vest skaper betongveggene i bygningene og de utvendige murene et sammenhengende vegg (se flyfoto 2 neste side).

Anlegget er oppført i betong i én til tre etasjer. Det har et gjennomgående horisontalt preg med horisontale vindusbånd, langsgående felt med plater, og metallbeslag langs de flate takflatene. Det horisontale preget er tidvis brutt av lukkede betongfelt, som gir en vertikal kontrastvirkning. Den eksponerte betongen gir anlegget et tungt uttrykk. De fleste av vinduene og ytterdørene er skiftet ut mot nye i aluminium, men vindusinndeling og plassering av dører er hovedsakelig bevart.

Blokk C og B sett fra skoleplassen i vest. Blokk A lengst til venstre.

Blokk B: Fasader mot vest.

Blokk C: Fasade mot sør.

Blokk A til venstre, blokk B lengre fremme. Fasader mot h.h. vest og sør.

Blokk A: Fasade mot øst. To nye inngangsparti; rampe og karnapp.

Inngang mellom blokk B og C.

Anlegget har god materialkvalitet i interiørene; korridorer med teglvegger, skiferfliser og dører med og uten glassfelt, som alle er godt bevart. Det er nyttet materialer som er typiske for perioden byggene ble oppført.

Blokk A består av to volumer nord for skoleplassen, ett lavt, større volum i nord og ett høyere, smalt volum i sør. Det lave volumet inneholder garderober og svømmebasseng, det høye en tidstypisk gymnastikksal. Hovedinngangen er sentralt på østfasaden, i ett nyere karnapp med valmet tak. Ved siden av er en nyere rampe.

Blokk B består av tre langstrakte volumer i to til tre etasjer, det lengste i midten overlappet av to høyere volumer på langsiden (øst og vest). De høyere volumene inneholder spesialrom (øst) og klasserom (vest), mens det midterste inneholder sirkulasjonsareal (midtkorridor). Blokken tar opp terrenget med en sokkeletasje. Fasaden mot vest har opprinnelige vinduer. **Blokk C** består av et kvadratisk volum i to etasjer, og inneholder administrasjon. Blokk B og C er koblet sammen til en vinkel.

Skoleplassen er avgrenset i vest med et **leskur**. Skuret har tre lukkede betongfasader, flatt tak med kraftig gesims holdt oppe av tilbaketrukkede tresøyler mot skoleplassen.

Verneverdi

Skolen fremstår som et enhetlig anlegg med hovedform og fasader i stor grad bevart. De opprinnelige interiørene er godt bevart, med autentiske dører.

Garnes ungdomsskole har arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et karakteristisk og velutformet eksempel på 1970-tallets skolearkitektur. Fordeling av bygningsmassen i rigide, horisontale volumer er typisk for 1970-tallsarkitekturen. Skolen har middels verneverdi.

Flyfoto 1: viser anlegget sett fra øst (Foto: Bergen kommune).

Flyfoto 2: viser anlegget sett fra vest (Foto: Bergen kommune).

Autentiske dører med vindusfelt.

Korridor med gode materialkvaliteter: skiferfliser og teglvegger, samt enkelte furudører som er godt bevart.

Krokeide skole

Krokeide skole

Barneskole

Kart 1:2000

Adresse: Krokeidevegen 579

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1+2	Klasseromsfløy og aktivitetsfløy	Jan Olav Reither	1970	93/32
3	Administrasjonsbygg	---	1990	93/32
4	Idrettshall	---	2004	93/32

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Krokeide skole har arkitekturhistorisk verdi som et godt bevart eksempel på skolebygg fra 1970-årene. Bygningens formspråk ligner etterkrigstidens skolearkitektur, mens fasadeuttrykket er typisk for 1970-årene. Skolen har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har liten sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Krokeide skole ligger i en skog i skrånende terreng øst for Storafjellet, på Krokeide mellom Fanafjorden og Lysefjorden.

Bygningshistorikk

Skolen ble oppført i 1970 etter tegninger av arkitekt Jan Olav Reither som også har tegnet Garnes ungdomsskole (1968), Hjeltestad skole (1971) og Ytrebygda skole (1973). Krokeide skole består av en klasseromsfløy og en aktivitetsromfløy (1970), et administrasjonsbygg (1990) og en basketballhall (2004).

Bygningsbeskrivelse

Skolen er satt sammen av tre volumer. De to opprinnelige fløyene, klasseromsfløyen og aktivitetsfløyen, danner en L-form. Klasseromsfløyen er langstrakt, fra sør til nord, satt sammen av to volumer forskjøvet i forhold til hverandre med skjevrøstet tak. I nord er fløyen koblet sammen med en kortere og høyere aktivitetsfløy, som tar opp terrengfallet med en sokkeletasje. Et kortere administrasjonsbygg (1990) ligger parallelt med deler av klasseromsfløyen i sør. Her lå tidligere ett langstrakt leskur, som ga det opprinnelige anlegget en U-form.

Fasader mot sør. Opprinnelig klasseromsfløy til venstre med vindusbånd. Administrasjonsfløy fra 1990 til høyre, formlik men med mer varierte vindusutforming.

Klasseromsfløyen (1970) er delt i to volumer som ligger noe forskjøvet i forhold til hverandre. Tidstypisk vindusbånd mot skoleplassen i øst.

Aktivitetsfløyen i to etasjer er koblet på i vinkel via en svalggang på den lavere klasseromsfløyen.

Krokeide skole sett fra sør-øst. Fra venstre; administrasjonsbygget (1990), klasseromsfløyen (1970) og aktivitetsromfløyen (1970). Bak skimter vi idrettshallen (2004).

De opprinnelige fløyene fra 1970 er oppført i lettklinkerbetong og bindingsverk i én og to etasjer. Samtlige bygg har utragende saltak tekket med brun takstein. Fasadene er i hovedsak panelt bindingsverk, dels betongvegger mot øst. Vinduene er lagt i vindusbånd, noe som gir fasadene et horisontalt preg. Fløyen har sidekorridor og klasserom orientert mot skoleplassen i øst. Inngangene er desentralisert.

Administrasjonsbygget fra 1990 føyer seg inn i bygningsmassen med likt tverrsnitt og materialitet. Bygningen ligger parallelt med klasseromsfløyen, noe som bryter med den typiske paviljongtypologien. Vinduene har en mer variert plassering og utforming enn de opprinnelige fløyene. Bak aktivitetsromfløyen ligger en **idrettshall** oppført i 2004, som også inneholder SFO-lokaler. Bygningen bygger inn den nordre veggen på aktivitetsfløyen, og har store volumer med flatere pulttak som bryter med skolens formspråk.

Verneverdi

Den opprinnelige skolen fra 1970 er godt bevart, med noen nyere tilføyelser. Tilføyelsene er tydelig lesbare i "utkanten" av anlegget, og forstyrrer i liten grad det opprinnelige anleggets fasader og hovedform.

Krokeide skole har arkitekturhistorisk verdi som et godt bevart eksempel på 1970-årenes skolearkitektur. Formspråket ligner etterkrigstidens skolearkitektur, med menneskelig skala, langstrakte fløyer med saltak og desentraliserte innganger. Skolen har samtidig tidstypiske trekk fra 1970-årene, som vindusbånd, takutstikk og en del furu i interiør. Krokeide skole har middels verneverdi.

Krokeide skoles fasader mot vest. Baksiden av klasseromsfløyen, med betongvegger, vender ut mot veien.

Korridor i klasseromsfløyen.

Klasseromsfløyen har skjevrøstet saltak. Aktivitetsromfløyens gavl til venstre.

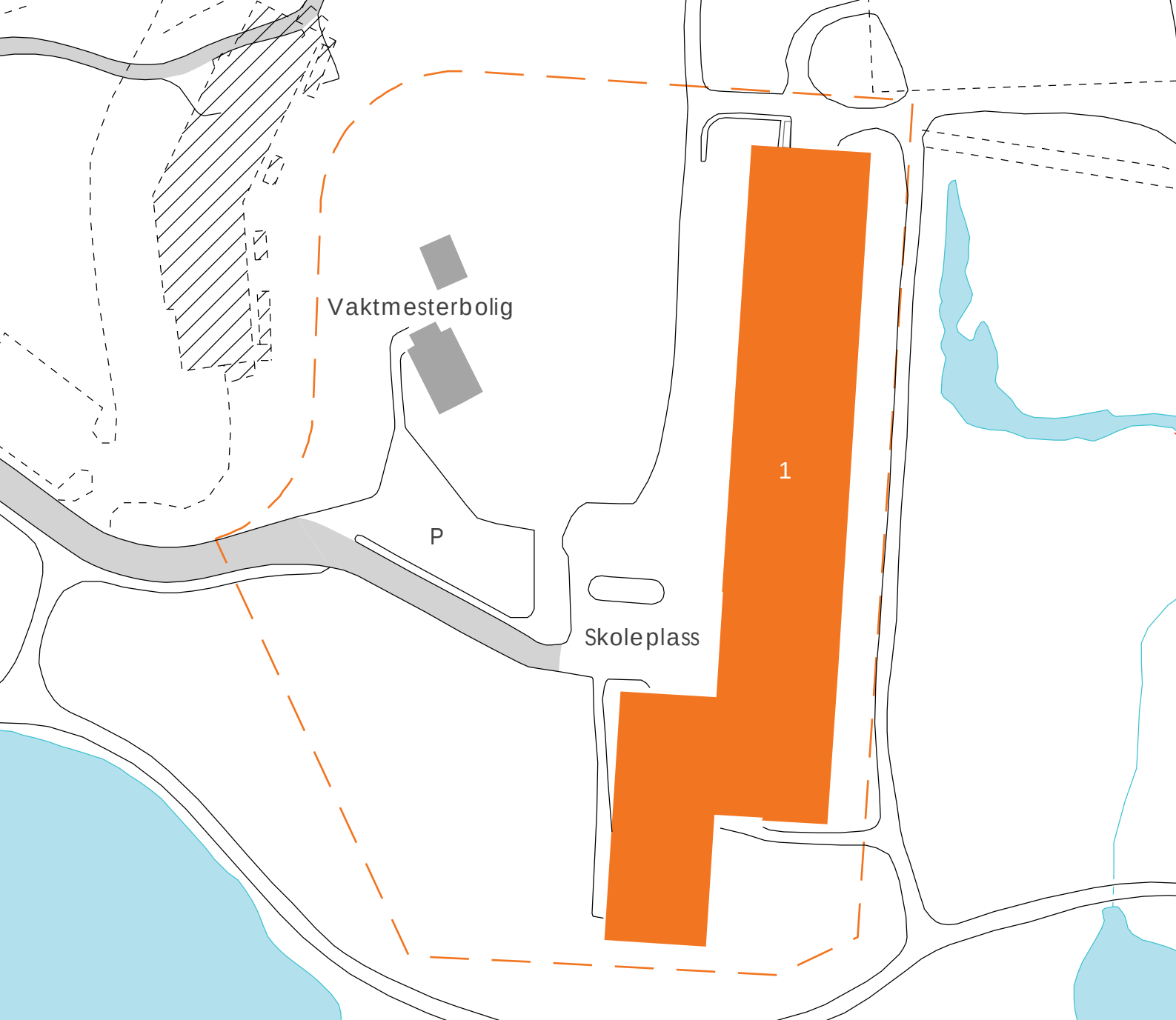
Tidstypisk fururekkverk i trapperom.

Idrettsbygget (2004) bygger inn deler av aktivitetsromfløyens fasade mot nord. Øvrige fasader er godt bevart.

Ortun skole

Ortun skole Ungdomsskole

Kart 1:1000

Adresse: Torgny Segerstedsvei 14

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	KittyJørstad	1970	22/471

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Ortun skole har miljøverdi som del av utbyggingen av de sentrale deler av Fyllingsdalen i 1970-årene. Skolebygningen har arkitekturhistorisk verdi som en enkel utgave av internasjonal modernisme, karakteristisk for sin tid. Ortun skole har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasadeuttrykk har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

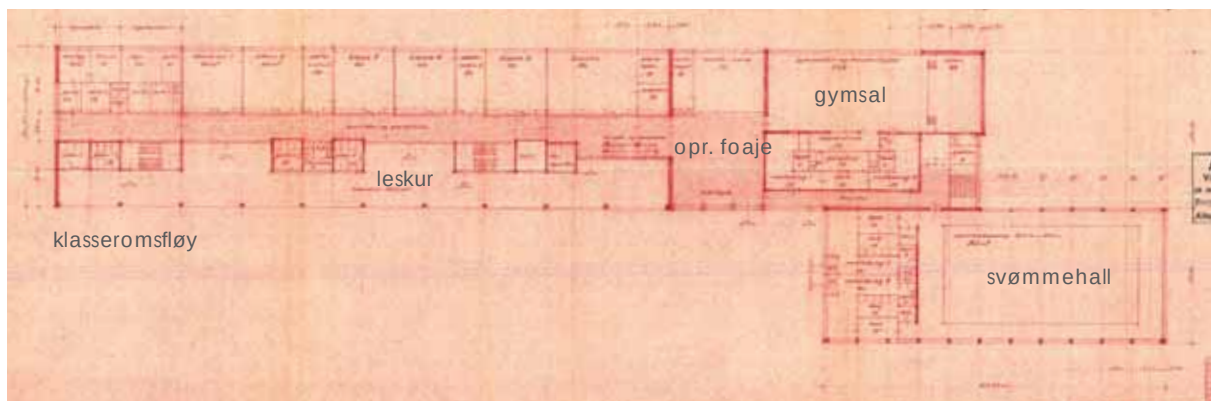
Beskrivelse kulturmiljø

Fyllingsdalen, vest for Løvestakken, ble innlemmet i Bergen i 1955, avstått fra Fana herred. Ortun skole ligger like nord for Ortuvannet, sentralt i Fyllingsdalen. Området rundt vannet ble bygget ut etter reguleringsplan fra 1946 i årene rundt 1970, med lave boligblokker. Kjøpesenteret Oasen stod ferdig i 1971, én kilometer nord for skolen.

Bygningshistorikk

Ortun skole ble oppført i 1970, etter tegninger av arkitekt Kitty Jørstad ved Byarkitektkontoret i Bergen. En vaktmesterbolig ble oppført samtidig like øst for anlegget.

Arkitektens tegninger. Plan over første etasje, originaltegninger fra arkiv. Bygningen er funksjonsdelt, jf. benevning på tegning.

Klasseromsfløyens sett fra skoleplassen.

Svømmehall og garderober (lavere del) sett fra skoleplassen.

Klasseromsfløyens østre fasade er i tre fulle etasjer med søyler og vindusbånd.

Teglkerne i leskur. Toaletter med opprinnelige dører.

^ Trappene er i støpt betong med belegg. Enkle rekkverk med metallstag og håndløper i gummi.

> Korridorene har teglvegger og lesbare søyler. Linoleum på gulv, trehvite planker i taket (under perforerte himlingsplater). Overlys.

Bygningsbeskrivelse

Skolebygningen har et horisontalt preg med strenge fasader og planløsning, som følge av et rigid konstruksjonsgrid. Bygningsmassen er løst opp med en firedeling av funksjonene, og består av fire sammenhengende volumer: Tre høye volumer ligger spredt i forhold til hverandre, mens et lavere binder dem sammen, og danner en hovedform av to rektangler.

Bygningsmassen er oppført i én til to etasjer samt sokkeletasje i skallmur og armerte betongsøyler og -dekker. Taket er flatt, båret av laminerte dragere. Langfasadene er relativt åpne med søyler, vindusbånd og støpt brystning kledd med plater. Øvrige fasader er tettere i pusset mur med smale vindusbånd og vertikale vindusfelt. Fasadene avsluttes mot himmelen med en kraftig takgesims, kledd med korrugerte metallplater. Fasadeplater, vinduer og dører er skiftet, med unntak av toalettdører i leskur. Fasaden mot skoleplassen i vest har et inntrukket leskur med toaletter og tre trapperom i teglkjerner. Mellom teglkjernene er det glassfelt i yttervegg, med korridor innenfor.

Som plantegningen viser er bygningsmassen delt i fire volumer etter funksjon; klasseromsfløy, gymnastikksal, svømmehall og et sammenbindene volum med bibliotek (opprinnelig vestibyle og musikkrom) og garderober. Klasseromsfløyen har midtkorridor med klasserom orientert mot øst og vest, og spesialrom i kjeller. I korridor og svømmehall er teglveggene eksponert. Overlys og lesbare søyler i korridor, belegg på gulv. Limtredragerne er synlig i bibliotek og svømmehall. Anlegget har desentraliserte innganger.

Verneverdi

Ortun skole er godt bevart både i hovedform og fasadeuttrykk. Skolen har miljøverdi som del av et helhetlig område i Fyllingsdalen med senterstruktur og blokkbebyggelse fra 1970-årene. Ortun skole ble oppført som del av den helhetlige planen, for å møte økt elevantall som følge av tilflytning. Skolebygningen er en enkel utgave av internasjonal modernisme, med flate tak og søyle-dekkekonstruksjon med stor betydning for utforming av både hovedform, fasader og interiør. Ortun skole har middels verneverdi.

Svømmehallen med teglvegger og vindusbånd. Opprinnelig større vindu i front (til høyre), som kobler seg til vindusbåndet på siden (til venstre).

Gymnastikksalen kan leses som et eget volum.

Opprinnelig foaje og musikkrom med skillevegger. Nå mediatek.

Hjellevstad skole

Hjeltestad skole

Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Grendatunvegen 23

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Blokk A - undervisningsbygg	Jan Olav Reither	1971	105/50
2	Blokk C - gymnastikkbygg	Jan Olav Reither	1971	105/50
3	Tilskuddsbygg (D)	Origo arkitektgruppe A/S	1995	105/50
4	Nybygg (B)	Tippetue arkitekter	2004	105/50

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	1971-byggene er typiske for sin tid, men del av et fragmentert skoleanlegg. Da det finnes mer representative skoleanlegg fra 1970-årene, er Hjellevstad skole vurdert til å ha liten verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Hjellevstad ligger på Milde i Fana, en halvøy mellom Fanafjorden og Raunefjorden. Kretsen fikk sin første skolestue i 1894.

Bygningshistorikk

Første skolebygg på tomten ble oppført i 1956 av arkitekt Øystein Nestaas, revet i 2003. I 1971 ble det oppført et undervisningsbygg og et gymnastikkbygg, etter tegninger av arkitekt Jan Olav Reither. I 1995 ble det oppført et tilskuddsbygg med administrasjon og klasserom. I 2003 ble opprinnelig skolebygg revet, og et nybygg med klassebaser, studiehall og kantine oppført på grunnen. Da denne rapporten omhandler bygg fra før 1980, vil kun 1971-byggene beskrives her.

Anlegget er lite helhetlig, med bygg fra 1971, 1995 og 2004.

Undervisningsblokken (1971), fasade mot sør og øst.

Undervisningsblokken (1971), leskur og innganger.

Gymnastikkblokken (1971) fasade mot sør.

Nybygget (2004), tilskuddbygget (1995) og gymnastikkblokken (1971).

Interiøret er godt bevart, med synlig konstruksjon og trehvite vegger typisk for 1970-tallet. Bildet over viser en av garderobene i undervisningsbygget, mens bildet til høyre viser gymnastikksalen med scene.

Bygningsbeskrivelse

1971-byggene har et kubisk formspråk. Undervisningsbygget er i én etasje med sokkeletasje som tar opp terrengfallet og gymnastikkbygget er delt i et lavere og et høyere volum. Bygningene er oppført med fundament og dekker i betong, gymnastikkbygget med bærende vegger i betong, og laminerte søyler og dragere. Takene er flate med kraftig gesims som krager ut over vinduene, understøttet av kraftige betondragere. Fasadene er i trepanel og pusset betong med tidstypiske vindusbånd. Et leskur med flatt tak løper langs undervisningsbyggets nordre fasade.

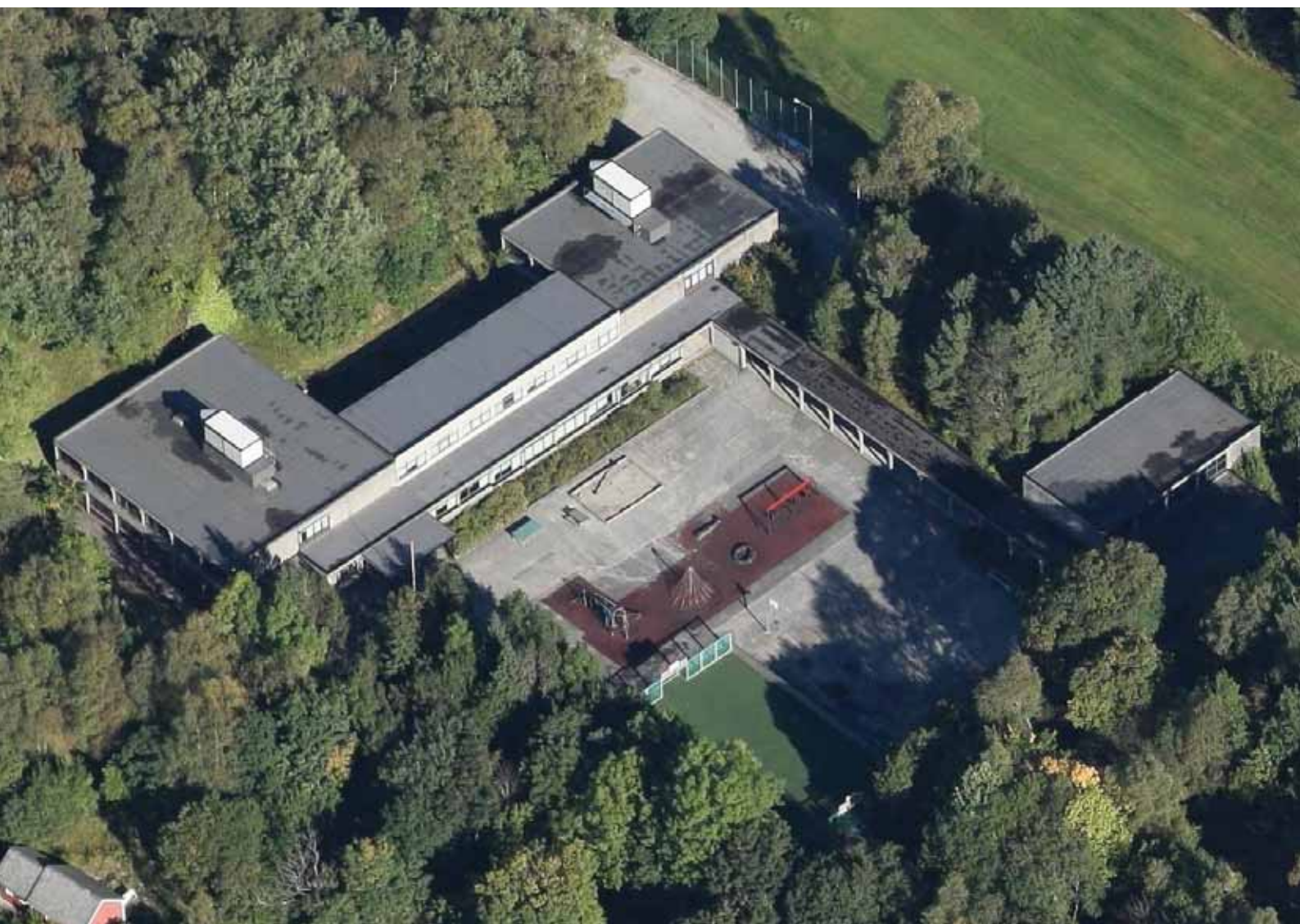
Undervisningsbygget har spesialrom i kjeller og opprinnelig to storklasserom i første etasje med separat inngang samt garderobe og mediatek med overlys i midten. Første etasje er bygget om til fem baser med tre grupperom, tre innganger med garderobes. På fasade mot sør er vindusbånd satt inn. Søyler og dragere er eksponert i interiør. Deler av interiøret er godt bevart. **Gymnastikkbygget** inneholder kombinert gymnastikksal og forsamlingslokale, med scene, publikumsinngang, foaje og kjøkken. Interiøret er svært gjennomført og godt bevart, med materialer i tidstypisk furu, overlys i tak og autentiske dører.

Verneverdi

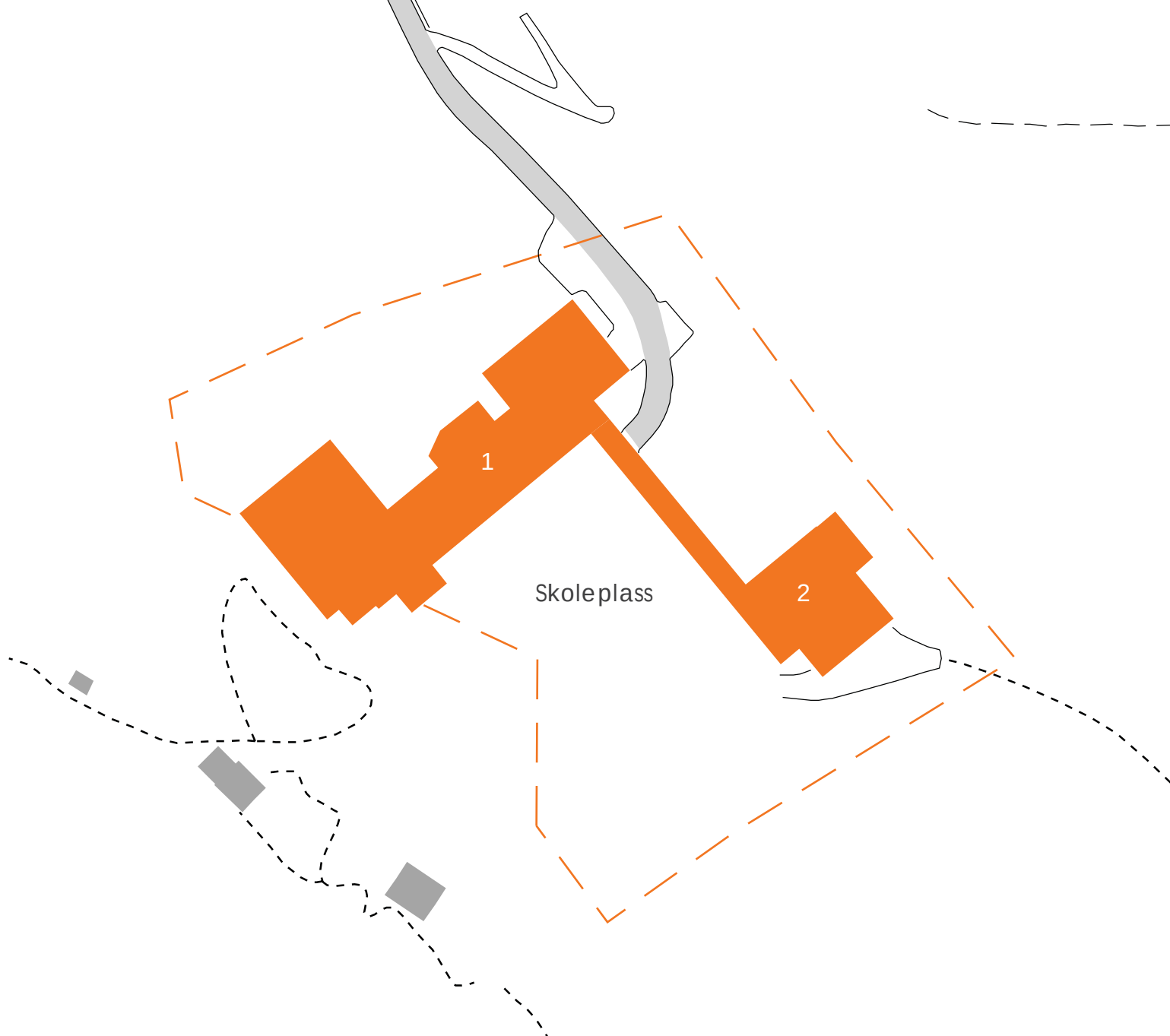
1971-byggene har hovedform og fasader relativt godt bevart, samt høy grad av autenticitet i interiør. De har enkelte tidstypiske trekk, men har lav egenverdi. Skolen er bygget ut gradvis, med bygg fra 1971, 1995 og 2004, men uten helhetlig materialbruk og formspråk. Bygningene inspireres noe av hverandre, med vindusbånd og flate tak. Hjellevstad skole er et fragmentert anlegg, og har derfor sammenlignet med andre skoleanlegg fra 1970-årene liten antikvarisk verdi.

Garderobe med overlys, tidstypisk interiør og autentiske dører.

Kalvatræet skole

Kalvatræet skole
Barneskole med spesialavdeling

Kart 1:1000

Adresse: Kalvatræet 37

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Peder Ristesund	1971	209/371
2	Gymnastikkbygg	Peder Ristesund	1971	209/371

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Kalvatræ et skole har arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som en karakteristisk og velutformet utgave av skolebygg fra 1970-årene, og kan klassifiseres som internasjonal modernisme innenfor retningen strukturalisme. Skolen har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Kalvatræ et skole ligger i landlige omgivelser i Øvre Ervik.

Bygningshistorikk

Kalvatræ et skole ble oppført i 1971 etter tegninger av arkitekt Peder Ristesund som også har tegnet Haukedalen skole.

Bygningsbeskrivelse

Hovedbygget bestod opprinnelig av et lavt, horisontalt volum og to høye, kubiske volumer på sidene. Gymnastikkbygget, bestående av et flatt og et høyt volum, ligger fritt i forhold til hovedbygget. Bygningene er bundet sammen med et flatt leskur, som står vinkelrett i forhold til hovedbygget. Anlegget er oppført i én til to etasjer i betong med søyle dekke-konstruksjon og flatt tak. Vegger, søyler og dragere har relieff fra forskalingsbord (råbetong).

Anlegget har en vekselvirkning mellom tette endefasader og åpne langfasader, med henholdsvis vertikal og horisontal virkning. Vertikaliteten kommer av stående kledningsbord i relieff og sentralt plassert vindusparti. Horisontaliteten er understreket med vindusbånd med kontinuerlig brystningsfelt, samt leskur mer flatt tak. Søylen og dragerne er synlig og gir en rytmisk inndeling av fasadene, en viktig del av det estetiske uttrykket. Brystningsfeltet har plater med sandblåst rullestein, en prefabrikkert variant av naturbetong.

Hovedbygget har mistet noe av den rene volumsammenstillingen, da flere små tilbygg har kommet til rundt inngangspartiene, samt et tilbygg på baksiden og et i andre etasje som kobler sammen sidevolumene. Tilbyggene er godt tilpasset både i form og material.

Kalvatræ et skole er en klasseromsskole organisert med midt- og sidekorridor. Spesialrom og administrasjon ligger i første etasje og klasserom i andre etasje. Interiøret er preget av synlig konstruksjon og tidstypiske materialer. Anlegget har desentraliserte innganger.

Verneverdi

Fasadene er godt bevart, og nye tilføyelser er gjort i tråd med det opprinnelige. Opprinnelig hovedform er relativt godt bevart. Kalvatræ et skole har middels arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som en karakteristisk og velutformet utgave av skolebygg fra 1970-årene, og kan klassifiseres som internasjonal modernisme innenfor retningen strukturalisme.

Hovedbygget er satt sammen av et horisontalt volum og to kubiske volum. Nytt tilbygg i andre etasje mellom de kubiske volumene er utformet i tråd med det opprinnelige uttrykket.

Nordre volum.

Sødre volum. Åpen fasade mot sør-vest.

På baksiden. Mellomdelen med to nye tilbygg, et i første og ett i andre etasje.

Hovedbygningen har tilbaketrukket inngangsparti. Teglvegger.

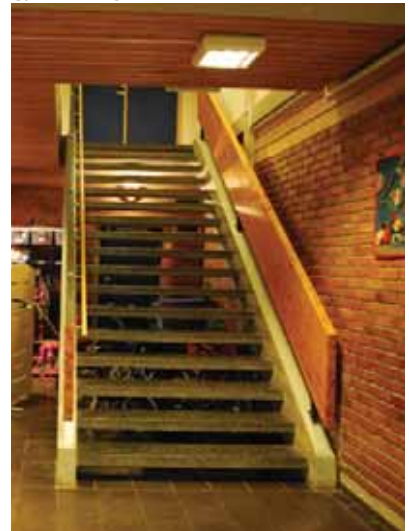
Gymnastikkbygningen til høyre er koblet til hovedbygningen med et leskur.

Synlig drager i taket og søyler gjennom glassfelt, i korridoren.

Leskuret har betong søyler og dragere, bakvegg i råbetong.

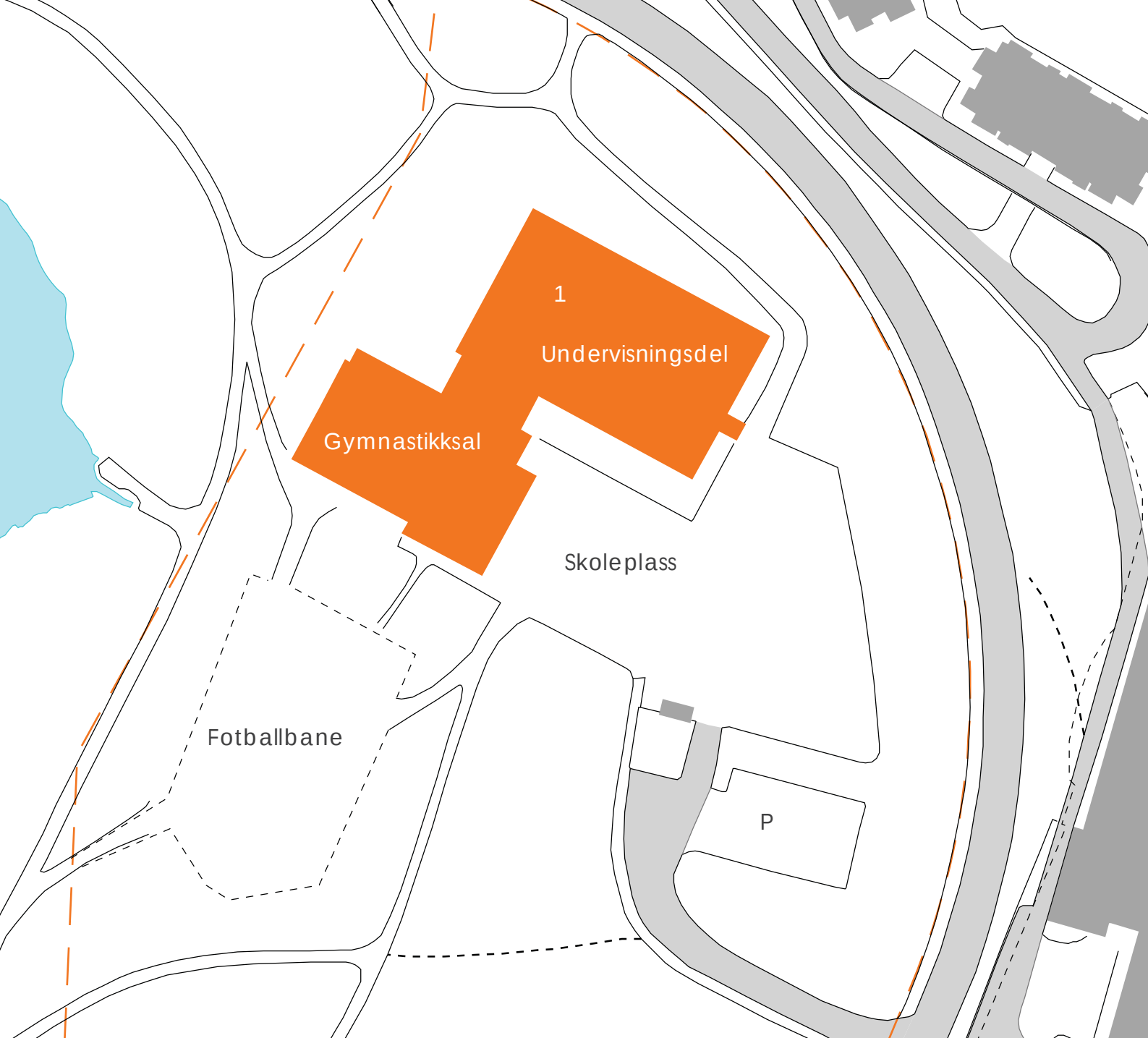
En av to identiske trapper. Trinn i slipt terrasso og kraftig, lakkert fururekkverk.

Gymnastikkbygningen sett fra sør. To volumer, et lavere med garderobe og et høyere med gymsal.

Lynghaug skole

Lynghaug skole

Ungdomsskole

Kart 1:1000

Adresse: Dag Hammarskjøldsvei 7

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Cappelen og Rodahl	1971	24/12

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Lynghaug skole har mange likhetstrekk med Løvås skole, og disse må vurderes i sammenheng med hverandre. Begge skolene har høy miljøverdi som del av utbyggingen av Fyllingsdalen tidlig på 1970-tallet, et helhetlig miljø med blokkbebyggelse og grønnstruktur. Begge skolene har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som helhetlige, godt bevarte og velutformede skoleanlegg fra 1970-årene, og representerer internasjonal modernisme fra denne tiden. Lynghaug skole har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har stor sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Fyllingsdalen vest for Løvestakken ble innlemmet i Bergen i 1955, avstått fra Fana herred. Området nord-øst i Fyllingsdalen ble bygget ut med lavere blokkbebyggelse på 1970-tallet, i forbindelse med utbygging av senterområdene sentralt i Fyllingsdalen. Skolene Lynghaug og Løvås ble oppført samtidig, med 750 meters distanse, i et sammenhengende grøntområde nederst i dalføret. Området fremstår som svært enhetlig med den opprinnelige planen bevart.

Bygningshistorikk

Lynghaug skole ble oppført i 1971 etter tegninger av Paul Cappelen og Torbjørn Rodahl, som også har tegnet Løvås skole (1972), også i Fyllingsdalen, og Rustad skole (1968) og Skøyenåsen skole (1968) i Oslo. Leskuret ble utvidet i 1985.

Bygningsbeskrivelse

Skolebygningen består av to kubiske hovedvolumer i ulike størrelser bundet sammen med et mindre mellomvolum. Bygningsmassen er oppført i betong i én til tre etasjer samt sokkel og har flatt tak.

Undervisningsdelen, det største hovedvolumet, er oppført i tre etasjer med søyle-dekkekonstruksjon. Fasadene har kontinuerlige vindusbånd med høydevariasjoner, brystning i pusset leca i første etasje og platet bindingsverk i øvrige etasjer. Inngangen i sør-vest er markert med overbygg med kraftig gesims. Planen er kompakt med korridorer organisert rundt en kjerne av servicefunksjoner og to lukkede trapperom. Langs ytterveggene er det klasserom, spesialrom, administrasjon.

Gymnastikkdelen, det minste hovedvolumet, er oppført i

Lynghaug skole består av to hovedvolumer og et sammenbindende volum.

Det største volumet sett fra nord-øst.

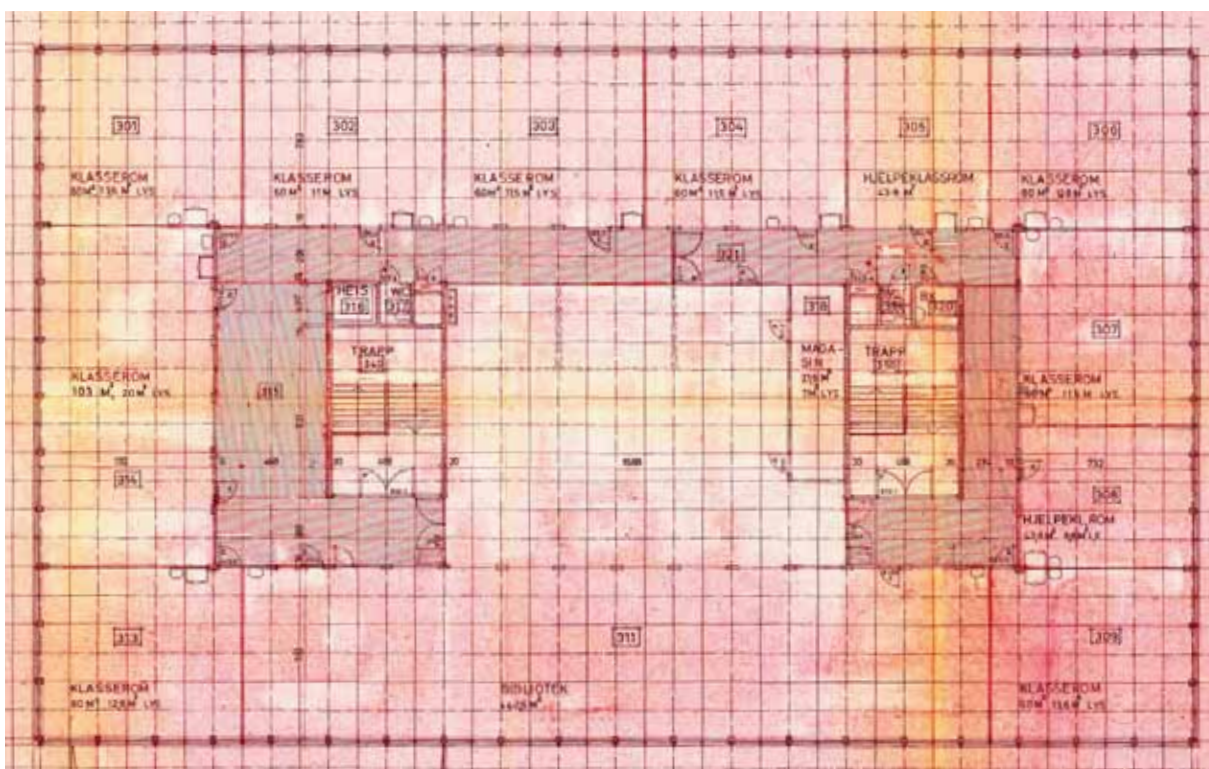
Det største volumet sett fra skoleplassen i sør.

Første etasje: Pusset mur i brystning og stenderverk over.

Yttervegger i platekledd stenderverk med vindusbånd.

Arkitektens tegninger: Plan av undervisningsdelens tredje etasje, med åpen løsning med bibliotek i midten. En kjerne av to trapperom, korridorer rundt og klasserom langs ytterveggene.

én dobbelhøy etasje med sokkel. Bygningen har bærende yttervegger i betong og er mer lukket med noen få vindusbånd.

Mellomvolumet er oppført i én etasje, med store vindusflater mot skoleplassen og tette betongvegger mot nord-øst. Mellomvolumet inneholder inngangsparti og toaletter, i tillegg til å koble sammen hovedvolumene. I sør åpnes mellomvolumet opp, og danner et leskur med kraftig, panelt gesims understøttet av tresøyler. Leskuret er utvidet mot skoleplassen, med samme karakter som det opprinnelig.

Verneverdi

Lynghaug skole har mange likhetstrekk med Løvås skole, som er tegnet ut samtidig og av samme arkitekter, og ligger mindre enn én kilometer unna i samme grøntområde i Fyllingsdalen. Løvås skole og Lynghaug skole har begge høy arkitekturhistorisk verdi som helhetlige, godt bevarte og velutformede skoleanlegg fra 1970-årene. Anleggene representerer internasjonal modernisme, som kjennetegnes med blant annet kubiske bygningsvolumer, konstruksjonsgrikk og fri fasade med vindusbånd. Skolebygningene har høy arkitektonisk verdi med nøye avstemte, enkle volumer og rene linjer. Begge anleggene har høy miljøverdi som del av utbyggingen av de sentrale deler av Fyllingsdalen på 1970-tallet, et område med blokkbebyggelse, senterstruktur og grøntareal helhetlig planlagt etter datidens modernistiske byformingsprinsipper.

Siden Løvås skole er noe mer interessant skolehistorisk og estetisk (jf. kapittel om Løvås skole), justeres Lynghaug skole ned med tanke på et representativt utvalg, og har derfor middels til høy verneverdi.

Et av to identiske trapperom.

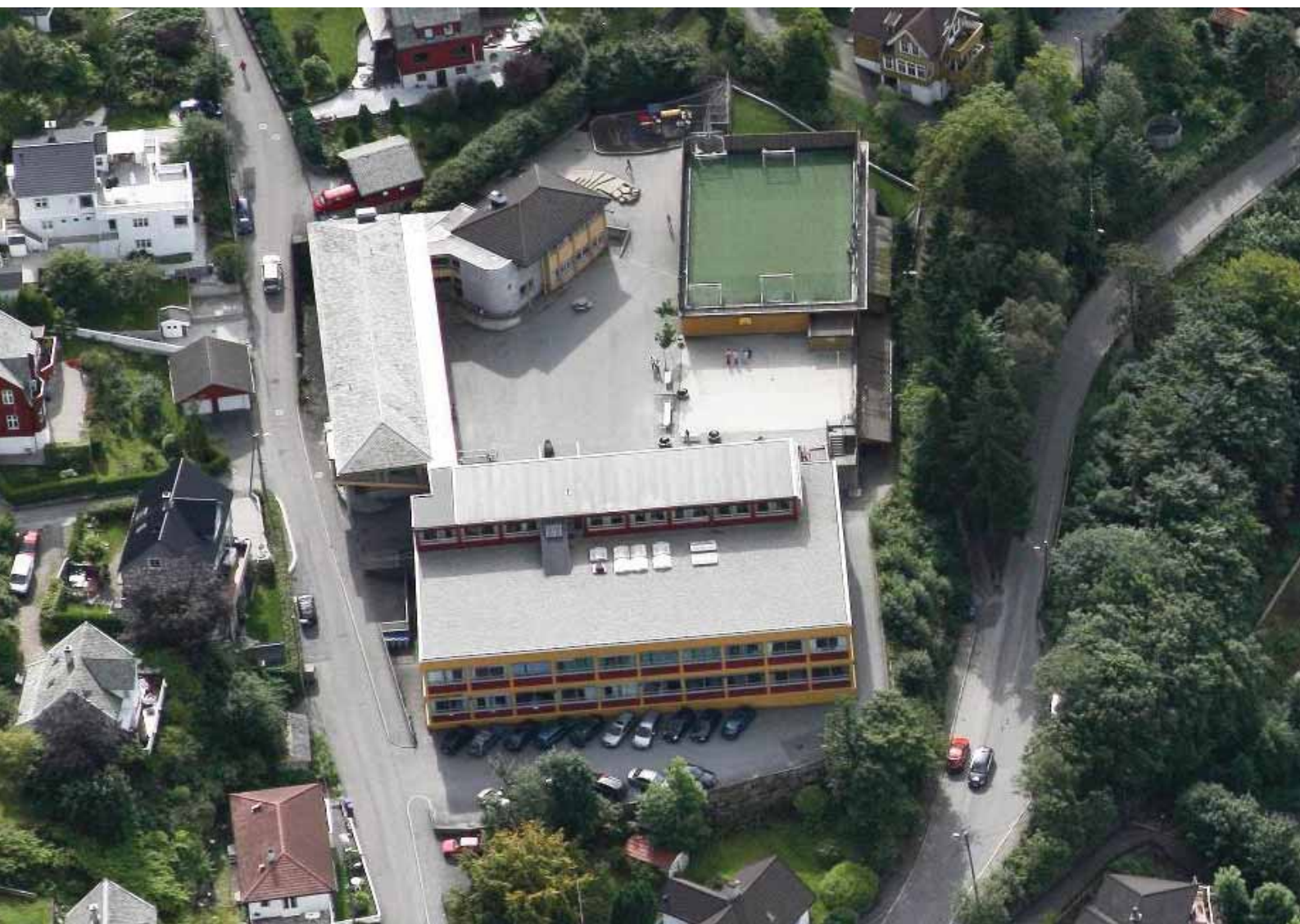
Gymnastikkbygningen utgjør det andre hovedvolumet. Horisontalt leskur foran.

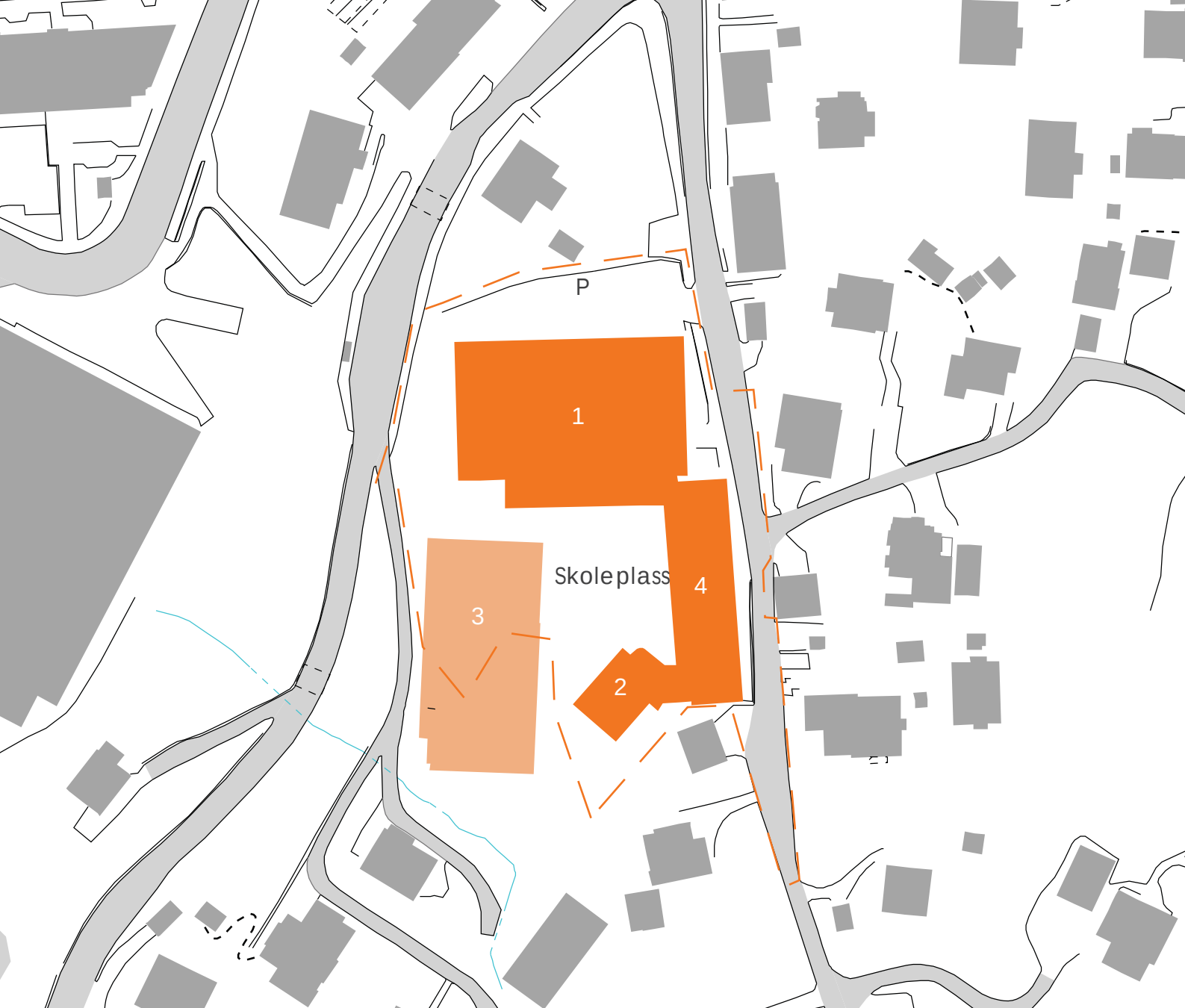
Gymnastikkbygningen er oppført i plaststøpt betong og har relativt tette vegger med få vindusbånd. Søndre fasade.

Gymnastikkbygningens fasade mot nord, med lavere del med lagerrom.

Nygårdslie skole

Nygårdslie skole
Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Nygårdslie 5

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Jon og Claus Lindstrøm	1971	149/37
2	Undervisningsbygg		1997	149/37
3	Volleyballhall		2002	149/37
4	Tilbygg		1941/2002	149/37

1

2

3

4

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Nygårdslien skoles hovedbygg er et helhetlig og godt bevart eksempel på skolebygg fra 1970-årene, innenfor retningen strukturalisme. Skolebygget har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Nygårdslien skole ligger i bratt terreng opp mot Damsgårdsfjellet i øst, på Nygård i Laksevåg bydel. Nygårdslien ble regulert i 1963. Området består av frittliggende boliger fra 1910?-, 1950- og 1960-årene, samt noen blokker fra 1960-tallet.

Bygningshistorikk

Nygård skole på Laksevåg fikk sitt første skolehus i 1878 i Gravdal. I 1899 fikk kretsen et nytt skolehus på nåværende tomt, og det gamle ble bygget om til bolig. Allerede under første verdenskrig var skolehuset med fire klasserom for lite. I 1941 ble skolen utvidet med to nye klasserom og ett gymnastikkbygg oppført (ark. Johan Lindstrøm). Bygningene var i to etasjer med lavt, skifertekket valmtak og stramme fasader dels i pusset mur og dels i panel. Skolehuset (1899) ble revet for å gjøre plass til nåværende hovedbygg i 1971.

Nåværende hovedbygg ble oppført i 1971, etter tegninger av arkitektene Jon og Claus Lindstrøm. Da Laksevåg ble en del av Bergen kommune i 1972, skiftet skolen navn til Nygårdslien skole. Hovedbygget fikk et påbygg på taket i 1996. I 1997 fikk gymnastikkbygget (1941) et tilbygg i sør (undervisningsbygg). Gymnastikkbygget (1941) ble revet og en ny fløy ble oppført i 2002, med omtrent samme volum. Samme år ble det oppført en volleyballhall i terrenget.

Bygningsbeskrivelse

Hovedbygget (1971) er et kubisk volum med en vid, rektangulær grunnform. Et mindre volum på taket utgjør et veltilpasset påbygg fra 1996. Bygningen er oppført i én etasje og sokkel i prefabrikkert

Fotografi av fotografi. Nygårdslien skole slik den så ut mellom 1941 og 1971. Gymnastikkbygningen til venstre og hovedbygningen til høyre.

Hovedbygget (1971) fra nord-øst. Lesbar konstruksjon, eksponerte søyler og dekker danner et rutenett.

En av to trapper i hovedbygget (1971). Utført i plasstøpt betong. Trapp opp nyere i enklere materialer.

Overlys i hovedbyggets (1971) første etasje.

Hovedbyggets (1971) vestre fasade.

Hovedbyggets fasader mot sør. Langsgående leskur mot skoleplassen med to likestilte inngangsparti. Påbygg i andre etasje (1996).

søyle-dekkekonstruksjon, med avstivende vegger og fundament i plasstøpt betong. Søylen er eksponert i fasaden og danner et grid sammen med eksponert fundament og gesimser i malt råbetong. Samtlige fasader har vindusraster med panelt brystning. Leskur mot sør med hovedinngang.

Skolebygget fra 1971 var bygget som en åpen skole, med kun fire klasserom og to grupperom og et stort areal og mediatek i første etasje. Ti år etter oppføringen ble første etasje bygget igjen, og inneholder nå åtte klasserom og et lukket mediatek i midten. To rettløpstrapper leder ned til sokkeletasjen, som er inneholder spesialrom og tidligere administrasjon og legetjeneste. Tidligere administrasjonsdel i sokkeletasjen er gjort om til to klasserom, og administrasjonen ligger i dag i nytt volum på taket (ca. 1996). Denne har mindre grunnflate enn hovedbygget, slik at den ligger tilbaketrukket i fasaden i nord og gir hovedbygget to etasjer mot skoleplassen i sør. Påbygget kopierer fasadeuttrykket til 1971-delen, men har et noe enklere uttrykk med beslag på søyler og gesimser.

Fløyen (1941/2002) er et langstrakt volum i to etasjer, koblet sammen vinkelrett med hovedbygningen i andre etasje med passasje under. Fløyen har samme plassering, hovedvolum og takform som gymnastikkbygningen (1941), som da er helt eller delvis revet. Det kan finnes gjenbrukte materialer og kanskje bevarte bygningsdeler fra gymnastikkbygningen - som skiferen på taket. Fløyen er noe større enn gymnastikkbygningen var; den er forlenget mot nord og har et langsgående påbygg i andre etasje, understøttet av søyler, som kobles sammen med øverste etasje på hovedbygget. Ytterst på fløyen er et tilbygg fra 1997.

Verneverdi

Det første skolehuset i Gravdal er muligens bevart som bolighus. Skolehuset fra 1899 (og utvidet 1941) ble revet og et nytt hovedbygg ble oppført på samme sted i 1971. Gymnastikkfløyen fra 1941 ble bevart, men ble enten revet eller bygget om til en ny fløy i 2002. I den nye fløyen kan det altså finnes bevarte bygningsdeler og/eller gjenbrukte materialer fra 1941. Dagens hovedbygg er også godt bevart, med opprinnelig fasadeuttrykk og hovedform. Bygningen er et helhetlig eksempel på skolebygg fra 1970-årene, innenfor retningen strukturalisme. Strukturalisme kjennetegnes ved prefabrikkert, rasjonelt konstruksjonssystem med konsekvens for utforming av plan og fasader. Nygårdslien skole er i imidlertid lite særegenhet og har derfor kun middels verneverdi.

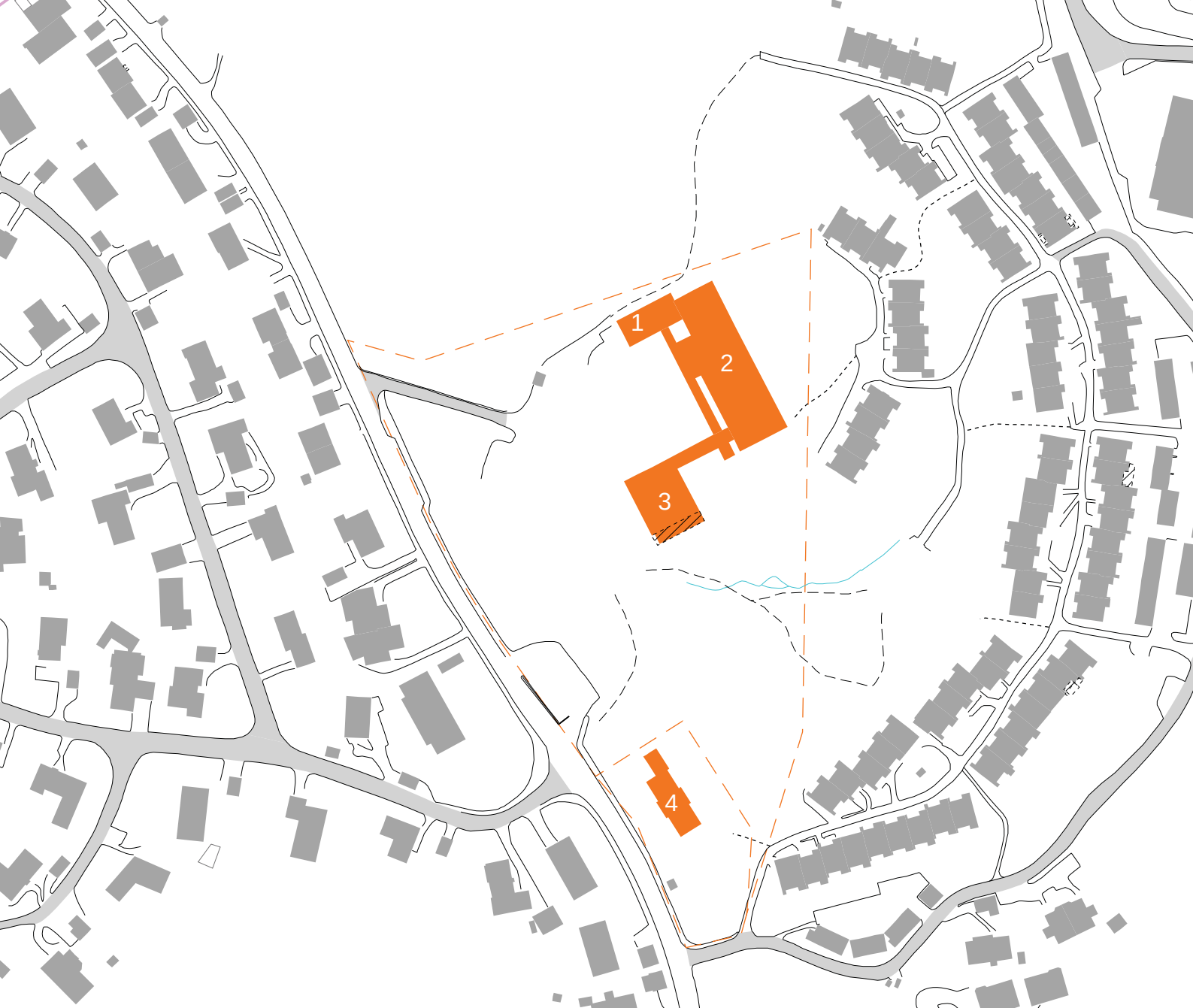
Tilbygg (2002) sett fra vest. Langsgående påbygg med flatt tak kobler tilbygget til hovedbyggets administrasjonsdel.

Tilbygg (2002) sett fra øst. Muligens bevarte bygningsdeler eller gjenbruk av skifer fra gymnastikkbygningen (1941).

Ulsetskogen skole

Ulsetskogen skole

Barneskole

Kart 1:2000

Adresse: Ulsetskogen 14

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedanlegg - Administrasjonsfløy	Sigmund Myking	1971	189/200
2	Hovedanlegg - Klasseromsfløy	Sigmund Myking	1971	189/200
3	Hovedanlegg - Gymnastikksal	Sigmund Myking	1971	189/200
4	Paviljong - SFO	C. J. Jensen	1967	189/206

1

2

3

4

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Hovedanlegget (1971) er et sent eksempel på 1960-talls skolebygg. Endring i fasadematerial og spesielt endring av takform og -tekking på leskur forringer det tidstypiske uttrykket og de opprinnelige kvalitetene. Opprinnelig struktur og hovedform er imidlertid godt bevart. Anlegget har derfor middels verneverdi. Paviljongen (1967) er et enkelt og lite påkostet bygg uten utpregede arkitektoniske kvaliteter og har derfor liten verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedanleggets hovedform og struktur har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Ulsetgårdens utmark ble bygget ut med eneboliger og rekkehus i andre halvdel av 1960-årene. Skolen ble oppført parallelt.

Bygningshistorikk

Ulsetskogen skole er fordelt på to separate anlegg. En paviljong ble oppført i 1967, etter tegninger av arkitekt C. J. Jensen. Denne nyttes i dag som SFO. Hovedanlegget ble oppført i 1971 etter tegninger av arkitekt Sigmund Myking, som også har tegnet Åstveit (1965) og Blokkhaugen (1976) skoler.

Bygningsbeskrivelse

Paviljongen (1967) er oppført i bindingsverk i én etasje med skjevrøstet saltak. Bygningen består av et rektangulært hovedvolum med fremtrukket midtparti og et mindre volum i vest. Fasadene har vindusbånd og er kledd med liggende panel, taket er tekket med panner. Opprinnelig to klasserom og ett kontor.

Hovedanlegget (1971) bestod opprinnelig av tre langstrakte volumer med saltak i én og to etasjer, koblet sammen med et leskur med flatt tak. Volumene er forskjøvet og plasser vinkelrett i forhold til hverandre.

Anlegget er oppført med endevegger i skallmur med eksponert tegl, betongsøyler og -dekker med påhengsvegger i bindingsverk, bærende bindingsverk i administrasjonsfløy. Saltak tekket med blanke taksteinsplater, opprinnelig eternitt. Langfasadene har vindusbånd og brystning i panel og korrugerte plater (panelimitasjon). Endeveggene er relativt tette.

Paviljongen fra 1967 ligger sør for hovedanlegget fra 1971. Et enkelt skolebygg med skjevrøstet saltak.

Hovedfløyen er en langstrakt bygning med vindusbånd. Administrasjonsfløyens galvvegg til venstre.

Hovedfløyens tilbygg (1996), kopierer hovedfløyens fasade med glassfelt og tegl.

Hovedfløyen fra sør. Leskur med nytt saltak foran, heistolbygg i tegl til høyre.

Administrasjonsfløyen.

Administrasjonsfløyen.

Den opprinnelige hovedfløyen (1971). Leskuret er trukket ut fra fasaden og kobler sammen alle bygnignene. Leskuret hadde opprinnelig, tidstypisk flatt tak, men har i dag saltak med plater som imiterer glasert takstein. Dette ødelegger det opprinnelige fasadeuttrykket.

Et av to trapperom i klasseromsfløyen (1971). Trappen er i betong med skifer i trinn, tidstypisk rekkverk i metallstag med håndløper i lakkert furu. Gulv med skiferheller.

Funksjonene er fordelt på en administrasjonsfløy, klasseromsfløy og gymnastikkfløy. Klasseromsfløyen har midtkorridor med to trapperom og inngangsparti.

I 1996 ble klasseromsfløyen forlenget i vest, med ett smalere volum, og koblet sammen med administrasjonsfløyen. De nye fasadene er tilpasset det opprinnelige, med tegl i endevegger og langfasader med vindusbånd. Plater i brystning. Klasseromsfløyen og gymnastikkfløyen har tilbygg i øst, henholdsvis heishus og bod.

Leskuret hadde opprinnelig flatt tak, i dag valmet saltak teknet med blanke taksteinsplater. Garderobedelen i gymnastikkbygget hadde opprinnelig flatt tak, denne har fått skrått tak som forlengelse av gymnastikksalens saltak.

Verdivurdering

Paviljongen (1967) fremstår med opprinnelig hovedform og fasader bevart. Har tidstypiske trekk som vindusbånd og skjevrøstet saltak. Paviljongen er et enkelt og lite påkostet bygg uten utpregede arkitektoniske kvaliteter og har derfor lav arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi.

Hovedanleggets (1971) har tidstypiske trekk fra 1960-talls skolearkitektur, med kombinasjon av fløyer og leskur med henholdsvis saltak og flate tak. Fløyene ligger nøye avstemt i forhold til hveandre og er koblet sammen med leskur, noe vi finner igjen på Åstveit skole av samme arkitekt. Nye vinduer, kledning og takteking på fløyene, og spesielt ny takform og tekking på leskur, gjør at fasadeuttrykket er endret. Fasadene har mistet noe av sitt tidstypiske preg, men anlegget har likevel en viss arkitekturhistorisk verdi med hovedform og struktur i behold. Hovedanlegget har derfor middels verneverdi.

Leskuret er trukket ut fra fasadenene, og kobler sammen alle bygningene.

Leskur og garderobene bakenfor hadde opprinnelig flatt tak.

Gymnastikksal (1971).

Garderobene (med vindusbånd) har fått pulptak som en forlengelse av saltaket på Gymnastikksalen. Tilbygg til venstre.

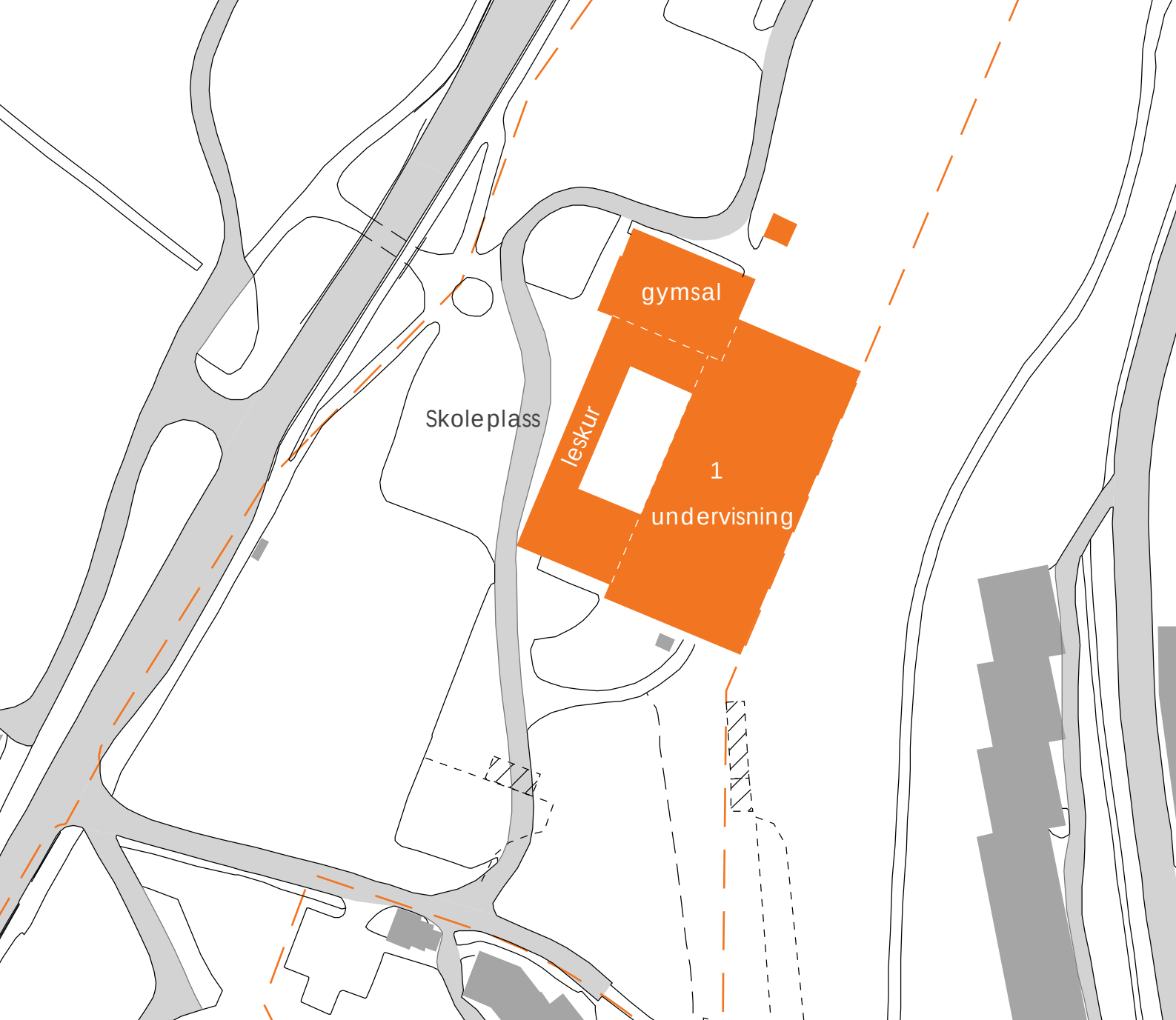
Tilbygg fra 1996 forlenger hovedfløyen og kobler den sammen med administrasjonsfløyen.

Leskuret har fått saltak med takplater som imiterer glasert takstein, isteden for flatt tak.

Løvås skole

Løvås skole

Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Nebbeveien 1

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg og gymnastikkbyg	Paul Cappelen og Torbjørn Rodahl	1972	23/202

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Løvås skole har mange likhetstrekk med Lynghaug skole, som ligger under en kilometer unna, i et grøntdrag i Fyllingsdalen. Skolene må vurderes i sammenheng med hverandre. Begge skolene har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som helhetlige, godt bevarte og velutformede skoleanlegg fra 1970-årene, og representerer internasjonal modernisme fra denne tiden. Anleggene har miljøverdi som del av utbyggingen av Fyllingsdalen tidlig på 1970-tallet, et helhetlig miljø med blokkbebyggelse og grøntstruktur. Løvås skole har høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har stor sårbarhet for endring.
Regulering	

Beskrivelse kulturmiljø

Fyllingsdalen vest for Løvestakken ble innlemmet i Bergen i 1955, avstått fra Fana herred. De sentrale delene av Fyllingsdalen ble bygget ut med senterstruktur og blokkbebyggelse på 1970-tallet. Skolene Lynghaug og Løvås ble oppført samtidig, med 750 meters distanse, i et sammenhengende grøntområde nederst i dalføret. De sentrale delene av Fyllingsdalen fremstår som svært enhetlig med den opprinnelige planen bevart.

Bygningshistorikk

Løvås skole ble oppført i 1972 etter tegninger av arkitektene Paul Cappelen og Torbjørn Rodahl, som også har tegnet Lynghaug skole (1971), også i Fyllingsdalen, og Rustad skole (1968) og Skøyenåsen skole (1968) i Oslo. Skolen har mange likhetstrekk med Lynghaug i fasader og volumsammenstilling, men har noe mindre skala.

Bygningsbeskrivelse

Anlegget består av to hovedvolumer, et stort, lavt og et lite, høyt, bundet sammen av et U-formet leskur som danner et lunt atrium sammen med det største volumet. Bygningen har flate tak.

Det største hovedvolumet (undervisning) er i én etasje med sokkeletasje og rektangulær plan. Oppå ligger et mindre, rektangulært volum (administrasjon), og to kuber (vifferom). Det minste hovedvolumet (gymnastikksal, svømmehall i sokkel), har en kubisk form som stikker opp over det andre volumet.

Anlegget er oppført i betong med flatt tak. Den største bygningen har en søyle-dekkekonstruksjon med brystning i leca og platekledd bindingsverk. Fasadene har kontinuerlige

Løvås skole er et kompakt skoleanlegg, med interessant volumsammenstilling.

Anlegget sett fra nord-øst. Fasadene ligner mye på Lynghaug skole, av samme arkitekt.

Gymnastikkbygget har en mer kubisk og lukket form.

Leskuret danner et atrium sammen med hovedbygget.

^ Opprinnelige dører og vindusfelt inn til svømmehallen. Øvrige dører skiftet.

^ > Et av to trapperom. Tidstypisk, kraftig håndløper i limtre.

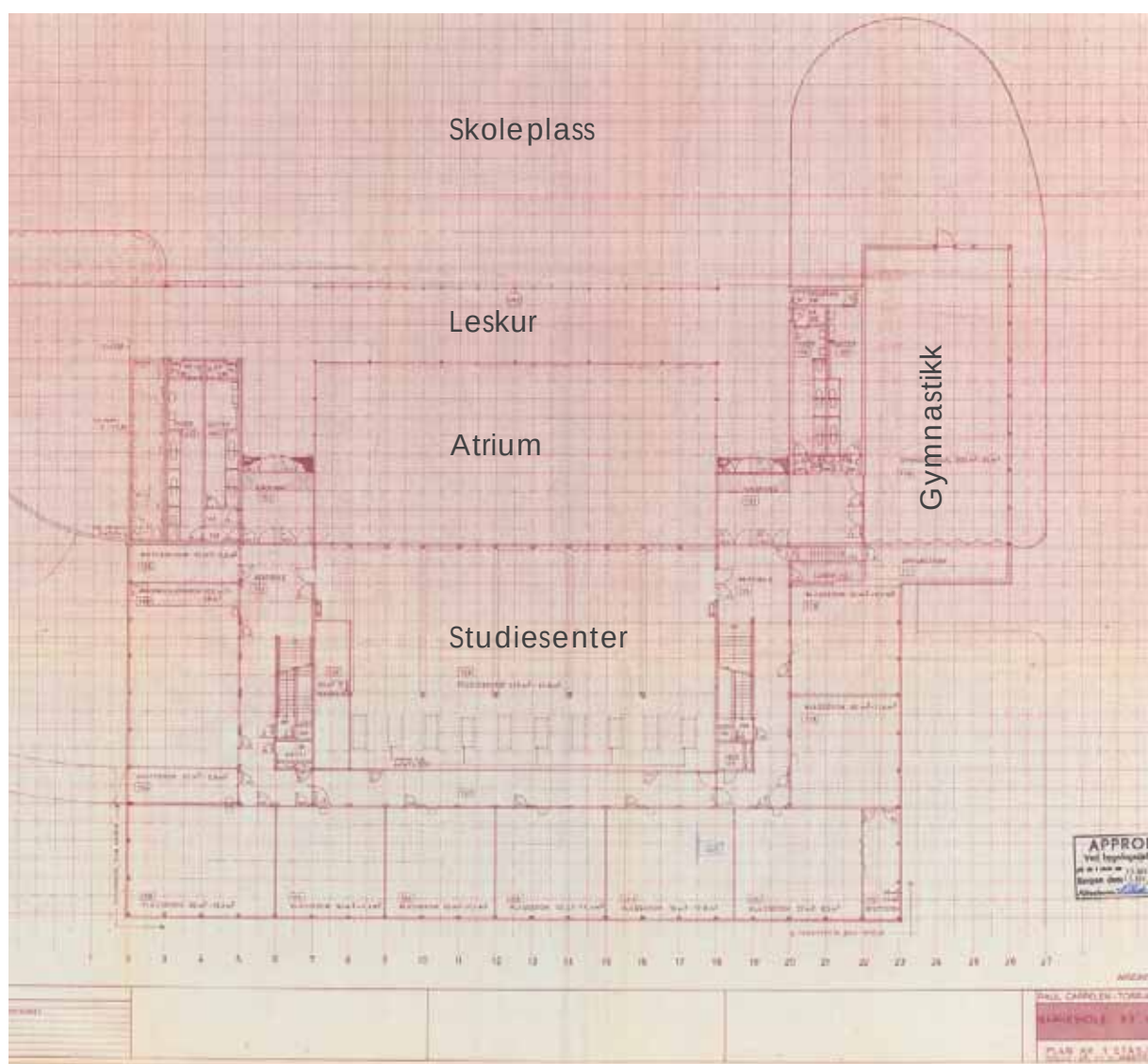
vindusbånd med høydevariasjoner. Den minste bygningen har bærende yttervegger i pusset leca, fasade mot sør kledd med plater. Volumet er mer lukket med vindusbånd rundt nordre hjørne. I hjørnet mot øst er et tilbaketrukket inngangsparti med vindusfelt innenfor. Leskuret er et flatt, kraftig tak understøttet av metallsøyler. Et lite tilbygg (1974) i hjørnet mellom leskuret og gymnastikksalen er utformet i tråd med det opprinnelige, ellers ingen tilbygg. Nye vinduer og dører.

Undervisningsdelen har en rektangulær plan med klasserom langs ytterveggene i nord, øst og sør, slik at korridoren danner en U-form. Sammen med leskuret danner korridoren et sluttet kvadrat, med atrium og opprinnelig et stort studiesenter i midten. I dag er studiesenteret avdelt, med klasserom mot atriumet og grupperom og mediatek mot korridoren. Med unntak av trapperommene, er opprinnelige vegger lettveggelementer for å sikre elastisitet.

Verdivurdering

Løvås skole har mange likhetstrekk med Lynghaug skole, som er tegnet ut samtidig og av samme arkitekter, og ligger mindre enn én kilometer unna i samme grøntområde i Fyllingsdalen. Løvås skole og Lynghaug skole har begge høy arkitekturhistorisk verdi som helhetlige, godt bevarte og velutformede skoleanlegg fra 1970-årene. Anleggene representerer internasjonal modernisme, som kjennetegnes med blant annet kubiske bygningsvolumer, konstruksjonsgridd og fri fasade med vindusbånd. Skolebygningene har høy arkitektonisk verdi med nøye avstemte, enkle volumer og rene linjer. Begge anleggene har høy miljøverdi som del av utbyggingen av de sentrale deler av Fyllingsdalen på 1970-tallet, et område med blokkbebyggelse, senterstruktur og grøntareal helhetlig planlagt etter datidens modernistiske byformingsprinsipper.

Løvås skole er en kombinasjon av åpen skole og klasseromsskole, med både landskap og klasserom som ble vanlig i 1970-årene. Anlegget har en noe mer interessant volumsammenstilling med atrium og mennekselig skala mot skoleplassen. Anlegget anses derfor å ha høy verneverdi, mens Lynghaug har middels verneverdi.

Plan første etasje. Originaltegninger fra arkiv.

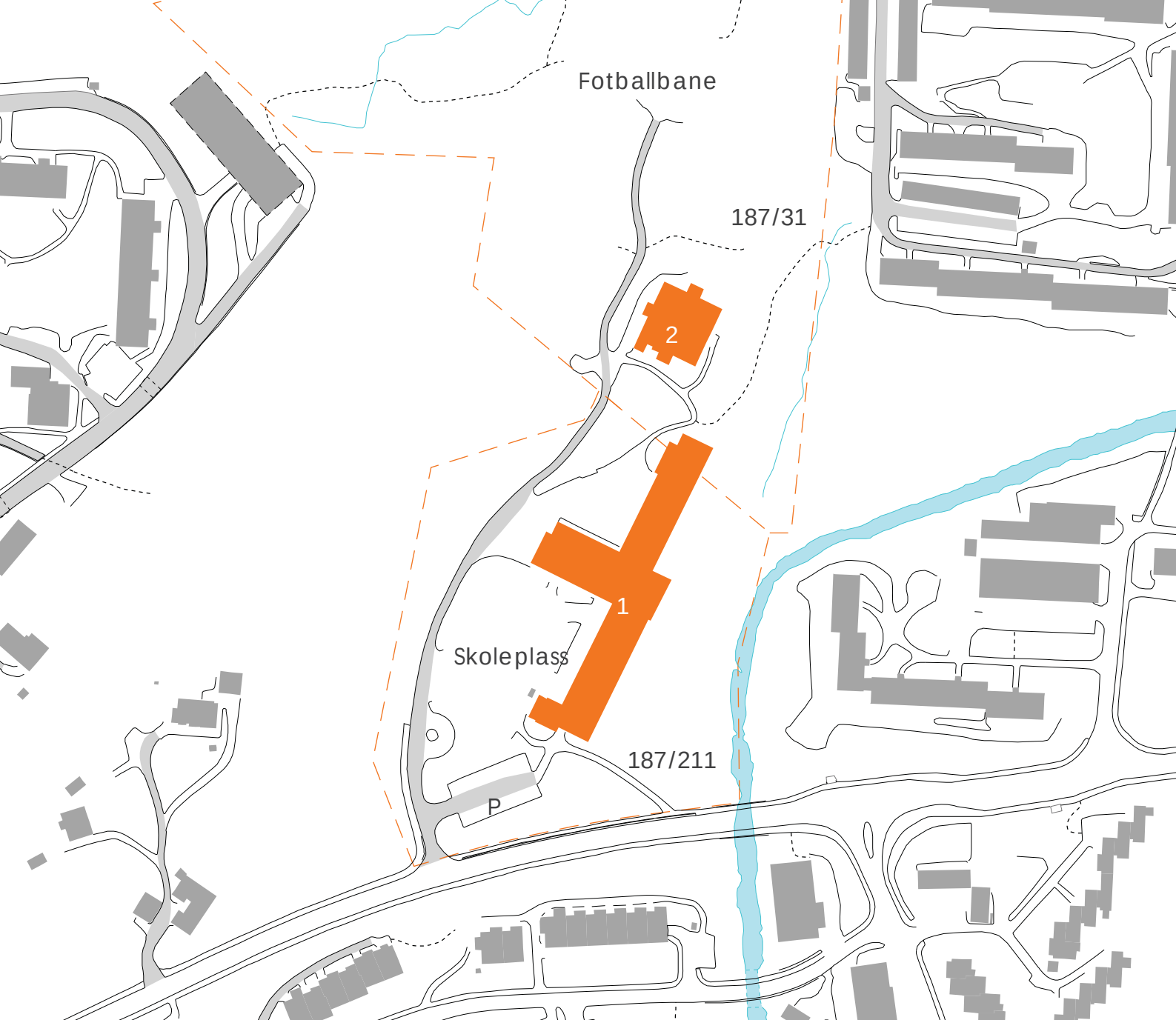
Studiesenteret strakte seg opprinnelig ut til vindusrekken. Overlys.

Korridor.

Haukedalen skole

Haukedalen skole
Barneskole

Kart 1:2000

Adresse: Hesthaugvegen 91

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Peder Ristesund	1973	187/211
2	Tilskuddsbygg (Haukeredet)	Origo arkitektgruppe AS	1995	187/31
3	Skinstø, hovedbygg	Arkitektkontoret E. Vaardal-Lunde	1981	188/279

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Haukedalen skole har arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et velutformet og godt bevart eksempel på 1970-årenes skolebygg. Skolen har menneskelig skala og god terrengtilpasning, samt tidstypiske trekk og materialer bevart både i interiør og eksteriør. Haukedalen skole har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Haukedal, et gammelt gårdsbruk i Åsane, hadde en markant folkevekst i 1950- og 1960-årene med nye boligområder etablert på jordbrukslandet. I forbindelse med den store boligutbyggingen i 1970-årene ble Haukedalen skole oppført. I første halvdel av 1980-årene ble Skinstø borettslag bygget ut, med Skinstø skole - grendaskole til Haukedalen skole.

Bygningshistorikk

Haukedalen skole ble oppført i 1973 etter tegninger av arkitekt Peder Ristesund, som også har tegnet Kalvatræ skole (1971). Skolen ble oppført som kombinert barne- og ungdomsskole, fra 1991 kun barneskole. I 1996 ble et tilskuddsbygg oppført like nord for skolen. Skinstø grendaskole ble oppført i 1981, og er administrert av Haukedalen skole. Bygg fra etter 1980 blir ikke tatt med i bygningsbeskrivelse og verne vurdering.

Bygningsbeskrivelse

Hovedbygget består av tre hovedvolumer (fløy A, B og C) plassert vinkelrett på hverandre slik at de danner to separate uteområder. Bygningsmassen er i én etasje og godt terrengtilpasset med en sokkeletasje og valmet tak trukket ned til dørhøyde. Bygningen er oppført i én etasje og sokkel med plasstøpte betongsøyler og -dekker, vegger i bindingsverk. Taket er teknet med røde takpanner og båret av takstoler.

Fløy B og A sett fra søndre skoleplass. Svært god terrengtilpasning og menneskelig skala, i én etasje med lave valmtak og sokkel.

Fløy C fra nord-øst. Vindusbånd og lesbar konstruksjon.

Fløy C fra sør-vest. Relativt tett endevegg mot sør i massiv betong.

Fløy B, fasade mot sør. Intrukket leskur.

Fløy B, fasade mot nord. Store vindusflater, lesbare søyler.

^ Fløy A, fasade mot øst. Lesbar konstruksjon, vindusbånd og panel i brystning.

^ > Fløy A, fasade mot vest. Veggene ligger i konstruksjonsgridet, taket krager ut og danner et leskuret opplagret på tynne metallsøyler. Sett fra leskur på fløy B, hvor veggene er trukket inn for å danne et leskur.

Fasadene har et variert uttrykk, med vindusbånd mot øst og inntrukket leskur mot vest i fløy A og C. Fløy B har store vindusflater mot nord og intrukket leskur mot sør. Betongsøylene er synlige i fasaden med panel mellom. Endeveggene er noe tettere, med massive vegger i betong og færre vinduer. Steingulv i leskur.

Bygningen har et sentralt trapperom, med gode materialkvaliteter og tidstypiske elementer som svevende trinn i slipt terrasso og rekkverk i lakkert furu, vegger i eksponert tegl. Takstolene er synlig og overlys fra øst gir godt lys i trapperommet. Opprinnelige dører i interiør.

Haukedalen skole er en klasseromsskole med spesialrom og desentraliserte innganger. I fløy A finner vi klasserom med separete innganger i første etasje, direkte fra skoleplassen, og sidekorridor i sokkeletasjen. I fløy B ligger gymnastikksal og administrasjon med tilfluktsrom i kjeller benyttet til auditorium. I fløy C var det opprinnelig klasserom med sidekorridor. Denne ble delvis bygget om i 1991 for å legge til rette for lærerrom, lærergarderobe og grupperom. Veggene mot skoleplassen er delvis bevart.

Verdivurdering

Hovedbygget er godt bevart, både i hovedform og fasader. Trapperommet utmerker seg med svært gode materialkvaliteter og romlige kvaliteter. Haukedalen skole har arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et velutformet og helhetlig eksempel på skolebygg fra 1970-årene. Konstruksjonen er synlig og materialene i stor grad ubehandlet, noe som er viktig for det arkitektoniske uttrykket både i eksteriør og interiør. Bygningen er utformet med tanke på brukerne; den er fordelt i ulike volum med desentraliserte innganger, god terrengtilpasning og en skala tilpasset elevene. Valmet tak var noe uvanlig på offentlige bygg på denne tiden, og er trolig valgt for å få ned skalaen. Skolen har middels verneverdi.

Autentiske dører i interiør.

Trapperom med autentiske, tidstypiske materialer og synlig konstruksjon.

Svevende trappetrinn i slipt terrasso.

Rekkverk med kraftige dimensjoner.

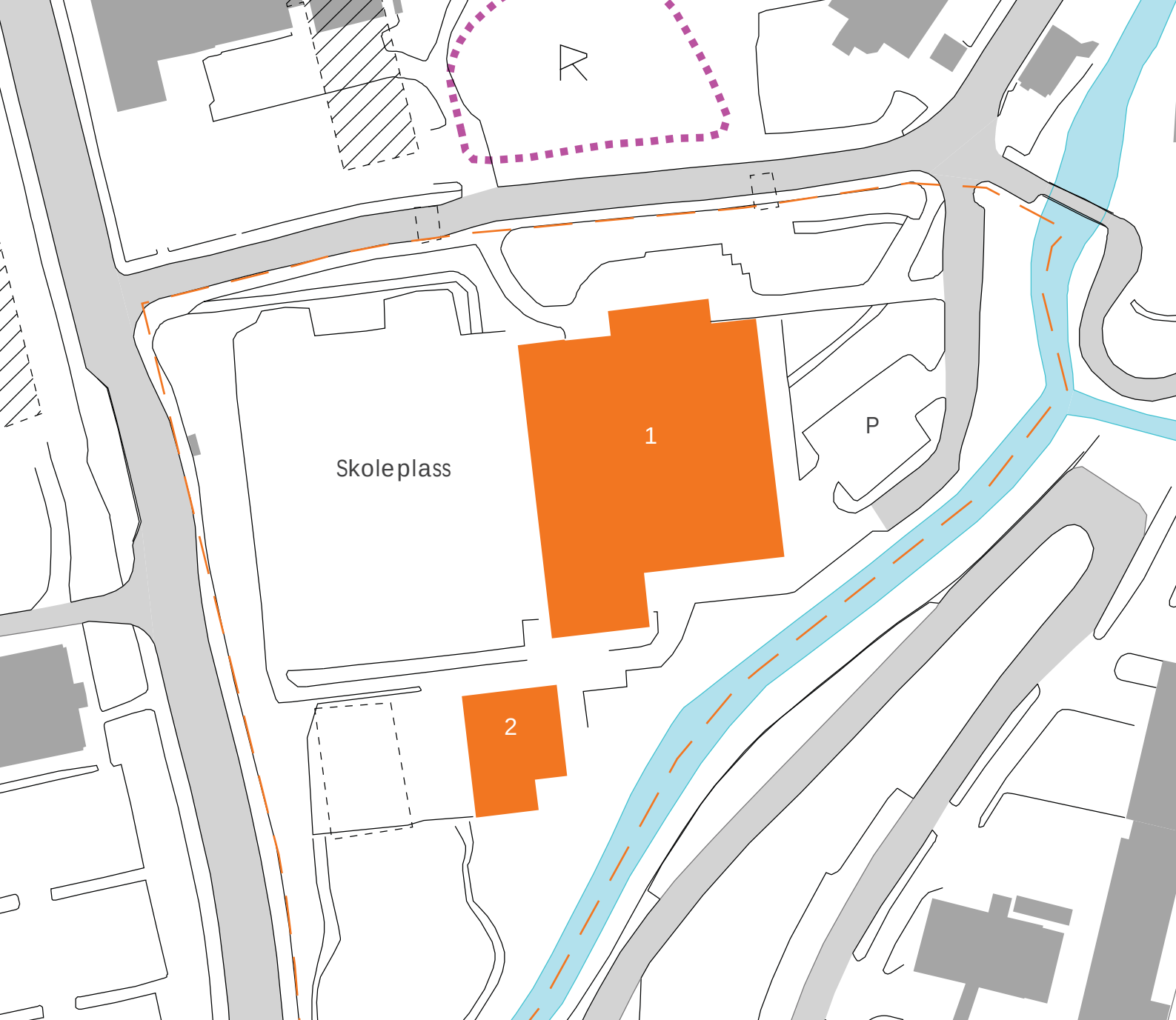
Biblioteket har skrå himling og synlige dragere, et kjent trekk fra blant annet Smørås skole.

Bibliotekets mesanin. Karakteristisk vindeltrapp.

Haukeland skole

Haukeland skole
Barneskole

Kart 1:2000

Adresse:

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Bergen kommune byggseksjonen	1973	163/385
2	Gymnastikkbygg	Bergen kommune byggseksjonen	1973	163/385

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Haukeland skole har arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt bevart og karakteristisk eksempel på skolebygg fra 1970-årene, innen for retningen internasjonal modernisme. Skolen har miljøverdi som del av et område med stor tidsdybde, veltilpasset terreng og omkringliggende bebyggelse. Haukeland skole har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedbyggets hovedform og fasader har middels sårbarhet for endring. Gymnastikkbygningens hovedform og fasader har liten sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Haukeland skole ligger på Årstad, like nord for Haukeland sykehus. Haukeland skole er en av de eldste skolene i Bergen med historie tilbake til 1810. Skolen var drevet som omgangskole til 1832, da det ble etablert fast skole i leide lokaler hos Møller Hagelsteen på Årstad. I 1846 ble det første skolebygget i Årstad herred på festetomt utskilt fra Haukeland gård, og fikk navnet Haukeland skole. Ny skolebygning stod ferdig i 1878. Elevtallet var på det høyeste i 1950-årene, og det ble bygget en paviljongskole på Starefossen (barnehage fra 1978) som avlastning og lokaler ble leid.

Bygningshistorikk

Nåværende skole ble oppført i 1975, etter tegninger fra byggseksjonen i Bergen kommune ved arkitekt Pedersen.

Bygningsbeskrivelse

Anlegget består av to hovedvolumer som ligger fritt i forhold til hverandre. Av disse er hovedbygget er størst, og består av tre flate volumer i med ulik grunnflate oppå hverandre, mens gymnastikkbygget er mindre, bestående av et høyt og et lavt volum.

Hovedbygget er oppført i betongsøyler og -dekker i to til tre etasjer. Taket er båret av kraftige limtredragere, som er opplagret på påhengsvegger (brystning) i betong. Fasadene har et horisontalt uttrykk, forsterket av vindusbånd og kontinuerlig, platekledd brystning. Bygningen er godt terrengtilpasset. Første etasje utgjør en sokkeletasje tilgjengelig fra skoleplassen i vest, mens andre etasje er tilgjengelig fra nord, på høyere nivå i terrenget. Masser i terreng er demmet opp med murer i råbetong med vertikalt relieff. Over inngangene er to leskur, dannet ved at takene trekkes ut. Gymnastikkbygget har mer kubisk karakter, med relativt tette platekledd fasader, med et smalt vindusbånd øverst på fasaden mot vest.

Hovedbyggets vestfasade. Bygningen består av tre flate volum som ligger oppå hverandre.

Hovedbyggets nordfasade. Inngang under leskur.

Hovedbyggets østfasade.

Hovedbyggets sørfasade. Leskur med inngang.

Hovedbyggets sørfasade.

Gymnastikkbygget består av en høyere og en lavere del, henholdsvis gymnastikksal og garderober.

Skolen var opprinnelig en variant av åpen skole med kombinasjon klasserom og landskap (studiesenter). Landskapet ligger sentralt, et høyere rom som tar inn overlys via vindusbånd i det øverste volumet. Deler av landskapet er bygget inn, til rom i to etasjer. Endringene er lesbare som en lett trekonstruksjon i kontrast til den kraftige konstruksjonen ellers i bygget. Opprinnelige vegger er flyttbare for å sikre elastisitet.

Verneverdi

Anlegget er svært godt bevart, både eksteriørt og interiørt. Innvendige endringer er gjort i tråd med det opprinnelige. Haukeland skole har arkitekturhistorisk verdi som et godt bevart og karakteristisk eksempel på skolebygg fra 1970-årene, innenfor retningen internasjonal modernisme. Hovedbygget har stor grad av horisontalitet med flate volumer og vindusbånd, samt synlig konstruksjon i interiør. Konstruksjonen gir gode arkitektoniske og romlige kvaliteter i interiør.

I 1970-årene ble det bygget mange åpene skoler, oftest en kombinasjon av landskap og klasserom. Haukeland skole er et eksempel på dette. Deler av landskapet er bygget inn, til rom i to etasjer. Endringene er lesbare som en lett trekonstruksjon i kontrast til den kraftige konstruksjonen ellers i bygget.

Skolen har miljøverdi som del av et område med stor tidsdybde, godt tilpasset omkringliggende bebyggelse og terreng. Haukeland skole har middels verneverdi.

Vindusbånd på hovedbygget.

Studiesenter/åpent landskap.

Ett av flere trapperom.

Typisk klasserom.

Ett av flere trapperom. Svevende trinn i slipt terrasse, kraftige vanger.

Nye rom i studiesenteret.

Korridor.

Loddefjord skole

Loddefjord skole
Kombinert barne- og spesialskole

Kart 1:1000

Adresse: Elvetun 27

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Cubus/ Borgen, Brochmann og Hatløy	1973	124/180
2	Leskur		1973	124/180

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Bygningen har svært høy arkitektonisk verdi som et tidlig og godt eksempel på organisk arkitektur, tilpasset både brukere og terreng med irregulær plan og varierte takformer. Loddefjord sammen med Tveiterås skole har høy skolehistorisk verdi som pionerprosjekt for den åpne skolen i 1970-årene, og illustrerer de pedagogiske strømmingene som gjorde seg gjeldene på 1970-tallet. Loddefjord skole har svært høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har stor sårbarhet for endring. Ved endring i interiør bør de arkitektoniske kvalitetene bevares.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Loddefjord er et gammelt gårdsbruk i Laksevåg på flaten vest for Lyderhorn. Loddefjord skole ble oppført i forbindelse med utbyggingen av Loddefjord som startet i 1960-årene, i det sentrale området med kirker, næring og flere skoler. I dag refererer navnet Loddefjord til denne drabantbyen som vokste frem på 1970-tallet, og som nå er et tettbygd dalføre bestående av blokker og rekkehus.

Bygningshistorikk

Loddefjord skole ble oppført i 1973 etter tegninger av Borgen, Brochmann og Hatløy i arkitektgruppen Cubus, som også har tegnet Tveiterås skole (1973). Loddefjord skole mottok Houens fonds diplom i 1988, som gis til et byggverk som er «fremragende, selvstendig og arkitektonisk gjennomført arbeid.» og fungerer som arkitektens egen anerkjennelse av høydepunktene i standens produksjon.

Bygningsbeskrivelse

Skolen er tilpasset terrenget med en organisk hovedform, ulike nivå inne og irregulær takform. Skolebygget utgjør et langstrakt volum, knekt i to vinkler og brutt opp i ulike volumer på langsiden mot vest. Takformen tar opp den kuperte terrengkarakteren med ulike takhøyder og vinkler, og bygningen er godt tilpasset terrenget med flere nivå.

Bygningen er oppført i to hovedetasjer, med plaststøpt betong i fundament og prefabrikkerte betongdragere og – elementer i etasjeskillere, øvrig i limtresøyler og -dragere. Konstruksjonen er lesbar i interiør.

Fasaden mot terrengfallet i øst er i to fulle etasjer med to knekker. Veggene er kledd med plater, opprinnelig eternitt, og vindusbåndene har varierende høyder og bredder og gir et livlig fasadeuttrykk. Fasaden mot vest er brutt opp i ulike volumer som gir en menneskelig skala på inngangssiden. Vinduene har en friere plassering og er mer oppdelt enn på østfasaden. Vinduer og plater er skiftet.

Skolen ligger i kupert terreng i grensen mot et skogholt. Både terreng og vegetasjon er bevart, og bygningskroppen brytes opp for å tilpasse seg landskap og vegetasjon. Flere leskur er oppført samme år, plassert fritt rundt mellom trærne. Skoleplassen er noe planert ut.

Fasaden mot vest møter skogen med et oppbrutt volum som gir en menneskelig skala, med overbygg og nisjer til innganger.

Vinduene har en friere plassering og er mer oppdelt enn på østfasaden.

Ned til svømmehallen og opp til SFO.

Fasade mot skogen i øst med lange vindusbånd med høydevariasjoner.

Fasade mot nord er lukket, kledd delvis med plater, delvis med panel.

Klasserommene mot vest har flotte overlys som gir en god atmosfære. Lesbar konstruksjon i betong og tre gir romlige kvaliteter.

Anlegget ble bygget som en åpen skole, kombinert spesial- og barneskole. Spesialdelen ligger i nord, barneskolen i midten og gymnastikksal og svømmehall i sør. Planen har tre hovednivå (to etasjer og en halvetasje) forbundet med desentraliserte trapperom; større åpne landskap øverst, noen klasserom i midten og administrasjon nederst. Alle soner har separate innganger, universelt utformet uten trinn. I dag er de åpne arealene avdelt med vegger, men planen har fortsatt svært gode romlige kvaliteter. Takformen tillater overlys inn fra ulike retninger. Vegger og tak er i gjennomført furupanel med synlig limtrekonstruksjon, i kontrast til trapperom, enkelte vegger og rekkverk i hvitmalt, plassenbetong. Nivåene er forbundet med trapper, ramper i spesialskoledelen.

Verneverdi

Skolen fremstår med opprinnelig hovedform og fasadeuttrykk godt bevart. Endringer i interiør er gjort i tråd med det opprinnelige, og er ellers godt bevart. Loddefjord skole har mange likhetstrekk med Tveiterås skole, oppført samme år, som også er tegnet av Borgen, Brochmann og Hatløy.

Loddefjord skole, sammen med Tveiterås skole, må betraktes som pionerprosjekt fra 1970-tallets skolebygging med hensyn til formgivning, organisering og universell utforming. Loddefjord skole var den første kombinerte barneskolen i landet, da det tidligere var vanlig med egne skoler for elever med spesielle behov. Sammen med desentraliserte innganger og åpen planløsning speiler dette nye idealer og strømninger i pedagogikken, og bygningen har høy skolehistorisk verdi. Loddefjord skole utmerker seg i nasjonal sammenheng.

Bygningen har svært høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt og tidlig eksempel på organisk arkitektur med blant annet varierende takformer og irregulær plan med gode romlige kvaliteter, tilpasset terreng og brukere. Skolen var nyskapende også når det gjaldt den nære sammenhengen mellom ute- og inneområdene. Bygningen har karakteristiske trekk fra 1970-tallsarkitekturen generelt, som eksponert konstruksjon i store dimensjoner, betong og limtre.

Bjelker i taket i klasserom.

Overlys i åpen del.

Garderobe i korridoren nede er en vinkel dannet av trappen.

Trapperommene er mange og små, i betong og danner en vinkel.

Gymnastikksalen har buet tak som tar opp fjellformasjonen.

Garderobe til gymnastikksal, med arkitekttegnede benker.

Tveiterås skole

Tveiterås skole Spesialskole (1. - 10. klasse)

Kart 1:1000

Adresse: Haakon Sæthres veg 42

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygning	Cubus/Helge Borgen, B. D. Brochmann, Svein Hatløy	1973	8/115
2	Leskur			

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Bygningen har høy arkitektonisk verdi som et tidlig og godt eksempel på organisk arkitektur, tilpasset både brukere og terreng med irregulær plan og varierte takformer. Tveiterås sammen med Loddefjord skole har høy skolehistorisk verdi som pionerprosjekt for den åpne skolen i 1970-årene, og illustrerer de pedagogiske strømmingene som gjorde seg gjeldene på 1970-tallet. Tveiterås skole har høy verneverdi.
Omfang/sårbarhet	Hovedform og fasader har stor sårbarhet for endring. Ved endring i interiør bør de arkitektoniske kvalitetene bevares.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Tveiterås var et gårdsbruk i Fana, på høydedraget mellom Myrvatnet og Nesttunvatnet, i dag utbygd med bolighus. Tveiterås skole ligger på gårdens gamle grunn.

Bygningshistorikk

Loddefjord skole ble oppført i 1973 etter tegninger av Borgen, Brochmann og Hatløy i arkitektgruppen Cubus, som også har tegnet Loddefjord skole, oppført samme år.

Bygningsbeskrivelse

Skolen er tilpasset terrenget med en organisk hovedform, ulike nivå inne og avtrappende, flate tak. Skolebygget består av ett langstrakt, irregulært hovedvolum med to hovedknekker. Ut fra hovedvolumet stikker et flatt leskur. Hovedvolumet tar opp terrengfallet mot nord på langs med avtrappende volum og innvendige ramper og trapper, og terrengfallet mot øst tas opp med en sokkeletasje. Takene knekker opp på midten med et pulttak for å ta inn lys i midten av bygningsmassen.

Uteområdet er opparbeidet med slyngende gangveier, gress og trær og blir avgrenset av hovedbygningen i sør og sør-øst og et leskur i nord.

Bygningen er oppført i to hovedetasjer i plasstøpt betong og limtrekonstruksjon. Fasadene er i dag kledd med akrylplater, opprinnelig eternitt, og dels panel, og har en irregulær utforming. Fasadene mot vest er i to etasjer, med sprang i vegglivet og vindusbånd plassert fritt. Fasadene mot øst er i én etasje, med inngangsparti i fremskutte, trekledde volumer. Alle vinduer er skiftet.

Leskuret til venstre og deler av hovedbygget til høyre sett fra marken i sør-øst.

Desentraliserte innganger og takknekker som tar inn overlys.

Hovedbygget er satt sammen av ulike volumer. Gymnastikksalen til høyre.

Skoleanleggets fasade mot øst. Irregulær fasade i to hovedetasjer.

Østfasade. Vindusbånd med varierende utforming. Ramper lesbare i fasaden.

^ Inngangene i anlegget er desentralisert og har menneskelig skala med overbygg eller mindre volum. Inngang til gymsal med overbygg.

> ^ Inngang til klasserom i fremskutte volum.

Skolen ble bygget som en åpen skole. Planen har sonedeling med tjenende og betjente soner, opprinnelig avdelt med nivåforskjeller forbundet med ramper fremfor vegger. Anlegget har desentraliserte innganger, med separate innganger til hver oppholdssone i tillegg til sirkulasjonsarealet. Samtlige innganger er trinnfrie. I dag er de ulike oppholdssonene mer avdelt med vegger, men planen har fortsatt svært gode romlige kvaliteter, med rette vegger plassert i ulike vinkler som gir varierende romstørrelser og -former. Konstruksjonen er lesbar i interiøret og viktig for de arkitektoniske kvalitetene. Takformen tillater overlys inn fra ulike retninger og vegger og tak er i gjennomført furupanel med synlig limtrekonstruksjon, i kontrast til trapperom, er enkelte vegger og rekkverk i hvitmalt, plasstøpt betong.

Verneverdi

Skolen fremstår med opprinnelig hovedform og fasadeuttrykk godt bevart. Opprinnelig planløsning med åpen skole er bygget om til klasseromsmodell. Endringer i interiør er gjort i tråd med det opprinnelige, og er ellers godt bevart. Tveiterås skole har mange likhetstrekk med Loddefjord skole, oppført samme år, som også er tegnet av Borgen, Brochmann og Hatløy.

Tveiterås skole og Loddefjord skole må betraktes som pionerprosjekt fra 1970-tallets skolebyggeri med hensyn til formgivning, organisering og universell utforming. Sammen med desentraliserte innganger og åpen planløsning speiler dette nye idealer og strømninger i pedagogikken. Begge skolene har høy skolehistorisk verdi og skolene utmerker seg i nasjonal sammenheng.

Bygningen har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et godt og tidlig eksempel på organisk arkitektur med blant annet varierende takformer og irregulær plan med gode romlige kvaliteter, tilpasset terreng og brukere. Skolen var nyskapende også når det gjelder den nære sammenhengen mellom ute- og inneområdene. Bygningen har karakteristiske trekk fra 1970-tallsarkitekturen generelt, som lesbar konstruksjon i store dimensjoner, betong og limtre. Tveiterås skole har høy verneverdi.

Rampe i sirkulasjonsareal med store vinduer.

Rampe fra (nå avdelt) klasserom til hovedsirkulasjon.

Sett fra hovedsirkulasjonen inn i aularom med amfi (oppholdssone).

Sirkulasjonsareal med overlys.

Overlys til oppholdssone. Synlig konstruksjon og ventilasjonsanlegg.

Synlig konstruksjon i vegger og tak. Utpreget furuinteriør.

Ytrebygda skole

Ytrebygda skole

Ungdomsskole

Kart 1:1000

Adresse: Skagevegen 38

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Jan Olav Reither	1973	114/11
2	Idrettsbygg	Jan Olav Reither	1974	114/11
3	Leskur	Jan Olav Reither	1974	114/11

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Ytrebygda skole har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et velutformet og helhetlig skoleanlegg fra 1970-tallet innen for retningen strukturalisme. Konstruksjonen er brukt innovativt for å utforme en åpen plan tilpasset ny pedagogikk, og gir også skolens ytre et særegent uttrykk. Anlegget er interessant som representant for den åpne skolen, selv om de åpne arealene i stor grad er avdelt. Anlegget har høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har stor sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Ytrebygda skole ligger på Øvre Birkeland sør i Ytrebygda. Bydelen ble innlemmet i Bergen i 1972.

Bygningshistorikk

Ytrebygda skole, hovedbygg, idrettsbygg og leskur, ble oppført i 1973/1974 etter tegninger av arkitekt Jan Olav Reither, som også har tegnet Krokeide skole (1970) og Garnes ungdomsskole (1968), samt deler av Hjelpestad skole (1971).

Bygningsbeskrivelse

Anlegget er oppført i én og to etasjer i plasstøpt betong med flatt tak. Konstruksjonen er dels bærende vegger, dels kraftige søyler, kraftige limtredragere og -bjelker. Konstruksjon og material er viktig for både hovedform og fasadeuttrykk. Dragerne går langs ytterveggene utenfor vegglivet og bjelkene krager ut over. Taket krager ut over ytterveggene med en kraftig gesims. Bak dragerne er høye vindusbånd, og dragerne er synlig fra interiør. Opprinnelig var dragere og bjelker eksponert også i eksteriør, nå er de kledd med liggende panel og tekket med plater. Opprinnelig var trolig brystning i andre etasje eksponert råbetong, men nå er denne dekket til med akrylplater. Søylen er delvis eksponert.

Anlegget består av to bygninger koblet sammen med et leskur. Bygningene ligger på to nivå i terrenget, og leskuret trapper seg ned mellom dem.

Hovedbygget er den største bygningen. Denne består av to vifteformede volumer i én etasje koblet sammen med et parallelogram i to etasjer. I den ene vifteformen finner vi teoridel, opprinnelig åpent landskap, studierom, auditorium og mediatek, nå helt avdelt til klasserom, i den andre spesialrom, mer avdelt nå enn før. Det høye volumet er sirkulasjonsåre i første etasje og administrasjon i andre etasje. Himlingen er senket i sirkulasjonsområdet, og den opprinnelige flytende overgangen mellom ute og inne blir svekket når taket ikke lenger synes å "gå over vinduene".

Hovedbygget sett fra sør.

Hovedbyggets østre fasade. Konstruksjonen er viktig for fasadeuttrykket. Dragerne og bjelkene er kledd inn.

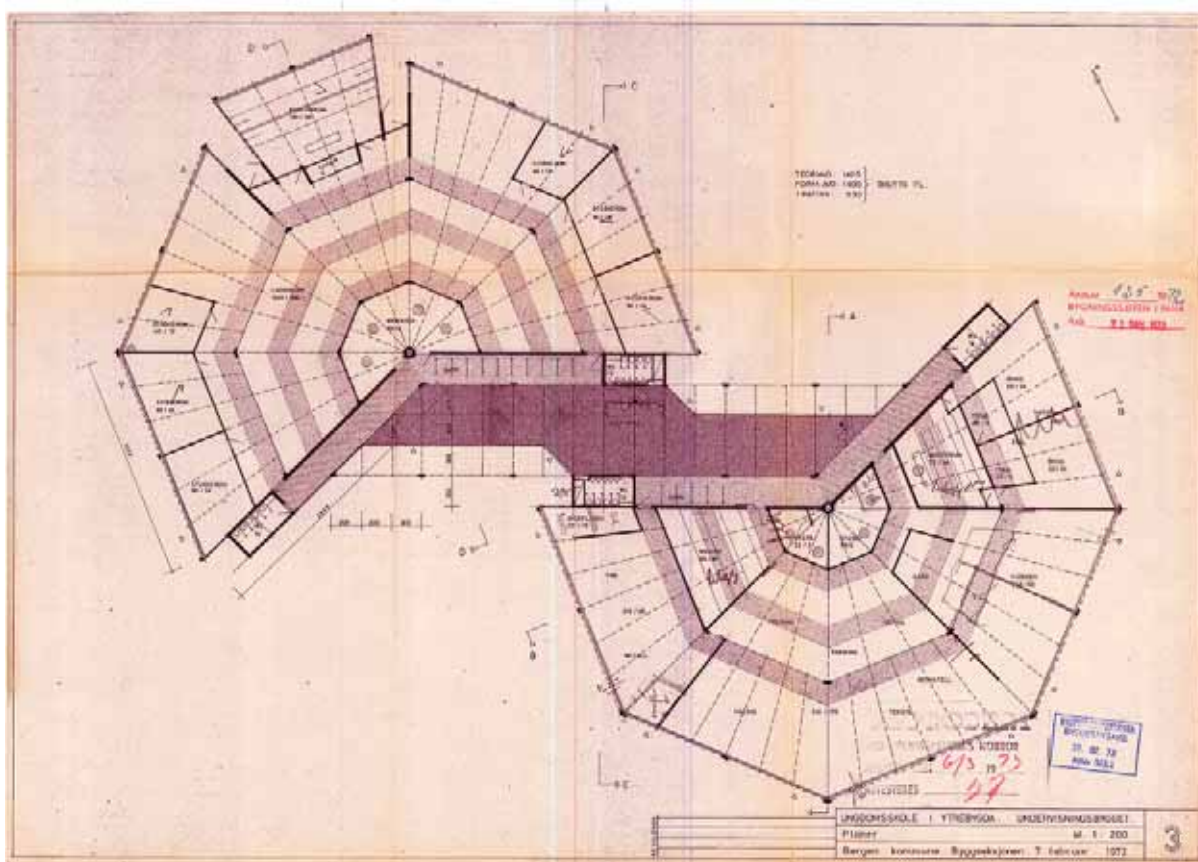
Hovedinngang i tilbaketrukket leskur. Brystningsfelt er kledd med nyere akrylplater.

Leskur langs hovedbygget.

Overlys gir lys ned i bygningsmassen.

Plan av hovedbyggets første etasje. Originaltegning fra braarkiv, nedskalert.

Idrettsbygget er det minste hovedvolumet, og har en variert bygningsmasse sammensatt av ulike volum i forskjellige størrelser, konstruksjon, material og grad av åpenhet. Bygningen fermstår som nærmest skulpturelt utformet, i dels ubehandlet tegl, råbetong og lik konstruksjon som hovedbygget. Dette gir fasadene ulik karakter og bygningen en interessant utforming.

Verdivurdering

Ytrebygda skole fremstår som et helhetlig og godt bevart skoleanlegg, både i hovedform og fasader. Til tross for tekking og kledning av konstruksjonselementer er konstruksjonen fortsatt lesbar, noe som er viktig for fasadeuttrykket.

Anlegget, med hovedbygg, leskur og idrettsbygg, har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et helhetlig eksempel på 1970-talls arkitektur, med synlig konstruksjon og ærlige materialer som gir gode arkitektoniske kvaliteter. Ytrebygda skole er et særs godt eksempel på strukturalisme innenfor skolearkitekturen, der konstruksjonen er brukt som et svært viktig arkitektonisk formgivende element, og skolen har fått særegent uttrykk. Konstruksjon og planløsning har en innovativ utforming for å tilrettelegge for ny pedagogikk på 1970-tallet, den åpne skolen. De åpne arealene har gradvis blitt avdelt klasseromsareal.

Indre klasserom. Bygget inn.

Korridor, bygget inn. Eksponert konstruksjon og ventilasjon.

Sirkulasjonsareal. Senket himling.

Trapperom sett fra andre etasje. Støpt betong.

Opprinnelig studierom, i dag benyttet til klasserom. Eksponert konstruksjon, store laminatdragere foran vindu.

Sløydsal. Spesialrommene var opprinnelig åpne areal tiltenkt ulike aktiviteter. Laminatdragere foran vindu.

Idrettshallen sett fra nord-vest. Betong og teglvegger.

Helsestasjon og klasserom, ved siden av idrettshallen.

I to etasjer med tidstypisk, lesbar konstruksjon og vindusbånd.

Fasade mot nord-øst, teglvegg med vindusfelt.

Leskur, flate tak understøttet av trebjelker og søyler, trapper seg opp mot hovedbygget.

Korridor i idrettsbygget med overlys. Gode materialkvaliteter. Trapp til kjeller og gymnastikkgarderober.

Trapp med svevende trinn i slipt terrasso. Tidstypisk rekkverk.

Gymnastikksalen. Ærlige materialer - råbetong og furu - og lesbar konstruksjon. Galleri med inngang til garderober i svømmehall.

Autentisk garderobe med furu og brune fliser.

Tidstypisk gymnastikksal med scene. Synlige betongsøyler i vegg.

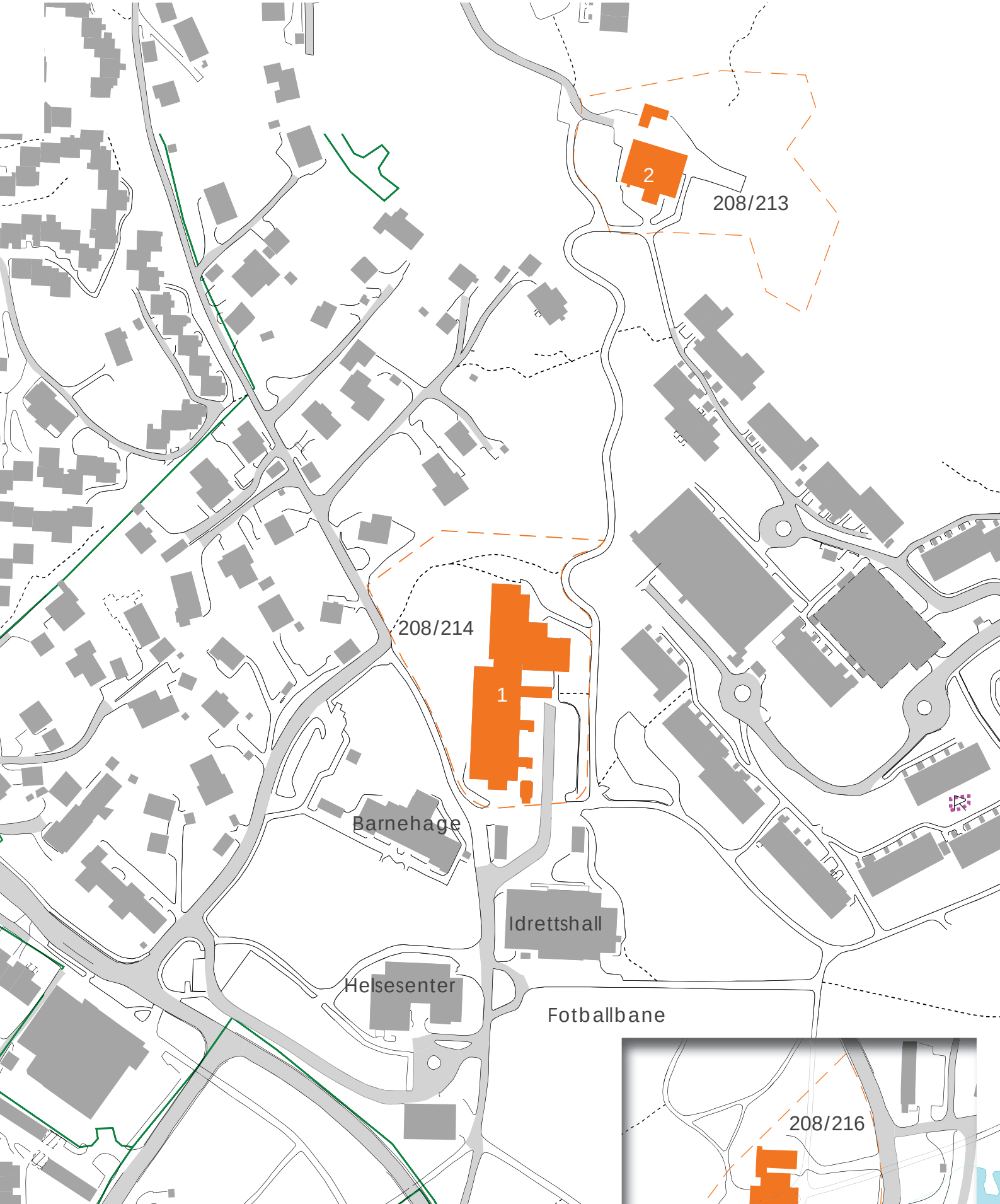

Storåsen

Rolland skole

Kollåsen

Kart 1:2000

Rolland skole

Barneskole

Adresse: Åslia 13

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Rolland - hovedbygg - barneskole 4.-7. trinn	Anna og Jostein Molden	1977	208/214
2	Storåsen - hovedbygg - grendaskole 1.-3. trinn		1975	208/213
3	Kollåsen - hovedbygg - grendaskole 1.-3. trinn		1976	208/216
4	Kollåsen - Paviljong/tilbygg		2007	208/216

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Rolland skole er et sjeldent og helhetlig eksempel på en skolemodell med grendaskole og kjerneskele, og har miljøverdi som del av et helhetlig planlagt boligområde i Åsane. Anleggene har meget god terrengtilpasning og menneskelig skala, og tilhører en retning av modernismen med fokus på menneske og natur. Skoleanlegget har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasadenes uttrykk har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Rolland er et gammelt gårdsbruk i Åsane øst for Åstveit. Rolland barneskole og grendaskolene Storåsen og Kollåsen ble oppført som del av og i takt med boligutbyggingen på Rolland i andre halvdel av 1970-årene.

Bygningshistorikk

Grendaskolene ble oppført først, i 1975 og 1976, i nord og sør med én kilometers avstand, mens barneskolen (kjerneskele) ble oppført i 1977 sentralt i området. Her ble også idrettshallen, med tilhørende idrettbane, og helsesenteret oppført, i henholdsvis 1980 og 1981. I planene lå en ungdomskole som ikke ble realisert, på tomten ligger det i dag en barnehage. Hele det offentlige anlegget er tegnet av Bergensarkitektene Anna og Jostein Molden.

Skolene ble oppført i takt med boligområdet. Grendaskolene stod ferdig da folk flyttet inn, i følge en artikkel av Birgit Cold Brantenberg publisert i byggekunst i 1981, og ble de straks viktige samlingssteder for de nye lokalmiljøene, brukt til møter, korpsmusikk og andre aktiviteter på kveldstid.

Kjerneskolens, østre og søndre fasade, sett fra skoleplassen. Bygningsmassen er brutt opp i volumer for å skape menneskelig skala.

Kjerneskolens vestre fasade. Vindusbånd.

Kjerneskolens søndre fasade. Takene er trukket langt ned, helt ned til vindusbåndene.

Administrasjonsdelen på kjerneskolens fra sør.

Kjerneskolens administrasjonsdel fra nord-øst.

Utsnitt av østre fasade.
Hovedinngang under leskur med
gitter til høyre. Pulttakene er
trukket ned til vindushøyde for å gi
menneskelig skala og tilpasse terreng.

Rolland skole, idrettsbygg og helsesenter mottok Det nyttige Selskabs pris for god arkitektur i 1981, som ble tildelt "god arkitektur i nybygg som spiller en rolle i bergensk arkitektur" fra 1952-1990. I dag er både grendaskolene og kjerneskolene hentende Rolland skole.

Bygningsbeskrivelse

Grendaskolene er kompakte, mindre bygninger som ligger fritt i naturomgivelser, tilknyttet hvert sitt boligområde. Bygningene er oppført i tre i én etasje, Storåsen med sokkel som tar opp terrengfallet. Bygningene glir inn i det kupert landskapet med skrå og horisontale takflater.

Grendaskolene har fire klasserom organisert med midtkorridor med lager på midten og inngang og garderobe i hver ende. Kollåsen har kun ett plan, mens Storåsen har en sokkeletasje med to lekerom (nå SFO) med egen inngang. Takkonstruksjonen er eksponert i interiør.

Kjerneskolene er tilpasset det relativt flate landskapet og barnas skala ved at bygningen er i én etasje, med to nivå, brutt opp i ulike volumer, med pulttak trukket ned i vindushøyde (2-2,4 meter). Volumene er et flatt volum med irregulær plan (sirkulasjon, lager, mediatek m.m.) mellom flere rigide volum med pulttak (klasserom, landskap, kontor m.m.). Frittliggende leskur.

Sirkulasjonsarealene har overlys. Øvrige rom hadde opprinnelig tosidig lys, med vindu over sirkulasjonsarealet. Disse vinduene er i dag forblendet. Kjerneskolene er inndelt i tre deler, én teoridel med landskap og klasserom, én aktivitetsdel med ulike spesialrom og én administrasjonsdel. Landskapet har blitt avdelt med et nytt klasserom samt lavere vegger. Arkitektene har lagt til rette for at teoridelen enkelt kan bygges om til en klasseromsfløy med midtkorridor (Brantenberg 1981). Hovedinngangen ligger sentralt i kjerneskolene, med en rampe innenfor som forbinder nivåene. Ellers er det desentraliserte innganger med overbygg. Overbygget ved hovedinngangen har fått gitter på grunn av hærverk.

Inngang til klasserom.

Frittliggende leskur i limtrekonstruksjoner.

Foaje, rampe.

Ekspoonerte ventilasjonsrør.

Landskap.

Landskap.

Opprinnelige dører både i interiør og eksteriør.

Samtlige skolebygg og leskur er oppført i limtrekonstruksjon, søyle-drager, med kjellermur i betong og øvrige vegger i bindingsverk. Fasadene er kledd med liggende panel, plater på Storåsen, og har et horisontalt preg med vindusbånd. Alle vinduer er skiftet.

Verdivurdering

Anleggets hovedform og fasadeuttrykk er bevart, samt interiør med autentiske materialer. Skoleanlegget har skolehistorisk verdi som eksempel på kjernescole og grendaskole, også kalt Bognessmodellen (Brantenberg 1981), og miljøverdi som del av boligutbyggingen på Rolland siste halvdel av 1970-tallet. Skolemodellen ble bevisst valgt for å bygge ut skolen i takt med området, og får å skape samhold i de nye boligmiljøene med mulighet for kveldsbruk av grendaskolene. Skolene har desentraliserte innganger, som skulle være gunstig både for elevene og for fleksibel bruk om kvelden. Kjerneskolene er variant av åpen skole, med både klasserom og landskap, som ble vanlig i 1970-årene. I følge Birgit Cold Brantenberg (1981) har ikke landskapets potensiale blitt utnyttet i undervisningen og kunne kanskje fungert bedre dersom sirkulasjonsarealet ikke hadde vært en del av det. Det er lagt til rette for endring til ren klasseromsmodell.

Rolland skole med grendaskoler har middels arkitektonisk verdi, med god terrengtilpasning og menneskelig skala. Interiøret har tidstypisk umalt limtrekonstruksjon som gir gode romlige kvaliteter. Rolland skole fikk sammen med idrettsbygg og helsesenter Det nyttige Selskaps pris for god arkitektur i 1981, som ble tildelt "god arkitektur i nybygg som spiller en rolle i bergensk arkitektur" fra 1952-1990.

Storåsen (1975) fra sør-vest. Skolentilpasser seg landskapet med skrått og flatt tak.

Storåsen (1975) har sokkeletasje mot sør. Innganger med overbygg.

Synlig takkonstruksjon i interiør.

Fasade mot nord i én etasje. Tidstypisk vindusbånd, likeverdige innganger på sidene.

Kollåsen (1976) fra vest; skolen tilpasser seg landskapet med skrått og flatt tak.

Leskur (1976).

Kollåsen skole sett fra øst. Tilbygg helt til høyre med flatt tak.

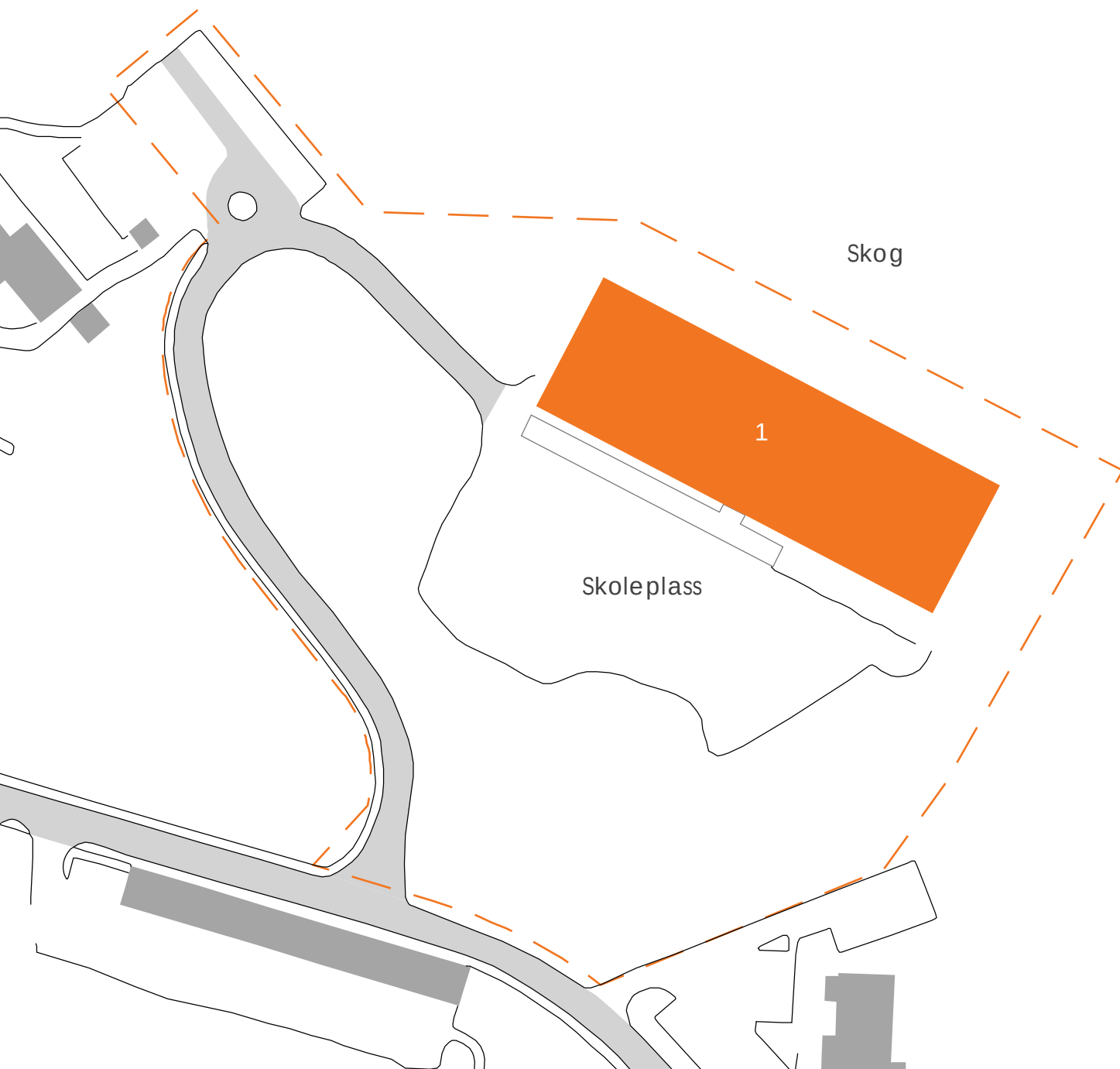
Opprinnelige dører i interiør og eksteriør. Eksponert takkonstruksjon.

Karnapp i fasaden mot øst.

Blokkhaugen skole

Blokkhaugen skole Ungdomsskole

Kart 1:1000

Adresse: Myrdalskogen 53

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Sigmund Myking	1976	188/206

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Blokkhaugen skole har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et karakteristisk og godt bevart eksempel på 1970-årenes skolearkitektur, med ærlige materialer som råbetong, eksponert tegl og lakkert furu. Skolen har høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader, samt gymsal, trapperom og korridorer, har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Blokkhaugen skole ligger ovenfor et boligblokkområde i Myrdal like vest for Åsane senter. Skolen ble oppført i forbindelse med utbyggingen av området på midten av 1970-tallet.

Bygningshistorikk

Blokkhaugen skole stod ferdig i 1976 etter tegninger av arkitekt Sigmund Myking som også har tegnet Åstveit (1965) og Ulsetskogen (1971) skoler.

Bygningsbeskrivelse

Skolen består av et rektangulært volum med flatt tak i to etasjer og delvis utbygget kjeller. Et flatt leskur løper langs deler av fasaden i sør, mot en asfaltert skoleplass. Høydeforskjell mot øst er opparbeidet med rampe, trapper og benker i nisjer i betonggjerde.

Bygningen er oppført i to etasjer og sokkeletasje i prefabrikkerte betongsøyler og -dekker. Fundament, endevegger og trappehus er i plastøpt betong. Langfasadene har vindusbånd og påhengte fasadeelementer i frilagt grus. Endeveggene er relativt tette i råbetong med sentralt plasserte vindusbånd. Balkong i betong på endevegg mot øst. Vinduer og ytterdører er skiftet. Enkelte vinduer er markert med kontrastfarger, noe som myker opp det opprinnelige horisontale preget.

Bygningen har sentralt inngangsparti under leskuret og er organisert med midtkorridor i første etasje og dobbelkorridor i andre etasje. To likestilte trapperom tar seg av den vertikale sirkulasjonen. I første etasje finner vi spesialrom for forming, en halvetasje ned gymnastikksal, garderober og legeavdeling, en halvetasje opp administrasjon. I andre etasje finner vi klasserom, auditorium, skolekjøkken, naturfagsrom og studiesenter. Studiesenteret er i dag avdelt til mindre rom (klasserom, grupperom og lærerarbeidsrom).

Interiøret har gode, autentiske materialkvaliteter. Trapperommene har umalte vegger i råbetong som gir et røft preg. Trappene har fritthengende trappetrinn med kraftige vanger og rekkverk i metall som går igjennom trinnene og avsluttes oppe med en håndløper i lakkert furu. Det ene trapperommet har ramper som forbindelse til de to halvetasjene. Veggene i korridorene veksler mellom råbetong, upusset tegl og gips med tidstypisk brystning i furu. Originale aluminiumsdører med trådglass i korridorer, øvrig laminatdører.

Strengt, rektangulært volum med vindusbånd. Umalt betong og steinplater er viktige for fasadeuttrykket. Frittstående leskur langs hovedfasaden mot skoleplassen i sør.

Betongbalkong i endevegg mot øst.

Fasaden mot skogen i nord med vindusbånd.

Benker mellom betongrekkverk.

Rampe ned til kjelleretasjen.

Trapperommene har gode, autentiske materialkvaliteter. Vegger i råbetong, svevende trinn i slipt terrasso, rekkverk med gjennomgående metallstag avsluttet med håndløper i lakkert furu. Forbindelse mellom halvetasjene er løst med rampe i østre trapperom.

Verneverdi

Fasader og hovedform er godt bevart med eksponert, umalt betong og grusplater. Kontrastfargen noen vinduer har fått liver opp den opprinnelige monotone fasaden. I sammenligning med andre skoler er ikke endringen så iøynefallende og svekker derfor ikke bygningens antikvariske verdi. Det er høy grad av autenticitet i interiør, med gode materialkvaliteter som umalt betong og tegl. Blokkhaugen skole har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et helhetlig og godt bevart eksempel på 1970-årenes skolearkitektur, med ærlige materialer som råbetong, eksponert tegl og lakkert furu.

Skolen var opprinnelig en variant av åpen skole, med kombinasjon av klasserom og landskap. Nå er landskapet avdelt. Skolen har likhetstrekk med de eldre kaserneskolene, med ett stort, rigid volum og kun ett inngangsparti samt midtkorridor.

Råbetong med akustikkplater nederst. Synlig søylekonstruksjon i sørvegg.

Råbetong og laminatdører i korridor.

Vegger i tegl, råbetong. Foaje 1.etg.

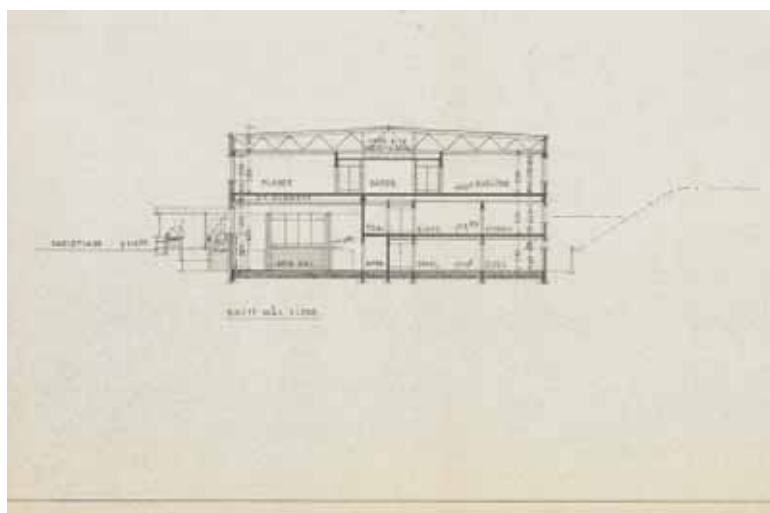
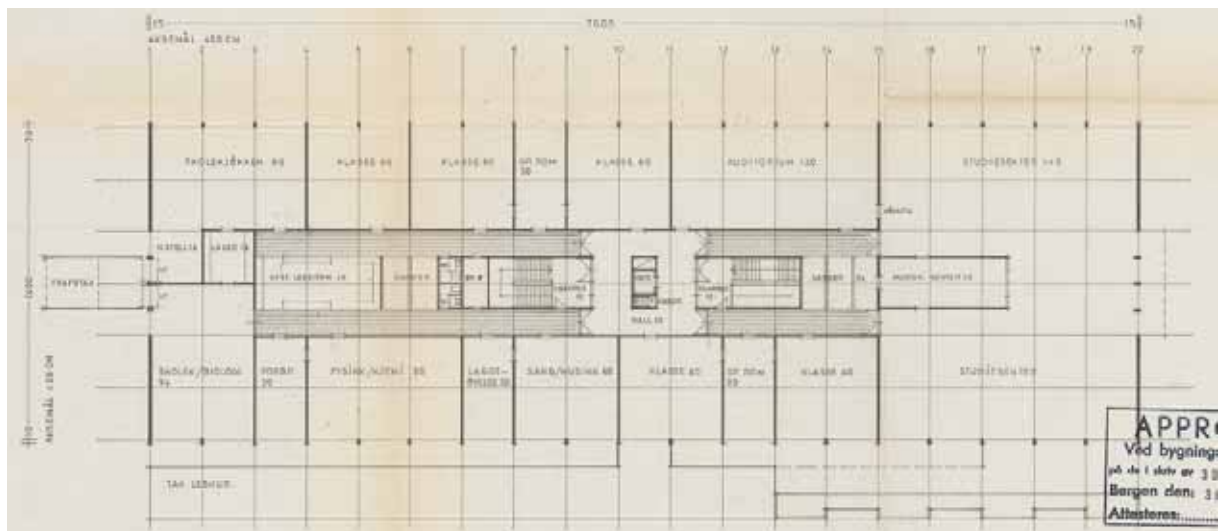
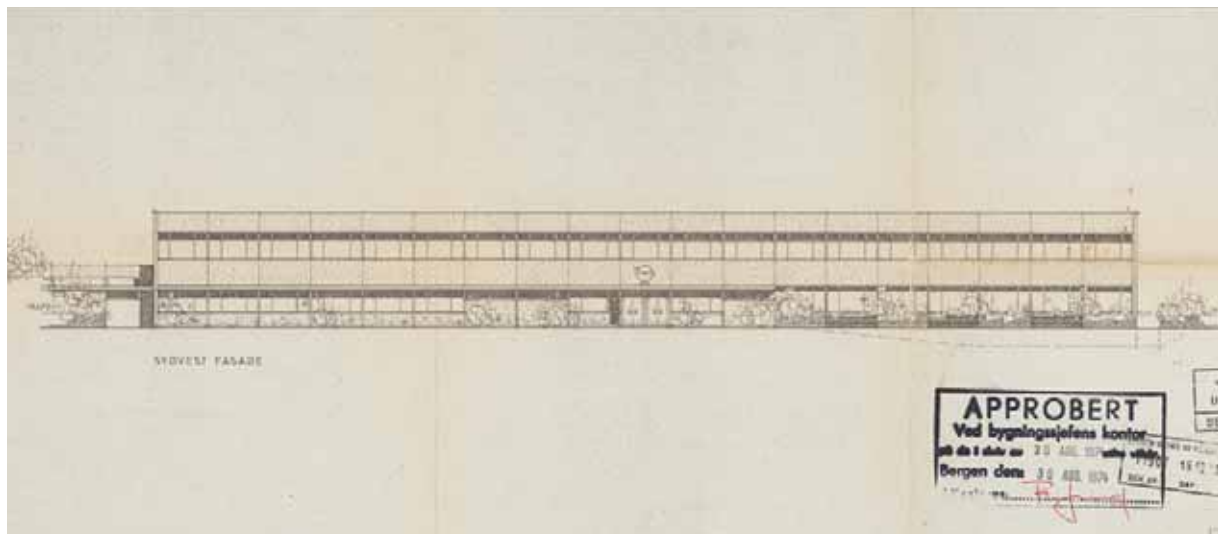
Gjennomført interiør, brune sikringskap og furubrystning i korridor.

Auditorium med autentisk møblering.

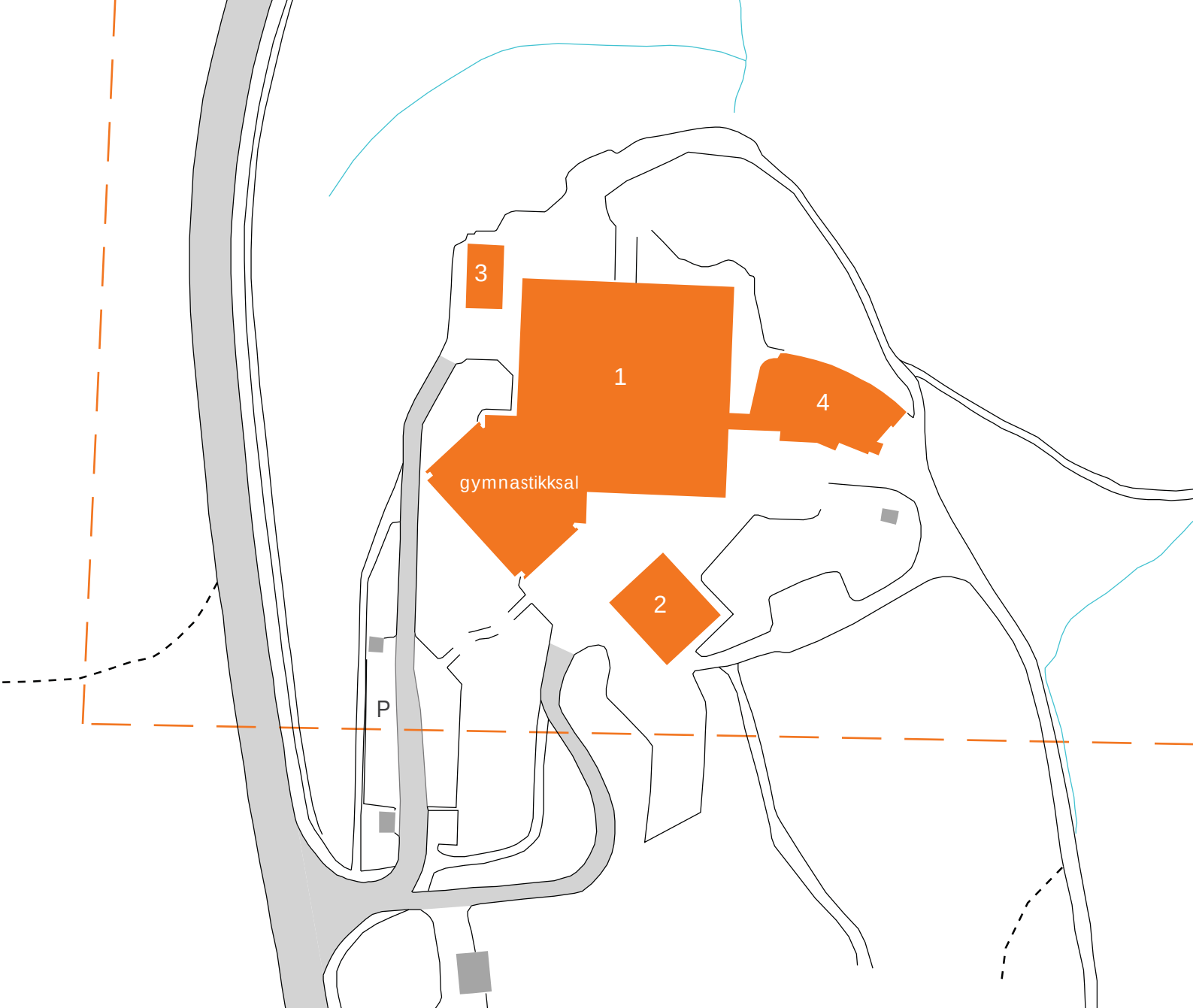
Korridor med kjerne i råbetong og øvrige vegger i gips med brun tapet og furubrystning.

Arkitektens tegninger. Øverst, fasade mot sør-vest: Fasaden hadde et svært horisontalt uttrykk. I midten, plan av andre etasje som viser dobbelkorridor og trapperom. Nederst snitt som viser den høye gymnastikksalen og to halvetasjer.

Seljedalen skole

Seljedalen skole

Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Vestlundveien 50

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygning	Per Lingås	1976	25/194
2	Leskur		1976	25/194
3	Uv ærsskur nord		1976	25/194
4	Nybygg/SFO	Anna og Jostein Molden	1996	25/194

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Seljedalen skole har arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et velutformet og særegent eksempel på skolearkitektur fra 1970-årene, innen for retningen internasjonal modernisme. Fasadendringer reduserer skolens antikvariske verdi. Skolen har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Fyllingsdalen vest for Løvstakken ble innlemmet i Bergen i 1955, avstått fra Fana herred. Seljedalen skole ble oppført i forbindelse med utbyggingen av boligområdet nord-vest i Fyllingsdalen på 1970-tallet. Området består av noe spredt bebyggelse fra 1960-tallet og boligblokker fra 1970-tallet.

Bygningshistorikk

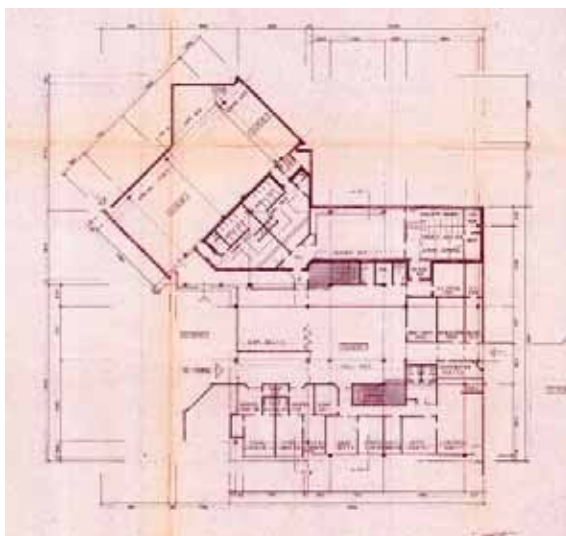
Seljedalen skole med hovedbygg og to leskur ble oppført i 1976 etter tegninger av Per Lingås, byarkitekt i Bergen 1965-1971, som også har tegnet Varden (1964), Lyshovden (1968), Hordvik (1977) og Olsvik (1977) skoler. I 1996 ble et nybygg med SFO-lokaler oppført, tegnet av Anna og Jostein Molden.

Bygningsbeskrivelse

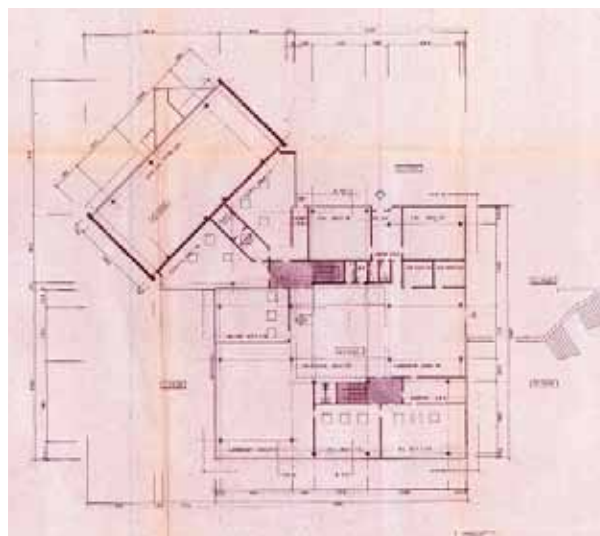
Hovedbygningen fra 1976 består av to hovedvolumer, et større, kvadratisk og ett mindre, rektangulært. Hovedvolumene er rotert 45° i forhold til hverandre og koblet sammen med et mindre volum i full høyde. Et volum sentralt plassert på taket til undervisningsdelen gir overlys i andre etasje. Anlegget ligger godt i terrenget og tar opp fallet med en sokkeletasje, slik at det fremstår med to etasjer fra sør.

Anlegget er oppført i betong i to etasjer. Konstruksjonen er en kraftig søyle-dekkekonstruksjon, samt bærende vegger i råbetong, som er synlig i interiøret. Ytterveggene henger fra taket, utenpå og i avstand til hovedkonstruksjonen. Taket krager ut over ytterveggene med en avsmalende, men likevel kraftig, gesims.

Arkitektens tegninger. Planen er en sammenstilling av kvadrat og rektangler.

Plan 1. etasje.

Plan 2. etasje.

Hovedbygget sett fra sør-øst. Leskur til venstre og tilbygg fra 1996 til høyre. Hovedbygget har vindusbånd og utragende tak.

Hovedbyggets fasader mot øst og nord.

Fasade mot vest.

Hovedbyggets fasade mot øst. Lukket vegg i gymnastikksal. Vindusbånd i fasader. Ventilasjonsrom og overlys i volum øverst.

Gymnastikksalen. Kortveggene går opp over taket, skrå glassflate fører lys ned til gymnastikksalen. Taket synes å flyte mellom endeveggene og over langveggen med vindusbånd øverst.

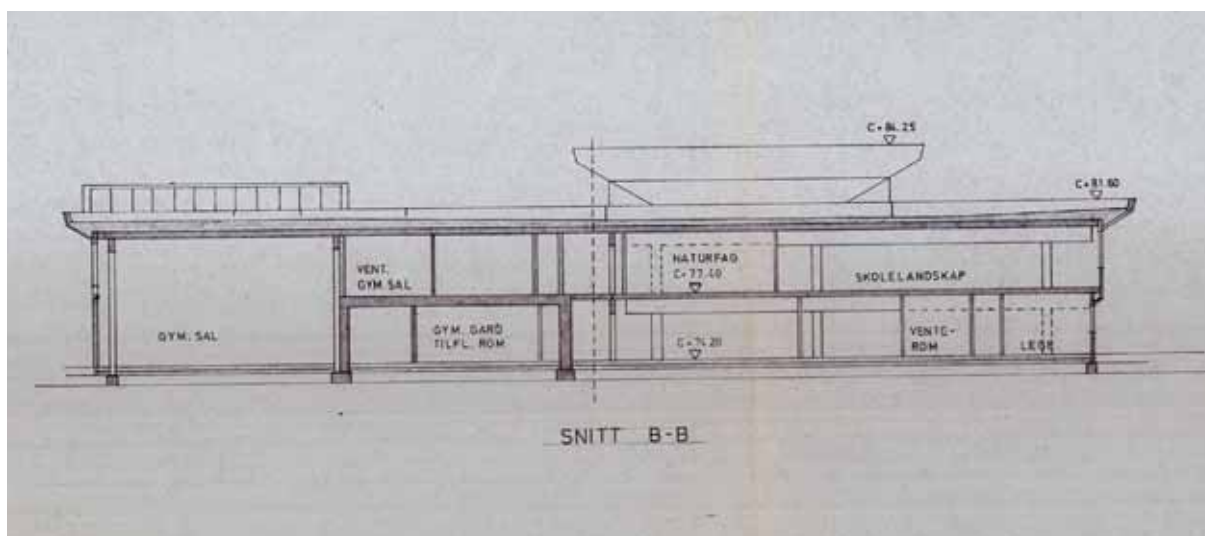
Fasadene er platet og har vindusbånd med ulike høyder. Vinduer og kledning ble skiftet i 2010, og opprinnelig fasadeuttrykk er bevart. Taket på gymnastikkdelen har en svevende karakter, adskilt fra ytterveggene med glassfelt; Taket krager ut over langveggene og er inntrukket i forhold til endeveggene, som er høyere. Dette skaper lysinnslipp i, og gir karakter til, gymsalen innenfor.

Seljedalen var opprinnelig en åpen skole med kombinasjon av landskap og klasserom. Undervisningsdelens andre etasje var relativt åpen med mediatek og landskap fra yttervegg i nord til yttervegg i sør, samt klasserom og spesialrom mot øst og vest. I dag er de åpne arealene avdelt, og en U-formet gang går rundt det innbyggede mediateket i midten. Den kvadratiske planen har gitt konsekvenser til fasaden, som har vindusbånd helt rundt. Dagslys blir ført ned i midten av bygningsen via overlys, og både konstruksjon og ventilasjon er synlig i interiøret.

Nybygget fra 1996 er oppført i to etasjer i avstand til hovedbygget, koblet sammen med en overbygget gangbro i andre etasje. Nybygget er tydelig lesbart som en nyere tilførsel, og forstyrrer ikke den opprinnelige hovedformen.

Verneverdi

Seljedalen skoles opprinnelige hovedform og fasadeuttrykk er bevart. Skolen har arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et velutformet og særegent eksempel på skolearkitektur fra 1970-årene, innenfor retningen internasjonal modernisme. Bygningen skiller seg fra andre samtidige skoler, med sin avsmalende gesims og interessante volumsammenstilling. Konstruksjon og material er tidstypiske og sammen med ventilasjon synlig og en viktig del av interiøret. Skolen ble opprinnelig bygget som delvis åpen skole, der de åpne arealene er etter hvert blitt avdelt. Seljedalen skole har middels verneverdi.

Snitt gjennom gymnastikksalen og undervisningsdelen. Jevne nøyder med ventilasjonsrom/overlys som stikker opp.

Gymnastikksalen med overlys langs kortveggen og vindusbånd på siden.

Eksponert søyle og drager i gymnastikksal.

Et klasserom med eksponert betongsøyle og -drager. Fasaden ligger utenpå, i avstand fra konstruksjonen.

Overlys blir ført ned langs skrå himling. Eksponert ventilasjonssystem.

Originale dører i vindfang.

Ekspontert konstruksjon og originalt gulv i foaje i første etasje.

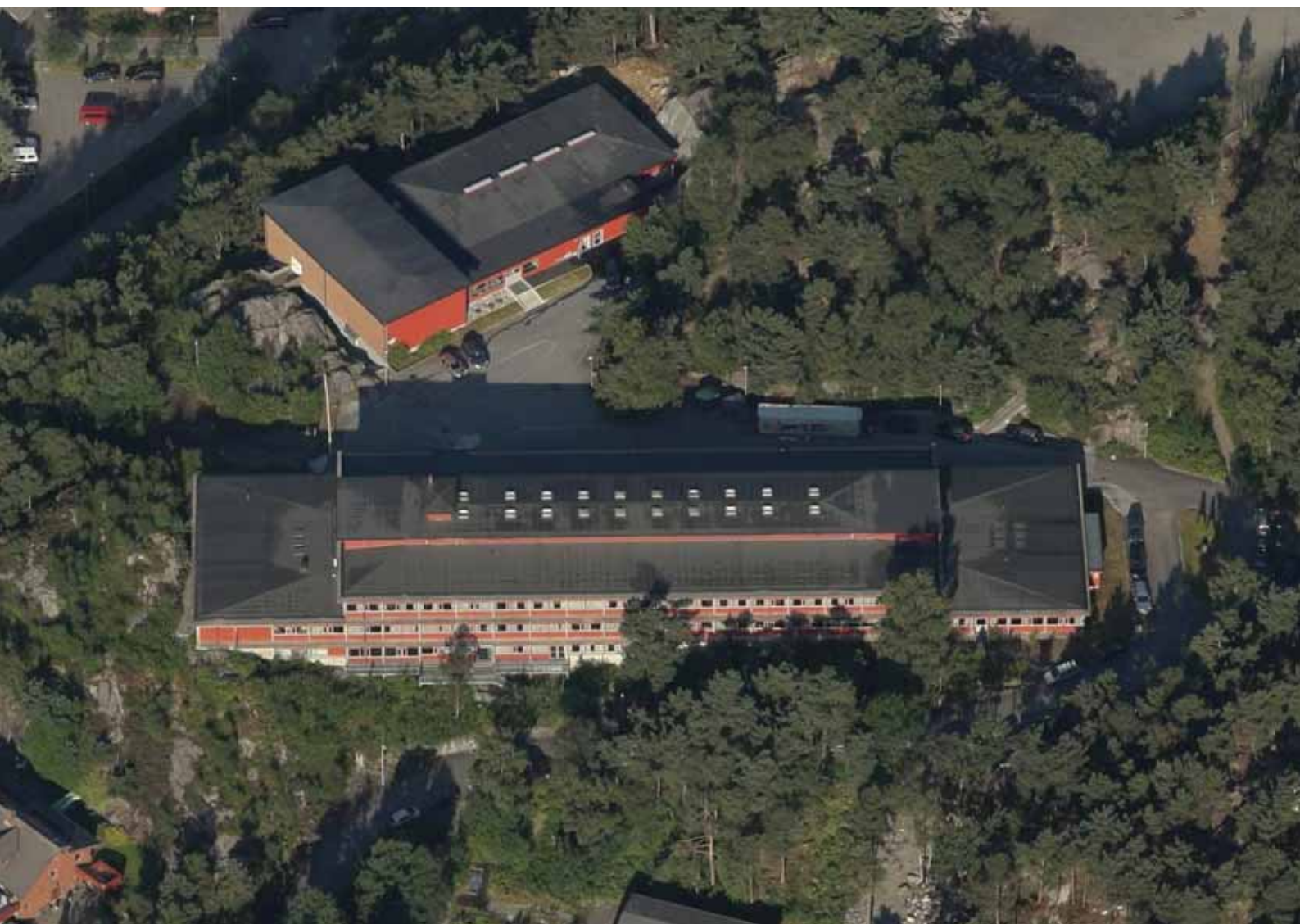
Leskuret i sør tilpasser seg i formspråk og står godt sammen med hovedbygningen.

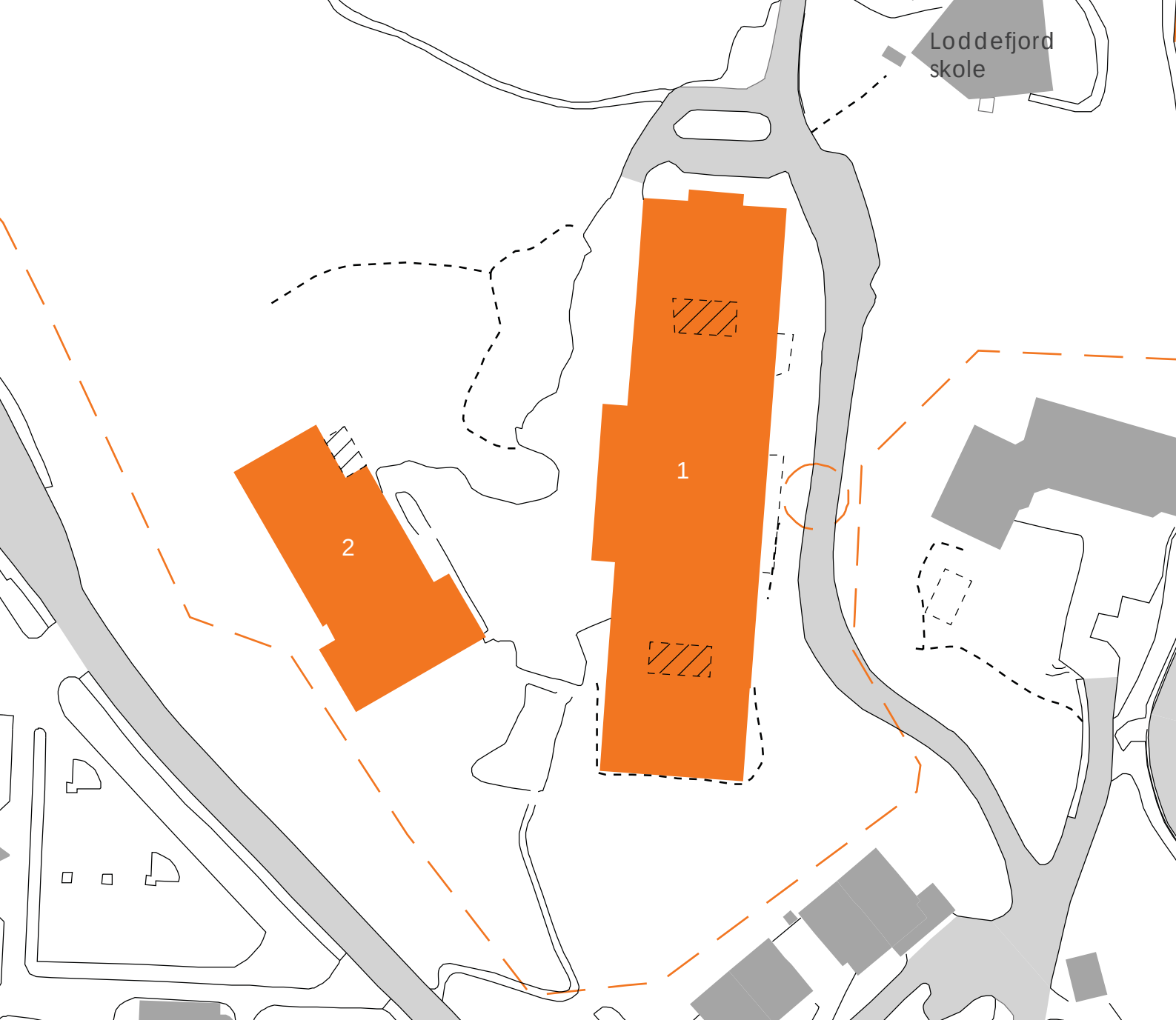
Konstruksjon i leskur i nord.

Leskur i nord er et kraftig, flatt tak opplagret på søyler. Utført i tre.

Sandgotna skole

Sandgotna skole

Ungdomsskole

Kart 1:1000

Adresse: Elvetun 18

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygget	Jon og Claus Lindstrøm	1977	124/180
2	Gymnastikkbygget		1977	124/180

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Sandgotna skole har arkitekturhistorisk verdi som et godt bevart eksempel på skoleanlegg fra 1970-årene. Både hovedbygg og gymnastikkbygg har tidstypiske trekk, hovedbygget med synlig, prefabrikkert konstruksjon typisk for strukturalismen. Sandgotna skole har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Hovedform og fasader har middels sårbarhet for endring.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Loddefjord er et gammelt gårdsbruk i Laksevåg på flaten vest for Lyderhorn. Sandgotna skole ble oppført i forbindelse av utbyggingen av Loddefjord som startet i 1960-årene, i det sentrale området med kirker, næring og flere skoler. I dag refererer navnet Loddefjord til denne drabantbyen som vokste frem på 1970-tallet, som nå er et tettbygd dalføre bestående av blokker og rekkehus.

Bygningshistorikk

Sandgotna skole ble oppført i 1976, hovedbygg og gymnastikkbygg med svømmehall, tegnet av arkitektene Jon og Claus Lindstrøm. Anlegget har noen fasademessige likheter til Nygårdslie skole (1971) av samme arkitekter.

Gymnastikksalen fikk et lite tilbygg i 1980 og fasaden mot sør ble tettet og skiftet til en teglfasade. I 1989 fikk skolen en sykkelbane.

Bygningsbeskrivelse

Anlegget er oppført i betong i én til to etasjer med delvis utbygget sokkel og nesten flatt, valmet tak.

Hovedbygget består av to horisontale volumer som ligger oppå hverandre, det øverste kortere og sentralt plassert. Oppå disse kroner et smalere volum som tar ned overlys til det sentrale rommet i andre etasje. Bygningen har en lesbar søyle-dekkekonstruksjon i prefabrikkert betong, med store betongdragere eksponert i et dobbelhøyt rom i andre etasje. Taket er båret av laminerte dragere.

Fasadene har stor grad av horisontalitet artikulert med utragende betongdekker og tidstypisk vindusbånd. Eksponerte søyler i langfasadene danner et grid sammen med dekkene, og deler inn de karakteristiske vindusbåndene. Endevæggen er tette med sentralt plassert vindusbånd. Tette felt og brystning i bindingsverk med liggende trepanel. Leskur sentralt plassert.

Bygningen har dobbel korridor rundt en sentral kjerne med trapperom, heis, våtrom og drivhus (!), og klasserom og kontorer rundt. Andre etasje har et dobbelhøyt, sentralt rom med mesanin i tredje etasje. Opprinnelig var rommet åpent mot vindusrekken i vest, et stort studiesenter, og åpent bibliotek og lesesal på mesaninen. I dag er studiesenteret er avdelt til klasserom, bibliotek og lesesal bygget inn, mens det dobbelhøye rommet er bevart. Overlys i sentralt rom og trapper. Inngangen er sentralt plassert.

Fasaden mot vest med leskur med hovedinngang sentralt plassert.

Fasaden mot øst, med vindusbånd, søyler og dekker i grid.

Fasade mot vest, med vindusbånd, søyler og dekker i grid.

Fasade mot nord er mer lukket med vindusbånd sentralt plassert.

Elementbyggeri. Betongdekkene krager ut.

Hovedbygget har to likestilte trapperom. Tidstypisk med gode materialkvaliteter. Trinnene svever på vanger, utført i betong. Rekkverket er i innspente metallstag med utenpåliggende håndløper i tre. Overlys gir god atmosfære.

Gymnastikkbygget består av et høyere volum med gymnastikksal og et lavere volum med svømmehall, satt sammen i en rett vinkel med et lavere volum som inngangsparti. Bygningen er oppført i laminerte søyler og dragere, med bindingsverk i mellom. Volumene har tette endevegger og langvegger med vindusbånd. Ytterveggene er kledd med liggende trepanel. Gymnastikksalen fikk et lite tilbygg i 1980 og vindusbåndet mot sør ble tettet og skiftet til en teglfasade i 2003, som verken passert til det opprinnelige i material, fargebruk og tetthet. Konstruksjonen er eksponert i interiøret. Gymnastikksalen har en spesiell karakter med både vegger og himling i furupanel, som er lagt skrått på veggene.

Verneverdi

Anlegget er helhetlig og godt bevart. Sandgotna skole har arkitekturhistorisk verdi som eksempel på skolebygg fra 1970-årene. Både hovedbygg og gymnastikkbygg har tidstypiske trekk, hovedbygget innenfor retningen strukturalisme. Strukturalisme kjennetegnes ved prefabrikkert, rasjonelt konstruksjonssystem med konsekvens for utforming av plan og fasader. Sandgotna skole er imidlertid lite særegenhet og har derfor kun middels verneverdi.

Sentralt rom med mesanin. Opprinnelig mer åpent, med studiesenter og åpent bibliotek og leserom på mesaninen. Flere vegger er satt opp, både i andre etasje og på mesanin, for å avdele. Eksponerte bjelker i limtre og betongelement.

Innvendig drivhus med korridorer og klasserom rundt. Hadde opprinnelig overlys.

Gymnastikkbygget med gymnastikksal og svømmehall.

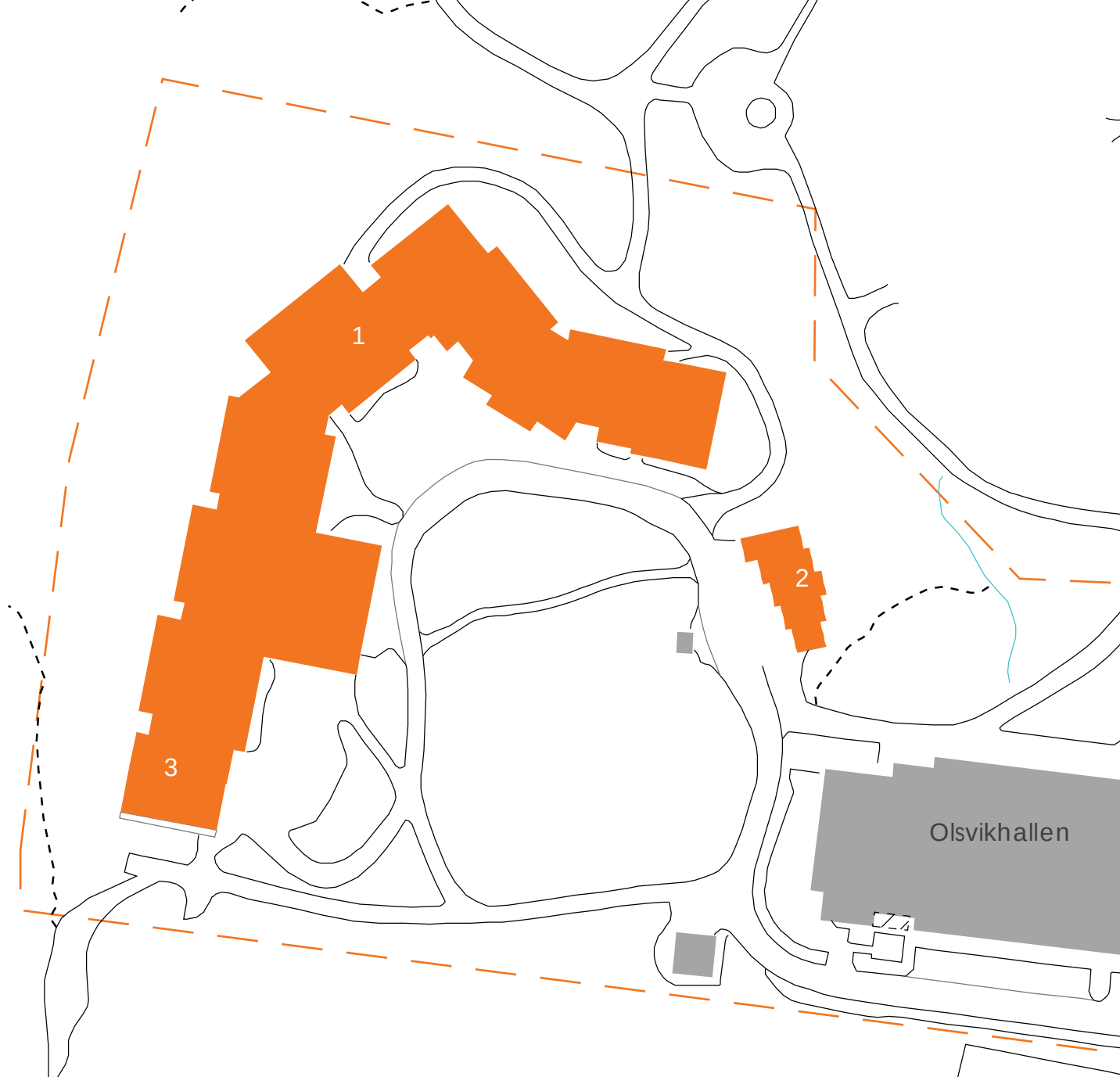

Gymnastikksalen er karakteristisk, med scene, furupanel og ribbevegger, spesiell med skrått panel.

Olsvik skole

Olsvik skole
Barneskole og ungdomsskole

Kart 1:1000

Adresse: Olsvikåsen 51

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Per Lingås	1977	123/315
2	Leskur		1988	123/315
3	Tilbygg		1995	123/315

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Olsvik skole har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et velbevart og godt eksempel på 1970-talls arkitektur innenfor retningen strukturalisme. Bruk av råbetong og kraftige konstruksjoner gir et karakteristisk preg, og bygningsmassen er tilpasset terreng og menneskelig skala med en organisk hovedform. Skolen ligger i et helhetlig miljø med park og idrettshall. Olsvik skole har høy verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Skolens hovedform og fasader har stor sårbarhet for endring, spesielt den visuelle opplevelsen av konstruksjon og råbetong.
Formelt vern	

Beskrivelse kulturmiljø

Olsvik er et gammelt gårdsbruk i Laksevåg, ved Olsvika vest for Kjøkkelvik. Laksevåg ble del av Bergen kommune i 1972. Olsvik skole ligger i et parklignende anlegg med idrettshall og –bane, like ved en liten skog. Anlegget ble oppført i forbindelse med boligutbyggingen i området rundt 1980, Olsvikmarken i nord og Olsvikåsen i øst med lameller og rekkehus.

Bygningshistorikk

Olsvik skole ble oppført i 1977 etter tegninger av Byggseksjonen v/byggedirektør Per Lingås. Olsvikhallen var en del av utbyggingsplanene fra 1977, oppført i 1983 etter tegninger fra Byggseksjonen v/prosjektleder Oddvin Storebø. Lavere del mot vest er i dag benyttet til SFO-lokaler. En serie leskur ble oppført i 1988, og et tilbygg ble oppført i 1995 i sør på hovedbygget.

Bygningsbeskrivelse

Hovedbygget (1977) består av rigide volumer med skrått tak koblet sammen med et friere volum med flatt tak. Bygningen har en organisk hovedform som tilpasser seg terrenget ved å legge seg i en irregulær bue rundt en knaus, og ta opp fallet med en sokkeletasje.

Bygningen er oppført i én etasje og sokkel i betong med søyle-dekke konstruksjon. De rigide volumene har tette kortvegger i råbetong og åpne langvegger med vindusbånd og panelt brystning. I sokkelen er det eksponerte søyler i fasaden og etasjeskilleren er trukket ut og danner en langsgående balkong med rekkverk, også i råbetong. De rigide volumene sammen med det frie volumet som ligger noe tilbaketrukket i forhold, danner et spill i fasaden med sprang og sekvenser. Alle vinduer og dører er skiftet, og dører og åpningsvindu er markert med røde profiler.

Skolen har midtkorridor, men ved å inndele romprogrammet i to typer volumer har arkitekten fått til en mer variert plan. Grepert muliggjør også terrengtilpasningen, samt inngangssituasjoner mellom de rigide volumene og menneskelig skala mot skoleplassen. I de rigide volumene med skrått tak finner vi klasserom, spesialrom og kontorer mens i det mer frie, flate volumet finner vi inngangsparti, korridorareal og trapper.

Skolen ligger godt terrengtilpasset rundt en naturlig kolle med trær. Leskur (1988) til høyre.

Anleggets fasade mot nord og vest er i to etasjer.

Anleggets fasade mot nord og vest har utragende balkonger med kraftige rekkverk i betong.

Anleggets fasade mot sør og øst er i én etasje. Betongrekkverk sikrer et sprang på én etasje. Tilbaketrukkede inngangsparti. Tilbygg helt til venstre føyer seg relativt godt til hovedbygget.

Utkragende betongdekker som balkonger. Rekkverk i råbetong.

I korridorene er betongsøylene også eksponert og veggene varierer mellom råbetong og upusset tegl. Trapperommene er i plaststøpt betong, med svevende trappetrinn i slipt terrasso og tidstypisk rekkverk. Klasserommene har skrått tak og gjennomlys. Kombinasjonen av skrått tak i klasserom og flatt tak i sirkulasjonsareal, som gir gjennomlys i klasserom, finnes også i kommunearkitekten i Fanas skoler, ved Øyvin Lien og Mattis Melheims. Melheim er oppført som Fagsjef for Byggseksjonen i søknadsdokumentene for Olsvik skole fra 1978. Olsvik skole har bruk av de samme elementene, men virker mer gjennomarbeidet med større terrengtilpasset og mer spill i volumsammenstillingen.

Tilbygget fra 1995 tilpasser seg det opprinnelige skolebygget ved bruk av råbetong, vindusbånd og panel i brystning og består av en del med skrått tak og en del med flatt tak. Tilbygget er noe forenklet, og har ikke det samme spillet i fasaden med sprang og balkonger.

Olsvikhallen (1983) er i likhet med skolen oppført med fundament i råbetong. Selve hallen er et stort mansardtak og ligner en låve. Den lavere delen (SFO) i vest ligner skolen, med et volum med skrått tak og en del med flatt tak, tette vegger i råbetong og stenderverk med vindusbånd. Gode arkitektoniske kvaliteter.

Verdivurdering

Skolebygningen er godt bevart, og ligger godt i et helhetlig miljø med park og idrettsanlegg. Ny fargesetting av vinduer på skolebygningen er noe uheldig da det svekker det monotone preget i fasadene. Bygningen har gode og tidstypiske materialkvaliteter bevart i interiør og eksteriør.

Olsvik skole har høy arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi som et helhetlig og godt eksempel på 1970-talls arkitektur, med synlig konstruksjon og ærlige materialer som gir gode arkitektoniske kvaliteter. Bruk av råbetong og kraftige konstruksjoner gir et karakteristisk preg. Planløsning er gitt organisk hovedform tilpasset terrenget og fasadene er brutt opp med menneskelig skala mot skoleplassen.

Betongrelieff tilbaketrukkede inngangsparti.

Svevende trappetrinn i slipt terrasso på sentral vange i betong.

Anlegget har typisk midtkorridor, men med breddevariasjoner og forskyvninger. Eksponert søyler, betongvegger og tegl i interiør.

Typisk klasserom. Eksponerte limtre dragere.

Tosidig lys.

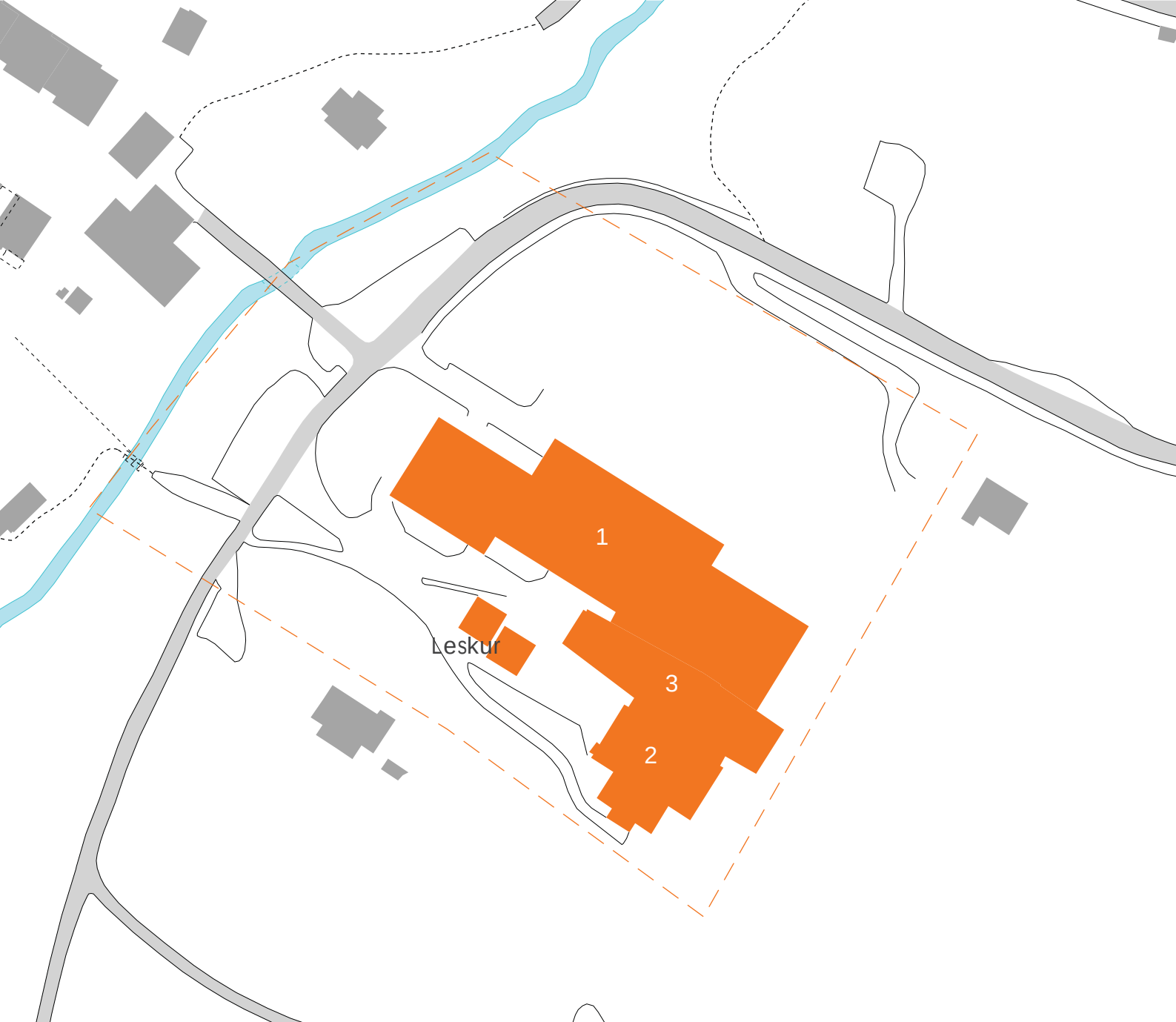
Olsvikhallen ligger i nærheten av skolen, sammen utgjør de et helhetlig anlegg planlagt samtidig.

Lavere del tilknyttet hallen benyttes av SFO. Lik arkitektur som skolen.

Hordvik skole

Hordvik
Barneskole

Kart 1:1000

Adresse: Midtre Prestevegen 18

Bygning	Bruk/Funksjon	Arkitekt	Oppført	Gnr/Bnr
1	Hovedbygg	Per Lingås	1977-79	174/45
2	Paviljong		1999	174/45
3	Mellombygg		2007	174/45

Oppsummering og verdivurdering	
Verneverdi	Hordvik skole har arkitekturhistorisk verdi som et tidstypisk skolebygg fra 1970-årene, fordelt i avstemte volumer med vindusbånd og kraftig gesims. Skolen har middels verneverdi.
Omfang/Sårbarhet	Fasader mot nord-vest og nord øst har middels stårbarehet for endring.
Formelt vern	

Kulturmiljø

Skolen ligger i bygda Hordvik, nord i Åsane. Skolens omgivelser er preget av en blanding av gårdsbruk og gammelt kulturlandskap, samt konsentrerte områder med rekkehus og eneboliger.

Bygningshistorikk

Hovedbygget, tegnet av Per Lingås, byarkitekt i Bergen 1965-1971, ble oppført mellom 1977 og 1979. De to leskurene ble trolig oppført samtidig som hovedbygget. En ny paviljong ble satt opp i 1999. I den forbindelse ble leskuret flyttet til sin nåværende plassering for å gjøre plass til den nye paviljongen. I 2007 ble det satt opp et nybygg(det blå bygget) mellom paviljongen fra 1999 og hovedbygget(gymsalløyen).

Hovedbygningens fasader mot nord-øst. Bygningsmassen er fordelt i tre hovedvolumer. Fasadene har et horisontalt preg med vindusbånd, kraftig gesims, todeling av material og farger, og inntrukket leskur.

Hovedbyggets fasade mot nord-vest og nord-øst.

Hovedbygget sett fra nord-vest. Administrasjonsdelen.

Fasade mot sør-øst. Lukket fasade.

Fasade mot nord-vest, midterste del. Inntrukket leskur med innganger.

> Inntrukket leskur i hovedbygningens midterste del.

Bygningsbeskrivelse

Hovedbygget består av tre ulike hovedvolumer på rekke, forskjøvet i forhold til hverandre. Det midterste er noe høyere enn de to andre. Bygningen har noen mindre volumer på taket med både flatt og skrått tak, disse er opprinnelige.

Bygningen er oppført i to hovedetasjer, første etasje i panelt bindingsverk og en sokkeletasje i tegl. Fasadene har et horisontalt preg, med flatt tak og kraftig gesims, forsterket med todeling av fasadematerial (mur og panel) og tilbaketrukket vindusbånd, samt inntrukket leskur. Horisontaliteten er brutt noen steder ved at teglpartiene er trukket lengre opp. Deler av vinduene er skiftet. I sokkeletasjen, samt i første etasje på gymnastikkdelen, er de originale trevinduer bevart.

Hordvik skole var opprinnelig en typisk klasseromsskole med spesialrom. Romprogrammet er fordelt i de tre volumene; administrasjon i sør, klasserom i midten og gymnastikksal i nord. Klasseromsdelen er organisert med midtkorridor. Interiøret er enkelt og lite påkostet, trappene med belegg og enkle rekkverk.

Gymnastikkdelens fasade mot sør-vest er bygget inn, med en opprinnelig **paviljong** (1999) ytterst og et **mellombygg** (2007). Paviljongen og tilbygget bryter med hovedbyggets opprinnelige formspråk og materialitet.

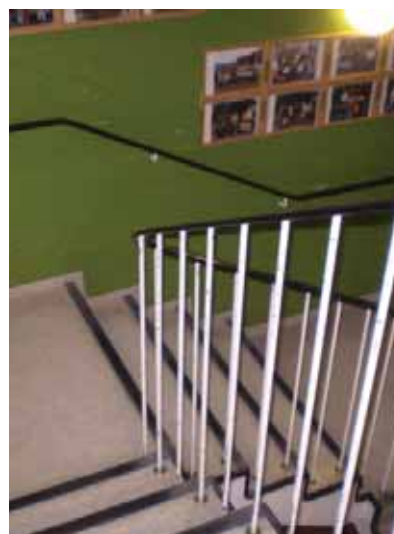
Leskurene har en kvadratisk hovedform, er kledd med panel og har utkragende flatt tak. Leskurene kan ha hatt torvtak og vært uten kledning, jf. arkitekttegninger.

Verneverdi

Skolens fasader er i stor grad bevart, med stor grad av materialautentisitet og en del opprinnelige vinduer. Tilbyggene er konsentrert, og forstyrrer ikke den opprinnelige hovedformen. Hordvik skole har middels arkitekturhistorisk verdi som et tidstypisk skolebygg fra 1970-årene, fordelt i avstemte volumer med vindusbånd og kraftig gesims.

Gymsal med tidstypisk furu og scene. Mye materialautentisitet.

Trapp med opprinnelige detaljer.

Leskurene står i stil med hovedbygningen. Opprinnelig kun overbygg, nyere kledning.

Hovedbygningen helt til venstre, mellombygg (2007), paviljong(1999) og leskur(1977-79).

Kilder

Alvsåker, Jakob T.: (1957): "Ytre Arna skule 1857-1957", Indre Arna: Haus Boktrykkeri 1.1.

Beer, Katja og Egil Mjøs (1996): "Krybbesmuget nr. 3, 5 og 7. Antikvarisk registrering", Bergen, 08.01.1996

<https://www.bergen.kommune.no/aktuelt/tema/inneklimaet-i-skolen/9646/9658/article-100010>

Boge, Dagfinn (red.) (2003): "Skulene i Arna - Ein historisk reise", Indre Arna: Arna Sognelag

Brantenberg, Birgit Cold (1981): "Kritikk Rolland barneskole", Byggekunst, 63 (1): 21.

Engstrup, Inge (1957): "Fra skolestuen i Vasseneden til Mathopen nye skole", Bergen.

Fossen, Anders B. (1989): "Nordens eldste barneskole - Christi Krybbe skoler 1740-1990", Bergen: J.W. Eides forlag

Fossen, Anders B. og Tore Grønlie (1985): "Bergen bys historie - bind 4 Byen sprenger grensene - 1920-1972", Bergen: Universitetsforlaget

Fyllingsnes, Frode (2007): "Åsane - i fortid og nåtid Bind 1", Bergen: Bodoni Forlag

Gjerstad, Jo (red.) (2005): "Hellen skole 50 år 1955-2005", Bergen: Bodoni forlag

Gjersted, Jo (red.) (2012): "Trygg og mektig tross storm fra syd og nord - Rothaugen skole 1912-2012" Bergen: Bodoni forlag

Grimstad, Eva (red.) (2005): "Krohnengen skole i 125 år", Bergen: Grieg Medialog A.S.

Hartvedt, Gunnar Hagen og Norvall Skreien (2009) "Bergen byleksikon", Oslo

<http://www.bt.no/lokallokal/arnaogosteroy/btartikler/Syk-Arna-skole-stengt-1904008.html>

Johannessen, Marianne H. (red.) (2004): "Åsane i hundre - en reise i tekst og bilder", Bergen: Media Bergen

Johansen, Karl Egil (1993): "Fana bygdebok - Fanabu og bymann 1870-1972". Bergen

Kronheim, Paul M. og Oddvar skre (2007): "Liland skule 125 år", Bergen: Liland Ungdomslag

Lampe, Margrethe F. (red.) (1980): "Krohnengen skole 1880- 1980", Bergen: Døves trykkeri A/S

Schiong, Johan (1953): "50 års folkeskole - Nordnes skole 1903-1953". Bergen: J. W. Eides Boktrykkeri A.s

Undervisningsbygg (2011): "Verneplan for Osloskolene", Oslo, februar 2011

Ytre Arna skule (2011): "Infobrosjyre" https://www.bergen.kommune.no/bk/multimedia/archive/00116/Infobrosjyre_2011_1_116437a.pdf Lastet ned 11.08.2013

Flyfoto er hentet fra Blom Urban Explorer, Bergen kommunes skråbildeinnsyn.

Arkitekttegninger er hentet fra Byggesaksarkivet

Skoleregister med sidetall

Alrekstad skole	53
Alvøen skole	273
Blokkhaugen skole	533
Bønes skole	327
Christi Krybbe skole	63
Damsgård skole	379
Eidsvåg skole	223
Fridalen skole	207
Garnes barneskole	333
Garnes ungdomsskole	437
Gimle skole	387
Godvik skole	95
Haugland skole	235
Haukedalen skole	491
Haukeland skole	497
Hellen skole	279
Hjellestad skole	455
Holen skole	259
Hop skole	313
Hordvik skole	561
Kaland skole	351
Kalvatræ et skole	461
Kirkevoll skole	197
Kjøkkelvik skole	151
Kollåsen	523
Krohnengen skole	79
Krokeide skole	443
Kronstad skole	285
Kyrkjekrinsen skole	143
Landås skole	293
Liland skole	215
Loddefjord skole	503
Lone skole	191
Lynghaug skole	467
Lyshovden skole	403
Løvås skole	485

Mathopen skole	299
Midtun skole	177
Minde skole	169
Mjølkeråen skole	409
Møhlenpris skole	109
Nattland skole	357
Nordnes skole	101
Nygårdslie skole	473
Ny-Krohnborg skole	161
Olsvik skole	555
Ortun skole	449
Paradis skole	135
Rolland skole	523
Rothaugen skole	117
Rå skole	345
Salhus skole	125
Sandgotna skole	549
Seljedalen skole	541
Skjold skole	319
Slettebakken skole	241
Slåtthaug ungdomsskole	423
Smørås skole	417
Storetveit skole	395
Storåsen	523
Sælen skole	267
Søreide skole	185
Tertnes skole	339
Trengereid skole	89
Tveiterås skole	509
Ulriken skole	305
Ulsetskogen skole	479
Vadmyra skole	431
Varden skole	365
Ytre Arna skole	249
Ytrebygda skole	515
Åstveit skole	373

Vedlegg

BERGEN KOMMUNE

Kommunale skoler i Bergen

Verneplan for skolebygg fra 1700 - 1980

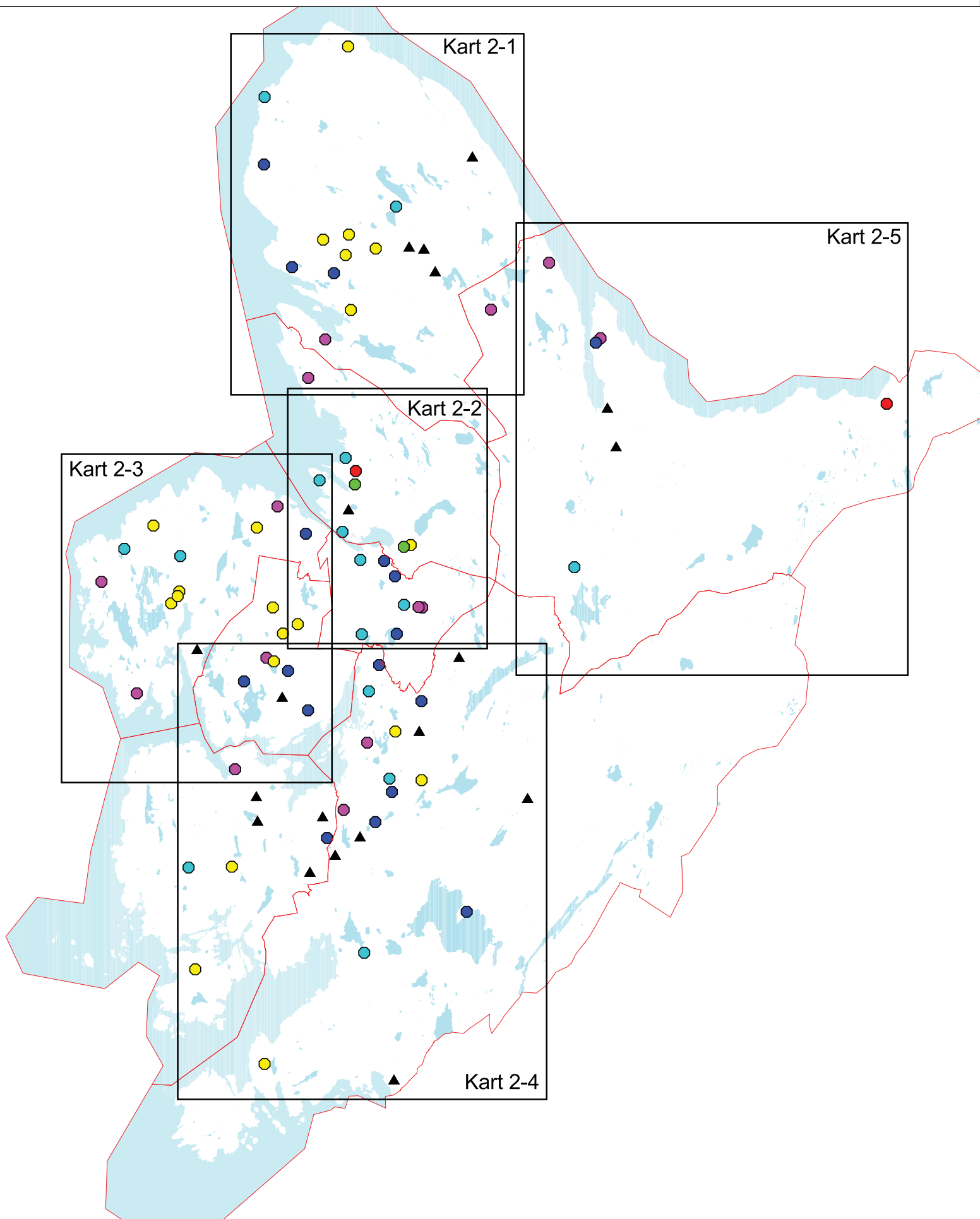
Kart 1: Byggeperioder

Målestokk: 1:150000

Bydelsgrense

Skoler:

- 1700 - 1799
- 1800 - 1899
- 1900 - 1949
- 1950 - 1959
- 1960 - 1969
- 1970 - 1979
- 1980 - 2013 (utenfor verneplanen)

BERGEN KOMMUNE

Byantikvaren

Kommunale skoler i Bergen

Verneplan for skolebygg fra 1700 - 1980

Kart 2-1: Bergen nord

Målestokk: 1:45000

Bydelsgrense

Skoler:

- 1700 - 1799
- 1800 - 1899
- 1900 - 1949
- 1950 - 1959
- 1960 - 1969
- 1970 - 1979
- 1980 - 2013 (utenfor verneplanen)

BERGEN KOMMUNE

Kommunale skoler i Bergen

Verneplan for skolebygg fra 1700 - 1980

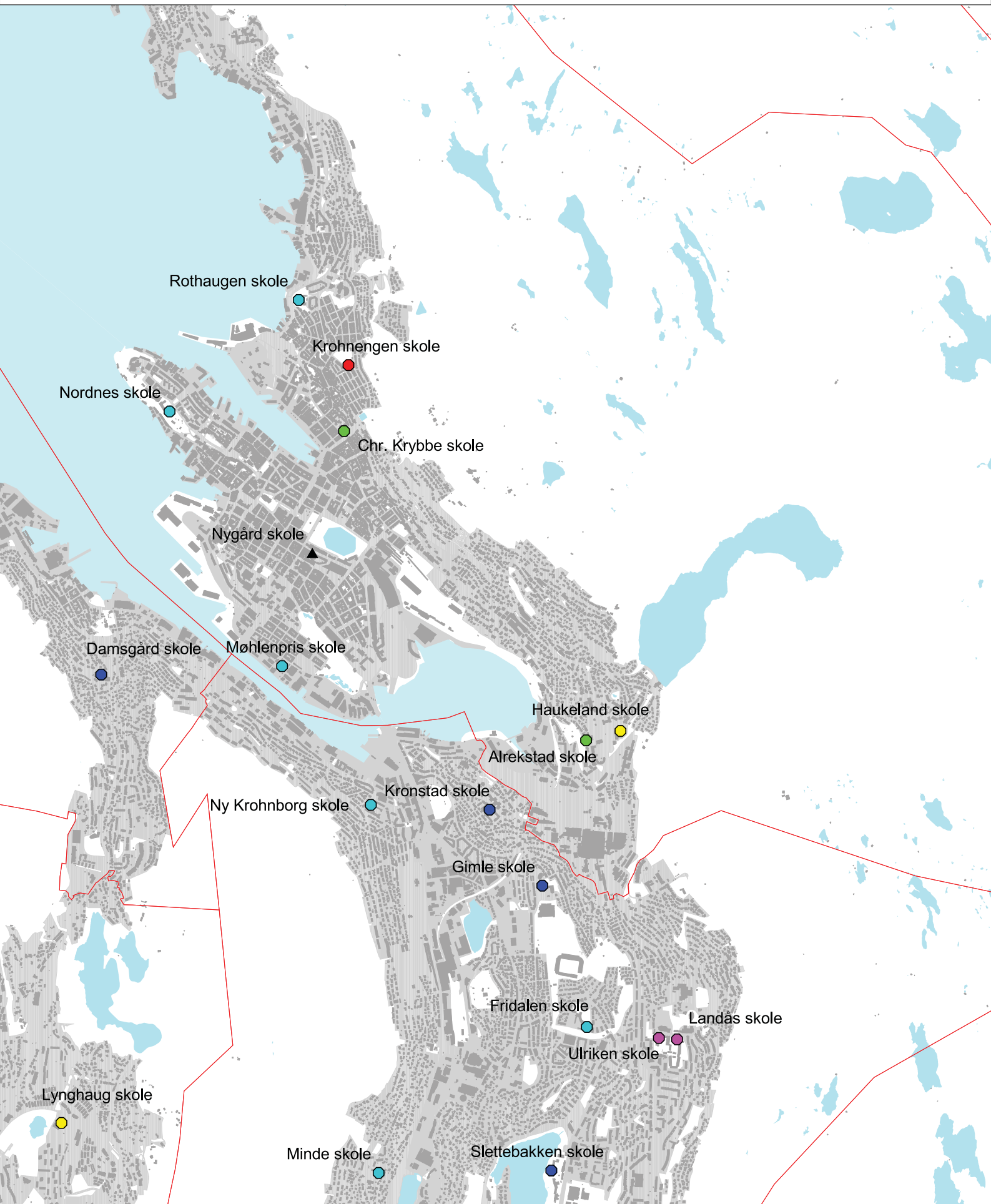
Kart 2-2: Bergen sentrum

Målestokk: 1:30000

Bydelsgrense

Skoler:

- 1700 - 1799
- 1800 - 1899
- 1900 - 1949
- 1950 - 1959
- 1960 - 1969
- 1970 - 1979
- 1980 - 2013 (utenfor verneplanen)

BERGEN KOMMUNE

Byantikvaren

Kommunale skoler i Bergen

Verneplan for skolebygg fra 1700 - 1980

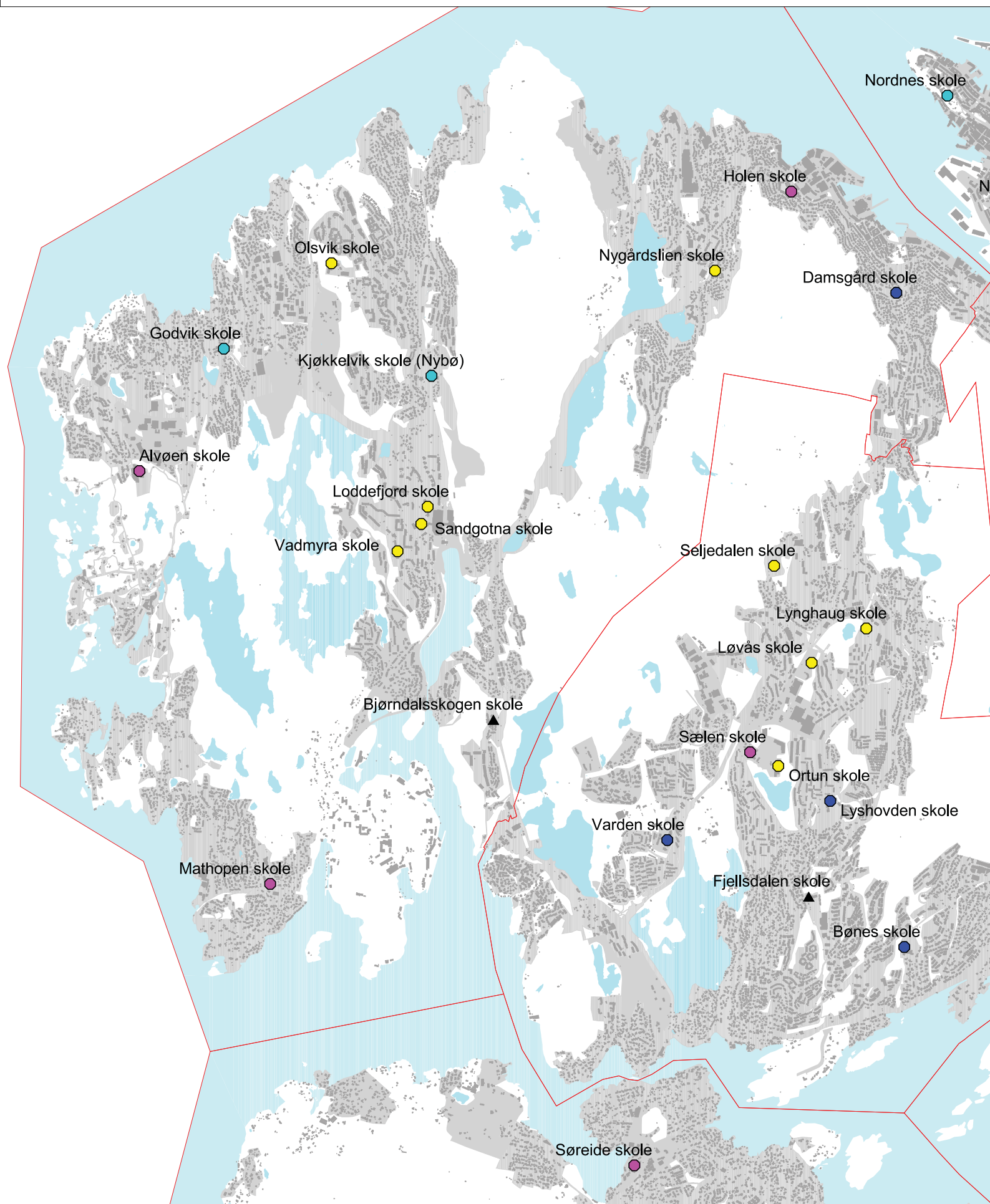
Kart 2-3: Bergen nordvest

Målestokk: 1:40000

Bydelsgrense

Skoler:

- 1700 - 1799
- 1800 - 1899
- 1900 - 1949
- 1950 - 1959
- 1960 - 1969
- 1970 - 1979
- 1980 - 2013 (utenfor verneplanen)

BERGEN KOMMUNE

Kommunale skoler i Bergen

Verneplan for skolebygg fra 1700 - 1980

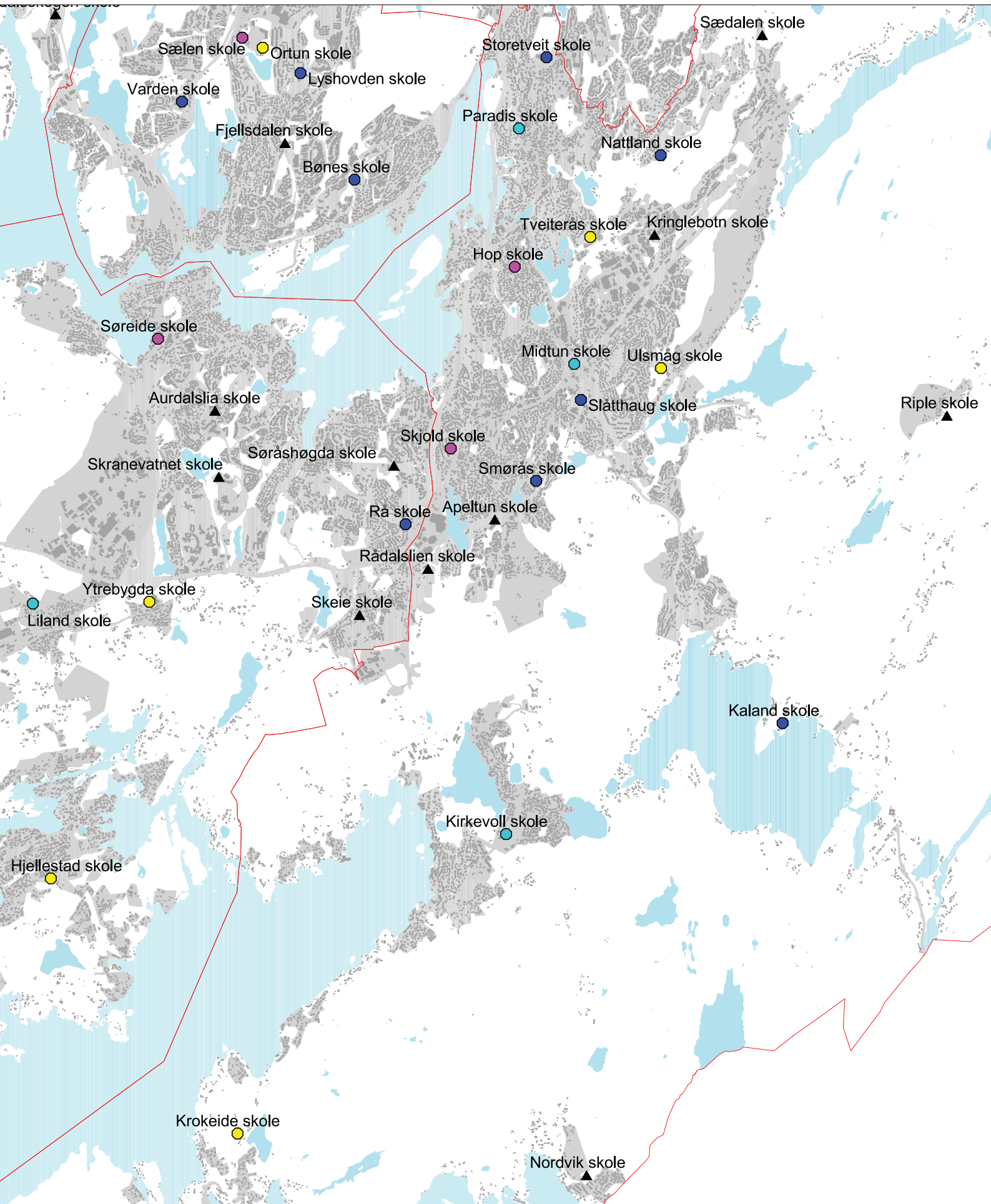
Kart 2-4: Bergen sørvest

Målestokk: 1:55000

Bydelsgrense

Skoler:

- 1700 - 1799
- 1800 - 1899
- 1900 - 1949
- 1950 - 1959
- 1960 - 1969
- 1970 - 1979
- 1980 - 2013 (utenfor verneplanen)

BERGEN KOMMUNE

Byantikvaren

Kommunale skoler i Bergen

Verneplan for skolebygg fra 1700 - 1980

Kart 2-5: Bergen øst

Målestokk: 1:55000

Bydelsgrense

Skoler:

- 1700 - 1799
- 1800 - 1899
- 1900 - 1949
- 1950 - 1959
- 1960 - 1969
- 1970 - 1979
- 1980 - 2013 (utenfor verneplanen)

